

วารสาร บัณฑิตแสงโคมคำ

ISSN: 2651-1266 (Print)

ISSN: 2697-5998 (Online) **Journal of SaengKhomKham Buddhist Studies**

ปีที่ 7 ฉบับที่ 1 (มกราคม - เมษายน 2565) Vol. 7 No. 1 (January - April 2022)

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตพะเยา
Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Phayao Campus

ISSN: 2651-1266 (Print)

ISSN: 2697-5998 (Online)

วารสารบัณฑิตแสงโคมคำ

Journal of SaengKhomKham Buddhist Studies

ปีที่ 7 ฉบับที่ 1 (มกราคม-เมษายน 2565)

Vol. 7 No. 1 (January-April 2022)

©วัตถุประสงค์

วารสารบัณฑิตแสงโคมคำเป็นวารสารวิชาการ มีวัตถุประสงค์ ดังนี้ 1) เพื่อส่งเสริมการผลิตผลงานวิชาการ การศึกษาค้นคว้าและเผยแพร่บทความต่าง ๆ ในสาขาวิชาที่วิทยาเขตพะเยาเปิดสอน คือ (1) พระพุทธศาสนาและปรัชญา (2) การสอนสังคมศึกษา (3) การสอนภาษาไทย และ (4) รัฐศาสตร์ 2) เพื่อเป็นเวทีแลกเปลี่ยนเรียนรู้พระพุทธศาสนากับศาสตร์สมัยใหม่ ตลอดถึงการบูรณาการสหวิทยาการต่าง ๆ ของคณาจารย์ บุคลากร นิสิต นักศึกษา ของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยและมหาวิทยาลัยหรือหน่วยงานอื่น อันเป็นการบริการวิชาการแก่สังคม 3) เพื่อประชาสัมพันธ์กิจกรรมของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตพะเยา และสร้างความร่วมมือในการบูรณาการการเรียนการสอนกับการเผยแพร่ผลงาน องค์ความรู้ของคณาจารย์ บุคลากรและนิสิตในมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

ทุกบทความที่ตีพิมพ์เผยแพร่ได้ผ่านการพิจารณาจากผู้ทรงคุณวุฒิแบบ Double-blind อย่างน้อย 2 ท่าน เปิดรับบทความทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษโดยรับพิจารณาต้นฉบับของบุคคลทั้งภายในและภายนอกมหาวิทยาลัย กำหนดตีพิมพ์ปีละ 3 ฉบับ (ราย 4 เดือน)

ทั้งนี้ ต้องเป็นบทความที่ไม่เคยตีพิมพ์หรืออยู่ระหว่างการพิจารณาจากผู้ทรงคุณวุฒิเพื่อตีพิมพ์ในวารสารอื่น ผู้เขียนบทความต้องปฏิบัติตามหลักเกณฑ์การนำเสนอบทความเพื่อตีพิมพ์ในวารสารอย่างเคร่งครัด รวมทั้งระบบการอ้างอิงต้องตามหลักเกณฑ์ที่วารสารกำหนด

ทัศนะและความคิดเห็นในบทความวารสารบัณฑิตแสงโคมคำ ถือเป็นความรับผิดชอบของผู้เขียนบทความ และไม่ถือเป็นทัศนะและความรับผิดชอบของกองบรรณาธิการ วารสารบัณฑิตแสงโคมคำ

©เจ้าของ (Owner)

บัณฑิตศึกษา

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตพะเยา

566 หมู่ 2 ถนนพหลโยธิน ตำบลแม่กา อำเภอเมือง

จังหวัดพะเยา 56000

©ที่ปรึกษา (Advisors)

พระธรรมวัชรบัณฑิต, ศ.ดร.

พระเทพพรเมธี, รศ.ดร.

พระเทพเวที, รศ.ดร.

พระราชปริยัติ, รศ.ดร.

พระเทพวัชรจาราย, รศ.ดร.

พระสุธีรัตนบัณฑิต, รศ.ดร.

พระมหาสมบุญรณ์ วุฑฒิกโร, รศ.ดร. คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

พระครูปลัดปัญญาวรรณ, ศ.ดร. ผู้อำนวยการวิทยาลัย

พระครูโสภณปริยัติสุธี, รศ.ดร. พุทธศาสตร์นานาชาติ

ผู้อำนวยการวิทยาลัยสงฆ์

วิทยาเขตพะเยา

พระครูธรรมธรรณูเกียรติ พุทธสาวิโก, ดร.

ผู้ช่วยอธิการบดีฝ่ายบริหาร

วิทยาเขตพะเยา

พระมหาสุติศักดิ์ อภินนโท

ผู้อำนวยการส่วนงาน

วางแผนและส่งเสริมการวิจัย

ศ. (พิเศษ) ดร. กาญจนา เกรียงชัย

อธิการบดีมหาวิทยาลัย

นเรศวร

รศ. ดร.สุรพล สุยะพรหม

รองอธิการบดี

ฝ่ายกิจการทั่วไป

รศ. ดร.ประพันธ์ ศุภพร

ผู้อำนวยการหลักสูตร

พุทธศาสตร์ดุษฎีบัณฑิต

©บรรณาธิการบริหาร (Executive Editor)

พระครูวรธรรมวิฑูรย์, ผศ.ดร. วิทยาเขตพะเยา

©กองบรรณาธิการ (Editorial Board Members)

พระมหาสุรศักดิ์ ปัจจนเตสโน, ผศ.ดร. มหาวิทยาลัย

มหาจุฬาลงกรณ

ราชวิทยาลัย

พระมหาพงษ์ประภากรณ์ วิสุทธิธามเมธี, ผศ.ดร.

วิทยาเขตพะเยา

ผศ. ดร.สหทัยา วิเศษ	วิทยาเขตพะเยา
ร.ต.ต. ดร.สมยศ ปัญญามาก	วิทยาเขตพะเยา
พระมหาสมศักดิ์ ญาณโพธิ์, รศ.ดร.	มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
พระมหาบุญศรี ญาณวุฑฺโฒ, ผศ.ดร.	มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
รศ. ดร.เอกนัถ จารุเมธีชน	ข้าราชการบำนาญมหาวิทยาลัยราชภัฏเลย
รศ. ดร.ปรุตม์ บุญศรีรัตน์	มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
รศ. ดร.ประยงค์ จันทร์แดง	มหาวิทยาลัยพะเยา
ผศ. ดร.กรชนก สนิทวงศ์	มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงราย
ผศ. ดร.ธฤตต์วัชร ไชยเหมวงค์	มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตปัตตานี
อ. ดร.สมศรี สัจจะสกุลรัตน์	วิทยาลัยพยาบาลบรมราชชนนีนีพะเยา
อ. ดร.กนกวรรณ เอี่ยมชัย	วิทยาลัยพยาบาลบรมราชชนนีนีพะเยา
อ. ดร.ภรณ์ แก้วบรร	มหาวิทยาลัยแม่ฟ้าหลวง
Prof. Lalji 'Shravak'	Banaras Hindu University, India
Dr. Lim Hui Ling	Religious Scholar, Singapore

©ฝ่ายประสานงานและจัดการ (Coordination and Management)

พระครูใบฎีกาเฉลิมพล อริยวิโส
พระมหากิตติพงษ์ กิตติธนาโณ
ผศ. ดร.ชูชาติ สุทธะ
อ. นภาพร หงษ์ทอง

©ฝ่ายกฎหมาย (Law Department)

พ.ต.อ. คชนอง ไช้ทา
พ.ต.ท. ดร.ภัทรวิภา อัครภัทร
นายวัชร บุญปลอด

©ฝ่ายออกแบบปกและจัดรูปเล่ม (Art and Content Designed)

พระครูพิศาลสรกิจ, ผศ.ดร.
พระสุกฤษฎี ปิยสีโล
นายคมจักร ศรีวิราช
นายณพดล อินปิง
นางสาวสิริกานดา คำแก้ว

©กำหนดออกเผยแพร่ (Issue Publication)

ฉบับที่ 1 เดือนมกราคม – เมษายน
ฉบับที่ 2 เดือนพฤษภาคม – สิงหาคม
ฉบับที่ 3 เดือนกันยายน – ธันวาคม

©ข้อมูลรับรองคุณภาพวารสาร (Approved Journal)

TCI กลุ่มที่ 1 (พ.ศ. 2565-2567)

©ติดตามข้อมูลและสอบถามรายละเอียด (Additional Information)

Phone: 054 87 0141

E-mail: jsbsmcu@gmail.com

Facebook Page: วารสารบัณฑิตแสงโคมคำ JSBS

LINE: @717lstvk

Instagram: jsbsmcu

Website: <https://so02.tci-thaijo.org/index.php/jsbs/index>

©ภาพปก (Cover Page)

เป็นภาพจิตรกรรมฝาผนังวัดเชียงทอง ต.ท่าวังทอง อ.เมือง จ.พะเยา วาดถวายโดยอาจารย์เกรียงไกร เมืองมูล อาจารย์ประจำภาควิชาศิลปกรรม มหาวิทยาลัยราชภัฏวชิรวิทยาดงวิทยเขตภาคพายัพ ภาพนี้แสดงถึงความสำคัญของพระพุทธศาสนาในล้านนา ซึ่งเกี่ยวกับประเพณี 12 เดือน ภาพนี้สื่อถึงช่วงชีวิตของชาวล้านนาที่มีความสัมพันธ์กับพระพุทธศาสนา โดยปกติแล้วชาวล้านนานิยมไปทำบุญที่วัดในช่วงวันพระ ด้วยการให้ทาน (ตักบาตร) รักษาศีล เจริญจิตภาวนา เพื่อชำระกาย วาจา ใจให้บริสุทธิ์ ทั้งยังเชื่อว่า การทำบุญจะช่วยส่งผลให้ตนไปเกิดบนสวรรค์หรือได้เกิดในยุคพระศรีอารยเมตไตรย การทำบุญในวันพระจึงเป็นเสมือนการเตือนสติตนให้อยู่ในศีลในธรรม ออกแบบโดยพระสุกฤษฎี ปิยสีโล

ผู้ทรงคุณวุฒิตรวจประเมินบทความประจำปี
ปีที่ 7 ฉบับที่ 1 (มกราคม – เมษายน 2565)

ผู้ทรงคุณวุฒิภายใน

พระครูโสภณปริยัติสุธี, รศ.ดร. วิทยาเขตพะเยา
ผศ. มงคลกิตต์ ไหวหารเสาวภาคย์ วิทยาเขตพะเยา

ผู้ทรงคุณวุฒิภายนอก

พระนิทัศน์ ชีรปญโญ, ดร.	มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
รศ. ดร.เอกฉันท จารุเมธีชน	ข้าราชการบำนาญ มหาวิทยาลัยราชภัฏเลย
รศ. ดร.ประเวศ อินทองปาน	มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์
รศ. ดร.เปรมวิทย์ วิวัฒน์เศรษฐ์	มหาวิทยาลัยพะเยา
รศ. ดร.ปรุฒม์ บุญศรีตัน	มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
รศ. ดร.ปิยลักษณ์ โพธิวรรณ	มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม
รศ. ดร.ประยงค์ จันทร์แดง	มหาวิทยาลัยพะเยา
รศ. ดร.วีระ เลิศสมพร	มหาวิทยาลัยพะเยา
รศ. ดร.วุฒินันท์ กันทะเตียน	มหาวิทยาลัยมหิดล
ผศ. ดร.สุเทพ สารบรรณ	ข้าราชการบำนาญ
ผศ. ดร.อนันต์ อุปสอด	มหาวิทยาลัยราชภัฏลำปาง
ผศ. ดร.บุญชู ภูศรี	มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี
ผศ. ดร.วินิจ ฝาเจริญ	มหาวิทยาลัยแม่โจ้
ผศ. นวรัตน์ บุญภิละ	มหาวิทยาลัยราชภัฏอุดรธานี
จ.ส.อ. ดร.นิยม ยากรณ์	นักวิชาการอิสระ, มณฑลทหารบกที่ 33 ค่ายกาวิละ
อ. ดร.สมศรี สัจจะสกุลรัตน์	วิทยาลัยพยาบาลบรมราชชนนี พะเยา
อ. ดร.กนกวรรณ เอี่ยมชัย	วิทยาลัยพยาบาลบรมราชชนนี พะเยา
อ. ดร.ภรณ์ แก้วบรร	มหาวิทยาลัยแม่ฟ้าหลวง
อ. ดร.มนตรี หลินภู	มหาวิทยาลัยราชภัฏกำแพงเพชร
อ. ดร.วิโรจน์ ทองปลิว	มหาวิทยาลัยราชภัฏสุรินทร์
Dr. Lim Hui Ling	Religious Scholar, Singapore
Mr. Rex Weylin Tyrone	Independent Scholar, USA

ถ้อยแถลงบรรณาธิการ

วารสารบัณฑิตแสงโคมคำ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตพะเยา ฉบับนี้เป็นปีที่ 7 ฉบับที่ 1 (มกราคม – เมษายน 2565) ประกอบด้วยบทความวิจัย (Research Articles) 8 บทความ ได้แก่

1) The Effectiveness of Google Classroom Exercise on Mattayomsuksa 5 Students' Buddhist English Vocabulary Knowledge โดย Phraprawin Uthahorn และ Khomkrit Tachom ผลการศึกษาแสดงให้เห็นว่า นักเรียนมีทักษะในคำศัพท์เกี่ยวกับพระพุทธศาสนา ภายหลังการเรียนรู้ผ่านโปรแกรม GCVLP เมื่อเปรียบเทียบกับก่อนเรียนผ่านโปรแกรมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติในระดับ 0.5

2) การศึกษาการบริหารหลักสูตรสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุโขทัย เขต 1 โดย ลักษณะารณ์ ทองสุข และณิรดา เวชญาลักษณ์ ผลการวิจัยพบว่า การบริหารหลักสูตรสถานศึกษาขั้นพื้นฐานเป็นกระบวนการที่ผู้บริหารต้องดำเนินการให้มีประสิทธิภาพ เพราะหลักสูตรเป็นหัวใจสำคัญสำหรับการจัดการศึกษาให้มีคุณภาพเสมือนเป็นแม่แบบที่นำไปปรับใช้ในการจัดการเรียนการสอน

3) บทบาทอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้านเชิงสร้างสรรค์ในการจัดการสุขภาพชุมชนเข้มแข็ง บ้านยายม่อม จังหวัดตราด โดย ปองจิต สร้อยแสง และชาญชัย จิวจินดา นอกจากจะทำให้ทราบถึงบทบาท อสม. เชิงสร้างสรรค์ที่มีความพยายามในการแก้ไขปัญหาสุขภาพ และการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมผู้คนในชุมชนแล้ว แต่จะต้องอาศัยการมีส่วนร่วมจากกลุ่มแกนนำและเครือข่ายทางสังคม รวมทั้งการดำเนินการต้องมีความสอดคล้องกับหลักปฏิบัติของวัฒนธรรมพุทธและอิสลาม

4) ผลของโปรแกรมการละเล่นพื้นบ้านอีสานเพื่อนันทนาการที่มีต่อสมรรถภาพทางกาย และระดับความเครียดของเยาวชน โดย ปรีวัตร ปาโส และพนิดา ชูเวช สรุปได้ว่า เป็นการศึกษาและเปรียบเทียบผลของโปรแกรมการละเล่นพื้นบ้านอีสานที่มีต่อสมรรถภาพทางกายและระดับความเครียดของเยาวชนในจังหวัดร้อยเอ็ด ผลการศึกษาพบว่า โปรแกรมนี้สามารถพัฒนาสมรรถภาพทางกายและช่วยลดระดับความเครียดของเยาวชนได้ โดยความเครียดของเยาวชนลดลงอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

5) ความคาดหวังของผู้ใช้บริการโครงการคนละครึ่งผ่านแอปพลิเคชันเป๋าตัง โดย เอกภักษ์ คงมัลย์ และชาญชัย จิวจินดา ความคาดหวังของผู้ใช้บริการที่มีต่อการโครงการ พบว่า ส่วนใหญ่อยากให้ต่ออายุโครงการ แต่ก็มีส่วนน้อยที่เห็นแย้งว่า ไม่ต้องการให้ต่ออายุ เนื่องจากเป็นโครงการช่วยเหลือระยะสั้น รัฐบาลควรมีมาตรการระยะยาวในการช่วยเหลือประชาชน

6) การพัฒนานวัตกรรมศิลปะชุมชนจากขยะรีไซเคิลโดยการมีส่วนร่วมของชุมชน โดย สหทัยา วิเศษ ทิพาภรณ์ เยสุวรรณ์ มานิตย์ กันทะสัก และอมลณัฐ กันทะสัก งานวิจัยนี้ได้นำเสนอกระบวนการพัฒนานวัตกรรมศิลปะชุมชนจากขยะรีไซเคิล โดยการมีส่วนร่วมระหว่างชุมชน ทุกขั้นตอน ทั้งกระบวนการต้นน้ำ กลางน้ำและปลายน้ำ จนได้รูปแบบของนวัตกรรมศิลปะชุมชนจากขยะรีไซเคิลที่สะท้อนถึงลักษณะเฉพาะของชุมชนท้องถิ่น สะท้อนถึงงานศิลปะแบบพื้นบ้าน สะท้อนถึงภูมิสัมพันธ์

ระหว่างคนกับสิ่งแวดล้อม และที่สำคัญสะท้อนถึงจิตสำนึกสาธารณะในการนำวัสดุเหลือใช้มาใช้ประโยชน์ใหม่

7) **แนวทางการพัฒนาและอนุรักษ์ป่าชุมชนของพระบาทตอยโตน ตำบลล้อมแรด อำเภอลำปำ จังหวัดลำปาง** โดย พระครูสุวรรณทัศน์สุนทร จีระศักดิ์ ปันลำ และสมจันท์ ศรีปรัชยานนท์ เป็นงานวิจัยที่ได้ศึกษาถึงสภาพปัญหาของป่าชุมชนพระบาทตอยโตน นอกจากนั้น ยังได้นำเสนอแนวทางการพัฒนาและอนุรักษ์ป่าชุมชน โดยวิธีการปลูกจิตสำนึกให้สมาชิกของชุมชนเห็นคุณค่าของป่าไม้ โดยชุมชนไม่ว่าจะผู้นำทางศาสนาและผู้นำชุมชน มีส่วนร่วมในการพัฒนาและการอนุรักษ์

8) **การมีส่วนร่วมทางการเมืองตามหลักธรรมาธิปไตยของประชาชนในชุมชนเทศบาลเมืองพะเยา จังหวัดพะเยา** โดย พระมหาปวรภักฐ์ ภทโหมลี (งามการ) สหัทธยา วิเศษ และพระครูโสภณปริยัติสุธี ผลการงานวิจัยพบว่า รูปแบบการมีส่วนร่วมทางการเมืองการปกครองมีทั้งส่วนในการรับรู้ ร่วมคิด ร่วมทำ แบบโดยตรงและโดยอ้อม (ตัวแทน) แบบมีส่วนร่วมและแบบถกแถลง นอกจากนั้น ยังได้เสนอแนวทางการมีส่วนร่วมทางการเมืองตามหลักธรรมาธิปไตยที่เกิดจากความเต็มใจและความตั้งใจของประชาชน

บทความวิชาการ (Academic Articles) มี 4 บทความ ได้แก่

9) **การบริหารสาขาพรรคการเมืองไทยภายใต้กฎหมายพรรคการเมืองฉบับ พ.ศ. 2560: ปัญหา อุปสรรค และข้อเสนอแนะ** โดย อเนก สุขดี และเสนีย์ คำสุข บทความนี้มุ่งศึกษาถึงปัญหาอุปสรรคในการบริหารสาขาพรรคการเมือง ผลจากการศึกษาทำให้ทราบว่าความพร้อมของบุคลากรและงบประมาณเป็นเงื่อนไขสำคัญในการบริหารสาขาพรรคการเมืองให้มีประสิทธิภาพ

10) **ลักษณะเด่นและคุณค่าของมังคลัตถทีปนี: ผลงานวรรณกรรมบาลีชิ้นเอกของพระสิริมังคลาจารย์** โดย พระมหาจุมพล สุธะตะ และวิโรจน์ อินทนนท์ บทความวิชาการนี้ มุ่งศึกษาวิเคราะห์ถึงลักษณะเด่นและคุณค่าของวรรณกรรมเรื่องมังคลัตถทีปนี ซึ่งพบว่า วรรณกรรมนี้มีลักษณะเด่นด้านโครงสร้าง วิธีการนำเสนอ และด้านเนื้อหา โดยยกนิทานอุทาหรณ์เป็นจำนวนมากขึ้นมาแสดงและอธิบายความเป็นลำดับ และประกอบด้วยคุณค่าด้านภาษา ด้านสาระธรรมและด้านสังคมจากลักษณะเด่นและมีลักษณะเฉพาะในการประพันธ์ จึงเป็นที่ยอมรับว่า เป็นวรรณกรรมต้นแบบของบาลีในประเทศไทย และถูกเลือกเป็นตำราเรียนในหลักสูตรการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกบาลีของคณะสงฆ์ไทยกระทั่งปัจจุบัน

11) **เจตจำนงเสรีมีจริงหรือแค่สิ่งลวงตา** โดย พระครูปลัดธันรพ โชติวิโส (วงศ์ชา) พระวิสุทธิ จิตวิสุทธิ (วงศ์ไส) และพิสิษฐ์ โคตรสุโพธิ์ บทความวิชาการนี้เป็นการศึกษาเปรียบเทียบปัญหาเรื่องเจตจำนงเสรีระหว่างแนวคิดของฮอบส์กับชาร์ต และแนวคิดเจตจำนงเสรีในพุทธปรัชญาเถรวาท แนวคิดของฮอบส์และชาร์ตมีความแตกต่างกัน ในขณะที่พุทธปรัชญาเถรวาทเข้ากันได้กับทั้งสองแนวคิด

12) **การใช้ภาษาเพื่อสื่อสารในการปฏิบัติการสอนในสถานศึกษาของนิสิตฝึกประสบการณ์วิชาชีพครู** โดย พระอธิการภูมิวิสุทธิ ปิยสีโล และนันทพล คงพันธ์ บทความนี้ มุ่งศึกษาเพื่อการพัฒนา นิสิตที่เข้ารับการฝึกประสบการณ์วิชาชีพครูในระดับอุดมศึกษาให้เรียนรู้เข้าใจกระบวนการ การใช้ภาษา

ของครูในการเรียนการสอนในยุคสมัยเทคโนโลยี เนื่องจากภาษาเป็นเครื่องมือสำคัญที่ต้องคำนึงถึง กลวิธีในการสื่อสาร เพื่อที่จะช่วยให้ครูใช้ภาษาเหมาะสม สุกภาพ ได้มาตรฐานที่ถูกต้อง

จากบทความดังกล่าวข้างต้น เมื่อพิจารณาในแง่ขอบเขตเนื้อหาจะเห็นว่า มีเนื้อหาที่มีความหลากหลายตามที่วารสารได้กำหนดไว้ ไม่ว่าจะเป็นด้านพระพุทธศาสนา ปรัชญา สังคมศึกษา การสอนภาษาและรัฐศาสตร์ ซึ่งครอบคลุมสาขาวิชาที่มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตพะเยา ได้เปิดสอน รวมถึงสหวิทยาการด้านมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ เช่น การบริหารจัดการ วัฒนธรรม ความเชื่อ ทำให้สถิติโอกาสได้ศึกษาค้นคว้าอย่างทั่วถึง โดยบทความทั้งหมดได้ผ่านการพิจารณาถ้อยแถลงและตรวจประเมินจากผู้ทรงคุณวุฒิอย่างเข้มข้น

ในนามกองบรรณาธิการ ขออนุโมทนาขอบคุณผู้ทรงคุณวุฒิทั้งภายในและภายนอกมหาวิทยาลัยที่ได้ร่วมกันพิจารณาตรวจสอบ ปรับปรุง แก้ไขบทความให้มีคุณภาพ เป็นประโยชน์ในวงวิชาการ ตลอดจนขอขอบคุณผู้เขียนบทความทุกท่านที่ส่งบทความมาตีพิมพ์ในวารสารบัณฑิตแสงโคมคำ จนสำเร็จเป็นรูปเล่มที่สมบูรณ์ หวังเป็นอย่างยิ่งว่า บทความที่ได้เลือกสรรมาตีพิมพ์นี้จะเป็นประโยชน์ต่อผู้อ่านและสามารถต่อยอดองค์ความรู้ได้ตามสมควร

พระครูวรรัตนวิฑูรย์, ผศ.ดร.

บรรณาธิการบริหาร

สารบัญ (Content)

ถ้อยแถลงบรรณาธิการ	[4]
สารบัญ	[7]
บทความวิจัย (Research Articles)	
● The Effectiveness of Google Classroom Exercise on Mattayomsuksa 5 Students' Buddhist English Vocabulary Knowledge Phraprawin Uthahorn, Khomkrit Tachom	1-15
● การศึกษาการบริหารหลักสูตรสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุโขทัย เขต 1 A Study of the Administration of Primary School Curriculum in Schools under the Office of Sukhothai Primary Education Service Area 1 ลักษณะกรณ ทองสุข, นิรดา เวชญาลักษณ์ Laksanaphon Thongsuk, Nirada Wechayaluck	16-31
● บทบาทอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้านเชิงสร้างสรรค์ ในการจัดการสุขภาพชุมชนเข้มแข็ง บ้านยายม่อม จังหวัดตราด Roles of Public Health Volunteers in Creative Villages in Managing the Health of Strong Community, Ban Yaimom, Trat Province ปองจิต สร้อยแสง, ชาญชัย จิวจินดา Pongjit Soysang, Chanchai Jewjinda	32-46
● ผลของโปรแกรมการเล่นพื้นบ้านอีสานเพื่อนันทนาการที่มีต่อ สมรรถภาพทางกายและระดับความเครียดของเยาวชน The Effects of Isan Recreational Folk Game Program on Youths' Physical Fitness and Stress Level ปรีวัตร ปาโส, พนิดา ชูเวช Pariwatr Paso, Panida Chuwet	47-64

สารบัญ (ต่อ)

- **ความคาดหวังของผู้ใช้บริการโครงการคนละครึ่งผ่านแอปพลิเคชันเป๋าตัง** 65-79
The Expectation of Half-half Co-payment Scheme Customers through Pao Tang Application
เอกภักษ์ คงมาลัย, ชาญชัย จิวจินดา
Aekkapark Kongmalai, Chanchai Jewjiinda
- **การพัฒนานวัตกรรมศิลปะชุมชนจากขยะรีไซเคิลโดยการมีส่วนร่วมของชุมชน** 80-99
Development of Community Art Innovations from Recycled Waste through Community Participation
สหทัยา วิเศษ, ทิพาภรณ์ เยสุวรรณ์, มานิตย์ กันทะสัก, อมลณัฐ กันทะสัก
Sahathaya Wises, Tipaporn Yesuwan, Manit Kantasak, Amolnat Kantasak
- **แนวทางการพัฒนาและอนุรักษ์ป่าชุมชนของพระบาทดอยโตน ตำบลล่อมเรต อำเภอดิน จังหวัดลำปาง** 100-115
Community Forestry of Phrabath Doiton, Lomraet Sub-district, Thoen District, Lampang Province: Development and Conservation Approaches
พระครูสุวรรณหัตถ์สุนทร, จีรศักดิ์ ปันลำ, สมจันทร์ ศรีปรัชยานนท์
Phrakru Suwantasanasuntorn, Jeerasak Punlam, Somchan Sripraschayanon
- **การมีส่วนร่วมทางการเมืองตามหลักธรรมาธิปไตยของประชาชน ในชุมชนเทศบาลเมืองพะเยา จังหวัดพะเยา** 116-135
Political Participation according to the Principle of Dhamma Sovereignty of People in Muang Phayao Municipality, Phayao Province
มหาปวรภักดิ์ ภทฺทโมลี (งามการ), สหทัยา วิเศษ, พระครูโสภณปริยัติสุธี
Phramaha Pawarapat Bhaddamolī (Ngamkarn), Sahathaya Wises, Phrakhrusoponpariyatsutee

สารบัญ (ต่อ)

บทความวิชาการ (Academic Articles)

- **การบริหารสาขาพรรคการเมืองไทยภายใต้กฎหมายพรรคการเมืองฉบับ พ.ศ. 2560: ปัญหา อุปสรรค และข้อเสนอแนะ**

The Administrations of Thai Political Party Branches under the Political Party Act B.E. 2560: Problems, Obstacles, and Suggestions

อเนก สุขดี, เสนีย์ คำสุข

Anek Sookdee, Senee Comsook

136-156
- **ลักษณะเด่นและคุณค่าของมั่งคั่งถกทีปนี: ผลงานวรรณกรรมบาลีชิ้นเอกของพระสิริมงคลจารย์**

The Dominant Features and Values of Maṅgalatthadīpanī: The Pali Literature Masterpiece of Sirimaṅgalācāriya

พระมหาจุมพล สุธะต๊ะ, วิโรจน์ อินทนนท์

Phramaha Jumpol Suyata, Viroj Inthanon

157-174
- **เจตจำนงเสรีมีจริงหรือแค่สิ่งลวงตา**

Does Free Will Exist or Is It just an Illusion?

พระครูปลัดธันรบ โชติวิโส (วงศ์ษา), พระวิสิทธ์ ฐิตวิสิทฺโธ (วงศ์ไส), พิสิต คุตรสุโพธิ์

Phrakhrupalad Thanrob Jotivamsa (Wongsa)

Phra Wisit Thitavisiddho (Wongsai), Phisit Kotsupho

175-187
- **การใช้ภาษาเพื่อสื่อสารในการปฏิบัติการสอนในสถานศึกษาของนิสิตฝึกประสบการณ์วิชาชีพครู**

Using of Language to Communicate in Teaching Internship in Institution of Student Teacher

พระอธิการภูมิษฐ์ ปิยสีโล, นัชพล คงพันธ์

Phraadhikanphumisit Piyasilo, Natchaphon Kongpan

188-199

สารบัญ (ต่อ)

ภาคผนวก

คำแนะนำสำหรับผู้เขียน	(1)
แบบฟอร์มเสนอผลงานเพื่อตีพิมพ์ในวารสารบัณฑิตแสงโคมคำ	(15)
ตัวอย่างรูปแบบการจัดพิมพ์บทความในวารสารบัณฑิตแสงโคมคำ	(16)
กระบวนการพิจารณาบทความของวารสารบัณฑิตแสงโคมคำ	(24)

The Effectiveness of Google Classroom Exercise on Mattayomsuksa 5 Students' Buddhist English Vocabulary Knowledge

Phraprawin Uthahorn, Khomkrit Tachom

Master of Arts Program in English, School of Liberal Arts,
University of Phayao

Corresponding Author, E-mail: armmyking135@gmail.com

Abstract

The purposes of this study were: 1) to examine the effectiveness of the Google Classroom Vocabulary Learning Package (GCVLP) for the charity school students based on the standard criteria of 80/80; 2) to compare the vocabulary learning achievement of the charity school students before and after learning through the GCVLP; and 3) to study the charity school students' satisfaction with learning through GCVLP. The samples were Mattayomsuksa 5 students at Wisutwittayakorn School (charity school) selected by one group design. The research instruments were Google Classroom exercises, pretest and posttest, and questionnaire. The data were analyzed by means of descriptive statistics, percentage, mean, standard deviation, t-Test, and the efficiency of the learning through Doing Activities (E1) and Achievement Test (E2).

Results indicated that 1) the efficiency of the exercises was at 82.7/86.6 in theoretical achievement which was higher than the criteria set at 80/80; 2) students' learning achievement after using the exercises showed the difference between the means of the pretest and posttest was significant at .05; and 3) the average score of students' contentment to the exercises was at a high level (4.49) overall. The body of

knowledge gained from the present study indicated that students can learn and practice English vocabulary through GCVLP.

Keywords: Google Classroom Exercise; Buddhist English Tourism; Buddhist Vocabulary

Introduction

English language is a necessary and an important form of communication, as English has become the international language which is commonly used for communication in several aspects such as in business, politics, education, sciences, and technologies. Therefore, English language is an essential communication tool for communicating around the world. Most countries in the world recognize English as a crucial and valuable communication tool for understanding the global community's perspective, as well as multiculturalism and the global society's perspective, which brings countries together in partnership.

The importance of English and its understanding are expected to help develop learners to have a clear understanding of themselves and others so that they can learn and appreciate the differences between languages, cultures, values, thought, community, economy, politics, and governments. In addition, learners can develop a positive attitude towards using English language for communication as well as being able to access various bodies of knowledge easily and from many sources. Finally, learners can also have a vision for living in a wide range of contexts with people from different cultural and language backgrounds.

Learning a language, no matter what the language it is, learners must learn in terms of the structure of sound, vocabulary, and proper usage. Moreover, learning a language will help learners better understand the language in terms of structure and knowledge of the language. Vocabulary is a major and essential element of all languages. Thus, in the teaching of English language, vocabulary knowledge is

important in the practice of all four skills: listening, speaking, reading, and writing.

From the aforementioned, the researcher was interested in applying educational technology to the method of communicative language teaching (CLT), as it was broadly accepted and in line with the ministry of education policy by the Office of the National Education Commission (ONEC) (2011) for the ministry of education. International educators commonly accept it as a way to increase the language skills of students, by helping students communicate better (Li & Song, 2007). Multimedia technology can be used to overcome difficulties in EFL (English as a Foreign Language) contexts such as large classes or mixed-ability classrooms.

According to the researchers, students have adequate fundamental vocabulary and technological prowess to learn words efficiently, based on the previous debate on the importance of vocabulary in learning English and the use of technology for learning. It is also easier in learning English because the students will have more confidence and will be able to use their vocabulary skills to form sentences and communicate more successfully. In the present study, the research will adopt Google Classroom as a platform for students to learn English vocabulary regarding the temple and Buddhist (Monks) daily life. Students will learn and practice using vocabulary concerning regarding the temple and Buddhist (Monks) daily life through five lessons in the Google Classroom adopting Gagne's nine steps theory framework for designing online lessons. Before the study is conducted, the students will be asked to take pretest and then posttest after the completion of the research project.

Finally, an overall opinion questionnaire will be provided to the students. It is our hope that the students will gain additional knowledge of English vocabulary regarding the temple and Buddhist daily life so that students can utilize vocabulary knowledge for their future study

and English learning. The results of the present study will be guidelines for Thai English language teachers to apply in their contexts.

Research Objectives

This study aims to answer three major research questions in order to examine the implementation of the effectiveness of Google Classroom Exercise on Mattayomsuksa 5 students in the followings:

1. To examine the effectiveness of the Google Classroom Vocabulary Learning Package (GCVLP) for the charity school students based on the standard criteria of 80/80.
2. To compare the vocabulary learning achievement of the charity school students before and after learning through the Google Classroom Vocabulary Learning Package (GCVLP).
3. To study the charity school students' satisfaction with learning through Google Classroom Vocabulary Learning Package (GCVLP)

Research Methodology

The present study adopted the quasi-experimental research style with one group pre-test and post-test design. The following are the details of the research methodology.

Participants

The participants in this study were 15 students of Wisutwittayakorn School, the charity school, located in Lampang. The participants were chosen through purposive selection method from Mattayomsuksa 5 of Wisutwittayakorn School who participated in Basic English subject in the 1st semester of the academic year 2021.

Research Instruments

English Vocabulary Learning Package consists of five units with the contents of each unit adapted from Basic English textbooks and Dictionary of Buddhism. The units included 1) buildings around the temple: the lesson will involve describing the primary buildings in the temple, 2) temple accessories: this lesson involves describing the

temple-common apparatuses, 3) triple Gem: this lesson involves describing the meaning and elements of the Triple Gem, 4) basic moral principles: this lesson involves describing the purpose and basic moral principles of Buddhism, and 5) Buddhist Monk's life: this lesson involves describing the activities which the Buddhist Monks conduct throughout their day. Each unit followed Google Classroom method for undergraduates to develop their English vocabulary through reading text. The reading text and activities were verified by three experts in English language teaching.

Pre-test and Post-test

The pre-test and post-test were multiple-choice questions with four options to choose from: one correct answer and three distracters. Each test has 50 items and the contents of both tests were paralleled.

Data Collection

Before the implementation of Google Classroom method in practicing English vocabulary, the students were asked to participate in the pre-English vocabulary test. Then the students studied the English vocabulary activity package adopted by Google Classroom method for 10 weeks. After that the students were asked to take the post-English vocabulary test.

Data Analysis

The researcher analyzed the students' scores of pre and post-English vocabulary tests using statistical software package. The percentage, mean, standard deviation, and t-Test were employed for data analysis. Then the analyzed data were compared to answer the research questions pertaining to this study. Finally, the compared and analyzed data were presented descriptively.

Results

The results of the present study were divided into three sections as follows:

1) The results of the effectiveness of Mattayomsuksa 5 students using Google Classroom Exercise on Buddhist English Tourism Vocabulary Knowledge.

Tests	No. of Students	Full Scores	$\sum x$	$\bar{X}$	%
Doing Activities (E1)	15	250	3102	206.8	82.72
Achievement Test (E2)	15	50	650	43.33	86.6

Table 1: Showing the Scores of Students Using Google Classroom Exercise on Buddhist English Tourism Vocabulary and Knowledge

Table 1: revealed that the proportion of activity scores based on activity exercises during skills training was 82.72 percent, and the percentage of achievement exam scores was also 82.72 percent. After using Google Classroom Exercise on Buddhist English Tourism Vocabulary and Knowledge, the academic value was 86.66 (82.72/86.66), which exceeded the specified standard (80/80).

2) The results of the present study showing the comparison of the students' English vocabulary ability before and after learning by using Google Classroom method is presented in Table 2 below.

Tests	No. of Students	Full Scores	$\bar{X}$	S.D.	t-Test
Pre-test	15	50	17.2	1.85	42.84
Post-test	15	50	45	2.13	

***Statistically Significant at the .005 level ($p \leq .001$).

Table 2: Comparison of the Students' English Vocabulary Ability Before and After Learning by Using Google Classroom Method

The results in Table 1 show that there is a significant difference in the mean scores between pre and post-English vocabulary ability. The results also show that the students' post-test scores are significantly higher than that of the pre-test at .05 level of significance.

3) The students' overall satisfaction with learning and teaching English vocabulary using Google Classroom.

To show the students' satisfaction with the instruction to develop the English vocabulary through Google Classroom method, a questionnaire was employed in which students were asked to respond to a five-point ranging from "1" (Strongly Unsatisfied) to "5" (Strongly Satisfied) based on the following aspects:

- 1) Students' difficulties with learning new terms.
- 2) Use of a variety of methods to practice learning new words.
- 3) English Vocabulary Lessons Online Satisfaction.
- 4) The different parts of the textbook enhance vocabulary learning.

The following table indicates the overall satisfaction of students regarding the usage of the English vocabulary teaching through Google Classroom method.

No.	Evaluation Lists	Satisfaction's Levels		
		$\bar{X}$	S.D.	Results
1	Students' Difficulties with Learning New Terms	4.55	0.57	Very Satisfied
2	Use a Variety of Methods to Practice Learning New Words	4.49	0.63	Very Satisfied
3	English Vocabulary Lessons Online Satisfaction	4.41	0.70	Very Satisfied

4	The Textbook's Numerous Elements Aid Vocabulary Learning	4.51	0.61	Very Satisfied
Overall Average		4.49	0.46	Most Satisfied

Table 3: Showing the Average and Standard Deviation of Satisfaction with Learning and Teaching by Google Classroom Overall in 5 Areas

In accordance with Table 3, the average and standard deviation of satisfaction on the GCVLP with Charity School Students overall was at the highest level, with an average value of 4.49 and a standard deviation of 0.46. Considering each aspect, in descending order, it was found that students' difficulties with learning new terms was an average of 4.55, and the standard deviation was an average value of 0.57. Next, the different parts of the textbook enhance vocabulary learning was with an average of 4.51 and a standard deviation was an average value of 0.61. Afterward, students used a variety of methods to practice learning new words, with an average of 4.49, and a standard deviation was an average value of 0.63. Finally, English vocabulary lessons online satisfaction was an average value of 4.41, and a standard deviation of 0.70.

Discussion

This vocabulary study focuses on the capacity to absorb English words one at a time. In this study, we used the GCVLP approach to create vocabulary learning resources that can assist students focus on vocabulary acquisition and comprehend the true meaning of the words or passages read in a systematic and straightforward manner.

1. The Google Classroom Exercise system's design of a teaching model for teaching English vocabulary using Buddhist principles follows a step-by-step and methodical procedure that begins with an analysis of principles, theory, and curriculum structure, as well as study into the design of a variety of vocabulary drill tasks in English. Before beginning to

develop an English vocabulary instructional model, the researchers analyzed information about the format of content skills exercises, as well as teaching and learning management. In terms of teaching materials, measurements and assessments from the core curriculum, as well as books and textbooks from the Dharma Dictionary in Buddhism were used to enhance the content of the vocabulary teaching.

The findings of the Google Classroom Exercise for Mattayomsuksa 5 students' Buddhist English Tourism Vocabulary knowledge system revealed that the efficacy of the English Vocabulary Teaching Model through Buddhist Dharma had an average score of 82.3 percent. The average percentage of in-school activity scores in the skill exercises was 82. The investigation revealed a score of 80.1, which was higher than the stipulated standard (80/80). According to the researcher's objectives and assumptions, the skill exercises that the researcher constructed and improved were beneficial. This is comparable with previous studies that generated similar finding of learners such as Maliphai (2020) Lessons on Pinyin with Google Classroom for Wat Srichanpradit Secondary School Grade 9th students. The results of the study revealed that 1) the efficiency of the online lesson in basic Chinese based on Pinyin using Google classroom was 90.25/ 95.00; 2) the learning scores of grade 9 students were higher than the set criteria 80 percentage; and 3) the satisfaction of the students toward the online lesson of basic Chinese based on Pinyin Google classroom was at highest satisfactory level. In accordance with Aldo (2020), who studied the effectiveness of using Google Classroom to Teach Students' Vocabulary Mastery of Action Verbs involving the Ninth Grade Students of MTs Al Mina Bandungan (studying technology, progress, and having an Islamic personality) in the Academic Year 2020/2021, revealed that the mean post-test score was greater than the pre-test score. The mean of the post-test is 85.37, whereas the mean of the pre-test is 43.89. Furthermore, the comparison of the mean scores was examined using a paired sample t-Test based on

statistical analysis utilizing SPSS 22.0 version for Windows. The t-Test revealed that the significant value (sig-2 tailed) is 0.002, which is less than 0.05 ($0.002 < 0.05$).

It indicates that there is a substantial difference in vocabulary mastery scores between students in ninth grade at MTs Al Mina Bandungan who were taught using the Google Classroom Application before and after, as well as Amornrat Setrit (2020) investigated the Application of Google Classroom in Communicative Language Teaching (CLT) Grade 11. A study was conducted by establishing CLT sessions with students in 5th grade by instructing, with a focus on activities that allowed students to practice talking in English. The data collection focused on the CLT class of the 37 students in Grade 11, generally conducted in English. The activities included pretest and posttest, and satisfaction survey. It is part of a study that encourages students to enjoy learning more by allowing them to use their own mobile phones when communicating in English. Students can study outside of the classroom while working on assignments online. It increases pupils' confidence in speaking English, reduces shyness, and motivates them to study more than they would otherwise.

2. The academic achievement of students studying with Google Classroom Exercise on Mattayomsuksa 5 Students' Buddhist English Tourism Vocabulary can be stated as follows: the mean pre-study test score was 17.2 with a 1.85 standard deviation, and the mean post-study test score was 45 with a 2.13 standard deviation. When the scores of the pre-study and after-study achievement test scores were compared (t-dependent), it was discovered that there was a statistically significant difference at .05 level, indicating that students improved their English vocabulary memory through self-study as a result of their English vocabulary learning using GCVLP. The Google Classroom Exercise system provides a practice form for teaching English vocabulary skills based on Buddhist concepts. There were several tasks to choose from, and it was

fascinating to see that the language and complexity were appropriate for the learner's level. The course had a diverse and engaging topic. Buddhism's ideas have been perfectly applied to English terminology. Because of the textbook, students could study individually or in groups. It's a learning medium with a wide range of graphics, all of which are clear and appropriate for children of all ages, as well as levels of students' enthusiasm.

This English vocabulary textbook could help students improve their vocabulary abilities by encouraging or motivating them to do so, and it also had good recollection and comprehension skills to appropriately explain word meanings in daily life while executing the skill exercises. This was supported by Chuleetham, et al. (2020), who found that the average of post-test results was 11.33 points higher than the average of pre-semester test results. The study compared the teaching and learning outcomes of traditional teaching methods, Passive Learning, case studies, and teaching and learning management in Thai history courses with Active Learning instruction using innovative Google Classroom teaching. It is found that students who received Active Learning instruction had higher learning achievement than students who received Passive Learning at the same level. Feli and Katemba (2021) investigated Vocabulary Enhancement through Memrise and Google Classroom. The purpose of this study was to see if there was a significant difference in vocabulary enhancement between females and males using Google Classroom and Memrise. The results of this study demonstrated that both groups of students could enhance their vocabulary ability, but the female group revealed a significantly higher enhancement compared to the male group. Another result indicated that there was a significant difference in vocabulary enhancement between students who were taught using Memrise through Google Classroom in the female and male groups. In summary, the findings

indicated that Memories was effective in assisting students to enhance and enrich their vocabulary.

3. According to the findings of the study on student satisfaction with Google Classroom Exercise on Mattayomsuksa 5 Students' Buddhist English Tourism Vocabulary understanding, students' satisfaction with the students' difficulties with learning new terms was high ($\bar{x}=4.55$), which supports the third premise, the textbook's numerous elements aid vocabulary learning, compared to the other items on the satisfaction scale, with an average that is greater ($\bar{x}= 4.51$).

In addition, there was the information in the use of a variety of methods to practice learning new words, which was highly interesting and stimulated a lot of desire to learn ($\bar{x}=4.49$). The satisfaction of the English vocabulary lessons online allowed the students to comprehend at a higher level in the case of things with a lower mean than the rest ($\bar{x}=4.41$).

This demonstrated that students were engaged, willing, and enjoying themselves while participating in the numerous activities listed in each skill set. Singhad, et al. (2019) observed that nursing students' academic achievement was higher after utilizing Google Classroom as a tool than after using other tools, with a statistical significance of 0.01. The satisfaction of nursing students with Google Classroom as a tool was quite high. Fai Muen Wai and Ratsida (2014) performed a study on Learning Achievement and Students' Satisfaction toward Instruction via Google Classroom in the BNS 102 (Culture and Health) School of Nursing, Rangsit University. The results showed that learning outcomes utilizing Google Classroom and traditional learning were substantially different ($p \leq .05$), and that students were satisfied with Google Classroom learning and instruction. The mean overall satisfaction was 3.78, with high satisfaction for all learning outcomes, learning habits, and learning management procedures. It was consistent with Silphiphat, et al. (2008). E-learning in the "International Economics" course via the T5 Model,

which investigated teaching and learning using electronic technologies in the International Economics Course using the T5 Model of a group of students enrolled in the International Economics Course in Thailand. Using the T5 e-Learning format, 14 students participated in the first semester of academic year 2007. In terms of class organization, instructional design, and video supporting material, the findings revealed that students were extremely satisfied with the teaching.

E-learning teaching could assist students to fulfill their objectives, increase their knowledge of classes, improve their self-study abilities, and affect their academic performance as assessed by final test results. Punctuality, thoroughness of activities, additional knowledge acquisition, methodical reporting, and collaboration all received excellent marks in student behavior observation. The average results from the exams after learning, as well as group activities, were higher than the average scores from the pre-study assessments.

Body of Knowledge

This research contributes to the body of knowledge on GCVLP by supporting students in better comprehending English terms. Furthermore, using English as a study language improves their memory in the following ways:

1. GCVLP can aid students in improving their ability to acquire English language when assessed by passing grades.
2. When it comes to English use, after receiving the lessons, it was discovered that the pupils had a very good understanding of English. Students also utilize English in other disciplines, according to the study. As a result, it demonstrates that pupils are interested in and educated about English. They will, however, require further effort in order to become fluent in English.
3. According to GCVLP principles, students like learning English vocabulary with GCVLP activities since they work through an online system. Due to the learning process, students will be able to recall

essential phrases quickly in conversation. Students can rate and comment on their instructors and peers as well. Finally, GCVLP is an effective approach for high school students to learn English vocabulary. Because GCVLP is easily accessible online, studying English vocabulary with the program is beneficial for students preparing for more demanding learning materials in future.

Conclusion

For high school students, learning English vocabulary using GCVLP is useful since it allows them to study in a fashion that they can manage. Furthermore, students' English vocabulary should be more practical and accurate in order for them to better understand how to cope with obstacles in real-life circumstances. Students' writing abilities should be enhanced by their knowledge of the English language, and they should be able to acquire a larger vocabulary set. Finally, repeated activities should be more difficult than non-repeated exercises in order to assess learners' various levels of problem-solving skill.

References

- Aldo, O. (2020). *The Effectiveness of Using Google Classroom to Teach Student's Vocabulary Mastery on Action Verb at the Ninth Grade Students of MTs Al Mina Bandung in the Academic Year 2020/2021*. (Master's Thesis). Education Faculty State Institute for ISLAMIC Studies (IAIN). Indonesia.
- Chuleetham, S., et al. (2020). The Comparison of the Teaching and learning Achievement Between the Use of the Active Learning Teaching Using innovation Teaching Google Classroom with regular Teaching Passive Learning Case Study Teaching and learning of Thai History Courses High School Grad 12 Thepmitsuksa School. *Integrated Social Science Journal*. 7 (2), 203-220.

- Fai Muen Wai, R. and Ratsida, P. (2014). *Learning Achievement and Students' Satisfaction toward Instruction via Google Classroom in the BNS 102 Course (Culture and Health)*. (Master's Thesis). Rangsit University. Pathum Thani.
- Feli, S. and Katemba, C. (2021). Vocabulary Enhancement through Memrise and Google Classroom, Language Literacy. *Journal of Linguistics Literature and Language Teaching*. 5 (1), 228-241.
- Li, Z G. and Song, M. Y. (2007). The Relationship between Traditional English Grammar Teaching and Communicative Language Teaching. *US-China Education Review*. 4 (1), 62-65.
- Maliphai, P. (2020). *A Development of Online Lesson in Basic Chinese Based on Pinyin Using Google Classroom for Grade 9th Students*. (Master's Thesis). Burapha University. Chonburi.
- Office of the National Education Commission. (2011). *The Thailand Educational Reform Project: School Reform Policy*. Bangkok: Office of the National Education Commission.
- Setrit, A. (2020). The Application of Google Classroom in Communicative Language Teaching (CLT) Grade 11. *Journal of Teacher Professional Development*. 1 (1), 65-74.
- Silphiphat, S., et al. (2008). *Teaching through Electronic Systems International Economics Course by Using T5 Model*. Research Report. Sukhothai Thammathirat Open University.
- Singhad, S., et al. (2019). Achievement and Satisfaction of Nursing Students Exposed to Google Classroom in Nursing Information Technology. *Journal of Humanities and Social Sciences*. 9 (2), 124-137.

การศึกษาการบริหารหลักสูตรสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน
สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุโขทัย เขต 1
A Study of the Administration of Primary School Curriculum
in Schools under the Office of Sukhothai Primary Education
Service Area 1

ลักษณารณ์ ทองสุข¹, นิรดา เวชญาลักษณ²

Laksanaphon Thongsuk¹, Nirada Wechayaluck²

หลักสูตรครุศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา คณะครุศาสตร์
มหาวิทยาลัยราชภัฏพิบูลสงคราม

Master of Education Program in Educational Administration, Faculty of Education,
Pibulsongkram Rajabhat University

Corresponding Author, E-mail: Laksanaphon19@gmail.com

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีจุดมุ่งหมายเพื่อศึกษาการบริหารหลักสูตรสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุโขทัย เขต 1 เป็นการวิจัยเชิงปริมาณ โดยศึกษาจากกลุ่มตัวอย่าง คือ สถานศึกษาจำนวน 103 แห่ง ที่ได้มาจากการสุ่มอย่างง่าย เครื่องมือที่ใช้ คือ แบบสอบถามประกอบด้วยมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ ค่าความสอดคล้องอยู่ระหว่าง 0.8-1.0 ค่าความเชื่อมั่น 0.95 สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน

ผลการวิจัย พบว่า การบริหารหลักสูตรสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุโขทัย เขต 1 ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก ด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ การใช้หลักสูตร โดยด้านที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด คือ การจัดทำหลักสูตร โดยเมื่อพิจารณารายด้าน พบว่า 1. ด้านการจัดทำหลักสูตร ข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ การกำหนดองค์ประกอบสำคัญ และต่ำสุด คือ การกลั่นกรองร่างหลักสูตร 2. การวางแผนการใช้หลักสูตร ข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ การส่งเสริมให้ครูหาความรู้ด้านหลักสูตร และต่ำสุด คือ การศึกษาดูงานสถานศึกษาที่บริหารจัดการหลักสูตรประสบ

ผลสำเร็จ 3. ด้านการใช้หลักสูตร ข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ การนำหลักสูตรไปใช้ในกิจกรรมการเรียนการสอน และต่ำสุด คือ การกำหนดรายละเอียดของเอกสารประกอบหลักสูตร 4. ด้านการประเมินผลหลักสูตร ข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ การดำเนินการแก้ไข ปรับปรุง พัฒนาอย่างเป็นระบบและต่อเนื่อง และต่ำสุด คือ การดำเนินการแก้ไข ปรับปรุง และพัฒนาหลักสูตรตามผลการประเมินที่ได้ องค์ความรู้จากการวิจัย คือ การบริหารหลักสูตร 4 ด้าน ได้แก่ ด้านการจัดทำหลักสูตร ด้านการวางแผนการใช้หลักสูตร ด้านการใช้หลักสูตรและด้านการประเมินผลหลักสูตร ซึ่งเป็นกระบวนการที่ผู้บริหารต้องดำเนินการให้มีประสิทธิภาพ เพราะหลักสูตรสถานศึกษาเป็นหัวใจสำคัญสำหรับการจัดการศึกษาให้มีคุณภาพเสมือนเป็นแม่แบบนำไปปรับใช้ในการจัดการเรียนการสอน

คำสำคัญ: การบริหารหลักสูตร; การศึกษาขั้นพื้นฐาน; สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุโขทัย เขต 1

Abstract

The objective of this research is to study the administration of primary school curriculum in schools under the office of Sukhothai Primary Education Service Area 1. It is a quantitative research. The study is conducted from a sample group of 103 educational institutions, obtained by simple random sampling. The questionnaire consists of 5 levels of rating scale between the IOC of 0.8 and 1.0, and reliability coefficient at 0.95. The statistics for data analysis are mean and standard deviation.

The results of the research show that it is a high level in overall. The highest aspect is on curriculum use while the lowest aspect is on curriculum preparation. For each section consideration, it is found that 1) curriculum preparation: the highest aspect is on identifying the key elements of the course while the lowest aspect is on curriculum scrutiny. 2) Curriculum planning: the highest aspect is on encouraging teachers to acquire knowledge on curricula while the lowest aspect is on observational study to educational institutions that successfully administer the courses. 3) Curriculum use: the highest aspect is on

implementing the curriculum in teaching and learning activities while the lowest aspect is on defining the details of course documentation. 4) Curriculum evaluation: the highest aspect is on actions to correct, improve, and develop systematically and continuously while the lowest aspect is on actions to correct, improve, and develop the curriculum according to the results of the assessment. The body of knowledge indicates that the administration of primary school curriculum comprises of 4 components, including curriculum preparation, curriculum planning, curriculum use, and curriculum evaluation. This is a process that administrators must implement to be effective because educational institutions are the key to quality education as a template to apply to teaching and learning.

Keywords: Administration of Curriculum; Primary Education; Office of Sukhothai Primary Education Service Area 1

บทนำ

การศึกษาเป็นเครื่องมือที่สำคัญที่สุดในการพัฒนาประเทศ ไม่ว่าจะเป็นการพัฒนาประเทศในด้านเศรษฐกิจ การเมือง สังคมและวัฒนธรรม ทั้งนี้ เพราะการพัฒนาประเทศในด้านดังกล่าว ต้องอาศัยทรัพยากรมนุษย์เป็นปัจจัยสำคัญ การศึกษาจึงเป็นแนวทางในการพัฒนามนุษย์ ซึ่งเป็นการจัดกระบวนการที่นำบุคคลไปสู่ความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ การจัดการศึกษาที่ดีจึงเน้นให้ผู้เรียนได้เรียนรู้และสร้างเสริม เติบโตเต็มศักยภาพตนเอง ดังนั้น ผู้บริหาร ครูและผู้ที่เกี่ยวข้องจึงมีบทบาทสำคัญในการจัดการศึกษา เพื่อให้ผู้เรียนได้รับความรู้ ทำกิจกรรมต่าง ๆ ตามความถนัดและความสนใจ ซึ่งอยู่บนพื้นฐานของความเชื่อที่ว่า ผู้เรียนทุกคนมีความสามารถในการเรียนรู้และพัฒนาได้ อย่างไรก็ตาม การเรียนรู้เกิดจากการได้รับประสบการณ์ ซึ่งการเข้าร่วมอบรมหรือเรียนตามหลักสูตรถือเป็นประสบการณ์รูปแบบหนึ่ง แม้กระทั่งการได้รับการถ่ายทอดความรู้จากผู้เชี่ยวชาญก็เป็นส่วนหนึ่งของประสบการณ์การเรียนรู้ ดังนั้น หลักสูตรการเรียนรู้จึงมีความสำคัญอย่างยิ่งที่จะเป็นกรอบแนวทางในการจัดการศึกษา เพื่อพัฒนาผู้เรียนให้มีประสบการณ์ในการเสริมสร้างความรู้ ทักษะและคุณลักษณะที่จะเป็นประโยชน์ต่อการพัฒนาสังคมโดยรวม (ชัยวัฒน์ สุทธิรัตน์, 2556: 1)

พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 มาตรา 27 ระบุว่าให้คณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานกำหนดหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐานเพื่อความเป็นไทย ความเป็นพลเมืองดีของชาติ การดำรงชีวิตและการประกอบอาชีพ ตลอดจนเพื่อการศึกษาต่อ และในวรรคที่สองของมาตรานี้ระบุว่า ให้สถานศึกษาขั้นพื้นฐานมีหน้าที่จัดทำสาระของหลักสูตรตามวัตถุประสงค์ ในวรรคหนึ่ง ในส่วนที่เกี่ยวข้องกับสภาพปัญหาในชุมชนและสังคม ภูมิปัญญาท้องถิ่น คุณลักษณะอันพึงประสงค์ เพื่อเป็นสมาชิกที่ดีของครอบครัว ชุมชน สังคมและประเทศชาติ (กระทรวงศึกษาธิการ, 2542: 9)

หลักสูตรถือเป็นหัวใจของการศึกษาเพราะหลักสูตรเป็นจุดเริ่มต้นของการศึกษา เมื่อเริ่มต้นการศึกษา ครูและผู้บริหารต้องเข้าใจหลักสูตรก่อน เพื่อจะได้เตรียมเนื้อหาสาระให้มีความสอดคล้องกับหลักสูตรการสอนและดำเนินการตามกรอบของหลักการ ผู้บริหารเองต้องบริหารเพื่อให้หลักสูตรและการสอนดำเนินไปด้วยดี หลักสูตรจึงเป็นเครื่องมือสำคัญที่สุดของการจัดการศึกษา ในการนำหลักสูตรไปสู่การปฏิบัติจำเป็นต้องศึกษาคู่มือหลักสูตรและเอกสารประกอบหลักสูตรให้เข้าใจหลักการ จุดหมายและโครงสร้างอย่างแจ่มชัด สามารถแนะนำช่วยเหลือครูในการวางแผนการเรียนการสอนให้เป็นไปตามหลักการ จุดมุ่งหมาย เนื้อหาสาระ และกิจกรรมของหลักสูตร จัดหาคู่มือหลักสูตรและเอกสารประกอบหลักสูตรให้พร้อมและเพียงพอ ทั้งยังต้องประเมินผลการใช้หลักสูตร ตลอดจนให้ความคิดเห็นต่อผู้บริหารระดับสูงเพื่อการปรับปรุง พัฒนาหลักสูตรต่อไป (ประสาธน์ เนืองเฉลิม, 2554: 86)

สถานศึกษาต้องจัดทำหลักสูตรและบริหารจัดการหลักสูตรในสถานศึกษา โดยมีการตัดสินใจในการดำเนินการด้านการจัดการสถานศึกษาร่วมกันกับคณะกรรมการสถานศึกษา ซึ่งในภาพรวมจะก่อให้เกิดความหลากหลายในทางปฏิบัติเป็นอย่างมาก โดยปัญหาที่เป็นอุปสรรค ไม่สามารถทำให้การบริหารหลักสูตรสถานศึกษาบรรลุตามวัตถุประสงค์ได้นั้น เนื่องจากโรงเรียนไม่ให้ความสำคัญต่อการจัดทำหลักสูตรสถานศึกษา ขาดการวิเคราะห์การจัดทำ รวมถึงการประชุมชี้แจงทำความเข้าใจและการนำไปใช้จริง ส่งผลให้ไม่สอดคล้องต่อการจัดการเรียนการสอนในยุคปัจจุบัน ซึ่งกระทบถึงคุณภาพของนักเรียน (วีณา แสนโกศิก, 2563)

จากปัญหาดังกล่าว ผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่จะศึกษาการบริหารหลักสูตรสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาสุโขทัย เขต 1 เพื่อเป็นข้อมูลในการพัฒนาทักษะ ความรู้ แนวคิด กระบวนการในการบริหารหลักสูตรและยกระดับคุณภาพการจัดการเรียนการสอนต่อไป

วัตถุประสงค์การวิจัย

เพื่อศึกษาการบริหารหลักสูตรสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุโขทัย เขต 1

ระเบียบวิธีวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) ซึ่งได้ดำเนินการในเรื่องต่าง ๆ ดังนี้

1. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง ประชากร ได้แก่ สถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุโขทัย เขต 1 รวมทั้งสิ้น 133 แห่ง กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ สถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุโขทัย เขต 1 จำนวน 103 แห่ง ซึ่งได้มาจากการกำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่างตามตารางสำเร็จรูปของเครจซี่และมอร์แกน (Krejcie & Morgan, 2000: 94) เทียบสัดส่วนตามการแบ่งชั้นภูมิของจำนวนสถานศึกษาเพื่อให้กระจายทุกอำเภอ จากนั้น ดำเนินการสุ่มโดยวิธีการสุ่มอย่างง่าย (Simple Random Sampling) และเลือกกลุ่มผู้ให้ข้อมูลแบบเจาะจง ประกอบด้วยผู้อำนวยการสถานศึกษา 103 คน และครูวิชาการ 103 คน

2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ แบบสอบถามเกี่ยวกับการบริหารหลักสูตรสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาสุโขทัย เขต 1 มีลักษณะเป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ (Rating Scale) คือ มากที่สุด มาก ปานกลาง น้อย และน้อยที่สุด (บุญชม ศรีสะอาด, 2554: 121) และให้คะแนนตามเกณฑ์ที่กำหนดไว้ ดังนี้

- 5 หมายถึง การบริหารหลักสูตรสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน อยู่ในระดับมากที่สุด
 - 4 หมายถึง การบริหารหลักสูตรสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน อยู่ในระดับมาก
 - 3 หมายถึง การบริหารหลักสูตรสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน อยู่ในระดับปานกลาง
 - 2 หมายถึง การบริหารหลักสูตรสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน อยู่ในระดับน้อย
 - 1 หมายถึง การบริหารหลักสูตรสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน อยู่ในระดับน้อยที่สุด
- ขั้นตอนการสร้างแบบสอบถามดังกล่าว ดังนี้

1) การศึกษา ค้นคว้า แนวคิด หลักการ และเอกสารที่เกี่ยวข้องกับการบริหารหลักสูตรสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาสุโขทัย เขต 1 เพื่อจัดทำร่างแบบสอบถามให้สอดคล้องกับวัตถุประสงค์และขอบเขตการวิจัย

2) การนำแบบสอบถามที่สร้างขึ้นเสนอบริการที่ปรึกษา เพื่อตรวจสอบความสมบูรณ์และความถูกต้องให้ครอบคลุม ทั้งด้านโครงสร้างและเนื้อเรื่องและภาษา

ที่ใช้ ตลอดจนความเหมาะสมความครอบคลุมเรื่องที่ต้องการศึกษาแล้วนำมาปรับปรุงแก้ไข

3) การนำแบบสอบถามที่ได้ปรับปรุงแก้ไขเสนอผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหา (Content Validity)

4) การนำแบบสอบถามมาวิเคราะห์หาค่าดัชนีความสอดคล้องระหว่างข้อคำถามกับเนื้อหา IOC (Index of Item Objective Congruence) ซึ่งต้องมีค่าดัชนีความสอดคล้องตั้งแต่ 0.50 ขึ้นไป (บุญชม ศรีสะอาด, 2554: 63) ซึ่งแบบสอบถามในงานวิจัยเรื่องนี้มีความสอดคล้องอยู่ระหว่าง 0.8-1.0

5) การนำแบบสอบถามมาปรับปรุงตามคำแนะนำของผู้เชี่ยวชาญ เสนออาจารย์ที่ปรึกษาเพื่อพิจารณาให้ความเห็นชอบ

6) การนำแบบสอบถามไปทดลองใช้ (Try-out) กับผู้บริหารสถานศึกษา และครู ที่ไม่ใช่กลุ่มตัวอย่าง จำนวน 30 คน เพื่อหาความเชื่อมั่น (Reliability) ด้วยสูตรสัมประสิทธิ์อัลฟาของครอนบาค (Cronbach's Alpha Coefficient) โดยจะต้องมีค่าความเชื่อมั่นไม่ต่ำกว่า 0.70 (บุญชม ศรีสะอาด, 2554: 77) ซึ่งค่าความเชื่อมั่นของแบบสอบถามทั้งฉบับเท่ากับ 0.95

7) การนำแบบสอบถามและผลการทดลองใช้แบบสอบถามเสนอต่ออาจารย์ที่ปรึกษาการวิจัยตรวจสอบเพื่อให้ความเห็นชอบให้เป็นแบบสอบถามสำหรับการวิจัยครั้งนี้

3. การเก็บรวบรวมข้อมูล ผู้วิจัยได้ดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลตามลำดับดังนี้

1) ผู้วิจัยทำหนังสือขอความอนุเคราะห์จากคณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏพิบูลสงคราม ถึงผู้อำนวยการโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุโขทัย เขต 1 เพื่อขออนุญาตเก็บข้อมูลการวิจัยจากผู้บริหารสถานศึกษา และครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาสุโขทัย เขต 1

2) ผู้วิจัยส่งและรับแบบสอบถามด้วยตนเอง และทางไปรษณีย์พร้อมแนบซองเปล่า ติดแสตมป์จ่ายของถึงผู้วิจัยเพื่ออำนวยความสะดวกให้กับกลุ่มตัวอย่างในการส่งแบบสอบถามคืนและแบบสอบถามบางส่วนผู้วิจัยเก็บรวบรวมด้วยตนเอง จำนวน 206 ฉบับ และได้รับแบบสอบถามคืนจำนวน 166 ฉบับ

ผลการวิจัย

ผลการวิจัยมีดังต่อไปนี้

1. กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ ผู้บริหาร จำนวน 83 คน และครู จำนวน 83 คน รวมทั้งสิ้น 166 คน คิดเป็นร้อยละ 80.5 เป็นผู้บริหารจำนวน 83 คน คิดเป็นร้อยละ 80.5 เป็นครู จำนวน 83 คน คิดเป็นร้อยละ 80.5

2. การวิเคราะห์การบริหารหลักสูตรสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุโขทัย เขต 1 ปรากฏผล ดังนี้

รายการการบริหารหลักสูตร	$\bar{X}$	S.D.	ระดับ	ลำดับ
1. ด้านการจัดทำหลักสูตร	3.98	0.49	มาก	4
2. ด้านการวางแผนการใช้หลักสูตร	4.02	0.59	มาก	3
3. ด้านการใช้หลักสูตร	4.21	0.54	มาก	1
4. ด้านการประเมินผลหลักสูตร	4.10	0.57	มาก	2
รวม	4.07	0.49	มาก	

ตาราง 1 แสดงผลวิเคราะห์การบริหารหลักสูตรสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน
สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุโขทัย เขต 1

จากตาราง 1 พบว่า การบริหารหลักสูตรสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุโขทัย เขต 1 ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$ =4.07) เมื่อพิจารณารายด้านพบว่า ด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ การใช้หลักสูตร อยู่ในระดับมาก ($\bar{X}$ =4.21) รองลงมา คือ การประเมินผลหลักสูตร อยู่ในระดับมาก ($\bar{X}$ =4.10) โดยด้านที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด คือ การจัดทำหลักสูตร อยู่ในระดับมาก ($\bar{X}$ =3.98)

ด้านการจัดทำหลักสูตร	$\bar{X}$	S.D.	ระดับ	ลำดับ
1. การแต่งตั้งคณะทำงาน	3.77	0.82	มาก	6
2. การวิเคราะห์ข้อมูล จากบริบทและความต้องการของผู้เรียน	3.93	0.68	มาก	4
3. การเชื่อมโยงกระบวนการคิดและความรู้เข้าด้วยกัน ในกลุ่มวิชาและในบริบทของการใช้ชีวิต	3.88	0.59	มาก	5
4. การยกร่างหลักสูตรสถานศึกษา	3.98	0.74	มาก	3
5. การกำหนดองค์ประกอบหลักสำคัญ ๆ ของหลักสูตร	4.31	0.65	มาก	1

ด้านการจัดทำหลักสูตร	$\bar{X}$	S.D.	ระดับ	ลำดับ
6. การกลั่นกรองร่างหลักสูตร	3.72	0.68	มาก	7
7. การแก้ไขปรับปรุงร่างหลักสูตร และจัดทำหลักสูตรฉบับสมบูรณ์	4.25	0.70	มาก	2
รวม	3.98	0.49	มาก	

ตาราง 2 แสดงผลการวิเคราะห์ด้านการจัดทำหลักสูตร

จากตาราง 2 พบว่า การบริหารหลักสูตรสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุโขทัย เขต 1 ด้านการจัดทำหลักสูตร ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ย ($\bar{X} = 3.98$) เมื่อพิจารณารายข้อพบว่า ข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ การกำหนดองค์ประกอบหลักสำคัญ ๆ ของหลักสูตร อยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.31$) รองลงมา คือ การแก้ไขปรับปรุงร่างหลักสูตรและจัดทำหลักสูตรฉบับสมบูรณ์ อยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.25$) โดยข้อที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด คือ การกลั่นกรองร่างหลักสูตร อยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.72$)

ด้านการวางแผนการใช้หลักสูตร	$\bar{X}$	S.D.	ระดับ	ลำดับ
1. การดำเนินการสร้างความตระหนักและความเข้าใจเกี่ยวกับหลักสูตร	4.21	0.69	มาก	2
2. การเผยแพร่ประชาสัมพันธ์หลักสูตร	3.81	0.85	มาก	12
3. การขอความร่วมมือในส่วนที่เกี่ยวข้องและจำเป็นจากบุคลากรและหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง	4.15	0.74	มาก	4
4. การประชุมสร้างความเข้าใจกับบุคคลที่เกี่ยวข้องทุกฝ่าย	4.18	0.77	มาก	3
5. การศึกษาดูงานโรงเรียนหรือสถานศึกษาใด ๆ ที่ดำเนินการบริหารจัดการหลักสูตรประสบผลสำเร็จหรือมีคุณภาพดี	3.71	0.91	มาก	13
6. การส่งเสริมสนับสนุนบุคลากรใน	4.11	0.82	มาก	6

ด้านการวางแผนการใช้หลักสูตร	$\bar{X}$	S.D.	ระดับ	ลำดับ
การพัฒนาและใช้หลักสูตรให้ประสบความสำเร็จ				
7. การมอบหมายให้มีคณะทำงานด้านการพัฒนาบุคลากรในด้านหลักสูตร	4.13	0.69	มาก	5
8. การประเมินความต้องการความจำเป็นในการพัฒนาบุคลากรในด้านหลักสูตร	3.98	0.77	มาก	8
9. การวางแผนพัฒนาบุคลากรด้านหลักสูตรให้เป็นรูปธรรมทั้งแผนระยะสั้นและแผนระยะยาว	3.89	0.66	มาก	11
10. การดำเนินการพัฒนาตามแผน	4.04	0.74	มาก	7
11. การส่งเสริม สนับสนุนศูนย์รวมความรู้เกี่ยวกับหลักสูตร	3.91	0.75	มาก	9
12. การส่งเสริมให้ครูได้มีโอกาสเข้าอบรม หาความรู้ด้านหลักสูตรอย่างต่อเนื่อง	4.23	0.78	มาก	1
13. การประชุมเพื่อแก้ปัญหาตลอดจนแลกเปลี่ยนความคิดเห็นและแสวงหาวิธีการใช้หลักสูตรให้มีประสิทธิภาพ	3.90	0.68	มาก	10
รวม	4.02	0.59	มาก	

ตาราง 3 แสดงผลการวิเคราะห์ด้านการวางแผนการใช้หลักสูตร

จากตาราง 3 พบว่า การบริหารหลักสูตรสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุโขทัย เขต 1 ด้านการวางแผนการใช้หลักสูตร ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$ = 4.02) เมื่อพิจารณารายข้อพบว่า ข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ การส่งเสริมให้ครูได้มีโอกาสเข้าอบรม หาความรู้ด้านหลักสูตรอย่างต่อเนื่อง อยู่ในระดับมาก ($\bar{X}$ = 4.23) รองลงมา คือ การดำเนินการสร้างความ

ตระหนักและความเข้าใจเกี่ยวกับหลักสูตร อยู่ในระดับมาก ($\bar{X}=4.21$) โดยข้อที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด คือ การศึกษาดูงานโรงเรียนหรือสถานศึกษาใด ๆ ที่ดำเนินการบริหารจัดการหลักสูตรประสบผลสำเร็จหรือมีคุณภาพดี อยู่ในระดับมาก ($\bar{X}=3.71$)

ด้านการใช้หลักสูตร	$\bar{X}$	S.D.	ระดับ	ลำดับ
1. การดำเนินการเรียนการสอนตามหลักสูตร	4.34	0.68	มาก	3
2. การสนับสนุนและส่งเสริมการใช้หลักสูตร	4.39	0.72	มาก	2
3. การนำหลักสูตรไปใช้ประกอบในกิจกรรมการเรียนการสอน	4.39	0.68	มาก	1
4. การแปลงหลักสูตรไปสู่การสอน	4.10	0.64	มาก	7
5. การกำหนดรายละเอียดของหลักสูตรในรูปของเอกสารประกอบหลักสูตร	4.04	0.70	มาก	8
6. การจัดปัจจัยและสภาพต่าง ๆ ภายในโรงเรียนให้เหมาะสมกับการนำหลักสูตรมาปฏิบัติ	4.11	0.70	มาก	6
7. การจัดการเรียนการสอนได้สอดคล้องกับจุดมุ่งหมายของหลักสูตร	4.18	0.75	มาก	4
8. การอำนวยความสะดวกให้คำแนะนำและให้กำลังใจผู้ปฏิบัติงาน	4.13	0.67	มาก	5
รวม	4.21	0.54	มาก	

ตาราง 4 แสดงผลการวิเคราะห์ด้านการใช้หลักสูตร

จากตาราง 4 พบว่า การบริหารหลักสูตรสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุโขทัย เขต 1 ด้านการใช้หลักสูตร ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ย ($\bar{X}=4.21$) เมื่อพิจารณารายข้อพบว่า ข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ การนำหลักสูตรไปใช้ประกอบในกิจกรรมการเรียนการสอน รวมถึง

การสนับสนุนและส่งเสริมการใช้หลักสูตร อยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.39$) รองลงมา คือ การดำเนินการเรียนการสอนตามหลักสูตร อยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.34$) โดยข้อที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด คือ การกำหนดรายละเอียดของหลักสูตรในรูปของเอกสารประกอบหลักสูตร อยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.04$)

ด้านการประเมินหลักสูตร	$\bar{X}$	S.D.	ระดับ	ลำดับ
1. การประเมินผล ตามวัตถุประสงค์หลักสูตรที่กำหนด หรือตามตัวชี้วัดที่กำหนด	4.17	0.69	มาก	2
2. การกำหนดสิ่งที่ประเมินและเกณฑ์การประเมินลงไปอย่างชัดเจน	4.07	0.68	มาก	5
3. การแต่งตั้งคณะทำงานการประเมินหลักสูตร	4.11	0.75	มาก	3
4. การกำหนดเครื่องมือการวัดผล การเก็บรวบรวมข้อมูล การวิเคราะห์ผล การสรุปผล และการเขียนรายงานการประเมินผลหลักสูตร	4.08	0.67	มาก	4
5. การดำเนินการแก้ไข ปรับปรุงและพัฒนาหลักสูตรตามผลการประเมินที่ได้	4.02	0.67	มาก	6
6. การดำเนินการแก้ไข ปรับปรุงพัฒนาอย่างเป็นระบบและต่อเนื่อง	4.17	0.65	มาก	1
รวม	4.10	0.57	มาก	

ตาราง 5 แสดงผลการวิเคราะห์ ด้านการประเมินหลักสูตร

จากตาราง 5 พบว่า การบริหารหลักสูตรสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุโขทัย เขต 1 ด้านการประเมินหลักสูตรในภาพรวมอยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ย ($\bar{X} = 4.10$) เมื่อพิจารณารายข้อพบว่า ข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ การดำเนินการแก้ไข ปรับปรุง พัฒนาอย่างเป็นระบบและต่อเนื่อง รวมถึงการประเมินผล ตามวัตถุประสงค์หลักสูตรที่กำหนด หรือตามตัวชี้วัดที่กำหนด อยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.17$) รองลงมา คือ การแต่งตั้งคณะทำงานการประเมิน

หลักสูตร อยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.11$) โดยข้อที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด คือ การดำเนินการแก้ไข ปรับปรุง และพัฒนาหลักสูตรตามผลการประเมินที่ได้ อยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.02$)

อภิปรายผล

จากการศึกษาการบริหารหลักสูตรสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุโขทัย เขต 1 พบว่า การบริหารหลักสูตรสถานศึกษาขั้นพื้นฐานในภาพรวม มี 4 ด้าน ได้แก่ ด้านการจัดทำหลักสูตร ด้านการวางแผนการใช้หลักสูตร ด้านการใช้หลักสูตร และด้านการประเมินผลหลักสูตร ซึ่งอยู่ในระดับมาก อาจเนื่องมาจากผู้บริหารในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุโขทัย เขต 1 ให้ความสำคัญแก่หลักสูตรสถานศึกษา เพื่อให้ได้หลักสูตรที่มีประสิทธิภาพ ก่อให้เกิดประโยชน์ต่อผู้เรียน เช่นเดียวกับที่rijnaya แพนโสง และวิลลา อาริรัตน์ (2553: 106) ได้วิจัยเรื่องการบริหารจัดการหลักสูตรสถานศึกษาของโรงเรียนต้นแบบการใช้หลักสูตร สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาขอนแก่น เขต 2: กรณีศึกษา พบว่า การบริหารจัดการหลักสูตรสถานศึกษาเป็นกระบวนการดำเนินงานในการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา เพื่อให้ได้มาซึ่งหลักสูตรสถานศึกษาที่มีประสิทธิภาพ สอดคล้องกับผลงานวิจัยของพวงบุปผา เสาวรส (2559: 99) ในประเด็นของการบริหารหลักสูตรสถานศึกษาในภาพรวม ซึ่งได้วิจัยเรื่องการบริหารจัดการหลักสูตรสถานศึกษาของโรงเรียนบ่อสุพรรณวิทยา พบว่า ระดับการบริหารจัดการหลักสูตรสถานศึกษาของโรงเรียนบ่อสุพรรณวิทยา โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า ด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ การจัดทำหลักสูตร รองลงมา ได้แก่ การส่งเสริม สนับสนุน ระดับสถานศึกษา และการกำกับ ดูแลคุณภาพระดับสถานศึกษา ตามลำดับ และสอดคล้องกับงานวิจัยของสุกัญญา ประมาะยัง (2560: 114) ในประเด็นของการบริหารหลักสูตรสถานศึกษา ซึ่งได้วิจัยเรื่องการบริหารจัดการหลักสูตรสถานศึกษาของโรงเรียนตามความคิดเห็นของครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 32 พบว่า ระดับการบริหารจัดการหลักสูตรสถานศึกษาของโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 32 โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า ด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ การจัดทำหลักสูตรสถานศึกษา รองลงมา ได้แก่ การส่งเสริมสนับสนุน และ ด้านการกำกับดูแลคุณภาพ ตามลำดับ

เมื่อพิจารณาเป็น รายด้านพบว่า ด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ ด้านการใช้หลักสูตร อาจเนื่องมาจากสถานศึกษาในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา

ประถมศึกษาสุโขทัย เขต 1 มีการตระหนักถึงการดำเนินการเรียนการสอนตามหลักสูตร มีการสนับสนุนและส่งเสริมการใช้หลักสูตร นำหลักสูตรไปใช้ประกอบกิจกรรมหลัก ๆ เพื่อให้หลักสูตรบรรลุเป้าหมาย สอดคล้องกับงานวิจัยของธัญภัทร ตรงกรณ์ (2556: 44) เรื่องการดำเนินงานด้านหลักสูตรสถานศึกษาในกลุ่มโรงเรียนเครือข่ายสถานศึกษาที่ 14 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาอุบลราชธานี เขต 3 พบว่า ระดับการดำเนินงานด้านหลักสูตรสถานศึกษาในกลุ่มโรงเรียนเครือข่ายสถานศึกษาที่ 14 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาอุบลราชธานี เขต 3 โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า ด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ การจัดการเรียนรู้และส่งเสริมการเรียนรู้ รองลงมา ได้แก่ การวัดประเมินผลและการบริหารจัดการหลักสูตร และด้านวิสัยทัศน์ พันธกิจ ภารกิจ เป้าหมาย ตามลำดับ โดยการบริหารหลักสูตรสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุโขทัย เขต 1 รายด้าน พบว่า ด้านการจัดทำหลักสูตร อยู่ในระดับมาก แต่มีค่าเฉลี่ยต่ำกว่าด้านอื่น อาจเนื่องมาจากขาดการรวบรวมข้อมูลสารสนเทศที่เป็นปัจจุบัน การจัดทำและการพัฒนา ปรับปรุงหลักสูตรไม่ต่อเนื่อง และยังขาดความรู้ในการวิเคราะห์หลักสูตรมาประยุกต์ใช้ในการจัดทำหลักสูตรสถานศึกษา สอดคล้องกับงานวิจัยของณัฐชา สวัสดิ์ไชย (2560: 90) เรื่องการศึกษาปัญหาและแนวทางการพัฒนาการบริหารงานวิชาการของโรงเรียนสอยดาววิทยา จังหวัดจันทบุรี สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 17 พบว่า ปัญหาการศึกษาปัญหาและแนวทางการพัฒนาการบริหารงานวิชาการของโรงเรียนสอยดาววิทยา จังหวัดจันทบุรี สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 17 โดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง โดยด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ ด้านหลักสูตรและการบริหารหลักสูตร รองลงมา ได้แก่ ด้านการวิจัยเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษา ด้านการพัฒนากระบวนการเรียนรู้ และด้านการพัฒนาสื่อ นวัตกรรมและเทคโนโลยีเพื่อการศึกษา ตามลำดับ เมื่อพิจารณารายด้านผลปรากฏว่า ในด้านการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา ข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ การรวบรวม ข้อมูลสารสนเทศด้านวิชาการเพื่อเป็นแนวทางในการจัดทำหลักสูตรสถานศึกษา รองลงมา ได้แก่ การติดตามและประเมินผลการใช้หลักสูตร และการสัมมนาวิเคราะห์หลักสูตรระหว่างครูผู้สอนเพื่อให้มีการปรับปรุงหลักสูตรอย่างต่อเนื่อง

หากพิจารณาการบริหารหลักสูตรสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุโขทัย เขต 1 ในด้านรายด้านพบว่า การบริหารหลักสูตรสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน อยู่ในระดับมากทุกด้าน และมีด้านที่ค่าเฉลี่ยใกล้เคียงกัน คือ ด้านการวางแผนการใช้หลักสูตร ด้านการใช้หลักสูตรและด้านการประเมินหลักสูตร

ส่วนด้านการจัดทำหลักสูตรมีค่าเฉลี่ยที่แตกต่างและต่ำกว่าด้านอื่น ๆ โดยมีประเด็นที่น่าสนใจ คือ ด้านการจัดทำหลักสูตร ในข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ การกำหนดองค์ประกอบหลักสำคัญ ๆ ของหลักสูตร และข้อที่มีค่าเฉลี่ยต่ำที่สุด คือ การกลั่นกรองร่างหลักสูตร อาจเนื่องมาจากสถานศึกษามีการวางแผนในการจัดทำหลักสูตรสถานศึกษา จึงได้กำหนดองค์ประกอบหลักสำคัญ ๆ ของหลักสูตรไว้ เพื่อจัดทำหลักสูตรสถานศึกษา แต่ไม่ได้กลั่นกรอง นำเสนอร่างหลักสูตรต่อคณะกรรมการสถานศึกษาเพื่อพิจารณาให้ความเห็นชอบ สอดคล้องกับงานวิจัยของสุกัญญา ประมาทยะยัง (2560: 114) เรื่องการบริหารหลักสูตรสถานศึกษาของโรงเรียนตามความคิดเห็นของครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 32 พบว่า ระดับการบริหารจัดการหลักสูตรสถานศึกษาของโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 32 โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า ด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ การจัดทำหลักสูตรสถานศึกษา รองลงมา ได้แก่ การส่งเสริมสนับสนุน และด้านการกำกับดูแลคุณภาพ ตามลำดับ และเมื่อพิจารณารายข้อ พบว่า ด้านการจัดทำหลักสูตรเกือบทั้งหมด อยู่ในระดับมากที่สุด ยกเว้นการวิเคราะห์ข้อมูลจากแหล่งข้อมูลต่าง ๆ การนำเสนอร่างเอกสารหลักสูตรสถานศึกษา และระเบียบการวัดประเมินผลต่อคณะกรรมการสถานศึกษาเพื่อพิจารณาให้ความเห็นชอบที่มีค่าเฉลี่ยต่ำที่สุดในด้านนั้น

องค์ความรู้จากการวิจัย

การทำวิจัยครั้งนี้พบประเด็นการบริหารหลักสูตร 4 ด้าน คือ ด้านการจัดทำหลักสูตร ด้านการวางแผนการใช้หลักสูตร ด้านการใช้หลักสูตร และด้านการประเมินผลหลักสูตร ซึ่งการบริหารหลักสูตรเหล่านี้เป็นขั้นตอน กระบวนการต่าง ๆ ที่ผู้บริหารสถานศึกษาต้องดำเนินการให้มีประสิทธิภาพ เพราะหลักสูตรสถานศึกษาเป็นหัวใจสำคัญสำหรับการจัดการศึกษาให้มีคุณภาพ ซึ่งมีผลที่คาดหวังจะเกิดขึ้นกับผู้เรียนเสมือนเป็นแม่แบบนำไปปรับใช้การจัดการเรียนการสอน ตามความเหมาะสม โดยหลักสูตรที่พัฒนาขึ้นจะตอบสนองความต้องการของท้องถิ่นแต่ละแห่งและสามารถพัฒนาให้ผู้เรียนได้นำความรู้และประสบการณ์ไปใช้ในการพัฒนาท้องถิ่นของตนเองได้

สรุป

การบริหารหลักสูตรสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาสุโขทัย เขต 1 พบว่า ในภาพรวมอยู่ในระดับคุณภาพมาก โดยด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ การใช้หลักสูตร รองลงมา คือ การประเมินผลหลักสูตร การวางแผน

การใช้หลักสูตร และการจัดทำหลักสูตร ตามลำดับ โดยทุกด้านอยู่ในระดับคุณภาพมากทั้งหมด เมื่อพิจารณารายด้านพบว่า ด้านการจัดทำหลักสูตร ในข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ การกำหนดองค์ประกอบหลักสำคัญ ๆ ของหลักสูตร และข้อที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด คือ การกลั่นกรองร่างหลักสูตร ในด้านการวางแผนการใช้หลักสูตรพบว่า ข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ การส่งเสริมให้ครูได้มีโอกาสเข้าอบรมความรู้ด้านหลักสูตรอย่างต่อเนื่อง และข้อที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด คือ การศึกษาดูงานโรงเรียนหรือสถานศึกษาใด ๆ ที่ดำเนินการบริหารจัดการหลักสูตรประสบผลสำเร็จหรือมีคุณภาพดี ในด้านการใช้หลักสูตรพบว่า ข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ การนำหลักสูตรไปใช้ประกอบในกิจกรรมการเรียนการสอน และข้อที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด คือ การกำหนดรายละเอียดของหลักสูตรในรูปแบบของเอกสารประกอบหลักสูตร และด้านการประเมินผลหลักสูตรพบว่า ข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ การดำเนินการแก้ไข ปรับปรุง พัฒนาอย่างเป็นระบบและต่อเนื่อง และข้อที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด คือ การดำเนินการแก้ไข ปรับปรุง และพัฒนาหลักสูตรตามผลการประเมินที่ได้

เอกสารอ้างอิง

- กระทรวงศึกษาธิการ. (2542). พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช 2542. กรุงเทพมหานคร: สยามสปอร์ต ซินดิเคท.
- ชัยวัฒน์ สุทธิรัตน์. (2556). การพัฒนาหลักสูตร ทฤษฎีสู่การปฏิบัติ. กรุงเทพมหานคร: วีพรีนท์ (1991).
- ณัฐชา สวัสดิ์ไชย. (2560). การศึกษาปัญหาและแนวทางการพัฒนาการบริหารงานวิชาการของโรงเรียนสอยดาววิทยา จังหวัดจันทบุรี สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 17. วิทยานิพนธ์ปริญญาการศึกษามหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยบูรพา.
- ธัญภัทร์ ตรงกรณ์. (2556). สภาพการดำเนินงานด้านหลักสูตรสถานศึกษาในกลุ่มโรงเรียนเครือข่ายสถานศึกษาที่ 14 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุบลราชธานี เขต 3. สารนิพนธ์ปริญญาศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยนอร์ทกรุงเทพ.
- บุญชม ศรีสะอาด. (2554). การวิจัยเบื้องต้น, พิมพ์ครั้งที่ 8. กรุงเทพมหานคร: สุวีริยาสาส์น.
- ประสาธน์ เนิ่งเฉลิม. (2554). หลักสูตรการศึกษา, พิมพ์ครั้งที่ 2. มหาสารคาม: มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.

- พวงบุปผา เสาวรส. (2559). *การบริหารจัดการหลักสูตรสถานศึกษาของโรงเรียนบ่อสุวรรณวิทยา. การค้นคว้าอิสระปริญญาศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยศิลปากร.*
- รัชนีญา แพโรสง และวัลภา อารีรัตน์. (2553). *การบริหารจัดการหลักสูตรสถานศึกษาของโรงเรียนต้นแบบการใช้หลักสูตร สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาขอนแก่น เขต 2: กรณีศึกษา. วารสารศึกษาศาสตร์ ฉบับวิจัยบัณฑิตศึกษา. 4 (3), 103-113.*
- วีณา แสนโกติก. (2563). *ศึกษานิเทศก์ สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุโขทัย เขต 1. สัมภาษณ์. 27 พฤศจิกายน.*
- สุกัญญา ประมาะยัง (2560). *การบริหารหลักสูตรสถานศึกษาของโรงเรียนตามความคิดเห็นของครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 32. วิทยานิพนธ์ปริญญาครุศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์.*
- Krejcie, R. V. and Morgan, D. W. (2000) Determining Sample Size for Research Activities. *Educational and Psychological Measurement. 30. (3), 608-610.*

**บทบาทอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้านเชิงสร้างสรรค์
ในการจัดการสุขภาพชุมชนเข้มแข็ง บ้านยายม่อม จังหวัดตราด**
**Roles of Public Health Volunteers in Creative Villages in
Managing the Health of Strong Community, Ban Yaimom,
Trat Province**

ปองจิต สร้อยแสง¹, ชาญชัย จิวจินดา²

Pongjit Soysang¹, Chanchai Jewjinda²

หลักสูตรศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาผู้นำทางสังคม ธุรกิจ และการเมือง
วิทยาลัยนวัตกรรมการสังคม มหาวิทยาลัยรังสิต

Master of Arts Program in Social, Business, and Political Leadership,
College of Social Innovation, Rangsit University

Corresponding Author, E-mail: poratpong@hotmail.com

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาบทบาทอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน (อสม.) เชิงสร้างสรรค์ในการจัดการสุขภาพ และศึกษาแนวทางการจัดการสุขภาพชุมชน เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ โดยใช้แนวคิดตำบลจัดการสุขภาพเป็นกรอบการวิจัย พื้นที่วิจัย ได้แก่ บ้านยายม่อม หมู่ 1 ตำบลแหลมงอบ กลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลักเป็น อสม. จำนวน 3 คน เครื่องมือที่ใช้เป็นการสัมภาษณ์แบบเจาะลึก การสนทนากลุ่ม และการสังเกตแบบมีส่วนร่วม วิเคราะห์ข้อมูลด้วยการวิเคราะห์เนื้อหา

ผลการวิจัย พบว่า 1) บทบาท อสม. เชิงสร้างสรรค์ในการจัดการสุขภาพชุมชนเข้มแข็งต้องอาศัยกลุ่มแกนนำและเครือข่ายทางสังคมมีส่วนร่วมในการวิเคราะห์ปัญหาในชุมชน ประกอบกับการมีต้นทุนทางสิ่งแวดล้อมและทางสังคมมาต่อยอดเป็นกิจกรรมและผลิตภัณฑ์เชิงสุขภาพที่สอดคล้องกับหลักการปฏิบัติวัฒนธรรมพุทธและอิสลาม รวมถึงการแก้ปัญหาของชุมชน อาทิ ปัญหาสุขภาพในชุมชน ปัญหาสิ่งแวดล้อม และความยากลำบากทางเศรษฐกิจ จึงเกิดนวัตกรรมสร้างสรรค์ในการจัดการสุขภาพชุมชนบ้านยายม่อม คือ ปลาโคกแดดเดียวโชเดียมตำ ถ่าน

กะลามะพร้าว การหมักปุยจากปลาโคก ซาโไขลู่ 2) แนวทางการจัดการสุขภาพชุมชน ได้แก่ การคัดกรองสุขภาพชุมชน การเยี่ยมบ้าน การปรับเปลี่ยนพฤติกรรมผู้คนในชุมชน รวมถึงการทำงานร่วมกับบุคลากรทางการแพทย์ในการตรวจคัดกรองสุขภาพผู้ป่วย องค์ความรู้จากการวิจัย คือ อาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้านและคนในชุมชนบ้านยวม่อมแสดงให้เห็นความพยายามในการแก้ไขปัญหาสุขภาพในชุมชน โดยการนำปัญหาของชุมชนมาแลกเปลี่ยนเรียนรู้ และนำภูมิปัญญาท้องถิ่นพัฒนาต่อยอดเป็นสินค้าและบริการที่มีคุณค่าทางเศรษฐกิจ เกิดวิสาหกิจชุมชน สร้างรายได้ให้แก่คนในท้องถิ่น นอกจากนี้ ชุมชนได้หาแนวร่วมที่เป็นเครือข่ายให้เกิดนวัตกรรมสุขภาพในท้องถิ่นอย่างแท้จริง

คำสำคัญ: อาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน; การจัดการสุขภาพ; ชุมชนเข้มแข็ง; บทบาทเชิงสร้างสรรค์

Abstract

The purpose of this research is to study the role of public health volunteers in creative innovation in managing the health of Ban Yaimom, and the guidelines for community health management at Ban Yaimom. It is a qualitative research. The research tools consist of participant observation, in-depth interview, and focus group discussion. The data analysis is conducted by prioritizing and comparing it with the relevant documentary data and writing descriptively.

The results reveal that 1) the driving of strong community health management is based on the mainstays and networks of public health volunteers in villages. These groups have analyzed the problems in the community together. Furthermore, they have environmental and social capitals to develop into activities and health products that are consistent with Buddhist and Islamic cultures, including solving the problems of the community such as health problems in the community, environmental problems, and economic hardship. Therefore, there are produced a creative innovation in the health management of the Ban Yaimom Community namely, Low-sodium Shortnose Gizzard Shad Fish, Coconut Shell Charcoal, Marination of Shortnose Gizzard Shad Fish, and

Klu Leaf Tea. 2) The guidelines for community health management consist of community health screenings, home visiting, changing the behavior of people in the community, including working with medical personnel to screen the patients' health. The body of knowledge from the research indicates that the public health volunteers in villages and people in the community at Ban Yaimom try to solve the health problems in the community by bringing community problems to exchange and learn, and bring local wisdom to develop into products and services of economic value. It has the community enterprises and gains income for the local people. In addition, the community has found the allies as the network to create real local health innovation.

Keywords: Public Health Volunteer in Villages; Health Management; Strong Community; Creative Role

บทนำ

จากศูนย์ข้อมูลสุขภาพชุมชนบ้านยายม่อม ตำบลแหลมงอบ อำเภอแหลมงอบ จังหวัดตราด ในปี พ.ศ. 2564 พบโรคที่เป็นปัญหาสุขภาพที่สำคัญในพื้นที่ คือ โรคความดันโลหิตสูงและโรคเบาหวาน ซึ่งปัญหาการเกิดโรคส่วนใหญ่เกิดจากพฤติกรรมการใช้ชีวิตและการบริโภคของคนในชุมชน การปรับเปลี่ยนพฤติกรรมต้องสร้างความตระหนักให้คนในชุมชนเห็นความสำคัญและสร้างความเข้มแข็งในชุมชนให้พึ่งพาตนเองด้านสุขภาพได้ ประกอบกับบุคคลที่เป็นแกนนำสำคัญที่อาศัยอยู่ในชุมชนและเป็นส่วนหนึ่งของบุคลากรทางการแพทย์ คือ อาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน (อสม.) ที่จะต้องพัฒนาขีดความสามารถของบุคลากรให้มีความเชี่ยวชาญในด้านต่าง ๆ โดยเฉพาะบทบาทของ อสม. 4.0 ที่จะต้องมีคุณสมบัติ 3 ข้อ คือ 1) ความสามารถในการใช้เทคโนโลยีดิจิทัล 2) ความรอบรู้ด้านสุขภาพ 3) จิตอาสาและเป็นผู้นำการเปลี่ยนแปลงด้านสุขภาพ โดยมีเป้าหมายสูงสุด (Ultimate Goal) คือ การทำให้ชุมชนบ้านยายม่อมเป็นหมู่บ้านที่ประชาชนสามารถพึ่งพาตนเองด้านสุขภาพได้

ชุมชนบ้านยายม่อมเป็นชุมชนจัดการสุขภาพที่เข้มแข็งและเป็นชุมชนต้นแบบของจังหวัดตราด โดยมีกลุ่ม อสม. เป็นแกนนำหลักในการขับเคลื่อนการทำงานร่วมกับเครือข่ายผู้นำชุมชนกลุ่มต่าง ๆ ในการนำปาลาราคากูมาแปรรูปให้เป็นผลิตภัณฑ์ที่เพิ่มมูลค่าและผู้ที่เป็นความดันโลหิตสูงสามารถบริโภคได้ ประกอบกับแกนนำ อสม.

ร่วมกันเขียนโครงการของงบประมาณท้องถิ่นในการทำปลาโคกแดดเดียวโซเดียมต่ำ จะเห็นว่า กลุ่ม อสม. ได้มีบทบาทเป็นผู้นำการสร้างเสริมสุขภาพและคุณภาพชีวิตของประชาชนในหมู่บ้าน/ชุมชน โดยมีหน้าที่ ดังนี้ 1) การดูแลสุขภาพอนามัยเชิงรุกในกลุ่มแม่และเด็ก ผู้สูงอายุ ผู้พิการ และผู้ป่วยเรื้อรังในชุมชน 2) การเสริมสร้างสุขภาพและแก้ไขปัญหาสุขภาพในชุมชน โดยมีแผนสุขภาพชุมชนร่วมกับภาคีเครือข่ายต่าง ๆ ในชุมชนเพื่อลดโรคเบาหวาน ความดันโลหิตสูง มะเร็ง หัวใจและหลอดเลือด อัมพฤกษ์ อัมพาต และหนุนการดำเนินงานส่งเสริมสุขภาพในโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบล 3) การเป็นทูตไอโอดีนในการให้ความรู้เรื่องโรคขาดสารไอโอดีน ตรวจสอบไอโอดีนในเกลือ น้ำปลา ซอสปรุงรส และแนะนำหญิงตั้งครรภ์บริโภคเกลือไอโอดีน (กรมสนับสนุนบริการสุขภาพ, 2554) บุคลากรที่ทำหน้าที่เหล่านี้ต้องมีจิตสาธารณะ เสียสละ อดทน และอาสาเข้ามาทำหน้าที่ ช่วยเหลือบริการประชาชนด้วยใจบริสุทธิ์ โดยจุดเริ่มต้นของ อสม. คือ การได้รับการบรรจุไว้ในแผนสาธารณสุขแห่งชาติของแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 4 (พ.ศ. 2520-2524) ซึ่งให้ความสำคัญกับการพัฒนาสาธารณสุขมูลฐาน สอดคล้องกับแนวคิดของปฏิญญาอัลมาอตา (Alma Ata Declaration) (ชัชวาล น้อยวังมั่ง, 2563: 5-6) โดยกำหนดบทบาทหน้าที่ของ อสม. ไว้ว่า เป็นผู้นำการเปลี่ยนแปลงด้านสุขภาพอนามัยให้กับประชาชนในชุมชนของตนเอง เผยแพร่ความรู้และกิจกรรมพัฒนาสาธารณสุข ตลอดจนให้บริการสาธารณสุขด้านต่าง ๆ โดยกำหนดให้ทุกหมู่บ้านต้องมี อสม. โดย อสม. 1 คน ดูแลประชาชน 18-20 หลังคาเรือน สำหรับค่าตอบแทนที่ได้รับมีเพียงเล็กน้อยเมื่อเทียบกับความเสียสละทุ่มเท ดังนั้น จึงกล่าวได้ว่า บุคคลที่อยู่เบื้องหลังความสำเร็จในการจัดการสุขภาพของชุมชนให้เข้มแข็ง คือ อสม.

ชุมชนบ้านยายม่อมเป็นหนึ่งในชุมชนเข้มแข็งของจังหวัดตราดในการจัดการสุขภาพ จากข้อมูลของโรงพยาบาลแหลมงอบ แผนกเวชปฏิบัติชุมชน (สุวิมล อาจณรงค์, 2564) พบว่า อสม. มีจำนวน 8 คน รับผิดชอบดูแลประชาชนในชุมชนทั้งหมด 771 คน อสม. ดีเด่นระดับประเทศมีจำนวน 1 คน ซึ่งเชี่ยวชาญในการส่งเสริมสุขภาพและจัดการสุขภาพชุมชน ประกอบกับ อสม. บางท่านได้รับคัดเลือกเป็นสมาชิกสภาเทศบาล จึงมีบทบาทสำคัญในชุมชนและเป็นผู้ที่มีความรู้เชี่ยวชาญในการส่งเสริมสุขภาพ กอปรกับ อสม. เป็นผู้ประสานเครือข่ายชุมชนในการสร้างสรรค์นวัตกรรมและประยุกต์ใช้ทรัพยากรธรรมชาติในท้องถิ่น รวมถึงการช่วยดูแลสุขภาพของชุมชน เช่น การทำชาจากใบชู่เพื่อช่วยลดระดับน้ำตาลในเลือด ปลาโคกแดดเดียวโซเดียมต่ำ สำหรับผู้ที่เป็นความดันโลหิตสูง การทำถ่านจากกะลามะพร้าวช่วยลดแหล่งเพาะพันธุ์

ลูกน้ำยุงลายในชุมชน การทำปุ๋ยน้ำหมักจากเศษปลา เป็นต้น จากหลักการและเหตุผลดังกล่าว ผู้วิจัยจึงมีความต้องการที่จะศึกษาบทบาทอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้านเชิงสร้างสรรค์นวัตกรรมในการจัดการสุขภาพชุมชนเข้มแข็งบ้านยายม่อม ตำบลแหลมงอบ อำเภอลำดวน จังหวัดตราด

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาบทบาทอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้านเชิงสร้างสรรค์ในการจัดการสุขภาพ
2. เพื่อศึกษาแนวทางการจัดการสุขภาพชุมชนบ้านยายม่อม ตำบลแหลมงอบ อำเภอลำดวน จังหวัดตราด

ระเบียบวิธีวิจัย

รูปแบบการวิจัยใช้ระเบียบวิธีการวิจัยเชิงคุณภาพเป็นวิธีวิทยา โดยมีขั้นตอนการดำเนินการวิจัย ดังนี้

1. กลุ่มเป้าหมายและผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ผู้วิจัยเลือกแบบเจาะจงจากผู้ที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินงานชุมชนเข้มแข็ง ประกอบด้วยอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน 3 คน ผู้นำชุมชน 3 คน บุคลากรทางการแพทย์ 5 คน และประชาชนที่อาศัยอยู่ในชุมชนบ้านยายม่อม 3 คน รวม 14 คน

2. เครื่องมือการวิจัย ประกอบด้วยแบบสัมภาษณ์แบบเจาะลึก ประเด็นในการสนทนากลุ่ม แบบสังเกตแบบมีส่วนร่วม กรอบแนวคิดตำบลการจัดการสุขภาพ โดยมีขั้นตอนในการตรวจสอบเครื่องมือ ดังนี้

- 2.1 การควบคุมคุณภาพของเครื่องมือวิจัย โดยมีผู้ทรงคุณวุฒิจำนวน 2 คน พิจารณาเรื่องความครอบคลุมของเนื้อหาในแบบสัมภาษณ์ และปรับแก้ไขข้อคำถามในบางประเด็น จากนั้น ให้ผู้ทรงคุณวุฒิตรวจสอบเพื่อนำไปทดลองใช้จริง

- 2.2 การทดลองใช้เครื่องมือ โดยการนำแบบสัมภาษณ์ไปทดลองสัมภาษณ์กับบุคลากรทางการแพทย์ อสม. และประชาชน จากการเลือกตัวแทนกลุ่มละ 1 คน ที่ไม่ใช่กลุ่มเป้าหมาย และนำแบบสัมภาษณ์มาปรับปรุง แก้ไข เพื่อให้แบบสัมภาษณ์มีความครอบคลุมและสมบูรณ์มากขึ้น

3. กระบวนการเก็บรวบรวมข้อมูล ผู้วิจัยดำเนินการ ดังนี้

- 3.1 การสัมภาษณ์แบบเจาะลึก เมื่อได้รับอนุญาตให้ดำเนินการเก็บข้อมูลแล้ว ผู้วิจัยได้เข้าพบผู้ให้ข้อมูลหลัก (Key Informants) โดยผู้วิจัยแนะนำตัว สอบถามความสมัครใจในการเข้าร่วมเป็นผู้ให้ข้อมูลและชี้แจงวัตถุประสงค์ของการศึกษารั้งนี้

จากนั้น ผู้วิจัยจัดขั้นตอนการเก็บรวบรวมข้อมูล การขออนุญาตบันทึกเสียงการสนทนา การถอดเทปบันทึกเสียงการสนทนา พร้อมทั้งอธิบายให้ทราบถึงสิทธิ์ที่จะปฏิเสธการเข้าร่วม หรือถอนตัวออกจากงานวิจัยได้เมื่อต้องการทันทีโดยไม่มีผลกระทบใด ๆ ทั้งนี้ การเข้าร่วมวิจัยเป็นไปโดยการสมัครใจ ไม่มีการบังคับระหว่างการประชุม ผู้ให้ข้อมูลสามารถยุติการสัมภาษณ์ได้ตลอดเวลา จะไม่มีการเปิดเผยข้อมูลใด ๆ ที่ก่อให้เกิดความเสียหาย ข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์การเผยแพร่จะกระทำในลักษณะภาพรวม

3.2 การสนทนากลุ่ม โดยมีจำนวน 3 กลุ่ม กลุ่มละ 3-5 คน ใช้เวลาในสนทนาประมาณ 60-90 นาที สนทนาตามแนวคำถามที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นเพื่อให้ได้ข้อมูลเกี่ยวกับบทบาทของ อสม. เชิงสร้างสรรค์และแนวทางจัดการสุขภาพชุมชนที่นำไปสู่ชุมชนเข้มแข็ง

3.3 การสังเกตแบบมีส่วนร่วม ผู้สังเกตเข้าไปมีส่วนร่วมในกิจกรรมต่าง ๆ หรือคลุกคลีอยู่ในหมู่บ้านของกลุ่มเป้าหมายที่ต้องการสังเกต ซึ่งลักษณะเช่นนี้จะทำให้ได้รายละเอียดหรือข้อมูลที่แน่นอนถูกต้อง ชัดเจนเกี่ยวกับบทบาทของ อสม. เชิงสร้างสรรค์และแนวทางจัดการสุขภาพชุมชนที่นำไปสู่ชุมชนเข้มแข็ง

4. การตรวจสอบความถูกต้องของข้อมูล ผู้วิจัยใช้วิธีการตรวจสอบสามเส้าในการเก็บข้อมูล (Triangulation Method) โดยการเปรียบเทียบข้อมูลที่ได้มาจากการเก็บรวบรวมข้อมูลทั้งสามวิธีที่แตกต่างกัน แล้วนำมาพิจารณาว่า ข้อมูลที่ได้สอดคล้องกันหรือไม่ เช่น การนำข้อมูลประเด็นเดียวกันซึ่งเก็บโดยวิธีสนทนากลุ่มมาเปรียบเทียบกับข้อมูลการสัมภาษณ์เชิงลึก เพื่อดูลักษณะและความสอดคล้องของข้อมูล

5. การวิเคราะห์ข้อมูลข้อมูลที่ได้นำมาวิเคราะห์เชิงเนื้อหา (Content Analysis) ด้วยการนำไปจัดหมวดหมู่ตามวัตถุประสงค์และเนื้อหาที่ต้องนำไปใช้ตามขั้นตอน ดังนี้ 1) การถอดเทปและพิมพ์ไว้เป็นคำพูดของแต่ละคน 2) ผู้วิจัยอ่านข้อความทั้งหมดหนึ่งครั้ง พร้อมจดบันทึกแนวโน้ม แบบแผนและความคิดเห็นของส่วนรวม 3) การอ่านแต่ละตอนที่ถอดความ โดยอ่านในส่วนที่สำคัญตามแนวคำถามและทำเครื่องหมายในส่วนที่นำไปเขียนในรายงานฉบับสมบูรณ์ 4) การวิเคราะห์แต่ละคำถาม วิเคราะห์ปฏิกิริยาตอบสนองต่อคำถามแต่ละข้อและเขียนสรุปอธิบาย 5) การสรุปผลการสังเคราะห์

ผลการวิจัย

จากการศึกษาบทบาทอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้านเชิงสร้างสรรค์ในการจัดการสุขภาพตามวัตถุประสงค์ที่ 1 พบว่า ชุมชนบ้านยายม่อมมีประชากรจำนวน

771 คน มี อสม. จำนวน 8 คน ประชาชนส่วนใหญ่ประกอบอาชีพประมงพื้นบ้าน นับถือศาสนาอิสลาม ร้อยละ 99 พระพุทธศาสนาร้อยละ 1 จากข้อมูลสุขภาพของโรงพยาบาลแหลมงอบ ปี พ.ศ. 2564 พบปัญหาสุขภาพในกลุ่มผู้สูงอายุ ส่วนใหญ่เป็นโรคความดันโลหิตสูง ร้อยละ 5.83 รองลงมา คือ โรคเบาหวาน ร้อยละ 4.54 จุดแข็งของชุมชนบ้านยายม่อม คือ แก่นนำที่เข้มแข็ง เช่น กลุ่มผู้นำศาสนา กลุ่มประมงพื้นบ้าน กลุ่ม อสม. กลุ่มสตรี ประกอบกับ อสม. บางท่านเป็นสมาชิกสภาเทศบาลผู้ใหญ่บ้าน กลุ่มเข้มแข็งเหล่านี้จึงมีบทบาทในการพัฒนาและส่งเสริมการวิเคราะห์ปัญหาในชุมชน กอปรกับการมีต้นทุนทางสิ่งแวดล้อมและทางสังคม จึงเกิดการต่อยอดเป็นกิจกรรมและผลิตภัณฑ์เชิงสุขภาพที่สอดคล้องกับหลักการปฏิบัติวัฒนธรรมพุทธและอิสลาม รวมถึงการแก้ปัญหาของชุมชน อาทิ ปัญหาสุขภาพในชุมชน ปัญหาสิ่งแวดล้อม และความยากลำบากทางเศรษฐกิจจึงเกิดนวัตกรรมสร้างสรรค์ผลิตภัณฑ์ในการจัดการสุขภาพชุมชน ได้แก่ ปลาโคกแดดเดียวโซเดียมต่ำ ถ่านกลามะพร้าว การหมักปุ๋ยจากปลาโคก ขาใบขลุ่ย ดังรายละเอียดต่อไปนี้

1.1 บทบาทการแก้ปัญหาความดันโลหิตสูงด้วยผลิตภัณฑ์ปลาโคกแดดเดียวโซเดียมต่ำ เนื่องจากชุมชนบ้านยายม่อมส่วนใหญ่ประกอบอาชีพประมงพื้นบ้าน ประกอบกับผู้สูงอายุไม่มีงานทำ แต่ชำนาญเรื่องการแลปลา ปลาที่ชาวประมงนำมาขายส่วนใหญ่เป็นปลาตัวเล็ก ก้างเยาะขายได้ราคาประมาณ 10-15 บาท ต่อ กิโลกรัม ซึ่งไม่คุ้มค่ากับรายจ่ายในการออกหาปลา กอปรกับชุมชนบ้านยายม่อมมีกลุ่มผู้เป็นความดันโลหิตสูงจำนวนมาก ดังนั้น กลุ่ม อสม. ร่วมกับกลุ่มชาวประมงจึงคิดหาวิธีแปรรูป ทำเป็นปลาโคกแดดเดียวโซเดียมต่ำที่มีรสชาติอร่อย กรอบ ไม่เค็ม และมีแคลเซียมสูง ประทาน อสม. ร่วมกับชุมชนจึงเขียนโครงการของบประมาณจากองค์การปกครองส่วนท้องถิ่น โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อเพิ่มรายได้ให้กับคนในชุมชน องค์การปกครองส่วนท้องถิ่นจึงจัดสรรงบประมาณจำนวน 10,000 บาท ในการจัดซื้ออุปกรณ์ทำปลาโคกแดดเดียวโซเดียมต่ำ ส่งผลให้ปลาโคกโซเดียมต่ำเป็นสินค้าที่ขายดี ติดตลาด และขายส่งออกนอกจังหวัด นอกจากนี้ ได้ขยายผลิตภัณฑ์เป็นน้ำพริกปลาโคกและขยายการตลาดโดยประชาสัมพันธ์แบบออนไลน์กระทั่งมีลูกค้าหลายจังหวัด กลุ่ม อสม. จึงจัดตั้งเป็นวิสาหกิจของหมู่บ้าน จนกระทั่งกระทรวงพลังงานได้ลงพื้นที่และสนับสนุนเครื่องตากปลา ทำให้ชุมชนสามารถผลิตปลาโคกแดดเดียวได้ตลอดทั้งปีและสามารถออกจากร้านขายผลิตภัณฑ์ตามสถานที่ต่าง ๆ สำหรับรายได้ของกลุ่มจะจัดเก็บเป็นกองทุนของชุมชนบ้านยายม่อมเพื่อเป็นกองทุนสาธารณประโยชน์ต่อไป

1.2 บทบาทการแก้ปัญหาโรคไข้เลือดออกด้วยการแปรรูปต้นกำเนิดของยุงลายเป็นผลิตภัณฑ์สูตรพอกหน้าถ่านกะลามะพร้าว เนื่องจากปี พ.ศ. 2559-2560 ชุมชนบ้านยายม่อมประสบปัญหาการแพร่ระบาดของโรคไข้เลือดออกอย่างรุนแรง บุคลากรทางการแพทย์ กลุ่ม อสม. และคนในพื้นที่ร่วมกันเดินสำรวจหมู่บ้านตรวจพบกะลามะพร้าวจำนวนมาก ซึ่งเป็นแหล่งเพาะพันธุ์ลูกน้ำยุงลายทำให้เกิดไข้เลือดออก ชุมชนจึงร่วมกันทำถ่านกะลามะพร้าวและทำสูตรพอกหน้าโดยใช้ถ่านกะลา ซึ่งช่วยเพิ่มมูลค่าให้ถ่านกะลาเรียกว่า ถ่านกะลาหน้าแดง สำหรับพอกบนใบหน้า ช่วยบำบัดอาการผิวหนังอักเสบ ขับสารพิษออกจากผิวหนัง ทำให้ผิวหนังรู้สึกสะอาดและสดชื่น จึงเป็นที่มาของการทำถ่านกะลามะพร้าวและถ่านกะลาหน้าแดงของชุมชนบ้านยายม่อม

1.3 บทบาทการแก้ปัญหากลิ่นเน่าเหม็นด้วยการแปรรูปต้นกำเนิดของกลิ่นเป็นผลิตภัณฑ์ปุ๋ยหมักอินทรีย์ จากการทำผลิตภัณฑ์ปลาโคกแดดเดียวของชุมชนบ้านยายม่อมได้สักระยะหนึ่งจึงทำให้รายได้ของชุมชนได้เพิ่มขึ้น อย่างไรก็ตาม เศษปลาที่ถูกทิ้งในถังขยะเทศบาล ได้ส่งกลิ่นเน่าเหม็นรบกวนชาวบ้านในชุมชน กลุ่ม อสม. จึงให้ชุมชนนำเศษปลาและหัวปลามาทิ้งในถังรวมกันตามจุดต่าง ๆ ที่กลุ่มจัดไว้ให้ จากนั้น ได้นำเศษปลามาหมักรวมกันเป็นการลดการทิ้งขยะจากเศษปลาโดยไม่จำเป็น จึงได้ขยะเศษอาหารจากปลาหมักผสมกับกากน้ำตาล เมื่อหมักตามระยะเวลาที่กำหนดไว้จึงได้ผลิตภัณฑ์ปุ๋ยหมักจากปลาโคกที่มีคุณภาพดี

1.4 บทบาทการแก้ปัญหาการปวดเมื่อยด้วยผลิตภัณฑ์ชาใบขลู่ ชุมชนบ้านยายม่อมเป็นชุมชนที่ติดกับทะเล จะพบเห็นต้นขลู่จำนวนมากบริเวณชายเลน ลักษณะต้นขลู่เป็นไม้พุ่มขนาดเล็ก เจริญเติบโตได้ดีบริเวณริมธารน้ำ โดยเฉพาะชายฝั่งทะเลที่น้ำเค็ม กิ่งก้านแตกเป็นกอสูง 1-2 เมตร ลำต้นกลมสีน้ำตาลแดงหรือเขียวและมีขนละเอียดปกคลุม ใบมีลักษณะหยักคล้ายฟันเลื่อยกว้าง 1-5 เซนติเมตร ยาว 2.5-10 เซนติเมตร หากนำมาชงจะมียาลิ่นฉุน ใบอ่อนใช้รับประทานเป็นผักได้ เมื่อนำใบมาผึ่งให้แห้งแล้วนำไปคั่ว จะมีกลิ่นหอมคล้ายกลิ่นน้ำผึ้ง สามารถชงดื่มแทนชา ส่วนยอดมีรสมันใช้รับประทานเป็นผักสด ดอกเป็นฝอยสีขาวนวลหรือสีขาวอมม่วง เมล็ดมีลักษณะเป็นฝอยเล็ก ๆ เมื่อแก่จะปลิวตามลม จากการที่ชุมชนบ้านยายม่อมส่วนใหญ่ประกอบอาชีพประมงพื้นบ้านและผู้สูงอายุจะนั่งแลปลาเป็นเวลานาน ทำให้มีอาการปวดหลังและปวดเมื่อยตามตัว ประกอบกับชาวมุสลิมบ้านยายม่อมได้สืบทอดภูมิปัญญาจากบรรพบุรุษที่เชื่อว่า การดื่มชาใบขลู่เป็นประจำจะช่วยบรรเทาอาการปวดหลัง ดื่มแล้วสดชื่นจึงเป็นที่มาของการทำผลิตภัณฑ์ชาใบขลู่

การศึกษาแนวทางการจัดการสุขภาพชุมชนบ้านยายม่อม ตามวัตถุประสงค์ข้อที่ 2 พบแนวทางดังต่อไปนี้

2.1 การคัดกรองสุขภาพชุมชนของกลุ่ม อสม. โดยได้คัดกรองโรคเบาหวาน ความดันโลหิตสูง ภาวะสุขภาพจิตของคนในชุมชน ตลอดจนโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 (COVID-19) เชิงรุกในชุมชน ผ่านการใช้ระบบออนไลน์ ซึ่งกลุ่ม อสม. จะต้องเรียนรู้การใช้แอปพลิเคชันในโทรศัพท์มือถือและส่งข้อมูลไปโรงพยาบาลแหลมฉบัง โดยการทำงานร่วมกันเป็นคณะ ซึ่งแต่เดิมทำงานแบบตั้งรับในศูนย์สาธารณสุขมูลฐานของชุมชน ปัจจุบันได้ทำงานในเชิงรุกมากขึ้นโดยการเยี่ยมบ้านและประเมินสุขภาพที่บ้าน นอกจากนี้ กลุ่ม อสม. ยังช่วยบุคลากรทางการแพทย์ในการคัดกรองผู้ป่วย โดยการนัดผู้ป่วยกลุ่มเสี่ยงและกลุ่มป่วยมาตรวจสุขภาพ ช่วยแนะนำการปรับเปลี่ยนพฤติกรรม ประชาชนที่มาตรวจสุขภาพจะได้รับธงสีสุขภาพกลับบ้าน คนละ 1 ธง ซึ่งมี 2 สี ผู้ที่ได้ธงสีเขียวกลับบ้าน หมายถึง ผลตรวจสุขภาพอยู่ในระดับปกติ ผู้ที่ได้ธงสีส้มกลับบ้าน หมายถึง ผลตรวจที่มีความเสี่ยงที่จะเป็นโรค และวันนัดตรวจสุขภาพให้นำธงมาด้วย สำหรับกลุ่มเสี่ยงที่มีแนวโน้มจะเป็นโรค กลุ่ม อสม. จะเข้าไปปรับเปลี่ยนพฤติกรรมที่บ้านอย่างต่อเนื่องจนถึงวันนัดตรวจครั้งถัดไป สำหรับผู้ตรวจพบความผิดปกติจะส่งไปโรงพยาบาลเพื่อพบแพทย์ทันที

2.2 การเยี่ยมบ้าน โดย อสม. 1 คน ดูแลรับผิดชอบ 15 หลังคาเรือน เป็นการตรวจเยี่ยมตั้งแต่อาหารในสำรับ หากพบขวดน้ำปลาตั้งอยู่ในสำรับ จะแนะนำให้นำออกจากสำรับเพื่อป้องกันการเติมน้ำปลาเพิ่ม วัดความดันโลหิต แจกทรายอะเบท (Abate Sand) เพื่อทำลายลูกน้ำยุงลาย ตลอดจนการตรวจที่ศูนย์เด็กเล็กเพื่อร่วมประเมินน้ำหนักเด็ก และเนื่องจาก อสม. 2 คน ได้ผ่านการอบรมการดูแลผู้ป่วยติดเตียงตามหลักสูตรครบถ้วนจึงได้ตรวจสุขภาพผู้สูงอายุแล้วพบว่า ผู้สูงอายุติดเตียงมีจำนวน 5 คน ส่วนใหญ่อายุมากกว่า 60 ปีขึ้นไป อายุมากที่สุด คือ 99 ปี ผู้สูงอายุติดเตียงทุกคนสามารถช่วยเหลือตัวเองได้ บางโอกาสได้เยี่ยมบ้านผู้ป่วยติดเตียงร่วมกับกลุ่มเด็กเยาวชนเพื่อให้ผู้สูงอายุรู้สึกมีคุณค่าและมีกำลังใจเมื่อเห็นลูกหลานมาเยี่ยม นอกจากนี้ ยังได้เยี่ยมบ้านผู้ป่วยโรคเรื้อรัง เบาหวาน ความดันโลหิตสูง โดยการเข้าไปร่วมปรับพฤติกรรมอาหาร แนะนำประเภทของอาหาร ลดหวาน มัน เค็ม จากการตรวจสุขภาพในชุมชนบ้านยายม่อมพบว่า โรคความดันโลหิตสูงพบมากเป็นอันดับหนึ่งรองลงมา คือ โรคเบาหวาน ปัญหาของคนในชุมชนบ้านยายม่อมเกิดจากการกินอาหารรสหวาน มัน เค็มและไม่ออกกำลังกาย โดยเฉพาะ อสม. ของชุมชนบ้านยายม่อมเองมีภาวะอ้วนเกือบทุกคน ทางกลุ่มจึงทำโครงการของบประมาณจากองค์การปกครองส่วน

ท้องถิ่นในการทำกิจกรรมลดเสี่ยง ลดโรค ในปี พ.ศ. 2549 โดยมีวิทยากรบรรยายการดูแลสุขภาพตนเอง การบริโภคอาหารเพื่อสุขภาพและการออกกำลังกาย จากนั้น อสม. ร่วมกับคนรักสุขภาพในชุมชนจัดกิจกรรมออกกำลังกายเป็นกลุ่ม ช่วงแรกจัดกิจกรรมเดินออกกำลังกายชมทะเลและธรรมชาติจากบ้านยายม่อมไปหาดทรายดำทุกวัน ประมาณ 4 กิโลเมตร และเดินรณรงค์การออกกำลังกายในหมู่บ้าน แต่เนื่องจากจังหวัดตราดเป็นจังหวัดที่มีฤดูฝน 8 เดือน ฤดูร้อน 4 เดือน จึงพบปัญหาหน้าฝนที่ไม่สามารถเดินออกกำลังกายได้ กลุ่ม อสม. จึงของบประมาณจากองค์การปกครองส่วนท้องถิ่นเพื่อสร้างสนามกีฬา โดยสร้างเป็นโรงยิมกันฝน 1 แห่ง ในซอยหลังมัสยิดนูรุลการิม

2.3 การปรับเปลี่ยนพฤติกรรม กลุ่ม อสม. ร่วมกับบุคลากรทางการแพทย์ได้ตรวจคัดกรองสุขภาพผู้ป่วย ยกตัวอย่าง ในกรณีผู้ป่วยรายหนึ่งตรวจพบเป็นกลุ่มเสี่ยงเบาหวาน บุคลากรทางการแพทย์แนะนำให้ปรับเปลี่ยนพฤติกรรม เนื่องจากมีพฤติกรรมชอบกินขนมกรุบกรอบในช่วงกลางคืนขณะดูโทรทัศน์ รับประทานของหวานประจำ ต้มกาแฟชนิดผงสำเร็จรูปทุกวัน วันละ 1 ชง จึงมอบหมายให้ อสม. ในพื้นที่เขตรับผิดชอบเป็นเพื่อนคอยติดตามและกระตุ้นเตือนในการปรับพฤติกรรมและเยี่ยมบ้านในบางครั้ง จนทำให้ผู้ป่วยรายดังกล่าวมีผลการตรวจสุขภาพเป็นปกติและเป็นต้นแบบการดูแลสุขภาพของคนในชุมชนบ้านยายม่อม

จากการลงพื้นที่ของผู้ศึกษาพบว่า คนในชุมชนบ้านยายม่อมส่วนใหญ่ปั่นจักรยาน โดย อสม. จะใช้จักรยานเป็นพาหนะในการพูดคุยกับลูกบ้านหรือลงเยี่ยมบ้าน อาจเป็นเพราะชุมชนบ้านยายม่อมเป็นชุมชนบ้านเรือนแบบกระจุกตัวและเป็นชุมชนขนาดเล็ก ประกอบกับการปั่นจักรยานเข้าตรอกหรือซอยทำได้คล่องตัวกว่ารถยนต์ นอกจากนี้ ชุมชนบ้านยายม่อมมีสถานที่ออกกำลังกาย 3 แห่ง คือ 1) หอประชุมอำเภอแหลมงอบ โดยองค์การบริหารส่วนจังหวัดเป็นผู้สนับสนุนเครื่องออกกำลังกาย 2) หาดทรายเทียมชุมชนหินกลาง และ 3) สนามกีฬาล้างมัสยิดนูรุลการิม ซึ่งมีความสะดวกในการออกกำลังกาย โดยเฉพาะการออกกำลังกายด้วยการปั่นจักรยาน รวมถึงการใช้เป็นพาหนะสำหรับสัญจร

อภิปรายผล

จากผลการวิจัยที่กล่าวมา สามารถอภิปรายผลตามวัตถุประสงค์การวิจัยได้ดังนี้

1. บทบาทของ อสม. เชิงสร้างสรรค์นวัตกรรมในการจัดการสุขภาพ จากการสัมภาษณ์พบว่า กลุ่ม อสม. บ้านยายม่อมมีความรู้เกี่ยวกับงานสาธารณสุข ประกอบ

กับบุคลากรทางการแพทย์ได้จัดอบรมความรู้ด้านสาธารณสุขอย่างสม่ำเสมอ ส่วนการเกิดนวัตกรรมสุขภาพในชุมชนบ้านยายม่อมเกิดจากปัญหาสุขภาพชุมชนในพื้นที่ เช่น ความดันโลหิตสูง ใช้เลือดออก รายได้จากการประมงไม่พอใช้ สิ่งแวดล้อมที่ส่งกลิ่นเหม็นจากเศษปลา ผู้สูงอายุส่วนใหญ่มักปวดหลัง จากปัญหาดังกล่าว กลุ่ม อสม. จึงประชุมกลุ่มท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย กลุ่มประมง บุคลากรทางการแพทย์ สมาชิกเทศบาล ทำให้ชุมชนสามารถแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นได้สำเร็จ จะเห็นได้ว่า หากเกิดปัญหาในชุมชน แกนนำชุมชนและเครือข่ายของชุมชนมีบทบาทสำคัญในการร่วมกันแก้ไขปัญหา สอดคล้องกับงานวิจัยของณิชาพร ศรีนวล (2560) ศึกษาเรื่องการพัฒนาแบบการจัดการตนเองด้านนวัตกรรมสุขภาพเพื่อเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชนที่พบว่า สาเหตุส่วนใหญ่ของการเกิดนวัตกรรมสุขภาพมาจากการที่แกนนำชุมชนหรือปราชญ์ชาวบ้านนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาแก้ไขปัญหาด้านสุขภาพ และความต้องการของชุมชนเพื่อแก้ปัญหาด้านสุขภาพของชุมชนเอง โดยมีภาคีเครือข่ายในการจัดการ คือ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น (อปท.) ร่วมกับองค์กรบริการด้านสุขภาพและทุนทางสังคมที่มีการบริหารในรูปของคณะกรรมการ มีกฎระเบียบ มาตรการทางสังคมที่ใช้เป็นวิธีปฏิบัติที่เป็นเลิศใน 2 ทิศทาง ได้แก่ 1) ด้านนวัตกรรมกระบวนการจัดการตนเอง และ 2) ด้านนวัตกรรมผลผลิตในการจัดการตนเอง ซึ่งสอดคล้องกับสุธาทิพย์ จันทรักษ์ (2560) ที่กล่าวถึงปัจจัยภายในสำคัญของชุมชนเข้มแข็ง ได้แก่ ทุนมนุษย์ ผู้นำทางธรรมชาติ และสมาชิกชุมชนที่มีความเข้มแข็ง สามัคคีและมีส่วนร่วมในกิจกรรมชุมชน กอปรกับกระบวนการคิดเรื่องข้อมูล และสามารถบริหารจัดการข้อมูลชุมชนได้เอง

หลังจากการประชุมกลุ่มในการแก้ไขปัญหา องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นให้การสนับสนุนงบประมาณ 10,000 บาท ในการทำปลาโคกแดดเดียวโซเดียมต่ำ องค์กรท่องเที่ยวแห่งประเทศไทยสนับสนุนเครื่องตากปลา บุคลากรทางการแพทย์ช่วยดูระบบความปลอดภัยและความสะอาด รวมทั้งสุขอนามัยของผู้ที่เกี่ยวข้องในการผลิต ซึ่งการต่อยอดนวัตกรรมให้ดีขึ้นได้ต้องอาศัยทุนสนับสนุนจากองค์กรอื่น ๆ ร่วมด้วย สอดคล้องกับแนวคิดของวิณาพร ลำอาจศรี (2560) กล่าวถึงทฤษฎีนวัตกรรมแนวเครือข่ายทางสังคม ทฤษฎีนี้เชื่อว่า นวัตกรรมจะสร้างสรรค์ขึ้นได้ต้องอาศัยความรู้จากทั้งภายในและภายนอก และแนวคิดนี้ทำให้องค์กรมีการปรับเปลี่ยนการทำงาน โดยวัดความสามารถขององค์กรจากปริมาณความหนาแน่นของความสัมพันธ์ ความร่วมมือของบุคลากรทั้งระบบ ผู้สนับสนุนเงินทุน สถาบันวิจัย สถาบันการศึกษา หน่วยงานพัฒนาในระดับภูมิภาคและอื่น ๆ ผ่านระบบเครือข่ายและหน่วยงานย่อย จากการ

ร่วมมือจากภาคีเครือข่าย ร่วมกันหาแนวทางแก้ไขปัญหามลพิษในชุมชนจึงเกิดนวัตกรรมสร้างสรรค์ในการจัดการสุขภาพชุมชนบ้านยายม่อม

2. แนวทางการจัดการสุขภาพชุมชนบ้านยายม่อม พบว่า อสม. บ้านยายม่อม มีบทบาทในการจัดการสุขภาพ ดังนี้

2.1 การคัดกรองสุขภาพชุมชนทุกกลุ่มวัย โรคเรื้อรัง โรคติดต่อ โรคอุบัติใหม่และเรียนรู้การใช้เทคโนโลยี มีความรอบรู้สามารถให้คำปรึกษาด้านสุขภาพได้ สอดคล้องกับงานวิจัยของจันทร์จิรา อินจัน และคณะ (2562) ศึกษาเรื่องการพัฒนาสมรรถนะการคัดกรองโรคไม่ติดต่อเรื้อรังของอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน พบว่า แนวทางการพัฒนาสมรรถนะการคัดกรองโรคไม่ติดต่อเรื้อรังของ อสม. พบว่า อสม. มีความรู้ความสามารถในการโน้มน้าวชักจูงอยู่ในระดับสูง และทักษะการตรวจคัดกรองโรคเบาหวานและความดันโลหิตสูงในระดับสูงขึ้นอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ จากผลการศึกษาแสดงให้เห็นว่า บุคลากรทางสาธารณสุขสามารถนำแนวทางการพัฒนาดังกล่าวมาใช้ในการพัฒนาสมรรถนะการคัดกรองโรคไม่ติดต่อเรื้อรังของ อสม. ทั้งผู้บริหารบุคลากรในขณะทำงานด้านสุขภาพควรสนับสนุนและส่งเสริมให้มีการพัฒนาสมรรถนะการตรวจคัดกรองโรคไม่ติดต่อเรื้อรังของ อสม. อย่างต่อเนื่อง เพื่อให้การปฏิบัติงานเกิดประสิทธิผลและประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น

2.2 การเยี่ยมบ้าน สามารถตรวจสุขภาพขั้นพื้นฐาน เช่น วัดความดันโลหิต ตรวจระดับน้ำตาล คัดกรองสุขภาพจิต ปฐมพยาบาลเบื้องต้นและช่วยชีวิตขั้นพื้นฐาน สอดคล้องกับงานวิจัยของประภัสสร เกียรติลือเดช และคณะ (2560) ศึกษาเรื่องปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมการเยี่ยมบ้านผู้ป่วยความดันโลหิตสูงที่ขาดนัดของอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน พบว่า อสม. มีพฤติกรรมการเยี่ยมบ้านระดับสูงร้อยละ 52.2 ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติกับพฤติกรรมการเยี่ยมบ้านของ อสม. ได้แก่ ความรู้และรายได้ ผลการศึกษาชี้ให้เห็นว่า การอบรมให้ความรู้มีความสำคัญต่อพฤติกรรมการเยี่ยมบ้านของ อสม. และใช้เป็นแนวทางในการพัฒนาแบบการสร้างเสริมพลังอำนาจของ อสม. ในการติดตามเยี่ยมบ้านผู้ป่วยในชุมชน

2.3 การปรับเปลี่ยนพฤติกรรม โดย อสม. สามารถปรับเปลี่ยนพฤติกรรมสุขภาพของกลุ่มเสี่ยงและกลุ่มผู้ป่วย ด้วย 3 อ. 2 ส. (อาหาร ออกกำลังกาย อารมณ์ สุรา สูบบุหรี่) และเป็นต้นแบบด้านสุขภาพ เช่น การปั่นจักรยาน การออกกำลังกาย การไม่สูบบุหรี่ สอดคล้องกับกองสนับสนุนสุขภาพภาคประชาชน (2561) กล่าวว่า บทบาทที่สำคัญของ อสม. ในตำบลจะดำเนินการด้านสุขภาพเมื่อได้ผ่านการอบรมจากครูพี่เลี้ยงระดับจังหวัดแล้ว คือ การเป็นผู้ปรับเปลี่ยนพฤติกรรมตามหลัก 3 อ. 2 ส.

และแนะนำบุคคลในครอบครัวปฏิบัติตาม เป็นบุคคลต้นแบบและเป็นแกนนำในการสร้างสุขภาพคนในครอบครัวและชุมชน

องค์ความรู้จากการวิจัย

จากการอภิปรายมาทั้งหมด จะเห็นว่า บทบาทของ อสม. เชิงสร้างสรรค์ในการจัดการสุขภาพชุมชนเข้มแข็งบ้านยายม่อม สามารถสรุปเป็นความคิดรวบยอดให้เห็นองค์ความรู้จากการวิจัย ดังนี้

1. การเกิดความคิดเชิงสร้างสรรค์ต้องอาศัยความสามารถในการมองเห็นความสัมพันธ์ของสิ่งต่าง ๆ หรือค้นหาปัญหาในชุมชนแล้วนำปัญหาที่ค้นพบมาขยายขอบเขตความคิดออกไปจากความคิดเดิมที่มีอยู่สู่ความคิดใหม่ ๆ ที่ไม่เคยมีมาก่อน เพื่อค้นหาคำตอบที่ดีที่สุดให้กับปัญหาที่เกิดขึ้น ดังนั้น การสร้างสรรค์สิ่งใหม่ที่แตกต่างไปจากเดิม ชุมชนและเครือข่ายควรร่วมกันคิดจึงจะได้ความคิดที่หลากหลายแง่มุม องค์ประกอบของความคิดสร้างสรรค์ ได้แก่ ความคิดต้องเป็นสิ่งใหม่ ใช้การได้และมีความเหมาะสม การคิดเชิงสร้างสรรค์จึงเป็นการคิดเพื่อการเปลี่ยนแปลงจากสิ่งเดิมไปสู่สิ่งใหม่ที่ดีกว่า อันเป็นลักษณะการแก้ไขปัญหาตามหลักวิทยาศาสตร์ที่เรียกว่า กระบวนการแก้ไขปัญหาอย่างสร้างสรรค์ (The Creative Problem Solving Process) (สำนักงานคณะกรรมการข้าราชการพลเรือน, 2559)

2. การจัดการสุขภาพชุมชนของ อสม. บ้านยายม่อม พบว่า อสม. เป็นแกนนำในการริเริ่มและสนับสนุนให้เกิดมาตรการทางสังคมด้านสุขภาพ ส่งเสริมสุขภาพ (ปรับเปลี่ยนพฤติกรรม คัดกรองสุขภาพและดูแลเบื้องต้น ดูแลเชิงรุกโดยการเยี่ยมบ้าน) ร่วมแก้ไขปัญหาในพื้นที่ รวมถึงการเขียนโครงการเพื่อพัฒนาชุมชน ซึ่งเป็นการจัดการด้านสุขภาพที่สอดคล้องกับแนวคิดทั้ง 4 ด้าน คือ 1) การจัดทำแผนด้านสุขภาพ ด้วยการระดมความคิดเพื่อขับเคลื่อนแผนสร้างเสริมสุขภาพสู่การปฏิบัติและแผนการแก้ไขปัญหาที่สอดคล้องกับบริบทของพื้นที่ 2) การจัดการงบประมาณ โดย อสม. เป็นแกนนำในการระดมทุนด้านงบประมาณและทรัพยากรที่จำเป็นในการขับเคลื่อนแผนการสร้างสุขภาพ 3) การจัดกิจกรรมด้านสุขภาพ อสม. เป็นแกนนำจัดกิจกรรมสร้างเสริมสุขภาพในชุมชน เช่น การเฝ้าระวังโรคที่เกิดจากพฤติกรรมเสี่ยงด้านสุขภาพ และเป็นบุคคลตัวอย่างในการนำออกกำลังกาย 4) การประเมินผลการดำเนินงานแบบมีส่วนร่วม (กรมสนับสนุนบริการสุขภาพ, 2556)

3. ความสัมพันธ์ระหว่างความคิดเชิงสร้างสรรค์กับการจัดการสุขภาพ เป็นสิ่งที่เกี่ยวพันกันและกัน การจัดการปัญหาด้านสุขภาพถือเป็นปัจจัยพื้นฐานสำคัญ ไม่ว่าจะเป็นผู้ทำงานให้บริการด้านสุขภาพหรือผู้รับบริการด้านสุขภาพเอง จำเป็นต้องคิดเชิง

สร้างสรรค์เพื่อหาวิธีการแก้ปัญหาสุขภาพให้เห็นผลเชิงประจักษ์หรือสามารถเยียวยา
ปัญหาสุขภาพได้จริง จึงจะทำงานประสบผลสำเร็จ เพราะการเกิดความคิด
สร้างสรรค์ทำให้เกิดนวัตกรรมการแก้ปัญหาได้ ดังตัวอย่างความคิดสร้างสรรค์ของ
องค์การภายใต้บริบทของโรงแรมบูติกไทยที่สามารถใช้ความคิดสร้างสรรค์เป็นแนว
ทางการพัฒนาการบริการ โดยสนับสนุนให้พนักงานทุกระดับในองค์การใช้
ความสามารถและศักยภาพคิดสร้างสรรค์ในขณะปฏิบัติงาน ตลอดจนปรับปรุง แก้ไข
และพัฒนาความคิดสร้างสรรค์ขององค์การเพื่อให้เกิดนวัตกรรมการบริการที่แปลกใหม่
และผลการดำเนินงานที่ดีแก่องค์การ (ทศพร บุญวัชรภักย์, 2558)

สรุป

งานวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาบทบาทของ อสม. เชิงสร้างสรรค์ในการ
จัดการสุขภาพ และศึกษาแนวทางการจัดการสุขภาพชุมชนบ้านยายม่อม ตำบลแหลม
งอบ อำเภอแหลมงอบ จังหวัดตราด ผลการวิจัย พบว่า สิ่งที่เกิดจากการสร้างสรรค์
ของชุมชน ได้แก่ การทำถ่านกะลามะพร้าวเพื่อลดแหล่งเพาะพันธุ์ลูกน้ำยุงลายและต่อ
ยอตทำสูตรการพอกหน้าโดยใช้ถ่านกะลาเรียกว่า ถ่านกะลาคำแดง การทำปุ๋ยหมัก
จากเศษอาหาร เศษปลา เพื่อส่งเสริมสิ่งแวดล้อมในชุมชนให้น่าอยู่ การทำซาไบชูลู่ช่วย
บรรเทาอาการปวดหลัง และการทำปลาโคกแดดเดียวโซเดียมต่ำ เพื่อส่งเสริมสุขภาพ
ในกลุ่มที่เป็นความดันโลหิตสูง ส่วนแนวทางการจัดการสุขภาพชุมชนยายม่อม พบว่า
อสม. เป็นแกนนำในการริเริ่มและสนับสนุนให้เกิดมาตรการทางสังคมด้านสุขภาพ การ
ส่งเสริมสุขภาพ (ปรับเปลี่ยนพฤติกรรม คัดกรองสุขภาพและดูแลเบื้องต้น ดูแลเชิงรุก
โดยการเยี่ยมบ้าน) การร่วมแก้ไขปัญหาในพื้นที่ การเขียนโครงการเพื่อพัฒนาชุมชน จึง
ทำให้การทำงานในระดับชุมชนเกิดการพัฒนาและเกิดชุมชนเข้มแข็งได้อย่างแท้จริง

เอกสารอ้างอิง

- กรมสนับสนุนบริการสุขภาพ. (2554). *คู่มือ อสม.ยุคใหม่*. กรุงเทพมหานคร: ชุมชน
สหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย.
- _____. (2556). *คู่มือ อสม. นักจัดการสุขภาพชุมชน*. กรุงเทพมหานคร: กอง
สนับสนุนสุขภาพภาคประชาชน.
- กองสนับสนุนสุขภาพภาคประชาชน. (2561). *แนวทางการดำเนินงานสุขภาพภาค
ประชาชน ปีงบประมาณ 2561*. กรุงเทพมหานคร: กรมสนับสนุนบริการ
สุขภาพ.

- จันทร์จิรา อินจีน และคณะ. (2562). การพัฒนาสมรรถนะการคัดกรองโรคไม่ติดต่อเรื้อรังของอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน: การสังเคราะห์งานวิจัยอย่างเป็นระบบ. รายงานการวิจัย. วิทยาลัยพยาบาลบรมราชชนนี พุทธชินราช.
- ชัชวาล น้อยวังขึง. (2563). การศึกษาสถานการณ์การให้บริการของศูนย์สาธารณสุขมูลฐานชุมชน (ศสมช.). กรุงเทพมหานคร: กองสนับสนุนสุขภาพภาคประชาชน กรมสนับสนุนบริการสุขภาพ.
- ณิชภาพ ศรีนวล. (2560). การพัฒนารูปแบบการจัดการตนเองด้านนวัตกรรมการสุขภาพเพื่อเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชน. ดุษฎีนิพนธ์ปริญญาดุษฎีบัณฑิต มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- ทศพร บุญวัชรภักย์. (2558). ความคิดสร้างสรรค์ขององค์กรเพื่อสร้างนวัตกรรมบริการและผลการดำเนินงานของธุรกิจ: ปรากฏการณ์เชิงประจักษ์ของโรงแรมบูติกไทย. วิทยานิพนธ์ปริญญาปรัชญาดุษฎีบัณฑิต มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- ประภัสสร เกียรติลือเดช และคณะ. (2560). ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมการเยี่ยมบ้านผู้ป่วยความดันโลหิตสูงที่ขาดนัดของอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน. วิทยานิพนธ์ปริญญาพยาบาลศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยมหิดล.
- วีณาพร ลำอาจศรี. (2 มีนาคม 2560). แนวคิดทฤษฎีการจัดการนวัตกรรมเพื่อการพัฒนาในอนาคต. สืบค้นเมื่อ 6 มีนาคม 2564, จาก <https://shorturl.asia/TuncU>
- สุชาติพิทย์ จันทักษ์. (2560). การมีส่วนร่วมของแกนนำภาคีเครือข่ายสุขภาพในการขับเคลื่อนงานพัฒนาตำบลจัดการสุขภาพ. วารสารวิชาการกรมสนับสนุนบริการสุขภาพ. 13 (2), 67-74.
- สุวิมล อาจนรงค์. (2564). ข้อมูลสุขภาพอำเภอแหลมฉบัง. ตราด: โรงพยาบาลแหลมฉบัง.
- สำนักงานคณะกรรมการข้าราชการพลเรือน. (2559). การคิดเชิงสร้างสรรค์. กรุงเทพมหานคร: สำนักงานคณะกรรมการข้าราชการพลเรือน.

ผลของโปรแกรมการเล่นพื้นบ้านอีสานเพื่อนันทนาการที่มีต่อ สมรรถภาพทางกายและระดับความเครียดของเยาวชน The Effects of Isan Recreational Folk Game Program on Youths' Physical Fitness and Stress Level

ปริวัตร ปาโส¹, พนิดา ชูเวช²

Pariwatr Paso¹, Panida Chuwet²

คณะศิลปศาสตร์และวิทยาศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏร้อยเอ็ด

Faculty of Liberal Arts and Science, Roi Et Rajabhat University

Corresponding Author, E-mail: manratree@hotmail.com

บทคัดย่อ

วัตถุประสงค์ของการวิจัยกึ่งทดลองนี้เพื่อศึกษาและเปรียบเทียบผลของโปรแกรมการเล่นพื้นบ้านอีสานที่มีต่อสมรรถภาพทางกายและระดับความเครียดของเยาวชนในจังหวัดร้อยเอ็ด ประชากรเป็นอาสาสมัครเยาวชนชายที่มีสุขภาพดี อายุ 7-18 ปี จำนวน 78 คน ใช้โปรแกรมจิสตาร์เพาเวอร์เพื่อกำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่างจำนวน 45 คน ใช้การสุ่มแบบเจาะจงเลือกผู้ที่มีความเครียดระดับปานกลาง-มาก เยาวชนเหล่านี้เข้าร่วมโปรแกรมการเล่นพื้นบ้านอีสานเพื่อนันทนาการระยะเวลา 8 สัปดาห์ ใช้แบบประเมินความเครียดของกรมสุขภาพจิต และแบบทดสอบสมรรถภาพทางกายสำหรับเยาวชน เก็บข้อมูลก่อนและหลังการเข้าโปรแกรม วิเคราะห์ข้อมูลด้วยการหาค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และทดสอบค่าที กำหนดระดับมีนัยสำคัญที่ .05

ผลการวิจัย พบว่า หลังจาก 8 สัปดาห์ อัตราการเต้นหัวใจ ความจุปอด แรงเหยียดขา และแรงเหยียดหลังของเยาวชนดีขึ้น มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ทุกรายการ ความเครียดของเยาวชนลดลงอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 สรุปได้ว่าโปรแกรมนี้สามารถพัฒนาสมรรถภาพทางกายและช่วยลดระดับความเครียดของเยาวชน องค์ความรู้ใหม่ที่ได้จากการวิจัย คือ การได้โปรแกรมเจ็ดเกมนันทนาการพื้นบ้านอีสานต้านเครียด เป็นโปรแกรมพัฒนาสมรรถภาพทางกายและลดความเครียด

ของเยาวชนระยะเวลา 8 สัปดาห์ โดยนำ 7 การเล่นเกมพื้นบ้านที่สนุกสนานของอีสานมาใช้ประโยชน์ซึ่งเน้นพัฒนาการด้านสมรรถภาพทางกายและลดความเครียดของเยาวชน

คำสำคัญ: การเล่นเกมอีสานพื้นบ้าน; การนันทนาการ; สมรรถภาพทางกาย; ความเครียด; เยาวชน

Abstract

The purpose of quasi experimental research is to study and compare the effects of Isan recreational folk game program on youths' physical fitness and stress level in Roi Et Province. The population consists of healthy 78 male youths, aged 7-18 years old. The G*Power program is used to determine the sample size of 45. The purposive sampling is used to select the youths who have a moderate to high stress level. These youths attend the Isan recreational folk game program for 8 weeks. The Stress Assessment Form and the Youths' Physical Fitness Test are used. Data collection is conducted before and after attending the program. Mean, standard deviation, and t-test are used for data analyzing. The statistical significance at the 0.05 level is determined.

Findings of the study reveal that after 8 weeks the youths' heart rate, lung capacity, leg dynamic, and back dynamic are better. The statistical significance is at the 0.05 level. Their stress level is decreased. The statistical significance is at the 0.05 level. In conclusion, this program can improve youths' physical fitness and decrease their stress level. The body of knowledge indicates that the program, namely "Seven Isan Recreational Folk Games against Stress" is gained. It is an 8 week recreational activities for youths. This program is created with the 7 fun Isan folk games for recreational benefits of youths' physical fitness and decrease of their stress level.

Keywords: Isan Folk Game; Recreation; Physical Fitness; Stress; Youths

บทนำ

การเล่นพื้นบ้านอีสานเป็นหนึ่งในกิจกรรมเกมนันทนาการซึ่งแสดงออกถึงลีลาท่าทางที่มีความหมายในเชิงความสวยงามและความดี ลักษณะและพฤติกรรมที่เกิดจากการสร้างสรรค์ของคนในยุคก่อน รวมถึงการเรียนรู้และใช้ประโยชน์สืบทอดกันมายาวนาน การเล่นพื้นบ้านเป็นช่องทางหนึ่งของการถ่ายทอดภูมิปัญญา เป็นกิจกรรมที่ให้ความเพลิดเพลินและเล่นในยามว่างของเด็กแต่ละท้องถิ่น เป็นวิธีการสร้างประสบการณ์ให้เด็กได้เรียนรู้ เกิดความเข้าใจและปรับตัวเข้ากับสิ่งแวดล้อมต่าง ๆ ได้ การเล่นพื้นบ้านยังเป็นการแสดงถึงความเจริญงอกงาม ความเป็นระเบียบ ความกลมเกลียว ความสามัคคี การมีศีลธรรมอันดีงาม และเป็นวิถีชีวิตของคนไทยทุกภาคส่วน (มาลี กาบมาลา, 2561) ทั้งนี้ กนกวรรณ ทองคำสิง และคณะ (2561) ได้กล่าวถึงการเล่นพื้นบ้านเพื่อนันทนาการว่า เป็นการก่อให้เกิดอารมณ์ความสุข เพราะขณะที่เล่นนอกจากจะได้ออกกำลังกายเพื่อเสริมสร้างพละกายให้สมบูรณ์แล้ว ยังได้ใช้สติปัญญาในการคิด การสังเกตและการใช้ไหวพริบในการแก้ปัญหา อันส่งผลให้มีความสนุกสนานเพลิดเพลิน ผ่อนคลายอารมณ์ ทำให้ปรับตัวเข้ากับหมู่คณะได้ ซึ่งเป็นการปลูกฝังให้เด็กมีคุณธรรมในการเป็นพลเมืองที่ดี

การเล่นพื้นบ้านเพื่อนันทนาการ (Recreation) เป็นกิจกรรมที่ส่งเสริมให้บุคคลได้เลือกกิจกรรมเป็นสื่อโดยสมัครใจในเวลาว่าง (Leisure) เพื่อพัฒนาอารมณ์ความสุข โดยเป็นกิจกรรมที่มีคุณค่า ก่อให้เกิดการพัฒนาองค์รวม ได้แก่ ร่างกาย จิตใจ อารมณ์ สังคมและสติปัญญา เป็นการเล่นหรือประกอบกิจกรรมที่มีลักษณะเป็นเกม (Game) ใช้กิจกรรมการเล่นหรือแข่งขันเพื่อชัยชนะ มีกฎระเบียบสั้นและเรียบง่าย เป็นกิจกรรมเพื่อความสนุกสนาน ผ่อนคลายอารมณ์ มีลักษณะคล้ายคลึงกับคำในภาษาอังกฤษว่า Play ซึ่งใช้ในลักษณะการพักผ่อน (Rest) ทำให้เกิดความบันเทิง ผ่อนคลายร่างกายและจิตใจ เป็นงานหรือกิจกรรมที่ทำในเวลาว่างหลังจากทำงานประจำตามความพอใจของบุคคล โดยเกิดขึ้นในเวลาว่าง (Free Time) ที่ไม่ได้ใช้ในการประกอบกิจกรรมของร่างกายเพื่อการดำรงชีวิตหรือเพื่อการหาเลี้ยงชีพ โดยผลจากการประกอบกิจกรรมดังกล่าวจะส่งผลให้เกิดความพึงพอใจและความเพลิดเพลินยินดี อาจมีลักษณะเป็นกีฬา (Sports) หรือกิจกรรมการออกกำลังกาย (Exercise) (เทพประสิทธิ์ กุลธวัชวิชัย, 2551; กรมพลศึกษา, 2555; กรมพลศึกษา, 2557) ทั้งนี้ สุชาติ ทวีพรปฐมกุล (2543) ได้สรุปความหมายของเกมว่า เป็นกิจกรรมที่ก่อให้เกิดความสนุกสนานเพลิดเพลิน ความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ และพัฒนาการแก่ผู้เข้าร่วมกิจกรรมและองค์กร ขณะที่สุวิทย์ มูลคำ และอรทัย มูลคำ (2545) ได้จัดประเภทของเกมตามลักษณะการ

เล่น อุปกรณ์และรูปแบบการเล่นไว้ 10 ประเภทหลัก ได้แก่ เกมเบ็ดเตล็ด เกมเล่นเป็นนินยาย เกมประเภทสร้างสรรค์ เกมประเภทชิงที่หมายไล่จับ เกมประเภทรายบุคคล เกมแบบหมู่หรือผลัด เกมพื้นบ้าน เกมละลายพฤติกรรม เกมนันทนาการ เกมเพื่อประสบการณ์การเรียนรู้ เกมจึงเป็นกิจกรรมหนึ่งในกิจกรรมทางพลศึกษา ดังนั้น หากแบ่งขอบข่ายของเกมตามลักษณะของการเล่น สามารถจัดแบ่งตามลักษณะรูปแบบการเล่นออกได้ 3 รูปแบบใหญ่ (มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช, ม.ป.ป.) คือ การเล่นที่ใช้ทักษะ (Motor Skill) การเล่นที่ใช้ประสาทสัมผัส (Sensory Perceptual) และการเล่นที่ใช้สติปัญญา (Intellectual) จากการทบทวนวรรณกรรมและงานวิจัยเกี่ยวกับเกมการละเล่นพื้นบ้านเพื่อนันทนาการของกรมพลศึกษา (2561) มนตรี อารีย์ (2562) และวรรณวิสา บุญมาก (2561) ทำให้ทราบถึงผลของการเข้าร่วมกิจกรรมเกมนันทนาการที่ส่งผลให้สมรรถภาพทางกายและสมรรถภาพทางจิตดีขึ้น เนื่องจากเกมนันทนาการเน้นพัฒนาอารมณ์ความสุขที่ทำให้ผู้เข้าร่วมได้พัฒนาตนเองในด้านความกล้าแสดงออก การเป็นผู้นำและผู้ตามที่ดี การสร้างความสามัคคี การได้พบเพื่อนใหม่ การละลายพฤติกรรม และการฝึกแก้ปัญหาเฉพาะหน้า นอกจากนี้ ยังสามารถนำเกมไปสร้างเป็นกิจกรรมเชิงสร้างสรรค์ได้ในทุกโอกาส ทุกสถานที่ และใช้ได้กับบุคคลทุกเพศทุกวัย มาลี กาบมาลา (2561) ได้กล่าวถึงคุณค่าของการละเล่นพื้นบ้านเพื่อนันทนาการในภาคอีสาน โดยแบ่งได้ดังนี้ 1) คุณค่าต่อผู้เล่น ประกอบด้วย 12 กลุ่มความรู้ย่อย ได้แก่ ด้านร่างกาย ด้านอารมณ์ ด้านสติปัญญา ด้านความมีระเบียบวินัย ด้านความรับผิดชอบ ด้านความสามัคคี ด้านความเสียสละ ด้านความอดทน ด้านความซื่อสัตย์ ด้านความเป็นผู้นำและผู้ตาม ด้านความเห็นอกเห็นใจ และด้านการศึกษา 2) คุณค่าทางสังคม 4 กลุ่มความรู้ย่อย ได้แก่ สภาพความเป็นอยู่ในครอบครัว การประกอบอาชีพ ขนบธรรมเนียมประเพณีไทย และค่านิยม เพราะการละเล่นพื้นบ้านเพื่อนันทนาการในภาคอีสานเป็นการนำภูมิปัญญาการละเล่นพื้นบ้านมาสร้างเป็นกิจกรรมทั้งในเชิงรูปธรรมและนามธรรม เช่น การส่งเสริมความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ การปรึกษาหารือและตกลงวิธีการเล่นหรือกติกาก่อนการละเล่น การจัดหาอุปกรณ์ และค้นหา ดัดแปลงวิธีการเล่นแปลก ๆ ที่เหมาะสมเพิ่มเติม เป็นการฝึกให้ได้รู้จักคิดริเริ่มสร้างสรรค์ในสิ่งที่ดีงาม สอดคล้องกับผลการวิจัยของจักรี อย่าเสียสัตย์ (2556) ได้นำเสนอผลของการจัดโปรแกรมส่งเสริมสุขภาพโดยใช้เกมการละเล่นพื้นบ้านไทยเพื่อลดพฤติกรรมก้าวร้าวของนักเรียนประถมศึกษา ผลการวิจัยยังแสดงให้เห็นว่า การใช้เกมการละเล่นพื้นบ้านไทยสามารถลดพฤติกรรมก้าวร้าวของนักเรียนประถมศึกษา สอดคล้องกับวัลลภา อันดารา และคณะ (2558) ที่กล่าวว่า การใช้กิจกรรมนันทนาการ

เพื่อการบำบัด เป็นแนวทางการบำบัดช่วยเหลือที่มีประสิทธิภาพในการบรรเทา และ จัดความตึงเครียด ความวิตกกังวลหรือความทุกข์ใจ เนื่องจากกิจกรรมนันทนาการบำบัด เป็นส่วนส่งเสริมให้เกิดบรรยากาศที่ผ่อนคลาย นอกจากนี้ การช่วยเหลือและให้กำลังใจ ซึ่งกันและกันระหว่างการทำกิจกรรม ส่งผลให้อารมณ์สดชื่นแจ่มใส เกิดความ สนุกสนาน นอกจากนี้ รูปแบบของกิจกรรมนันทนาการบำบัดแบบให้ความรู้ที่เน้นการ แบ่งปันประสบการณ์และแลกเปลี่ยนเรียนรู้ซึ่งกันและกัน ทำให้ผู้เข้ารับการบำบัดได้รับความรู้เพิ่มเติม และเกิดการปรับเปลี่ยนทัศนคติของตนที่มีต่อความเครียด ตลอดจนมี วิธีการจัดการกับความเครียดได้อย่างเหมาะสมซึ่งเป็นการผ่อนคลายความเครียดอีกวิธี หนึ่ง ดังนั้น การใช้การละเล่นพื้นบ้านอีสานในรูปแบบของเกมที่รู้จักและนิยมเล่นในหมู่ เด็กและเยาวชน เช่น เกมกระโดดยาง (เชือก) เกมขี่ม้าส่งเมือง เกมกระต่ายขาเดียว เกมตีจับ เกมกาฟักไข่ เกมเสือไล่วัว เกมงูกินหาง โดยนำกิจกรรมการละเล่นเหล่านี้มา ประยุกต์ใช้เพื่อเป็นกิจกรรมนันทนาการในการลดและผ่อนคลายความเครียด รวมถึง การพัฒนาสมรรถภาพทางกายของผู้เล่นได้อีกด้วย

ในปัจจุบันความเครียดเกิดขึ้นกับคนส่วนใหญ่ในสังคม ไม่เว้นแม้แต่การเกิด ภาวะความเครียดในเด็กและเยาวชน โดยสาเหตุมาจากการใช้ชีวิตประจำวันแบบ แข่งขัน ความเร่งรีบในภารกิจ หน้าที่การงาน หรือแม้ในกิจกรรมการเรียนรู้ ทั้งนี้ ความหมายของความเครียด คือ เหตุการณ์หรือสภาพที่ก่อให้เกิดความลำบากในการ ตัดสินใจ ความวิตกกังวลกับความสัมพันธ์กับคน ความวิตกกังวลในความไม่แน่นอน ของสถานการณ์ หรือความรู้สึกกลัวอันตรายที่จะเกิดขึ้น (กรมสุขภาพจิต, 2548) ความเครียดเกิดจากสาเหตุ 3 ปัจจัย ได้แก่ 1) สาเหตุทางจิตใจ 2) สาเหตุที่เกิดจากการ เปลี่ยนแปลงในชีวิต และ 3) สาเหตุที่เกิดขึ้นจากความเจ็บป่วย เจนิส (Janis, 1952) แบ่งความเครียดไว้ 3 ระดับ คือ 1) ระดับความเครียดต่ำ เป็นภาวะที่มีความเครียดอยู่ เล็กน้อย พบได้ในชีวิตประจำวันมีสาเหตุมาจากเหตุการณ์เพียงเล็กน้อย 2) ระดับ ความเครียดปานกลาง ความเครียดระดับนี้อาจใช้เวลาเป็นชั่วโมงหรือหลายชั่วโมง และ 3) ความเครียดระดับรุนแรง ความเครียดชนิดนี้จะแสดงอาการอยู่เป็นสัปดาห์ เดือน หรือปี ซึ่งเป็นผลให้ร่างกายและจิตใจพ่ายแพ้ต่อความเครียด มีการเปลี่ยนแปลงทาง ร่างกายและจิตใจอย่างเห็นได้ชัด

ดังนั้น กองสุศึกษา (2558) จึงได้เสนอวิธีการจัดการความเครียด โดยการ ออกกำลังกายคลายเครียดซึ่งช่วยในเรื่องอารมณ์และลดอาการซึมเศร้า การใช้กิจกรรม นันทนาการ การนั่งสมาธิ การนวดไทย การมีกิจกรรมร่วมกับผู้อื่นในชุมชน ซึ่งส่งผลดี ต่อสุขภาพร่างกายและจิตใจ เช่น ร่างกายมีความอบอุ่น ตื่นตัว การทำงานของสมองดี

ความคิดอ่านดี การมีภูมิคุ้มกันดีขึ้น อารมณ์ที่ดี การมองโลกในแง่ดี การคิดเชิงบวก การลดและป้องกันการเกิดโรคซึมเศร้า และกลุ่มโรคเรื้อรัง จากการทบทวนงานวิจัยของเกรียงไกร ยาม่วง (2554) ฉัตรพันธ์ ดุสิตกุล (2554) และเสริมศักดิ์ นาริน (2559) ได้แสดงให้เห็นผลของการใช้กิจกรรมการเล่นพื้นบ้านเพื่อนันทนาการที่สามารถพัฒนาด้านร่างกายและจิตใจของบุคคลได้ ทั้งนี้ เยนเนอร์ และคณะ (Yener, et al., 2017) ได้เสนอผลการวิจัยเกี่ยวกับผลของกิจกรรมนันทนาการและกีฬาที่มีต่อระดับจิตวิทยาของเยาวชนอายุ 11-13 ปี พบว่า เยาวชนที่เข้าร่วมกิจกรรมนันทนาการระยะ 13 สัปดาห์ มีความซึมเศร้าตามทฤษฎีของเบค (Beck, 1967) ต่ำกว่ากลุ่มควบคุมที่ไม่ได้เข้าร่วมกิจกรรมนันทนาการและกีฬาอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ $p < .005$ ซึ่งสรุปได้ว่า การเล่นพื้นบ้านเพื่อนันทนาการมีผลในการช่วยพัฒนาสมรรถภาพทางใจ โดยเฉพาะความสุขด้านจิตใจ อารมณ์ การลดความวิตกกังวล การลดความก้าวร้าว และการช่วยส่งเสริมการเรียนรู้

การเล่นพื้นบ้านอีสานเพื่อนันทนาการ นอกจากเป็นกิจกรรมที่ช่วยถ่ายทอดอัตลักษณ์ความเป็นตัวตนของชาวอีสานแล้ว ยังเป็นการสืบสานวัฒนธรรมการเล่นของท้องถิ่น จากการทบทวนวรรณกรรมที่ผ่านมา การเล่นพื้นบ้านช่วยส่งเสริมการมีสมรรถภาพทางกายที่ดี เกิดการพัฒนาองค์รวมทั้งทางร่างกาย จิตใจ อารมณ์ สังคมและสติปัญญา ข้อมูลผลการวิจัยหลายเรื่องยังแสดงให้เห็นถึงประโยชน์ของการเล่นพื้นบ้านเพื่อนันทนาการอีกด้วย จากความสำคัญและประโยชน์ของการเข้าร่วมกิจกรรมการเล่นพื้นบ้านเพื่อนันทนาการข้างต้น สามารถทำให้ผู้ร่วมกิจกรรมจะพึงได้รับผลที่ดีต่อสมรรถภาพทางร่างกายและจิตใจ ดังนั้น คณะผู้วิจัยจึงมีความประสงค์ที่จะนำเกมนันทนาการพื้นบ้านที่เป็นมรดกอันทรงคุณค่าของท้องถิ่น เป็นการเล่นที่เป็นเอกลักษณ์ของคนไทยมาพัฒนาสมรรถภาพทางร่างกาย จิตใจ อารมณ์ สังคมและสติปัญญาของเยาวชนผู้เข้าร่วมที่ถือเป็นกำลังสำคัญในการพัฒนาประเทศชาติต่อไป

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาผลของโปรแกรมการเล่นพื้นบ้านอีสานที่มีต่อสมรรถภาพทางกายและระดับความเครียด ก่อนและหลังทดลองสัปดาห์ที่ 8
2. เพื่อเปรียบเทียบผลของโปรแกรมการเล่นพื้นบ้านอีสานที่มีต่อสมรรถภาพทางกายและระดับความเครียด ก่อนและหลังทดลองสัปดาห์ที่ 8

ระเบียบวิธีวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยกึ่งทดลอง (Quasi-experimental Research) ทำการวัดผลก่อนและหลังการทดลอง (One Group Pre-test and Post-test Design) ผ่านการพิจารณาของคณะกรรมการจริยธรรมการวิจัยในมนุษย์มหาวิทยาลัยราชภัฏร้อยเอ็ด เอกสารรับรองเลขที่ 017/2562 วันที่ 16 สิงหาคม พ.ศ. 2562

1. แผนการวิจัย

1.1 ประชากรที่ใช้ในการวิจัยเป็นอาสาสมัคร เยาวชนชายที่มีสุขภาพดี จำนวน 78 คน

1.2 กลุ่มตัวอย่าง คณะผู้วิจัยใช้วิธีการกำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่างด้วยโปรแกรม G*Power (3.1.9.4) กำหนดค่าขนาดอิทธิพล (Effect Size=0.5) กำหนดค่าความคลาดเคลื่อน ($\alpha=0.05$) กำหนดค่าอำนาจในการทดสอบ (Power=0.95) ได้ขนาดกลุ่มตัวอย่างเท่ากับ 45 ตัวอย่าง จากอาสาสมัคร 78 คน ทำการทดสอบระดับความเครียดด้วยแบบประเมินความเครียดของกรมสุขภาพจิต กระทรวงสาธารณสุข (ST5) คัดเอาเฉพาะผู้ที่มีความเครียดระดับปานกลางถึงระดับความเครียดมาก (5-9 คะแนน จากคะแนนเต็ม 15 คะแนน) จำนวน 45 คน กำหนดเกณฑ์คัดเข้า ได้แก่ เยาวชน อายุ 7-18 ปี ที่มีความเครียดที่ประเมินด้วยแบบประเมินความเครียด ST5 ระหว่าง 5-9 คะแนน ไม่มีอาการบาดเจ็บที่เป็นอุปสรรคต่อการวิจัย และกำหนดเกณฑ์คัดออกจากการวิจัย ได้แก่ ผู้ที่มีความเครียดน้อยกว่า 5 และมากกว่า 9 คะแนน (คะแนนเต็ม 15 คะแนน) มีจำนวนการเข้าร่วมโปรแกรมน้อยกว่า ร้อยละ 80 และอาสาสมัครสมัครใจออกจากการศึกษา

2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้คณะผู้วิจัยได้กำหนดเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ดังนี้

2.1 แบบประเมินความเครียด พัฒนาโดยอรรณพ ศิลปกิจ (2551) จากนั้นให้ผู้เชี่ยวชาญจำนวน 3 คน ตรวจสอบ และปรับปรุงแก้ไขตามคำแนะนำของผู้เชี่ยวชาญ โดยได้ค่าความเชื่อมั่นของแบบประเมินความเครียด เท่ากับ 0.86 (กรมสุขภาพจิต, 2558)

2.2 แบบทดสอบสมรรถภาพทางกาย (กรมพลศึกษา, 2562) เป็นการประเมินความแข็งแรงของสมรรถภาพทางกายที่สัมพันธ์กับสุขภาพ โดยเลือกเอาเฉพาะการวัดอัตราการเต้นของหัวใจขณะพัก วัดความจุปอด วัดแรงเหยียดขา และวัดแรงเหยียดหลัง ได้ค่าความเชื่อมั่นเท่ากับ 0.96

2.3 โปรแกรมการละเล่นพื้นบ้านอีสานเพื่อนันทนาการที่มีต่อสมรรถภาพทางกายและระดับความเครียด ระยะเวลา 8 สัปดาห์ของกลุ่มทดลอง คณะผู้วิจัยได้ดำเนินการสร้างโปรแกรม ดังนี้

2.3.1 คณะผู้วิจัยได้ศึกษาเอกสาร งานวิจัย แนวคิดทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับแนวทางการจัดโปรแกรมการละเล่นพื้นบ้านอีสานเพื่อนันทนาการ

2.3.2 คณะผู้วิจัยได้ลงพื้นที่สำรวจเกมนันทนาการพื้นบ้านพบว่า เกมที่นิยมและมีการเล่นมากที่สุดจำนวน 7 เกม ได้แก่ เกมกระโดดยาง (เชือก) เกมขี่ม้าส่งเมือง เกมกระต่ายขาเดียว เกมตีจับ เกมกาฟักไข่ เกมเสือไล่วัว เกมงูกินหาง จากนั้นกำหนดโปรแกรมการเล่น โดยระยะเวลาทดลอง 8 สัปดาห์ สัปดาห์ละ 3 วัน ก่อนและหลังการเล่นจะมีการอบอุ่นร่างกายและคลายอุ่นร่างกาย 15 นาที

2.3.3 คณะผู้วิจัยได้นำโปรแกรมการละเล่นพื้นบ้านอีสานเพื่อนันทนาการที่สร้างขึ้นให้ผู้เชี่ยวชาญจำนวน 3 คน ตรวจสอบ และปรับปรุงแก้ไขตามคำแนะนำของผู้เชี่ยวชาญ ได้ค่าความเชื่อมั่น เท่ากับ 0.93 จากนั้น นำเครื่องมือไปใช้กับกลุ่มทดลอง

3. วิธีการดำเนินวิจัยและการเก็บรวบรวมข้อมูล

3.1 ก่อนการดำเนินการวิจัย คณะผู้วิจัยได้อธิบายขั้นตอนการวิจัย รายละเอียดการปฏิบัติตัว ผลกระทบที่อาจเกิดขึ้นแก่กลุ่มทดลอง ซึ่งสมาชิกในกลุ่มทดลองทุกคนจะได้ลงชื่อในใบยินยอมอาสาสมัครและสามารถถอนตัวออกจากการวิจัยได้ตลอดเวลา

3.2 คณะผู้วิจัยได้ทำการทดสอบสมรรถภาพทางกายด้วยแบบทดสอบสมรรถภาพทางกาย และแบบประเมินความเครียด (ST5) ก่อนการทดลอง (Pre-test)

3.3 คณะผู้วิจัยสาธิตวิธีการเล่นเกม นันทนาการ รวมทั้งอธิบายขั้นตอนการอบอุ่นร่างกาย ขั้นตอนการปฏิบัติกิจกรรมในโปรแกรมการละเล่นพื้นบ้านอีสานเพื่อนันทนาการ ช่วงระยะเวลา 8 สัปดาห์ สัปดาห์ละ 3 วัน (วันจันทร์ วันพุธ และวันศุกร์) ในช่วงเวลา 17.30-18.30 น.

3.4 หลังจากผ่านระยะเวลา 8 สัปดาห์ จัดการทดสอบสมรรถภาพทางกายด้วยแบบทดสอบสมรรถภาพทางกาย และแบบประเมินความเครียด (ST5) หลังการทดลอง (Post-test) สำหรับกลุ่มทดลอง

4. สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล

4.1 วิเคราะห์ข้อมูลสมรรถภาพทางกายและระดับความเครียดก่อนและหลังทดลอง ด้วยการหาค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน

4.2 การใช้การทดสอบการแจกแจงปกติ (Normal Distribution) วิเคราะห์การแจกแจงข้อมูลพบว่า ทุกชุดข้อมูลมีการกระจายตัวแบบปกติ จึงใช้สถิติกลุ่มพาราเมตริกในการวิเคราะห์ข้อมูล

4.3 การเปรียบเทียบค่าเฉลี่ยระดับสมรรถภาพทางกาย ระดับความเครียดของกลุ่มทดลอง ก่อนและหลังเข้าร่วมโปรแกรมการละเล่นพื้นบ้านอีสานเพื่อนันทนาการ ใช้สถิติแบบที่ไม่เป็นอิสระต่อกัน (t-Test Dependent) กำหนดค่านัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

ผลการวิจัย

จากวัตถุประสงค์การวิจัยทั้งสองข้อ คือ 1) เพื่อศึกษาผลของโปรแกรมการละเล่นพื้นบ้านอีสานที่มีต่อสมรรถภาพทางกายและระดับความเครียด ก่อนและหลังทดลองสัปดาห์ที่ 8 และ 2) เพื่อเปรียบเทียบผลของโปรแกรมการละเล่นพื้นบ้านอีสานที่มีต่อสมรรถภาพทางกายและระดับความเครียด ก่อนและหลังทดลองสัปดาห์ที่ 8 ภายหลังการเข้าร่วมโปรแกรมการละเล่นพื้นบ้านอีสานที่มีต่อสมรรถภาพทางกายและความเครียดในเยาวชน พบว่า ด้านสมรรถภาพทางกายของกลุ่มทดลองดีขึ้นกว่า ก่อนเข้าร่วมโปรแกรมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ทุกรายการ ด้านความเครียดหลังการทดลองสัปดาห์ที่ 8 ลดลงแตกต่างกับก่อนทดลองอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 สามารถนำเสนอข้อมูลแบบตารางประกอบความเรียง ดังนี้

สมรรถภาพ	ระยะการทดลอง	ผลการทดลอง		t	p
		$\bar{x}$	S.D.		
อัตราการเต้นของหัวใจ	ก่อนทดลอง	77.46	5.69	6.731	.001*
	หลังทดลอง	72.95	4.14		
ความจุปอด	ก่อนทดลอง	2768.88	255.68	-9.214	.001*
	หลังทดลอง	3406.66	440.76		
แรงเหยียดขา	ก่อนทดลอง	110.29	8.68	-8.607	.001*
	หลังทดลอง	131.06	17.90		
แรงเหยียดหลัง	ก่อนทดลอง	83.40	6.32	-10.948	.001*
	หลังทดลอง	98.77	11.05		
ระดับความเครียด (ST5)	ก่อนทดลอง	6.48	1.30	11.236	.001*
	หลังทดลอง	3.40	1.43		

ตาราง 1 เปรียบเทียบสมรรถภาพทางกายและระดับความเครียดของกลุ่มทดลอง ก่อนและหลังการทดลอง 8 สัปดาห์

จากตาราง 1 พบว่า ภายหลังจากเข้าร่วมโปรแกรมการเล่นพื้นบ้านอีสาน เพื่อนันทนาการพื้นบ้าน สมรรถภาพทางกายของกลุ่มทดลองดีกว่าก่อนทดลองอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ทุกรายการ หลังการทดลองระดับความเครียดของกลุ่มทดลอง ลดลงอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

อภิปรายผล

จากผลการวิจัยสามารถอภิปรายตามวัตถุประสงค์ได้ ดังนี้ ประการที่ 1 การศึกษาผลของโปรแกรมการเล่นพื้นบ้านอีสานที่มีต่อสมรรถภาพทางกาย ก่อนและหลังทดลองสัปดาห์ที่ 8 ซึ่งในแต่ละด้านพบรายละเอียดดังต่อไปนี้

1) ด้านอัตราการเต้นของหัวใจของกลุ่มทดลองพบว่า ก่อนทดลอง ($\bar{X}$ = 77.46; S.D.=5.69) หลังทดลอง (=72.95; S.D.=4.14) ลดลงอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 เป็นผลมาจากกิจกรรมเกมนันทนาการที่ใช้ในโปรแกรมการทดลองมีลักษณะเป็นเกมการออกกำลังกาย โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อให้กลุ่มทดลองได้ออกกำลังกาย ซึ่งส่งผลทำให้หัวใจและระบบไหลเวียนเลือดเกิดการพัฒนาดีขึ้น สอดคล้องกับปนิษฐา เรื่องปัญญาวุฒิ และสุนะ ติงศภัทิย์ (2557) กล่าวว่า การจัดการเรียนรู้วิชาพลศึกษา โดยใช้เกมการเล่นพื้นบ้านไทยมีผลต่อการพัฒนาความอ่อนตัว และความทนทานของกล้ามเนื้อ ความแข็งแรงของกล้ามเนื้อ และความทนทานของระบบไหลเวียนโลหิตและหัวใจ แสดงให้เห็นว่า โปรแกรมกิจกรรมการเคลื่อนไหวทางกายสามารถใช้เสริมสร้างสมรรถภาพทางกายที่สัมพันธ์กับสุขภาพได้ อีกทั้งในขณะที่เล่นเกม กลุ่มทดลองได้รับความสุขจากการเล่นเกมที่มีความสนุกสนาน เกิดการผ่อนคลาย สอดคล้องกับสุภาภักดิ์ ทนเถื่อน (2553) กล่าวว่า อาการของความเครียดจะแสดงออกได้หลายทาง ซึ่งสังเกตและประเมินได้ คือ ด้านร่างกาย จิตใจและพฤติกรรม เมื่อบุคคลเกิดความเครียดทำให้ร่างกายมีการเปลี่ยนแปลงทางสรีรวิทยาและชีวเคมี ดังข้อค้นพบที่ว่า บุคคลที่มีภาวะเครียดอาจแสดงออกด้านร่างกาย เช่น ความดันโลหิตสูง อัตราการเต้นของหัวใจเพิ่มขึ้น ปากคอแห้ง เหงื่อออกมาก แขนขาหรือมีอาการกระตุก กล้ามเนื้อตึงเครียด มีปัญหาการทำงานของระบบย่อยอาหารและการขับถ่าย มือเท้าเย็น (กนกรัตน์ สุขะตุงคะ, 2537) ดังนั้น เมื่อกลุ่มทดลองได้ใช้โปรแกรมการเล่นพื้นบ้านอีสานเพื่อนันทนาการ จึงเกิดการพัฒนาดังกล่าวและทางจิตใจ จึงส่งผลให้อัตราการเต้นของหัวใจในกลุ่มทดลองลดลง

2) ด้านความจุปอดพบว่า ก่อนทดลองมีความจุปอด ($\bar{X}$ = 2768.88; S.D. = 255.68) หลังทดลอง ($\bar{X}$ = 3406.66; S.D. = 440.76) เพิ่มขึ้นอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 เป็นผลมาจากลักษณะของการเล่นเกมนันทนาการหลาย ๆ เกม มีจุดมุ่งหมายให้กลุ่มทดลองได้มีกิจกรรมการวิ่งด้วยความเร็วสูงสุดแบบซ้ำ ๆ สอดคล้องกับงานวิจัยของปิยาภรณ์ สุนทองหัว และวรรณพร ทองตะโก (2562) ได้วิจัยเรื่องผลของการฝึกกล้ามเนื้อหายใจที่มีต่อสมรรถภาพปอดและความสามารถในการวิ่งด้วยความเร็วสูงสุดแบบซ้ำ ในนักกีฬาฟุตบอล ผลการวิจัยแสดงให้เห็นว่า การวิ่งด้วยความเร็วแบบซ้ำ ๆ สามารถพัฒนาความสามารถของร่างกายด้านความจุปอดให้ดีขึ้น เพราะในขณะที่ร่างกายวิ่งเร็วแบบซ้ำ ๆ จะส่งผลให้อัตราการระบายอากาศสูงขึ้น รวมถึงการเปลี่ยนแปลงของความถี่และความลึกในการหายใจ ซึ่งเป็นการเพิ่มงานของการหายใจและทำให้เกิดการหายใจลำบาก การเพิ่มการหายใจที่หนักขึ้นตามกิจกรรมของการวิ่งขณะเล่นเกมที่มีการแข่งขันที่ความหนักสูงและช่วงระยะเวลาสั้น ๆ ร่างกายต้องการออกซิเจนจำนวนมากเพื่อไปสันดาปให้เป็นพลังงาน และยิ่งปริมาณอากาศที่สามารถหายใจเข้าได้มากในระหว่างการออกกำลังกายจะมีปริมาณออกซิเจนมากขึ้น ซึ่งสามารถดูดซึมเข้าสู่กระแสเลือดได้มากขึ้น ดังนั้น การพัฒนากล้ามเนื้อหายใจให้มีความแข็งแรง จะส่งผลให้ความจุปอดเพิ่มขึ้นเนื่องจากปอดขยายใหญ่ขึ้น การแลกเปลี่ยนก๊าซทำได้ดีขึ้น อัตราการหายใจต่ำลง ทำให้ปอดมีประสิทธิภาพในการทำงานมากขึ้น

3) ด้านแรงเหยียดขาพบว่า กลุ่มทดลองมีแรงเหยียดขาก่อนทดลอง ($\bar{X}$ = 110.29; S.D. = 8.68) หลังทดลองมีแรงเหยียดขา ($\bar{X}$ = 131.06; S.D. = 17.90) ซึ่งเพิ่มขึ้นอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 มีสาเหตุจากโปรแกรมการเล่นพื้นบ้านอีสานเพื่อนันทนาการพื้นบ้านมีเกมที่เน้นให้กลุ่มทดลองได้ใช้สมรรถภาพกล้ามเนื้อขา มีการเคลื่อนไหวร่างกาย มีการแบกเพื่อนเพื่อเล่นเกม เช่น เกมขี่ม้าส่งเมือง เกมกระโดดเชือก (ยาง) เพราะเกมเหล่านี้มีลักษณะการประกอบกิจกรรมที่คล้ายคลึงกับการฝึกด้วยน้ำหนักเป็นแรงต้าน และการฝึกแบบพลัยโอเมตริก (Plyometric Training) จึงส่งผลให้สมรรถภาพทางกายด้านแรงเหยียดขาเพิ่มขึ้น สอดคล้องกับผลการวิจัยของประกอบชัย ถมเพชร และพีระพงศ์ บุญศิริ (2560) กลุ่มทดลองที่ออกกำลังกายภายใต้รูปแบบการจัดกิจกรรมนันทนาการ เกมนำ การละเล่นพื้นบ้าน เพื่อสร้างเสริมสุขภาพ ภายหลังจากฝึก 10 สัปดาห์ พบว่า กลุ่มทดลองความแข็งแรงของกล้ามเนื้อขา ความแข็งแรงของกล้ามเนื้อแขนและหัวไหล่ ความคล่องแคล่วว่องไว

ความอดทนของระบบหัวใจและไหลเวียนโลหิต เพิ่มขึ้นแตกต่างอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 สอดคล้องกับผลการวิจัยของวรรณวิสา บุญมาก (2561) ที่ได้พัฒนารูปแบบการออกกำลังกายด้วยกิจกรรมการละเล่นพื้นบ้านเพื่อส่งเสริมสมรรถภาพทางกายของนักเรียนประถมศึกษาที่มีภาวะน้ำหนักเกิน ผลการวิจัยแสดงให้เห็นว่าสมรรถภาพทางกายของกลุ่มทดลองมีค่าเฉลี่ยน้ำหนักของร่างกาย ความแข็งแรงและความอดทนของกล้ามเนื้อท้อง ความอ่อนตัวของกล้ามเนื้อหลังและต้นขาด้านหลัง และความอดทนของระบบหายใจและระบบไหลเวียนเลือดของกลุ่มทดลองดีกว่ากลุ่มควบคุม อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

4) ด้านแรงเหยียดหลังพบว่า ก่อนทดลองกลุ่มทดลองมีแรงเหยียดหลัง ($\bar{x}$ = 83.40; S.D.=6.32) หลังทดลอง ($\bar{x}$ =98.77; S.D.=11.05) เพิ่มขึ้นกว่าก่อนเข้าร่วมโปรแกรมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 อาจมีสาเหตุเนื่องมาจากกิจกรรมเกมนันทนาการที่คณะผู้วิจัยใช้ในการทดลองมุ่งเน้นให้กลุ่มทดลองได้ใช้กล้ามเนื้อหลาย ๆ ส่วนในการเคลื่อนที่อย่างรวดเร็ว ทั้งในรูปแบบการวิ่ง การกระโดด การเกร็ง การแบก เพื่อนร่วมทีมที่มีลักษณะคล้ายคลึงกับการฝึกด้วยน้ำหนักแบบทั่วร่างกาย ซึ่งกลุ่มทดลองต้องออกแรงต้านกับน้ำหนัก การเกร็งของกล้ามเนื้อทั่วร่างกาย ทั้งนี้ กิจกรรมเกมนันทนาการพื้นบ้านอีสานที่ใช้ในการทดลอง ยังเป็นออกกำลังกายเพื่อเพิ่มความแข็งแรงของกล้ามเนื้อขาด้านหน้า กล้ามเนื้อแกนกลางลำตัว กล้ามเนื้อหน้าท้อง กล้ามเนื้อก้น และกล้ามเนื้อน่อง ซึ่งเป็นกลุ่มกล้ามเนื้อมัดใหญ่ทั่วทั้งร่างกาย อันส่งผลให้สมรรถภาพทางกายด้านแรงเหยียดหลังของกลุ่มทดลองเพิ่มขึ้น สอดคล้องกับผลการวิจัยของยุพิน สีแก่ (2555) เรื่องการศึกษาความสามารถในการใช้กล้ามเนื้อมัดใหญ่ของนักเรียนระดับปฐมวัย ที่มีความบกพร่องทางสติปัญญาระดับเล็กน้อยที่ได้รับการจัดกิจกรรมการละเล่นพื้นบ้านไทย ผลการวิจัยพบว่า ความสามารถในการใช้กล้ามเนื้อมัดใหญ่ของกลุ่มตัวอย่าง สูงขึ้นหลังการจัดกิจกรรมการละเล่นพื้นบ้านไทย อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ .05 สอดคล้องกับศักดิ์ชัย ศรีสุข และคณะ (2561) กล่าวว่า การใช้โปรแกรมกิจกรรมการเคลื่อนไหวทางกายเป็นระยะเวลา 4 สัปดาห์ มีผลทำให้สมรรถภาพทางกายที่สัมพันธ์กับสุขภาพของนักเรียนชั้นประถมศึกษาตอนปลายมีพัฒนาการที่ดีขึ้น ส่วนสมรรถภาพทางกายด้านความแข็งแรงของกล้ามเนื้อ ความอ่อนตัว ความทนทานของระบบไหลเวียนโลหิตและการหายใจมีพัฒนาการดีขึ้น สอดคล้องกับผลการศึกษาของณัด บุญอิสสระเสรี และคณะ (2558) พบว่า การใช้ชุดกิจกรรมการละเล่นพื้นบ้านในช่วงเวลาพักมีผลต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนพลศึกษา ด้าน

การพัฒนาสมรรถภาพทางกายเพื่อสุขภาพดีขึ้น ซึ่งเป็นผลมาจากกิจกรรมการเคลื่อนไหวทางกายในแต่ละกิจกรรมต้องใช้กล้ามเนื้อทุกส่วนของร่างกายในการเคลื่อนไหวร่างกายอย่างต่อเนื่องเป็นเวลานาน

ประการที่ 2 การเปรียบเทียบผลของโปรแกรมการเล่นพื้นบ้านอีสานที่มีต่อระดับความเครียด ก่อนและหลังทดลองสัปดาห์ที่ 8 สามารถอภิปรายผลการทดลองได้ดังนี้

ระดับความเครียดของกลุ่มทดลอง ภายหลังระยะเวลา 8 สัปดาห์ พบว่าลดลงอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 โดยระดับความเครียดก่อนทดลอง ($\bar{x}$ = 6.48; S.D.=1.30) และหลังทดลอง ($\bar{x}$ = 3.40; S.D.=1.43) เป็นผลมาจากในโปรแกรมการเล่นพื้นบ้านอีสานเพื่อนันทนาการที่คณะผู้วิจัยสร้างขึ้นเป็นการเล่นที่เยาวชนรู้จักเป็นอย่างดี การเล่นที่เป็นอัตลักษณ์ของคนอีสานโดยส่วนใหญ่มุ่งเน้นให้ผู้เข้าร่วมได้มีกิจกรรมการเคลื่อนไหวในเกมที่สนุกสนาน กตึกาไม่ยุ่งยากซับซ้อน ทั้งยังมีรูปแบบของกิจกรรมนันทนาการเพื่อการแข่งขัน โดยเป็นการแข่งขันกีฬาพื้นบ้านอีสานเพื่อประโยชน์ทางนันทนาการ ซึ่งส่งเสริมให้เกิดการพัฒนาอารมณ์ความสุขสอดคล้องกับผลการวิจัยของเสริมศักดิ์ นาริน (2559) ได้แสดงผลการวิจัยว่า ระดับความเครียดของผู้สูงอายุหลังเข้าร่วมโปรแกรมกิจกรรมนันทนาการด้านกีฬาภูมิปัญญาไทยที่มีผลต่อการจัดการความเครียดของผู้สูงอายุในจังหวัดชลบุรี โดยผลการทดสอบพบว่า มีระดับความเครียดลดลง มีค่าสถิติการทดสอบที่เท่ากับ 15.95 ที่ระดับนัยสำคัญทางสถิติ .05 สอดคล้องกับแนวคิดของเทพประสิทธิ์ กุลธวัชวิชัย (2551) ที่กล่าวว่า กิจกรรมเกมกีฬา การเล่นและกิจกรรมนันทนาการ สามารถนำมาใช้เป็นกิจกรรมการออกกำลังกายเพื่อส่งเสริมสุขภาพ และเพื่อความสนุกสนานเพลิดเพลิน ทำลายความสามารถผู้เล่น ซึ่งใช้ร่างกายเป็นสื่อแสดงออกในการเข้าร่วมกิจกรรมเกมนันทนาการพื้นบ้าน ส่งผลต่อการพัฒนาการทางร่างกาย จิตใจ อารมณ์ สังคมและสติปัญญา

องค์ความรู้จากการวิจัย

การวิจัยเรื่องนี้เป็นประยุกต์การเล่นพื้นบ้านในภาคอีสานที่มีความหลากหลายมาจัดเรียงเป็นชุดโปรแกรม เกมการเล่นพื้นบ้านเพื่อประโยชน์เชิงนันทนาการ โดยมีตัวแปรสำคัญ คือ ด้านสมรรถภาพทางกาย และระดับความเครียดในเด็กและเยาวชน องค์ความรู้ใหม่ที่ได้จากการวิจัยสามารถสรุปได้เป็นประเด็นดังต่อไปนี้

1. จากการศึกษาผลของโปรแกรมที่มีต่อสมรรถภาพทางกาย ทั้งก่อนและหลังการทดลองพบว่า สมรรถภาพทางกาย ด้านอัตราการเต้นของหัวใจ ความจุปอด แรงแหียดขาและแรงแหียดหลังดีขึ้น แสดงให้เห็นว่า การนำกิจกรรมการเล่นพื้นบ้านในภาคอีสานมาใช้เป็นกิจกรรมส่งเสริมสมรรถภาพทางกายให้ดีขึ้นได้ ควรใช้กิจกรรมการเล่นพื้นบ้านอีสานที่มีความหลากหลายมาเป็นกิจกรรมส่งเสริมสุขภาพ หรือใช้เป็นกิจกรรมทางพลศึกษา เพื่อเป็นเกมนำกิจกรรมอบอุ่นร่างกาย กิจกรรมก่อนบทรียนทางกีฬา สร้างความสนุกสนานเพลิดเพลินแก่ผู้เล่น กระตุ้นความสนใจ ทั้งยังเป็นการสร้างเสริมสมรรถภาพทางกายให้กับเด็กและเยาวชนและผู้สูงอายุได้

2. จากการเปรียบเทียบผลของโปรแกรมที่มีต่อระดับความเครียด ทั้งก่อนและหลังการทดลอง ผลการวิจัยแสดงให้เห็นว่า โปรแกรมการเล่นพื้นบ้านอีสานสามารถลดระดับความเครียดของกลุ่มทดลองได้ ดังนั้น ในกลุ่มเด็กและเยาวชนที่มีความเครียดในระดับปานกลางขึ้นไป สามารถใช้โปรแกรมการเล่นพื้นบ้าน เพื่อให้เกิดประโยชน์ในเชิงนันทนาการ สามารถพัฒนาทั้งด้านร่างกาย อารมณ์ สังคม และสติปัญญา นักกิจกรรมบำบัด นักนันทนาการ สามารถประยุกต์ใช้การเล่นพื้นบ้านอีสานเพื่อลดและคลายความเครียดที่เกิดในชีวิตประจำวันของเด็กและเยาวชน หรือในบุคคลที่ต้องการกิจกรรมการเล่นเพื่อผ่อนคลายความตึงเครียดในชีวิตประจำวันได้

3. โปรแกรมการเล่นพื้นบ้านอีสานเพื่อนันทนาการ ระยะเวลา 8 สัปดาห์ ประกอบด้วยการเล่นพื้นบ้านจำนวน 7 เกม ได้แก่ เกมกระโดดยาง (เชือก) เกมขี่ม้าส่งเมือง เกมกระต่ายขาเดียว เกมตีจับ เกมกาฟักไข่ เกมเสือไล่วัว เกมงูกินหาง สามารถพัฒนาได้ทั้งสุขภาพกายและสุขภาพจิต ยกกระดับคุณภาพชีวิตของเด็กและเยาวชนให้ดีขึ้นได้ ดังนั้น ผู้สนใจใช้การเล่นพื้นบ้านสามารถนำการเล่นพื้นบ้านที่มีอยู่ทั่วทุกภาคของประเทศไทยมาใช้เพื่อเป็นโปรแกรมส่งเสริมสมรรถภาพทางกายและสุขภาพจิตได้

สรุป

การวิจัยเรื่องนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาผลของโปรแกรมการเล่นพื้นบ้านอีสานที่มีต่อสมรรถภาพทางกาย ก่อนและหลังทดลองสัปดาห์ที่ 8 และเปรียบเทียบผลของโปรแกรมการเล่นพื้นบ้านอีสานที่มีต่อระดับความเครียด ก่อนและหลังทดลองสัปดาห์ที่ 8 ผลการวิจัยแสดงให้เห็นว่า โปรแกรมการเล่นพื้นบ้านอีสานสามารถช่วยพัฒนาระดับสมรรถภาพทางกาย ด้านอัตราการเต้นของหัวใจ ความจุปอด แรงแหียดขา และแรงแหียดหลังของเยาวชนให้ดีขึ้นได้ อีกทั้งช่วยลดระดับความเครียดของ

เยาวชนให้ลดลงได้ ดังคำกล่าวที่ว่า จิตใจที่ดีอยู่ในร่างกายที่แข็งแรง การละเล่นพื้นบ้านอีสานเพื่อนันทนาการมีหลายประเภทและมีประโยชน์หลายประการ การเข้าร่วมกิจกรรมขึ้นอยู่กับเงื่อนไข เช่น การเข้าร่วมตามความสมัครใจ ปราศจากการบังคับเกิดขึ้นในเวลาว่างหรือเวลาอิสระ ไม่เป็นอาชีพประจำ กระทำเพื่อพัฒนาความสุขทางจิตใจและร่างกาย มีความสนุกสนานร่าเริงและมีเป้าหมายเพื่อพัฒนาองค์รวมของความเป็นมนุษย์ โดยเฉพาะการพัฒนาทางด้านร่างกายและจิตใจ ในประเด็นการจัดการกับความเครียดสามารถนำการเล่นพื้นบ้านอีสานเพื่อนันทนาการไปส่งเสริมให้เด็กและเยาวชนที่เข้าร่วมได้เกิดคุณลักษณะที่ดีในการเป็นพลเมืองของประเทศชาติ และสังคมโลกที่มีคุณภาพ ดังนั้น นักกิจกรรมบำบัด นักนันทนาการ ครู อาจารย์ นักพลศึกษานักวิทยาศาสตร์การกีฬา รวมทั้งผู้มีส่วนเกี่ยวข้องสามารถนำการเล่นพื้นบ้านของเด็กและเยาวชนที่มีอยู่หลากหลายในทั่วทุกภาคของไทยมาประยุกต์ใช้เป็นกิจกรรมส่งเสริมสุขภาพกายและระดับความเครียดเพื่อประโยชน์เชิงนันทนาการของเด็กและเยาวชนได้

เอกสารอ้างอิง

- กนกรัตน์ สุขะตุกคะ. (2537). ความเครียด-คลายเครียด. *วารสารจิตวิทยาคลินิก*. 25 (1), 7-15.
- กนกวรรณ ทองคำสิง และคณะ. (2561). การอนุรักษ์และพัฒนาภูมิปัญญาการเล่นพื้นบ้านของเด็กไทยภาคเหนือ. *Veridian E-Journal, Silpakorn University*. ฉบับภาษาไทย สาขามนุษยศาสตร์ สังคมศาสตร์ และศิลปะ. 11 (1), 1320-1336.
- กรมพลศึกษา. (2555). ผลของการใช้เกมกลุ่มสัมพันธ์ด้านนันทนาการที่มีต่อการพัฒนาความฉลาดทางอารมณ์ของเด็กในสถานสงเคราะห์. กรุงเทพมหานคร: องค์การสงเคราะห์ทหารผ่านศึก.
- _____. (2557). คู่มือผู้นำนันทนาการ. กรุงเทพมหานคร: องค์การสงเคราะห์ทหารผ่านศึก.
- _____. (2561). นันทนาการอย่างสร้างสรรค์. กรุงเทพมหานคร: สำนักนันทนาการกรมพลศึกษา กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา.
- _____. (2562). แบบทดสอบและเกณฑ์มาตรฐานสมรรถภาพทางกายของนักเรียนระดับมัธยมศึกษา (อายุ 13-18 ปี). กรุงเทพมหานคร: สำนักวิทยาศาสตร์การกีฬา กรมพลศึกษา กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา.

- กรมสุขภาพจิต. (2548). *คู่มือคลายเครียดด้วยตนเอง*. กรุงเทพมหานคร: องค์การสงเคราะห์ทหารผ่านศึก.
- _____. (2558). *แนวทางการใช้เครื่องมือด้านสุขภาพจิตสำหรับบุคลากรสาธารณสุขในโรงพยาบาลชุมชน (คลินิกโรคเรื้อรัง) ฉบับปรับปรุง*. นนทบุรี: สำนักส่งเสริมและพัฒนาสุขภาพจิต.
- กองสุขศึกษา. (2558). *การปรับเปลี่ยนพฤติกรรม การจัดการความเครียดสำหรับวัยทำงาน*. นนทบุรี: กองสุขศึกษากรมสนับสนุนบริการสุขภาพ กระทรวงสาธารณสุข.
- เกรียงไกร ยาม่วง. (2554). *ผลของการใช้โปรแกรมกิจกรรมนันทนาการที่มีต่อความฉลาดทางอารมณ์ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 จังหวัดชัยภูมิ*. วิทยานิพนธ์ปริญญาวิทยาศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- จักรี ออย่าเสียสัตย์. (2556). *ผลของการจัดโปรแกรมส่งเสริมสุขภาพโดยใช้เกมการเล่นพื้นบ้านไทยเพื่อลดพฤติกรรมก้าวร้าวของนักเรียนประถมศึกษา*. กรุงเทพมหานคร: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ฉัตรพันธ์ ดุสิตกุล. (2554). *ผลของการจัดกิจกรรมพลศึกษาโดยใช้เกมกลุ่มสัมพันธ์ที่มีต่อพฤติกรรมก้าวร้าวของนักเรียนประถมศึกษา*. วิทยานิพนธ์ปริญญาครุศาสตรมหาบัณฑิต จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ณัด บุญอิสระเสรี และคณะ. (2558). *ผลของชุดกิจกรรมการเล่นพื้นบ้านที่มีต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนพลศึกษา สำหรับชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 โรงเรียนสาธิตสังกัดมหาวิทยาลัยราชภัฏ วารสารวไลยอลงกรณ์ปริทัศน์*. 5 (2), 101-112.
- เทพประสิทธิ์ กุลธวัชวิชัย. (2551). *เอกสารคำสอนรายวิชา 3906303 การเป็นผู้นำนันทนาการ*. กลุ่มวิชานันทนาการศาสตร์และการจัดการกีฬา สำนักวิทยาศาสตร์การกีฬา จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. (อัดสำเนา).
- ปนิษฐา เรื่องปัญญาภูมิ และสุนะ ดิงศักดิ์. (2557). *ผลของการจัดการเรียนรู้วิชาพลศึกษาโดยใช้เกมการเล่นพื้นบ้านไทยที่มีต่อสุขสมรรถนะของนักเรียนประถมศึกษา*. *An Online Journal of Education*. 9 (2), 100-114.
- ประกอบชัย ถมเพชร และพีระพงศ์ บุญศิริ. (2560). *ผลการใช้กิจกรรมเสริมสร้างสุขภาพสำหรับนักศึกษามหาวิทยาลัยนอร์ท-เชียงใหม่. การประชุมวิชาการระดับชาติเครือข่ายบัณฑิตศึกษา มหาวิทยาลัยราชภัฏภาคเหนือ ครั้งที่ 17*.

- มหาวิทยาลัยราชภัฏพิบูลสงคราม จังหวัดพิษณุโลก. วันที่ 21 กรกฎาคม. หน้า 891-901.
- ปิยาภรณ์ สุนทองห้าว และวรรณพร ทองตะโก. (2562). ผลของการฝึกกล้ามเนื้อหายใจที่มีต่อสมรรถภาพปอดและความสามารถในการวิ่งด้วยความเร็วสูงสุดแบบซ้ำในนักกีฬาฟุตบอล. *วารสารวิทยาศาสตร์การกีฬาและสุขภาพ*. 20 (2), 40-56.
- มนตรี อารีย์. (2562). การศึกษาสมรรถภาพทางกายเพื่อสุขภาพของผู้เรียนที่เข้าร่วมกิจกรรมการออกกำลังกายโดยใช้เกมและเกมนำเพื่อพัฒนาสมรรถภาพทางกาย. *วารสารศาสตร์การศึกษาและการพัฒนามนุษย์*. 3 (2), 52-61.
- มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช. (ม.ป.ป.). *ทฤษฎีเกมและการประยุกต์ใช้ในทางเศรษฐศาสตร์ระหว่างประเทศ, ประเภทของเกม*. สืบค้นเมื่อ 19 มิถุนายน 2563, จาก [https://www.stou.ac.th/Study/Services/Sec/60340\(2\)/Game2.html](https://www.stou.ac.th/Study/Services/Sec/60340(2)/Game2.html)
- มาลี กาบมาลา. (2561). การพัฒนาออนไลน์ปัญหาการละเล่นพื้นบ้านของเด็กอีสานด้วยแนวทางวิเคราะห์-สังเคราะห์. *วารสารสารสนเทศศาสตร์*. 36 (2), 75-116.
- ยุพิน สีแก่. (2555). การศึกษาความสามารถในการใช้กล้ามเนื้อมัดใหญ่ของนักเรียนระดับปฐมวัยที่มีความบกพร่องทางสติปัญญาระดับเล็กน้อยที่ได้รับการจัดกิจกรรมการละเล่นพื้นบ้านไทย. *วารสารวิจัย มสค สาขาวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี*. 1 (5), 61-70.
- วรรณวิสา บุญมาก. (2561). การพัฒนารูปแบบการออกกำลังกายด้วยกิจกรรมการละเล่นพื้นบ้าน เพื่อส่งเสริมสมรรถภาพทางกายของนักเรียนประถมศึกษาที่มีภาวะน้ำหนักเกิน. *Veridian E-Journal, Silpakorn University ฉบับภาษาไทย สาขามนุษยศาสตร์ สังคมศาสตร์ และศิลปะ*. 11 (1), 2137-2147.
- วัลลภา อันดารา และคณะ. (2558). ผลของกิจกรรมบำบัดต่อความเครียดของสตรีที่ถูกกระทำความรุนแรง. *วารสารพยาบาลตำรวจ*. 7 (1), 141-152.
- ศักดิ์ชัย ศรีสุข และคณะ. (2561). ผลของโปรแกรมการเคลื่อนไหวทางกายที่มีต่อสมรรถภาพทางกายที่สัมพันธ์กับสุขภาพในเด็กนักเรียนชั้นประถมศึกษาตอนปลาย โรงเรียนบ้านดอนยานาง จังหวัดนครพนม. *วารสารมหาวิทยาลัยนครพนม*. 8 (3), 1-8.

- สุชาติ ทวีพรปฐมกุล. (2543). *เทคนิคและทักษะเกมมูลฐาน*. กรุงเทพมหานคร: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- สุภาภัทร ทนเถื่อน. (2553). *การศึกษาความเครียดและวิธีเผชิญความเครียดของนักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลาย*. สารนิพนธ์ปริญญาการศึกษามหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- สุวิทย์ มูลคำ และอรทัย มูลคำ. (2545). *วิธีการจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนากระบวนการคิด*. กรุงเทพมหานคร: ภาพพิมพ์
- เสริมศักดิ์ นาริน. (2559). *ผลการใช้กิจกรรมนันทนาการด้านกีฬาภูมิปัญญาไทยที่มีผลต่อการจัดการความเครียดของผู้สูงอายุในจังหวัดชลบุรี*. วิทยานิพนธ์ปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สถาบันการพลศึกษา วิทยาเขตชลบุรี.
- อรรรรณ ศิลปกิจ. (2551). *แบบวัดความเครียดฉบับศรีธัญญา*. วารสารสุขภาพจิตแห่งประเทศไทย. 16 (3), 177-185.
- Beck, A. (1967). *Depression: Clinical, Experimental, and Theoretical Aspects*. New York: Hoeber Medical Division.
- Janis, I. (1952). *Psychological Stress*. New York: John Wiley & Son.
- Yener, A., et al. (2017). The Effects of Recreational and Sports Activities on Psychological Status in Young People Aged 11-13 Years. *Universal Journal of Public Health*. 5 (5), 217-221. DOI: 10.13189/ujph.2017.050503

ความคาดหวังของผู้ใช้บริการโครงการคนละครึ่ง ผ่านแอปพลิเคชันเป๋าตัง

The Expectation of Half-half Co-payment Scheme Customers through Pao Tang Application

เอกภาคย์ คงมาลัย¹, ชัญชัย จิวจินดา²

Aekkapark Kongmalai¹, Chanchai Jewjinda²

หลักสูตรศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาผู้นำทางสังคม ธุรกิจ และการเมือง
วิทยาลัยนวัตกรรมการสังคม มหาวิทยาลัยรังสิต

Master of Arts Program in Social, Business and Political Leadership

College of Social Innovation, Rangsit University

Corresponding Author, E-mail: aekkapark.k@gmail.com

บทคัดย่อ

การวิจัยมีวัตถุประสงค์ดังนี้ 1) เพื่อศึกษาความคาดหวังของผู้ใช้บริการโครงการคนละครึ่งผ่านแอปพลิเคชันเป๋าตัง 2) เพื่อเสนอแนวทางในการพัฒนาแอปพลิเคชันให้มีประสิทธิภาพ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ได้แก่ ประชาชนที่ได้รับสิทธิ์ผู้ซื้อในโครงการคนละครึ่งที่ใช้บริการโครงการคนละครึ่งที่ซื้อสินค้าและบริการที่ตลาดของมาร์เช่ มาร์เก็ตพาร์ค จำนวน 18 คน เครื่องมือในการวิจัย คือ การสัมภาษณ์แบบเจาะลึก และวิเคราะห์ข้อมูลด้วยการวิเคราะห์เนื้อหา

ผลการวิจัย พบว่า 1) ความคาดหวังที่มีต่อความสะดวกสบายในการลงทะเบียนพบว่า ผู้ให้ข้อมูลมีทั้งคนที่เห็นว่า โครงการคนละครึ่งมีความสะดวกสบายและไม่สะดวกสบาย ความคาดหวังที่มีต่อความสะดวกสบายในการชำระค่าสินค้าและบริการผ่านแอปพลิเคชันเป๋าตังพบว่า ส่วนใหญ่มีความสะดวกสบาย แต่ก็พบปัญหาที่ระบบแอปพลิเคชันไม่สามารถใช้งานได้อย่างราบรื่นในบางครั้ง โดยมีผู้เห็นแย้งว่า การชำระค่าสินค้าและบริการของโครงการคนละครึ่งไม่สะดวก เนื่องจากต้องเติมเงินเข้ากระเป๋าสเงินอิเล็กทรอนิกส์ก่อนทำให้ยุ่งยาก ด้านความคาดหวังที่มีต่อการต่ออายุโครงการพบว่า ส่วนใหญ่อยากให้ต่ออายุโครงการ แต่ก็มีส่วนน้อยที่เห็นแย้งว่า ไม่

ต้องการให้ต่ออายุโครงการ เนื่องจากเป็นโครงการช่วยเหลือระยะสั้น รัฐบาลควรมีมาตรการระยะยาวในการช่วยเหลือประชาชน 2) แนวทางในการพัฒนาแอปพลิเคชันให้มีประสิทธิภาพพบว่า หน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรปรับปรุงการลงทะเบียนรับสิทธิ์ในเว็บไซต์และปรับปรุงเซิร์ฟเวอร์ให้สามารถรองรับปริมาณการเข้าใช้พร้อมกันจำนวนมาก รวมถึงการปรับปรุงให้มีประสิทธิภาพและใช้งานง่าย เนื่องจากประชาชนจำนวนมากไม่เคยทำธุรกรรมการเงินผ่านโมบายแบงก์กิ้งมาก่อน องค์ความรู้จากการวิจัย คือ 1) การสร้างการรับรู้และกระตุ้นให้ประชาชนเกิดความสนใจ ทราบประโยชน์ และความจำเป็นของการพัฒนาทักษะการใช้เทคโนโลยีดิจิทัล 2) การช่วยกระตุ้นให้ประเทศไทยเข้าสู่สังคมไร้เงินสดได้เร็วขึ้น

คำสำคัญ: ความคาดหวัง; โครงการคนละครึ่ง; แอปพลิเคชันเป๋าตัง; เป๋าตัง

Abstract

The objectives of this research are 1) to study the expectation of Half-half Co-payment Scheme customers through Pao Tang Application; 2) to propose guidelines for effective application development. Key informants used in the study consist of 18 people who are eligible for the Half-half Co-payment Scheme to purchase products and services at the Bon Marche Market Park. This research is based on a qualitative research methodology. The tool is performed by in-depth interview and the data is conducted by content analysis.

The findings reveal that 1) in terms of the expectation of convenience in registration, it is found that the key informants have opinions that the Half-half Co-payment Scheme is both convenient and inconvenient in registration. In terms of the expectation of convenience in paying for products and services through Pao Tang Application, it is found that it is convenient but sometimes the application system cannot run smoothly. However, some argue that it is inconvenient because e-Wallet money top-up is complicated. In terms of scheme renewal expectations, it is found that most key informants would like the scheme to be renewed. But few key informants argue that the scheme should not be renewed because it is a short-term assistance

only. The government should have long-term measures to help people as well. 2) Guidelines for effective application development, it is found that the relevant agencies should improve the registration for permissions on the website and the server to be able to support a large number of simultaneous traffic and should improve the application to be more efficient and easy to use due to many people never perform financial transactions through the mobile banking application before. The body of knowledge indicates that 1) creating awareness and stimulating people's interest and the necessity of developing skills in understanding and using digital literacy; and 2) encouraging Thailand to enter the cashless society.

Keywords: Expectation; Half-half Co-payment Scheme; Pao Tang Application; Pao Tang

บทนำ

การแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 (โควิด-19) ไม่ใช่แค่วิกฤตการณ์ด้านสาธารณสุขของโลกเท่านั้น แต่ยังนำไปสู่วิกฤตทางเศรษฐกิจและสังคมครั้งรุนแรง เนื่องจากได้สร้างหายนะต่อภาคสังคม เศรษฐกิจและการเมืองทั่วโลก เพราะรัฐบาลทุกประเทศได้ใช้มาตรการควบคุมโรค เช่น การเว้นระยะห่างทางสังคม และการสั่งปิดเมืองหรือปิดประเทศ ซึ่งสร้างความเสียหายอย่างหนักต่อธุรกิจหลายภาคส่วน เช่น ภาคอุตสาหกรรมการท่องเที่ยว อุตสาหกรรมการผลิตและบริการ อุตสาหกรรมอาหารและเครื่องดื่ม โดยธนาคารโลกได้ประกาศตัวเลขเหตุการณ์ดังกล่าวจะส่งผลให้เศรษฐกิจโดยรวมของโลกในปี พ.ศ. 2563 ถดถอยอยู่ที่ -3.27% (วชิรวัฒน์ บานชื่น และคณะ, 2564) ส่วนตัวเลขเศรษฐกิจของประเทศไทยโดยภาพรวมในปี พ.ศ. 2563 ถดถอย -6.1% เป็นการถดถอยมากที่สุดในรอบ 22 ปี นับตั้งแต่เกิดวิกฤตต้มยำกุ้งในปี พ.ศ. 2540 (ธนาคารแห่งประเทศไทย, 2564)

ในปี พ.ศ. 2563 ที่ผ่านมารัฐบาลของนานาประเทศได้ออกมาตรการเยียวยาและช่วยเหลือประชาชน รวมถึงประเทศไทยที่ได้ออกโครงการช่วยเหลือประชาชนเพื่อบรรเทาความเดือดร้อนและช่วยพยุงเศรษฐกิจไม่ให้ทรุดตัว โดยโครงการที่ผ่านมาของรัฐบาลมีดังต่อไปนี้ 1) โครงการช่วยเหลือผู้มีบัตรสวัสดิการแห่งรัฐ 2) โครงการเราไม่ทิ้งกัน 3) โครงการเยียวยาช่วยเหลือเกษตรกร 4) โครงการเยียวยากลุ่มผู้เปราะบาง 5)

มาตรการช่วยลดค่าไฟฟ้าช่วยประชาชนช่วงโควิด-19 6) โครงการ “เราเที่ยวด้วยกัน- กำลังใจ” 7) โครงการ “คนละครึ่ง” (The Bangkok Insight Editorial Team, 2563)

หลังจากการแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 (โควิด-19) ทำให้ภาวะเศรษฐกิจของไทยมีแนวโน้มชะลอตัว เนื่องจากบริษัทห้างร้าน โรงงานและร้านค้า ปิดกิจการ ทำให้ประชาชนตกงาน ส่งผลให้กำลังซื้อของประชาชนในประเทศลดลง รัฐบาลจึงจำเป็นต้องมีนโยบายสนับสนุนการฟื้นฟูเศรษฐกิจ โดยกระตุ้นและรักษา ระดับการบริโภคภายในประเทศเพื่อให้เศรษฐกิจในประเทศเติบโตได้ โครงการคนละครึ่งเป็นหนึ่งในมาตรการเยียวยาและมาตรการกระตุ้นทางเศรษฐกิจของรัฐบาลที่ได้ ออกมาโดยมีเป้าหมายเพื่อลดภาระค่าใช้จ่ายประชาชนและเพิ่มรายได้ให้กับ ผู้ประกอบการรายย่อย ลักษณะของโครงการคนละครึ่งเป็นการร่วมจ่าย (Co-payment) กลุ่มเป้าหมายของโครงการจึงเป็นผู้ที่พอจะมีรายได้เพื่อมาร่วมจ่ายกับรัฐ ซึ่งเป็นการสร้างอุปสงค์ที่แท้จริงและเป็นการกระตุ้นการจับจ่ายใช้สอยภายในประเทศ บรรเทาภาระค่าใช้จ่ายให้ประชาชน ส่งผลให้ผู้ประกอบการรายย่อยรวมถึงผู้ผลิตตลอด ห่วงโซ่อุปทาน ให้มีรายได้เพิ่มขึ้นและช่วยเพิ่มสภาพคล่องทางการเงิน เป็นการ สนับสนุนเศรษฐกิจฐานรากและฟื้นฟูเศรษฐกิจของประเทศ

โดยโครงการคนละครึ่งในระยะที่ 1 แจกเงิน 3,000 บาทต่อคนตลอด ระยะเวลาโครงการให้ประชาชนทั่วไป จำนวน 10 ล้านคน แต่ภาครัฐจะร่วมจ่ายร้อยละ 50 แต่ไม่เกิน 150 บาทต่อคนต่อวัน เพื่อซื้ออาหาร เครื่องดื่มและสินค้าทั่วไป (ยกเว้นลอตเตอรี่ เครื่องดื่มแอลกอฮอล์) กับร้านค้าที่ลงทะเบียนร่วมโครงการเท่านั้น ไม่รวมร้านสะดวกซื้อที่เป็นแฟรนไชส์วงเงินรวม 30,000 ล้านบาท ซึ่งการร่วมจ่ายคน ละครึ่งนี้จะช่วยลดภาระค่าใช้จ่ายของประชาชนและจะช่วยเติมกำลังการซื้อของ ประชาชนเพื่อให้มีการใช้จ่ายหมุนเวียนไปถึงผู้ประกอบการรายย่อยได้อย่างต่อเนื่อง เป็นเงิน 60,000 ล้านบาท โดยผู้ได้รับสิทธิ์จะได้รับเงินผ่าน g-Wallet แอปพลิเคชัน “เป๋าตัง” ภายหลังดำเนินการพบว่า มีผลตอบรับที่ดีจากประชาชนและผู้ประกอบการ รายย่อย รัฐบาลจึงมีการโครงการคนละครึ่งระยะที่ 2 ซึ่งรัฐบาลเปิดให้ประชาชนได้รับ สิทธิ์อีกจำนวน 5 ล้านคน รับเงินจำนวน 3,500 บาท (ผู้ที่ลงทะเบียนระยะที่ 1 จะ ได้รับเงินเพิ่ม 500 บาท)

แต่เนื่องจากโครงการคนละครึ่งมีการกำหนดให้ประชาชนและร้านค้าที่ ต้องการเข้าร่วมโครงการจะต้องลงทะเบียนผ่านช่องทางที่กำหนดให้ จำนวนสิทธิ์การ เข้าร่วมโครงการการมีจำนวนจำกัด และการใช้สิทธิ์จะต้องใช้ผ่านสมาร์ทโฟน (Smart Phone) เท่านั้น ทำให้เกิดปัญหาในทางปฏิบัติบางประการ ส่งผลให้โครงการไม่ราบรื่น

เช่น ปัญหาในการลงทะเบียนรับสิทธิ์ ปัญหาในการใช้งานแอปพลิเคชันเพื่อรับส่วนลด โครงการของประชาชน จากสาเหตุดังกล่าวผู้วิจัยจึงมีความต้องการจะศึกษาความคาดหวังของประชาชนในการเข้าร่วมโครงการคนละครึ่งผ่านแอปพลิเคชันเป่าดัง เพื่อนำผลที่ได้ไปปรับปรุงระบบบริการให้มีความเหมาะสมและมีประสิทธิภาพให้มากที่สุด

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาความคาดหวังของผู้ใช้บริการโครงการคนละครึ่งผ่านแอปพลิเคชันเป่าดัง
2. เพื่อเสนอแนวทางในการพัฒนาแอปพลิเคชันให้มีความเหมาะสมและมีประสิทธิภาพแก่หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง

ระเบียบวิธีวิจัย

รูปแบบการวิจัย ใช้ระเบียบวิธีการวิจัยเชิงคุณภาพเป็นวิธีวิทยา ขั้นตอนการดำเนินวิจัยมีดังต่อไปนี้

1. ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ผู้วิจัยเลือกแบบเจาะจงจากผู้ที่ใช้บริการโครงการคนละครึ่งผ่านแอปพลิเคชันเป่าดังที่ตลาดบอง มาร์เช่ มาร์เก็ตพาร์ค จำนวน 18 คน ซึ่งตลาดบอง มาร์เช่ มาร์เก็ตพาร์ค ตั้งอยู่ที่ 105/1 ถนนเทศบาลสงเคราะห์ แขวงลาดยาว เขตจตุจักร กรุงเทพมหานคร เนื่องด้วยเป็นตลาดที่มีร้านค้าหลายประเภท ประกอบไปด้วย ตลาดสด ศูนย์อาหาร (Food Court) ในสวน ศูนย์อำนวยการหลายสไตล์ แฟชั่น ห้องเสื้อ ผ้าไหม ร้านตกแต่งบ้าน โหระพาकरण ภัตตาคาร ศูนย์สุขภาพและความงาม โรงเรียนสอนภาษา สวนหย่อมและโซนพันธุ์ไม้ จากเหตุผลดังกล่าว ผู้วิจัยจึงเลือกตลาดบอง มาร์เช่ มาร์เก็ตพาร์คเพื่อใช้ในการศึกษาความคาดหวังของผู้ใช้บริการโครงการคนละครึ่งผ่านแอปพลิเคชันเป่าดัง

2. เครื่องมือการวิจัย ประกอบด้วยแบบสัมภาษณ์แบบเจาะลึก (In-depth Interview) ซึ่งแบบสัมภาษณ์ได้รับการตรวจสอบความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหาจากผู้ทรงคุณวุฒิจำนวน 3 คน ก่อนนำไปทดลองใช้จริงโดยเนื้อหาของแบบสัมภาษณ์เป็นลักษณะปลายเปิด ดังต่อไปนี้

- 2.1 ความคาดหวังด้านความสะดวกสบายในการลงทะเบียนรับสิทธิ์โครงการคนละครึ่ง

- 2.2 ความคาดหวังด้านความสะดวกในการใช้จ่ายชำระค่าสินค้าและบริการผ่านโครงการคนละครึ่ง

- 2.3 ความคาดหวังด้านการต่ออายุโครงการคนละครึ่งออกไปอีก

3. การเก็บรวบรวมข้อมูล ผู้วิจัยได้กำหนดแนวทางประการสำคัญในการเก็บรวบรวมข้อมูล โดยการขอความร่วมมือจากผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Potential Key Informants) ที่ได้รับสิทธิผู้ซื้อในโครงการคนละครึ่งที่ใช้บริการโครงการคนละครึ่งที่ บอง มาร์เช่ มาร์เก็ตพาร์ค จำนวน 18 คน ผู้วิจัยแนะนำตัว สอบถามความสมัครใจเข้าร่วมเป็นผู้ให้ข้อมูลสำคัญ และชี้แจงถึงวัตถุประสงค์ของการศึกษานี้ ในกระบวนการสัมภาษณ์จะลึกลงทางผู้วิจัยได้จัดขั้นตอนการบันทึกข้อมูล ด้วยวิธีการจดบันทึกและการบันทึกเสียงของผู้ให้สัมภาษณ์ โดยการขออนุญาตจากผู้ให้สัมภาษณ์ก่อนทำการบันทึกเสียง ภายหลังได้รับอนุญาตจากผู้ให้ข้อมูลเพื่อนำมาใช้ในการกระบวนการตรวจสอบและตรวจทานความถูกต้องย้อนกลับในภายหลังได้

4. การวิเคราะห์ข้อมูล ข้อมูลที่ได้นำมาวิเคราะห์ด้วยวิธีการวิจัยเชิงพรรณนา (Descriptive Research) โดยมีขั้นตอน ดังนี้ 1) การถอดเสียงเป็นคำต่อคำแล้วเรียบเรียงประโยคสนทนา 2) การอ่านข้อความทั้งหมดอีกครั้ง 3) การนำข้อมูลที่ได้มาทบทวน วิเคราะห์ ปรับปรุงเพื่อนำไปเขียนรายงานฉบับสมบูรณ์ 4) การสรุปรายงานเพื่อให้ทราบถึงความคาดหวังของผู้ใช้บริการโครงการคนละครึ่งผ่านแอปพลิเคชันเป๋าตังและเพื่อเสนอแนวทางในการพัฒนาแอปพลิเคชันให้มีประสิทธิภาพ

ผลการวิจัย

วัตถุประสงค์การศึกษาข้อที่ 1 พบผลการวิจัย ดังนี้

1. การศึกษาความคาดหวังด้านความสะดวกสบายในการลงทะเบียนพบว่า ผู้ให้ข้อมูลคนที่ 1 คนที่ 2 คนที่ 6 คนที่ 8 คนที่ 9 คนที่ 13 คนที่ 15 คนที่ 17 และคนที่ 18 กล่าวไว้ว่า การลงทะเบียนผ่านมือถือเป็นวิธีการที่สะดวกสบาย ไม่มีปัญหาในการลงทะเบียนผ่านมือถือหรือเว็บไซต์ โดยส่วนใหญ่ให้เหตุผลคล้ายกัน คือ เป็นวิธีการที่สะดวกรวดเร็ว ไม่ต้องเสียเวลาในการเดินทางไปลงทะเบียนที่หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง โดยผู้ที่ให้ข้อมูลคนที่ 9 กล่าวเพิ่มเติมอีกว่า การลงทะเบียนผ่านมือถือทำให้ไม่เสี่ยงต่อการออกไปรับโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 (โควิด-19) นอกบ้าน แต่ก็มีผู้ให้ข้อมูลคนที่ 3 คนที่ 4 คนที่ 5 คนที่ 7 คนที่ 11 คนที่ 12 คนที่ 14 และคนที่ 16 เห็นแย้งว่า การลงทะเบียนผ่านมือถือหรือเว็บไซต์ที่กำหนดนั้นไม่สะดวกสบายโดยพบว่า การลงทะเบียนในเว็บไซต์เพื่อรับสิทธิในโครงการคนละครึ่งขัดข้อง ประสบปัญหาการรอ SMS ยืนยันสิทธิ ต้องเข้าเว็บไซต์หลายครั้งและใช้ระยะเวลานานกว่าจะลงทะเบียนรับสิทธิได้ เนื่องจากระบบเซิร์ฟเวอร์ไม่สามารถรองรับธุรกรรมในปริมาณที่มากในช่วงเวลาเดียวกันได้ โดยผู้ที่ให้ข้อมูลคนที่ 9 กล่าวเกี่ยวกับปัญหาดังกล่าวไว้ว่า อยากให้

รัฐบาลแก้ปัญหาระบบเซิร์ฟเวอร์ขัดข้องให้ดีขึ้น สามารถรองรับธุรกรรมที่เข้ามาพร้อมกันได้โดยไม่มีปัญหาติดขัด ส่วนผู้ที่ให้ข้อมูลคนที่ 10 ไม่ได้ลงทะเบียนด้วยตัวเองเนื่องจากใช้สมาร์ทโฟนไม่เป็น จึงต้องให้บุตรสาวเป็นคนลงทะเบียนให้ โดยให้ข้อมูลเพิ่มว่า ถ้าไม่มีบุตรสาวทำให้ก็คงไม่ได้เข้าร่วมโครงการ เนื่องจากไม่กล้าให้ผู้อื่นลงทะเบียนให้เพราะกลัวว่าข้อมูลส่วนตัวจะรั่วไหล

2. การศึกษาความคาดหวังด้านความสะดวกในการชำระค่าสินค้าและบริการพบว่า ผู้ที่ให้ข้อมูลทุกคน ยกเว้นคนที่ 3 และคนที่ 13 เห็นว่า การใช้บริการโครงการคนละครึ่งชำระค่าสินค้าและบริการผ่านแอปพลิเคชันเป่าตังมีความสะดวกสบาย เนื่องจากการสแกนคิวอาร์โค้ดชำระสินค้าง่ายและสะดวก โดยที่ผู้ให้ข้อมูลคนที่ 1 และคนที่ 2 ให้เหตุผลที่ชอบการชำระค่าสินค้าผ่านแอปพลิเคชันเนื่องจากไม่ต้องสัมผัสกับธนบัตรหรือเหรียญ เป็นการลดการสัมผัส ไม่เสี่ยงต่อโรคโควิด-19 อีกด้วย ผู้ให้ข้อมูลคนที่ 5 ได้ให้ความคิดเห็นเพิ่มเติมว่า ถึงแม้การชำระค่าสินค้าและบริการผ่านแอปพลิเคชันเป่าตังจะสะดวก แต่ก็มีบ้างที่ระบบขัดข้อง ต้องสแกนคิวอาร์โค้ดหลายรอบ ผู้ให้ข้อมูลคนที่ 8 กล่าวว่า แอปพลิเคชันมีการขัดข้องบ้างในการสแกนคิวอาร์โค้ดเพื่อจ่ายชำระค่าสินค้า แต่ก็ไม่ได้เกิดขึ้นบ่อยมาก จึงยอมรับได้ ส่วนผู้ที่ให้ข้อมูลคนที่ 9 มีความเห็นเพิ่มเติมว่า ระบบมักจะใช้เวลาในการอัปเดตแอปพลิเคชัน ทำให้บางครั้งต้องเปลี่ยนวิธีการชำระสินค้าเป็นช่องทางอื่น ส่วนผู้ให้ข้อมูลคนที่ 10 กล่าวว่า ในตอนแรกพบปัญหาในการใช้งานอยู่บ้าง เนื่องจากไม่เคยใช้แอปพลิเคชันเป่าตังมาก่อน แต่หลังจากที่ได้เรียนรู้วิธีการใช้งานจากบุตรสาว ก็สามารถใช้ออปพลิเคชันเพื่อชำระค่าสินค้าและบริการได้ด้วยตัวเอง แต่ก็มีความเห็นแย้ง โดยผู้ที่ให้ข้อมูลคนที่ 3 กล่าวว่า การชำระค่าสินค้าและบริการของโครงการคนละครึ่งไม่สะดวกเนื่องจากต้องมีการเติมเงินเข้ากระเป๋าเงินอิเล็กทรอนิกส์ก่อน ทำให้ยุ่งยากโดยใช้เหตุ ส่วนผู้ให้ข้อมูลคนที่ 13 กล่าวว่า ตนเคยประสบปัญหาระบบสแกนชำระสินค้าขัดข้องเป็นเวลานานจึงต้องเปลี่ยนการชำระเป็นเงินสดแทน และต้องการให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้องพัฒนาระบบให้มีประสิทธิภาพดีกว่านี้

3. ในด้านความคาดหวังการต่อยอดโครงการคนละครึ่งออกไปอีกพบว่า ผู้ที่ให้ข้อมูลทุกคน ยกเว้นคนที่ 1 คนที่ 3 และคนที่ 5 ต้องการให้มีการต่อยอดโครงการออกไปอีก โดยผู้ให้ข้อมูลคนที่ 2 กล่าวเพิ่มเติมว่า อยากให้รัฐบาลเพิ่มวงเงินสมทบเป็น 5,000 บาท เพื่อให้เพียงพอต่อค่าใช้จ่าย ผู้ให้ข้อมูลคนที่ 4 คนที่ 8 คนที่ 9 และคนที่ 18 เห็นตรงกันว่า โครงการคนละครึ่งเป็นการกระตุ้นให้ประชาชนออกมาใช้จ่ายเนื่องจากประชาชนเห็นว่า สินค้าและบริการที่ตนต้องจ่ายจริงนั้นมีราคาถูกลง จึงทำให้

ตัดสินใจซื้อของง่ายกว่าเดิม และยังเป็นการกระจายรายได้ให้กับร้านค้าที่เข้าร่วมโครงการอีกด้วย ส่วนผู้ให้ข้อมูลคนที่ 10 อยากให้มีโครงการทุกปี ปีละ 1 ครั้ง ส่วนผู้ให้ข้อมูลคนที่ 6 กล่าวว่า คนในครอบครัวได้รับสิทธิโครงการคนละครึ่งหลายคน เวลาจะซื้อสินค้าอุปโภคบริโภคเข้าครัวเรือนก็จะนัดหมายกับคนในครอบครัวไปซื้อของใช้พร้อมกัน จึงทำให้ประหยัดค่าใช้จ่ายได้เยอะ แต่ก็มีผู้เห็นแย้งไม่อยากให้ต่ออายุโครงการ คือ ผู้ที่ให้ข้อมูลคนที่ 1 คนที่ 3 และคนที่ 5 โดยผู้ให้ข้อมูลคนที่ 1 เห็นว่าควรนำเงินช่วยเหลือส่วนนี้ไปสร้างงาน สร้างอาชีพที่ทำให้ประชาชนมีรายได้ถาวรมากกว่า เพราะเงินที่นำมาช่วยเหลือประชาชนครั้งนี้เป็นเงินช่วยเหลือประชาชนได้ชั่วคราวเพียงไม่กี่เดือนเท่านั้น ส่วนผู้ที่ให้ข้อมูลคนที่ 3 เห็นว่า ควรนำเงินช่วยเหลือนี้ไปซื้อวัคซีนที่ตีมาฉีดให้กับประชาชนมากกว่า เนื่องจากมองว่า เมื่อประชาชนได้รับการฉีดวัคซีนก็จะทำให้โรคโควิด-19 ระบาดน้อยลง จะส่งผลให้กิจการต่าง ๆ สามารถกลับมาดำเนินกิจการได้เหมือนเดิม แล้วจะส่งผลทำให้เศรษฐกิจดีขึ้นได้เอง ด้านผู้ที่ให้ข้อมูลคนที่ 5 กล่าวว่า เนื่องจากร้านค้าที่เข้าร่วมโครงการคนละครึ่งได้ปิดตัวไปหลายร้าน แม้จะต่ออายุโครงการออกไปก็ไม่ค่อยมีร้านค้าให้ซื้อสินค้าและบริการ

วัตถุประสงค์ในการศึกษาข้อที่ 2 เพื่อเสนอแนวทางในการพัฒนาแอปพลิเคชันให้มีความเหมาะสมและมีประสิทธิภาพหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง

1. ผู้ให้ข้อมูลที่ลงทะเบียนรับสิทธิ์ส่วนใหญ่ประสบกับปัญหาการลงทะเบียนยาก เนื่องมาจากระบบขัดข้อง ดังนั้น หน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรมีการปรับปรุงเซิร์ฟเวอร์ให้มีประสิทธิภาพ สามารถรองรับปริมาณการเข้าใช้พร้อมกันเป็นจำนวนมากได้ และติดต่อผู้ให้บริการเครือข่ายโทรศัพท์มือถือให้ปรับปรุงระบบการส่ง SMS ยืนยันสิทธิ์ เพื่อรองรับการลงทะเบียนรับสิทธิคนละครึ่งรอบใหม่

2. ระบบแอปพลิเคชันขัดข้อง หน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรปรับปรุงแอปพลิเคชันให้มีประสิทธิภาพและมีความเสถียร ไม่มีปัญหาในการใช้งานของประชาชน

3. แอปพลิเคชันควรง่ายต่อการเข้าใจ เนื่องจากแอปพลิเคชันนี้เป็นระบบที่รองรับการรับความช่วยเหลือจากภาครัฐ ซึ่งมีประชาชนระดับรากฐานจำนวนมากที่ไม่เคยทำธุรกรรมทางการเงินผ่านแอปพลิเคชันมาก่อน ดังนั้น ประชาชนบางส่วนมีปัญหาเรื่องการเติมเงินเข้ากระเป๋าเงินอิเล็กทรอนิกส์ และไม่เข้าใจระบบการใช้งาน ซึ่งอาจเป็นสาเหตุให้ปฏิเสธการใช้แอปพลิเคชันได้ ดังนั้น ควรมีสื่อประชาสัมพันธ์แนะนำวิธีการใช้งานให้แก่ผู้ใช้แอปพลิเคชันอย่างชัดเจน

อภิปรายผล

สำหรับโครงการคนละครึ่งระยะที่ 1 และระยะที่ 2 เป็นโครงการในลักษณะร่วมจ่ายระหว่างประชาชนที่เข้าร่วมโครงการกับรัฐบาล ผู้ที่ได้รับสิทธิตามโครงการต้องเป็นประชาชนสัญชาติไทยที่มีอายุตั้งแต่ 18 ปีขึ้นไป จำนวนไม่เกิน 15 ล้านคน โครงการคนละครึ่งในระยะที่ 1 และระยะที่ 2 นี้สร้างรายได้ให้ผู้ประกอบการรายย่อยอย่างน้อย 100,000 ร้านค้า และทำให้มีเงินหมุนเวียนในระบบ 100,042 ล้านบาท โดยแบ่งเป็นเงินที่ประชาชนใช้จ่าย 51,214 ล้านบาท และภาครัฐร่วมจ่าย 48,828 ล้านบาท (ธนพิชฌน์ แก้วกา, 2564)

โดยประชาชนที่ได้รับสิทธิโครงการคนละครึ่งมีระบบการใช้จ่ายด้วยแอปพลิเคชันเป่าตังที่มีการยืนยันตัวตนเพื่อให้มั่นใจว่า ไม่มีผู้อื่นมาใช้สิทธิ์แทน และมีการใช้จ่ายจริงตามวัตถุประสงค์ของโครงการ ซึ่งระบบดังกล่าวเป็นการสร้างการเรียนรู้ให้กับประชาชนทุกระดับจนถึงระดับฐานราก ให้สามารถใช้ประโยชน์จากเทคโนโลยี เพื่อลดความเหลื่อมล้ำและพัฒนาให้สังคมไทยเดินเข้าสู่สังคมดิจิทัล (Digital Society) ไปพร้อมกัน ทำให้การดำเนินโครงการโปร่งใส รวดเร็ว และมีประสิทธิภาพมากขึ้น ในขณะเดียวกันยังเป็นการลดการใช้จ่ายเงินสดเพื่อเป็นการปูทางไปสู่สังคมไร้เงินสดในอนาคตได้อีกด้วย

แต่เนื่องจากโครงการคนละครึ่งเป็นโครงการใหม่จึงกำหนดให้ประชาชนต้องลงทะเบียนและยืนยันตัวตนในช่องทางที่รัฐบาลกำหนด และการใช้งานก็ต้องผ่านแอปพลิเคชันเป่าตัง ดังนั้น ประชาชนจึงต้องทำหลายขั้นตอน ตั้งแต่การลงทะเบียน การยืนยันสิทธิ และการใช้สิทธิ์ในร้านค้าที่เข้าร่วมโครงการ ขั้นตอนต่าง ๆ ที่กล่าวมาต้องทำในแอปพลิเคชันในสมาร์ทโฟน ทำให้เกิดปัญหาหลายประการ เช่น ปัญหาเว็บไซต์การลงทะเบียนขัดข้อง หรือการใช้งานไม่มีประสิทธิภาพ ทำให้บางคนไม่ได้รับสิทธิ์หรือขั้นตอนการชำระเงินของบางคนพบว่า ไม่สามารถสแกนคิวอาร์โค้ดเพื่อชำระค่าสินค้าและบริการได้ เนื่องจากแอปพลิเคชันมีปัญหาจึงตัดสินใจชำระค่าสินค้าในช่องทางอื่นแทน

อย่างไรก็ตาม จากการวิจัยสามารถอภิปรายผลในบางประเด็นตามวัตถุประสงค์แต่ละข้อ ดังนี้ วัตถุประสงค์ที่ 1 ความคาดหวังของผู้ใช้บริการโครงการคนละครึ่งผ่านแอปพลิเคชัน สามารถอภิปรายใน 3 ด้าน ต่อไปนี้

ประการที่ 1 ด้านความสะดวกสบายในการลงทะเบียน จะเห็นว่า ผู้ให้ข้อมูลสำคัญมีทั้งคนที่ได้รับความสะดวกและไม่สะดวก ผู้ที่เห็นว่า สะดวก เนื่องจากไม่ต้องเสียเวลาลงทะเบียนรับสิทธิ์และไม่ต้องออกไปสัมผัสกับบุคคลอื่นนอกบ้าน เป็น

การลดความเสี่ยงจากการติดเชื้อจากโรคโควิด-19 ส่วนของผู้ที่เห็นว่า ไม่สะดวก เนื่องจากพบปัญหาในการลงทะเบียน ระบบการให้บริการในลงทะเบียนรับสิทธิ์ไม่สามารถรองรับปริมาณการใช้ในปริมาณมากพร้อมกันได้ รวมถึงระบบการส่งข้อความ SMS ยืนยันสิทธิ์ของผู้ให้บริการเครือข่ายโทรศัพท์มือถือ ตรงกับแนวคิดของสมิต สัชฌุกร (2546) ที่ได้กล่าวถึงความคาดหวังของผู้รับบริการว่า ผู้รับบริการทุกคนต้องการบริการขั้นหนึ่ง คือ สะดวก รวดเร็ว ทันใจ ถูกต้อง สมบูรณ์ ได้รับประโยชน์สูงสุด ได้รับการต้อนรับที่อบอุ่น ผู้ให้บริการให้ความสนใจ เอาใจใส่ ตอบสนองความต้องการอย่างถูกต้องและถูกใจ ที่สำคัญ คือ รวดเร็วตั้งใจ ไม่ต้องรอคอย การให้บริการเพื่อสร้างความพอใจจะต้องสนองความคาดหวังของผู้รับบริการซึ่งความคาดหวังเป็นเรื่องของจิตใจ อาจแสดงออกโดยตรงทางคำพูดบอกกล่าวของผู้รับบริการหรือตั้งสมมติฐานว่า ผู้ให้บริการจะต้องรู้เอง ซึ่งทำให้เกิดความยุ่งยากกว่าการพิจารณาจากสิ่งใด

ประการที่ 2 ด้านความสะดวกสบายในการชำระค่าสินค้าและบริการผ่านแอปพลิเคชันเปาตัง ข้อมูลจากการศึกษาพบว่า การใช้บริการโครงการดังกล่าวมีความสะดวกสบาย เนื่องจากการสแกนคิวอาร์โค้ดชำระสินค้าง่ายและสะดวก เหตุผลที่ชอบการชำระค่าสินค้าผ่านแอปพลิเคชัน เนื่องจากไม่ต้องสัมผัสกับธนบัตรหรือเหรียญ เป็นการลดการสัมผัสไม่เสี่ยงต่อโรคโควิด-19 อีกด้วย แต่การสแกนคิวอาร์โค้ดเพื่อชำระค่าสินค้าก็พบว่า ระบบการสแกนมีปัญหาหรือต้องสแกนคิวอาร์โค้ดหลายรอบ แต่ก็ไม่ได้เกิดขึ้นบ่อยมากนัก สามารถยอมรับปัญหานี้ได้ และมีผู้พบปัญหาว่า ระบบมักจะใช้เวลาในการอัปเดตแอปพลิเคชัน ทำให้ในบางครั้งต้องเปลี่ยนวิธีการชำระสินค้าเป็นช่องทางอื่น และจากการศึกษายังพบว่า ผู้ให้ข้อมูลรายหนึ่งซึ่งไม่เคยใช้แอปพลิเคชันด้านโมบายแบงก์กิ้งมาก่อน ครั้งแรกพบปัญหาในการใช้งานอยู่บ้าง แต่หลังจากที่ได้เรียนรู้วิธีการใช้งานจากบุตรสาว ก็สามารถใช้ออปพลิเคชันเพื่อชำระค่าสินค้าและบริการได้ด้วยตัวเอง แต่ก็มีความเห็นแย้งรายหนึ่งกล่าวว่า การชำระค่าสินค้าและบริการของโครงการคนละครึ่งไม่สะดวก เนื่องจากต้องเติมเงินเข้ากระเป๋าเงินอิเล็กทรอนิกส์ก่อน ทำให้ยุ่งยากโดยใช้เหตุ ซึ่งผลการศึกษานี้สอดคล้องกับงานวิจัยของจิรัชทร มิชันหมาก และคณะ (2564) ที่ศึกษาเรื่องปัจจัยที่ส่งผลต่อการยอมรับการใช้งานแอปพลิเคชันเปาตัง พบว่า ตัวแปรอิสระ 3 ตัว ได้แก่ สภาพแวดล้อมในการใช้งานแอปพลิเคชันเปาตัง ประโยชน์จากการใช้งานแอปพลิเคชันเปาตัง และความยากง่ายในการใช้งานแอปพลิเคชันเปาตังมีอิทธิพลต่อการยอมรับการใช้งานแอปพลิเคชันเปาตังอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ปัจจัยที่ส่งผลต่อการยอมรับการใช้งานแอปพลิเคชันเปาตัง

ได้แก่ ปัจจัยด้านสภาพแวดล้อมในการใช้งานแอปพลิเคชัน และปัจจัยด้านความยากง่ายในการใช้แอปพลิเคชันนั้นพบว่า การเรียนรู้และการเข้าใจการใช้งานแอปพลิเคชันของประชาชน รวมทั้งการออกแบบที่สวยงามส่งผลอย่างมากต่อประชาชนในการตัดสินใจใช้แอปพลิเคชันอย่างต่อเนื่อง และสอดคล้องแบบจำลองการยอมรับเทคโนโลยีของผู้ใช้งาน (Technology Acceptance Model; TAM) โดยเดวิส (Davis, 1989) ได้ตั้งสมมุติฐานว่า การที่บุคคลแต่ละคนจะยอมรับเทคโนโลยีขึ้นอยู่กับปัจจัยหลัก 2 ปัจจัย คือ 1. การรับรู้ประโยชน์ที่ได้รับ (Perceived Usefulness; PU) คือความเชื่อว่า การรับรู้ประโยชน์ในการใช้ระบบของเทคโนโลยีจะสามารถเพิ่มประสิทธิภาพในการดำเนินการต่าง ๆ ส่งผลต่อการยอมรับการใช้งานเทคโนโลยี 2. การรับรู้ถึงความสะดวกในการใช้งาน (Perceived Ease of Use; PEOU) คือ ความเชื่อว่า การใช้งานที่ง่าย ไม่มีความซับซ้อนของเทคโนโลยีจะช่วยให้รับรู้ประโยชน์ของเทคโนโลยี ดังที่เห็นได้จากงานวิจัยของนนทิ ลักษมีการค้า (2561) ศึกษาเรื่องปัจจัยการยอมรับเทคโนโลยีต่อการเข้าสู่สังคมไร้เงินสดของประชากรเจนเอเรชั่นเอ็กซ์ขึ้นไป: กรณีศึกษาจังหวัดกรุงเทพมหานคร พบว่า ปัจจัย 8 ประการ ที่มีความสัมพันธ์กับการยอมรับเทคโนโลยีระบบการชำระเงินอิเล็กทรอนิกส์ โดยเป็นปัจจัยตามส่วนขยายทฤษฎียอมรับเทคโนโลยี 2 (Unified Theory of Acceptance and Use of Technology 2; UTAUT 2) ทั้ง 7 ปัจจัย และเพิ่มเติมในส่วนของปัจจัยการรับรู้ความเสี่ยง ดังนั้น จึงแนะนำให้ภาคธุรกิจเจาะตลาดกลุ่มผู้บริโภคกลุ่มนี้ โดยการนำเสนอบริการที่ใกล้เคียงกับเทคโนโลยีเดิมที่เคยใช้บริการมาก่อน จากนั้น จึงเพิ่มระดับที่ละชั้นเพื่อให้เกิดความคุ้นชินควบคู่ไปกับการพัฒนารูปแบบการให้บริการที่ใช้งานง่าย และหาพันธมิตรร้านค้าพร้อมติดตั้งสิ่งอำนวยความสะดวกให้ครอบคลุมพื้นที่ให้บริการมากที่สุด และประชาสัมพันธ์ถึงข้อดีของการใช้บริการเพื่อเป็นการจูงใจให้ประชากรกลุ่มเจนเอเรชั่นเอ็กซ์ (Generation X) ขึ้นไปหันมาสนใจระบบการชำระเงินอิเล็กทรอนิกส์ เพื่อเตรียมความพร้อมในการเข้าสู่สังคมไร้เงินสดต่อไป

ประการที่ 3 ด้านการต่ออายุโครงการนั้นตรงกับพฤติกรรมผู้บริโภคพบว่า ผู้ให้ข้อมูลส่วนใหญ่อยากให้อายุโครงการออกไปเนื่องจากเห็นว่า โครงการคนละครึ่งมีประโยชน์ช่วยลดค่าใช้จ่ายได้ แต่เห็นว่า เป็นการช่วยเพิ่มรายได้ให้กับผู้ประกอบการรายย่อย แต่ก็มีบางส่วนน้อยที่ไม่ต้องการให้ต่ออายุโครงการเนื่องจากเห็นว่า โครงการคนละครึ่งเป็นโครงการที่ให้ความช่วยเหลือประชาชนในระยะสั้นเท่านั้น รัฐบาลควรมีมาตรการระยะยาวในการช่วยเหลือประชาชนด้วย สอดคล้องกับผลสำรวจของศูนย์พยากรณ์เศรษฐกิจและธุรกิจ มหาวิทยาลัยหอการค้าไทย และหอการค้าไทย

(2564) ผลจากการสำรวจพบว่า มีผู้ที่อยากให้มีการต่ออายุโครงการออกไปจำนวน 92.7%

วัตถุประสงค์ที่ 2 การเสนอแนวทางในการพัฒนาแอปพลิเคชันให้มีประสิทธิภาพแก่หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ดังนี้

หน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรปรับปรุงเรื่องการเข้าถึงทะเบียนรับสิทธิในเว็บไซต์และปรับปรุงเซิร์ฟเวอร์ให้สามารถรองรับปริมาณการเข้าใช้พร้อมกันเป็นจำนวนมากได้ และควรมีการปรับปรุงแอปพลิเคชันให้มีประสิทธิภาพและมีความเสถียร ไม่มีปัญหาในการใช้งานของประชาชน และแอปพลิเคชันควรมีการใช้งานง่ายและเข้าใจง่าย เนื่องจากแอปพลิเคชันนี้เป็นระบบที่รองรับการรับความช่วยเหลือจากภาครัฐ ซึ่งมีประชาชนจำนวนมากไม่เคยทำธุรกรรมทางการเงินผ่านแอปพลิเคชันมาก่อน ดังนั้น ประชาชนบางส่วนจะมีปัญหาเรื่องการเติมเงินเข้ากระเป๋าสตางค์อิเล็กทรอนิกส์ ซึ่งเป็นสาเหตุให้ปฏิเสธการใช้แอปพลิเคชันได้ สอดคล้องกับงานวิจัยของญานิตา พลอยชุม (2557) ที่ศึกษาเรื่อง*อิทธิพลของคุณภาพระบบต่อการใช้งาน ความพึงพอใจและประโยชน์สุขของผู้ใช้บริการทำธุรกรรมทางการเงินผ่านอินเทอร์เน็ตในกรุงเทพมหานคร* พบว่า 1. คุณภาพระบบในมิติความง่ายในการใช้งานมีอิทธิพลทางบวกต่อการใช้งานระบบธุรกรรมทางการเงินผ่านอินเทอร์เน็ตในกรุงเทพมหานคร 2. คุณภาพระบบในมิติความมีเสถียรภาพมีอิทธิพลทางบวกต่อการใช้งานระบบธุรกรรมทางการเงินผ่านอินเทอร์เน็ตในกรุงเทพมหานคร 3. คุณภาพระบบในมิติความเร็วในการตอบสนองมีอิทธิพลทางบวกต่อการใช้งานระบบธุรกรรมทางการเงินผ่านอินเทอร์เน็ตในกรุงเทพมหานคร 4. คุณภาพระบบในมิติความง่ายในการเข้าถึงมีอิทธิพลทางบวกต่อการใช้งานระบบธุรกรรมทางการเงินผ่านอินเทอร์เน็ตในกรุงเทพมหานคร 5. คุณภาพระบบในมิติความปลอดภัยในการใช้งานมีอิทธิพลทางบวกต่อความพึงพอใจของผู้บริโภคในกรุงเทพมหานคร 6. คุณภาพระบบในมิติความรวดเร็วในการตอบสนองมีอิทธิพลทางบวกต่อความพึงพอใจของผู้บริโภคในกรุงเทพมหานคร 7. คุณภาพระบบในมิติความง่ายในการเข้าถึงมีอิทธิพลทางบวกต่อความพึงพอใจของผู้บริโภคในกรุงเทพมหานคร 8. การใช้งานระบบการทำธุรกรรมทางการเงินผ่านอินเทอร์เน็ตมีอิทธิพลทางบวกต่อความพึงพอใจของผู้ใช้งานของผู้บริโภคในกรุงเทพมหานคร 9. การใช้งานระบบการทำธุรกรรมทางการเงินผ่านอินเทอร์เน็ตมีอิทธิพลทางบวกต่อประโยชน์สุขที่ได้รับของผู้บริโภคในกรุงเทพมหานคร 10. ความพึงพอใจของผู้ใช้งานมีอิทธิพลทางบวกต่อประโยชน์ที่ได้รับของผู้บริโภคในกรุงเทพมหานคร

องค์ความรู้จากการวิจัย

จากการอภิปรายมาทั้งหมด จะเห็นได้ว่า ความคาดหวังของผู้ใช้บริการโครงการคนละครึ่งผ่านแอปพลิเคชันเป๋าตัง สามารถสรุปเป็นองค์ความรู้จากการวิจัยดังนี้

1. การสร้างการรับรู้และกระตุ้นให้ประชาชนเกิดความสนใจและรับทราบถึงประโยชน์ รวมถึงความจำเป็นของการพัฒนาทักษะความเข้าใจและใช้เทคโนโลยีดิจิทัล (Digital Literacy) สร้างการเรียนรู้ให้กับประชาชนจนถึงระดับรากหญ้าให้สามารถใช้ประโยชน์จากเทคโนโลยี และเพื่อลดความเหลื่อมล้ำและพัฒนาสังคมไทยเดินหน้าสู่สังคมดิจิทัล (Digital Society) ไปพร้อมกัน

2. โครงการคนละครึ่ง ช่วยกระตุ้นให้ประเทศไทยเข้าสู่สังคมไร้เงินสดได้เร็วขึ้น (Cashless Society) เนื่องจากต้องใช้สิทธิ์รับส่วนลดในการซื้อสินค้าและบริการผ่านแอปพลิเคชันเป๋าตังเท่านั้น ดังนั้น ประชาชนที่ได้รับสิทธิ์โครงการคนละครึ่งในระบะที่ 1 และระบะที่ 2 จำนวน 15 ล้านนี้ ถือเป็นการปูทางให้ประเทศไทยทดลองการเข้าสู่สังคมไร้เงินสดในอนาคต สอดคล้องกับแผน National e-Payment ซึ่งเป็นระบบการชำระเงินแบบอิเล็กทรอนิกส์ที่รัฐบาลกำลังพยายามผลักดัน เพื่อให้มีระบบรองรับการชำระเงินทางอิเล็กทรอนิกส์ที่ได้มาตรฐาน สอดคล้องกับการใช้งานเทคโนโลยี โดยเฉพาะอินเทอร์เน็ตและโทรศัพท์มือถือที่ขยายวงกว้างขึ้น และมีการนำเทคโนโลยีเข้ามาใช้เพื่อประโยชน์ทางเศรษฐกิจโดยรวม รัฐบาลโดยกระทรวงการคลัง จึงได้ริเริ่มผลักดันแนวคิด National e-Payment ขึ้นตั้งแต่ในช่วงปี พ.ศ. 2558 ที่ผ่าน

สรุป

งานวิจัยนี้เป็นการศึกษาความคาดหวังของผู้ใช้บริการโครงการคนละครึ่งผ่านแอปพลิเคชันเป๋าตัง และเพื่อเสนอแนวทางในการพัฒนาแอปพลิเคชันให้มีประสิทธิภาพ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญที่ใช้ศึกษาในครั้งนี้เป็นประชาชนที่ได้รับสิทธิ์ผู้ซื้อในโครงการคนละครึ่งที่บอง มาร์เช่ มาร์เก็ตพาร์ค ในการศึกษาด้านความคาดหวังของผู้ใช้บริการโครงการคนละครึ่งผ่านแอปพลิเคชันเป๋าตังพบว่า ความคาดหวังของผู้ใช้บริการโครงการดังกล่าวมีทั้งคนที่เห็นว่า การลงทะเบียนรับสิทธิ์ของโครงการคนละครึ่งมีความสะดวกและไม่สะดวก ด้านความคาดหวังที่มีต่อความสะดวกสบายในการชำระค่าสินค้าและบริการผ่านแอปพลิเคชันเป๋าตังพบว่า การใช้บริการโครงการคนละครึ่งชำระค่าสินค้าและบริการผ่านแอปพลิเคชันเป๋าตังส่วนใหญ่เห็นว่า มีความ

สะดวกสบาย แต่ก็พบปัญหาที่ระบบแอปพลิเคชันไม่สามารถใช้งานได้อย่างราบรื่นอยู่บ้าง โดยผู้เห็นแย้งกล่าวว่า การชำระค่าสินค้าและบริการของโครงการคนละครึ่งไม่สะดวก เนื่องจากต้องเติมเงินเข้ากระเป๋าเงินอิเล็กทรอนิกส์ก่อน ทำให้ยุ่งยาก ด้านความคาดหวังที่มีต่อการต่ออายุโครงการพบว่า ตรงกับพฤติกรรมของผู้บริโภคที่ส่วนใหญ่ต้องการให้ต่ออายุโครงการ ส่วนการเสนอแนวทางในการพัฒนาแอปพลิเคชันให้มีประสิทธิภาพพบว่า หน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรปรับปรุงเรื่องการเข้าลงทะเบียนรับสิทธิ์ในเว็บไซต์และปรับปรุงเซิร์ฟเวอร์ให้สามารถรองรับปริมาณการเข้าใช้พร้อมกันเป็นจำนวนมากได้ และควรมีการปรับปรุงแอปพลิเคชันให้มีประสิทธิภาพและมีความเสถียร ไม่มีปัญหาในการใช้งานของประชาชน และแอปพลิเคชันควรมีการใช้งานง่ายและเข้าใจง่าย

เอกสารอ้างอิง

- จิรภัทร มีชันหมาก และคณะ. (2564). ปัจจัยที่ส่งผลต่อการยอมรับการใช้งานแอปพลิเคชันเป่าตัง. *การประชุมวิชาการเสนอผลงานวิจัยระดับชาติด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี มหาวิทยาลัยราชภัฏจันทรเกษม ครั้งที่ 4*. คณะวิทยาศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏจันทรเกษม. วันที่ 22 พฤษภาคม. หน้า 103-108.
- ญาณิศา พลอยชุม. (2557). *อิทธิพลของคุณภาพระบบต่อการใช้งาน ความพึงพอใจ และประโยชน์สุขของผู้ใช้บริการทำธุรกรรมทางการเงินผ่านอินเทอร์เน็ตในกรุงเทพมหานคร*. การค้นคว้าอิสระปริญญาบริหารธุรกิจมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยกรุงเทพ.
- ธนพิชฌน์ แก้วกา. (26 มีนาคม 2564). *รัฐบาล พอใจ 3 โครงการกระตุ้นเศรษฐกิจ 2.5 แสนล้านบาท ชวนใช้สิทธิ์ “คนละครึ่ง” ก่อนสิ้นสุดโครงการ 31 มีนาคมนี้*. สืบค้นเมื่อ 30 เมษายน 2564, จาก <https://thainews.prd.go.th/th/news/detail/TCATG210326150937387>
- ธนาคารแห่งประเทศไทย. (2564) *รายงานภาวะเศรษฐกิจไทย ปี 2563*. กรุงเทพมหานคร: ธนาคารแห่งประเทศไทย.
- นันท์นิ ลักษมีการค้า. (2561). *ปัจจัยการยอมรับเทคโนโลยีต่อการเข้าสู่สังคมไร้เงินสดของประชากรเจนเอเรชันเอ็กซ์ขึ้นไป: กรณีศึกษาจังหวัดกรุงเทพมหานคร*. การค้นคว้าอิสระปริญญาธุรกิจมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

- วชิรวัฒน์ บานชื่น และคณะ. (15 มิถุนายน 2564). *EIC วิเคราะห์ เศรษฐกิจโลกฟื้นตัว ได้แข็งแกร่งจะเป็นปัจจัยหนุนการส่งออกไทย*. สืบค้นเมื่อ 15 กรกฎาคม 2564, จาก <https://thaipublica.org/2021/06/eic-research-global-recovery-15-06-2564/>
- ศูนย์พยากรณ์เศรษฐกิจและธุรกิจ มหาวิทยาลัยหอการค้าไทย และหอการค้าไทย. (2564). *Chamber Business Poll: พฤติกรรมและการใช้จ่ายของประชาชนในช่วงวันมาฆบูชา และทัศนะต่อมาตรการของภาครัฐ*. กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยหอการค้าไทย.
- สมิต สัจฉกร. (2546). *การต้อนรับและการบริการที่เป็นเลิศ*. กรุงเทพมหานคร: สายธาร.
- Davis, F. D. (1989). Perceived Usefulness, Perceived Ease of Use, and User Acceptance of Information Technology. *Management Information Systems Research Center, University of Minnesota*. 13 (3), 319-340. DOI: [org/10.2307/249008](https://doi.org/10.2307/249008)
- The Bangkok Insight Editorial Team. (30 ธันวาคม 2563). *มัดรวมมาให้! เปิดมาตรการกระตุ้นเศรษฐกิจแห่งปี ต่อลมหายใจสู้ 'โควิด'*. สืบค้นเมื่อ 17 เมษายน 2564, จาก <https://www.thebangkokinsight.com/news/business/economics/516479/>

การพัฒนานวัตกรรมศิลปะชุมชนจากขยะรีไซเคิล โดยการมีส่วนร่วมของชุมชน Development of Community Art Innovations from Recycled Waste through Community Participation

สัททยา วิเศษ¹, ทิพาภรณ์ เยสุวรณ์², มานิตย์ กันทะสัก³, อมลณัฐ กันทะสัก⁴
Sahathaya Wises¹, Tipaporn Yesuwan², Manit Kantasak³,
Amolnat Kantasak⁴

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตพะเยา¹,
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตเชียงใหม่²,
หลักสูตรพุทธศิลป์กรรม มหาวิทยาลัยแม่ฟ้าหลวง³, นักวิชาการอิสระ⁴
Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Phayao Campus¹,
Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Chiang Mai Campus²,
Buddhist Art Course, Mae Fah Luang University³, Independent Scholar⁴
Corresponding Author, E-mail: sahathaya.wis@mcu.ac.th

บทคัดย่อ

งานวิจัยเชิงคุณภาพนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อพัฒนานวัตกรรมศิลปะชุมชนจากขยะรีไซเคิลโดยการมีส่วนร่วมของชุมชน และวิเคราะห์รูปแบบนวัตกรรมศิลปะชุมชนจากขยะรีไซเคิลที่เป็นอัตลักษณ์ของชุมชน ศึกษาเอกสาร ปฏิบัติการสร้างสรรค์ศิลปะชุมชนจากขยะรีไซเคิล สนทนากลุ่ม และสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลหลัก จำนวน 40 คน ในพื้นที่บ้านเขี้ยว อำเภอร้องกัญ จังหวัดพะเยา และบ้านโป่ง (สันขี้เหล็ก) อำเภอแม่สรวย จังหวัดเชียงราย การวิเคราะห์ข้อมูลใช้วิธีการวิเคราะห์เนื้อหา สรุปสาระสำคัญและนำเสนอแบบเชิงพรรณนา

ผลการวิจัย พบว่า 1) กระบวนการพัฒนานวัตกรรมศิลปะชุมชนจากขยะรีไซเคิล โดยการมีส่วนร่วมของชุมชน ได้แก่ (1) กระบวนการต้นน้ำ เป็นการสำรวจบริบทชุมชน ประชุมสร้างความเข้าใจ ระดมความคิดเห็นเพื่อหาแนวทางสร้างสรรค์ศิลปะชุมชน จัดตั้งนักวิจัยชุมชน และออกแบบศิลปะชุมชน (2) กระบวนการกลางน้ำ เป็นการเตรียมวัสดุอุปกรณ์และปฏิบัติการสร้างสรรค์ศิลปะชุมชน และ (3)

กระบวนการเปลี่ยนน้ำ เป็นการสรุปบทเรียนนักวิจัยชุมชน และสร้างพื้นที่สาธารณะ ศิลปะชุมชน โดยจัดแสดงผลงานนวัตกรรมศิลปะชุมชนจากขยะรีไซเคิล ประติมากรรม และผลิตภัณฑ์กึ่งหัตถ์ดักขยะเหล็ก และประติมากรรมนกยูง 2) รูปแบบของนวัตกรรม ศิลปะชุมชนจากขยะรีไซเคิล ได้แก่ รูปแบบที่สะท้อนลักษณะของชุมชนท้องถิ่น รูปแบบ ที่สะท้อนงานศิลปะแบบพื้นบ้าน รูปแบบที่สะท้อนปฏิสัมพันธ์ระหว่างคนกับ สิ่งแวดล้อม และรูปแบบที่สะท้อนจิตสำนึกสาธารณะในการนำวัสดุเหลือใช้มาใช้ ประโยชน์ใหม่ องค์ความรู้จากการวิจัยพบว่า การสร้างสรรค์นวัตกรรมศิลปะชุมชนจาก ขยะรีไซเคิล เป็นกระบวนการสร้างสรรค์งานศิลปะชุมชนอย่างมีส่วนร่วมที่เกิดจาก องค์ประกอบที่สัมพันธ์กันของชุมชน ศิลปิน สิ่งแวดล้อมและสังคม

คำสำคัญ: นวัตกรรม; ศิลปะชุมชน; ขยะรีไซเคิล; การมีส่วนร่วมของชุมชน

Abstract

This qualitative research aims to develop the community art innovations from recycled waste through community participation and to analyze the form of community art innovations from recycled waste that reflects community identity. This research is conducted by studying documents, creating community art from recycled waste, focus group discussion, and in-depth interview with 40 key informants. Research area is at Ban Sia, Chun District, Phayao Province and Ban Pong (San Ki Lek), Mae Suai District, Chiang Rai Province. The data analysis is used content analysis, summary, and presentation in descriptive writing.

The results show that 1) the process of developing community art innovations from recycled waste consisting of (1) upstream process, it is the process to get explored the context of community, to create the understanding with community leaders, to have a brainstorm to find the ideas of creating community arts, to establish community researchers, and to design community art from recycled waste; (2) midstream process, this process is to plan, prepare the equipment, and take action to create community art; and (3) downstream process, this process summarizes lessons for community researchers, creates community art public spaces by displaying community art innovations from recycled

waste, the Ki Lek flower turbine sculpture and peacock sculpture. 2) The forms of community art innovations from recycled waste are a model that reflects local community identity, the folk art, and the relationship between human and nature. Moreover, it reflects public awareness of the reuse of waste materials. The body of knowledge of this research shows that the community art innovations from recycled waste are the process of creating the participatory community art through the relation between community, artist, environment, and society.

Keywords: Innovation; Community Art; Recycled Waste; Community Participation

บทนำ

ปัญหาขยะมูลฝอยเป็นปัญหาสิ่งแวดล้อมที่สำคัญในทุกชุมชนของประเทศไทย อันเนื่องมาจากกิจกรรมในการดำเนินชีวิต กิจกรรมทางธุรกิจของมนุษย์ ซึ่งปัญหาขยะมูลฝอยและของเสียอันตรายทวีความรุนแรงมากขึ้นตลอดทุกปี เป็นผลเนื่องมาจากขาดความร่วมมือกับภาคส่วนต่าง ๆ และขาดการบริหารจัดการที่มีประสิทธิภาพ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นหลายแห่งไม่มีพื้นที่สำหรับการจัดการขยะมูลฝอย เนื่องจากการคัดค้านโครงการจากประชาชน ดังนั้น จึงมีการจัดการขยะมูลฝอยด้วยการนำไปเทกองกลางแจ้ง (Open Dump) หรือเผากลางแจ้ง (Open Burning) ซึ่งไม่ถูกต้องตามหลักสุขาภิบาล ส่งผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมและสุขภาพอนามัยของประชาชน เช่น กลิ่นเหม็น น้ำเน่าเสีย ขยะปนเปื้อนสู่แหล่งน้ำผิวดินและแหล่งน้ำใต้ดิน เป็นแหล่งเพาะพันธุ์เชื้อโรค เกิดมลพิษทางอากาศ เป็นต้น การจัดการขยะมูลฝอยแบบฝังกลบที่ไม่ถูกต้องตามหลักสุขาภิบาลยังก่อให้เกิดปัญหาไฟไหม้ขยะมูลฝอย นอกจากนี้ ประชาชนยังขาดองค์ความรู้และจิตสำนึกเกี่ยวกับปัญหาและการจัดการขยะมูลฝอยและของเสียอันตราย จึงไม่ให้ความสำคัญที่จะลดและคัดแยกขยะมูลฝอยตั้งแต่ต้นทางหรือแหล่งกำเนิด ปริมาณขยะมูลฝอยจึงเพิ่มมากขึ้นทุกปี (กรมควบคุมมลพิษ, 2559)

จากรายงานสถานการณ์การจัดการขยะมูลฝอยชุมชน ในปี พ.ศ. 2563 โดยกรมควบคุมมลพิษ (2564) ระบุว่า ขยะมูลฝอยชุมชนมีประมาณ 25.37 ล้านตัน สาเหตุส่วนหนึ่งมาจากสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 โดยในช่วงตั้งแต่วันที่ 26 มีนาคม ถึงวันที่ 31 พฤษภาคม พ.ศ. 2563 พบว่า องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นบางแห่งและพื้นที่กรุงเทพมหานครมีปริมาณขยะมูลฝอยชุมชน

ลดลง เนื่องจากการควบคุมการเดินทางของนักท่องเที่ยวจากต่างประเทศ ประกอบกับ มาตรการกำหนดให้ปฏิบัติงานที่บ้านเพิ่มขึ้น นอกจากนี้ ยังพบว่า ขยะมูลฝอยจะถูกคัดแยกต้นทางและนำกลับไปใช้ประโยชน์ ทั้งนี้ ปริมาณขยะมูลฝอยที่ลดลงเนื่องมาจากปัจจัยหลายประการ ได้แก่ องค์การปกครองส่วนท้องถิ่นหลายแห่งไม่อนุญาตให้ประชาชนเข้าไปคัดแยกขยะมูลฝอย เพราะห่วงเกรงการแพร่เชื้อโรค และจากวิกฤติทางเศรษฐกิจโลกที่ตกต่ำจากสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 (COVID-19) ส่งผลให้ร้านรับซื้อของเก่าหลายแห่งต้องปิดตัวลง โดยขยะมูลฝอยชุมชนส่วนหนึ่งได้รับการกำจัดไม่ถูกต้อง

การจัดการขยะและของเสียของประเทศไทยที่ผ่านมา มีกรอบแนวคิดมาจากการลดขยะที่ต้นทาง ประกอบด้วยการใช้น้อย การใช้ซ้ำและการนำขยะมูลฝอยกลับมาใช้ใหม่ตามหลักการ 3Rs (Reduce, Reuse, Recycle) การกำจัดขยะมูลฝอยและของเสียอันตรายแบบศูนย์รวม และการนำมาใช้ประโยชน์โดยแปรรูปผลิตพลังงานหรือปุ๋ยอินทรีย์ โดยการจัดการขยะมูลฝอยต้องดำเนินการให้ครบวงจรตามหลักความรับผิดชอบต่อสังคม และการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วนในการจัดการขยะมูลฝอยและของเสียอันตราย (กรมส่งเสริมคุณภาพสิ่งแวดล้อม กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม, 2562) ซึ่งจะช่วยลดต้นทุนการผลิตของภาคการผลิต รวมทั้งลดปริมาณการเกิดขยะมูลฝอยเพื่อให้เกิดการจัดการขยะมูลฝอยอย่างยั่งยืนต่อไป ขยะมูลฝอยที่ได้จากการคัดแยกจะถูกนำไปใช้ประโยชน์ใหม่ ส่วนที่เหลือจะนำไปกำจัดด้วยวิธีการที่ถูกต้องตามหลักวิชาการเพื่อป้องกันและลดผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม ส่วนการนำไปผลิตเป็นพลังงานถือเป็นผลพลอยได้ โดยส่งเสริมให้ภาคเอกชนมาลงทุนหรือร่วมลงทุนตามความเหมาะสม แผนแม่บทการบริหารจัดการขยะมูลฝอยของประเทศ (พ.ศ. 2559-2564) จะเป็นกรอบแนวทางการจัดการขยะมูลฝอยสำหรับองค์การปกครองส่วนท้องถิ่น ซึ่งมีอำนาจหน้าที่โดยตรงตามกฎหมายที่เกี่ยวข้องในการจัดการขยะมูลฝอยและของเสียอันตราย รวมทั้งหน่วยงานภาครัฐที่เกี่ยวข้องนำไปขับเคลื่อนให้เป็นรูปธรรมและมีประสิทธิภาพอย่างยั่งยืน

ปัจจุบันชุมชนหลายแห่งมีระบบการจัดการขยะ โดยการสนับสนุนจากหน่วยงานภาครัฐและองค์การปกครองส่วนท้องถิ่น รวมไปถึงภาคเอกชนและผู้ประกอบการรับซื้อของเก่าเป็นระบบธุรกิจ จะเห็นได้ว่า การรีไซเคิลเป็นอีกหนึ่งวิธีแก้ปัญหาขยะ รวมทั้งการสื่อสารต่อสาธารณะให้สังคมได้รับทราบการจัดการขยะอย่างถูกวิธี เพราะหลายคนไม่รู้ว่า การแยกขยะที่ถูกต้องควรทำอย่างไร การแยกขยะแบบใดจึงจะมีมูลค่า ซึ่งการแยกขยะที่ถูกต้อง คือ เมื่อแยกแล้วสามารถนำไปขายหรือนำไปใช้

ต่อได้ (The Cloud, 2562) กรณีของการแยกขยะนำไปสู่การจัดการขยะอย่างเป็นระบบของชุมชนในตำบลบ้านสาและตำบลเมืองมาย อำเภอแจ้ห่ม จังหวัดลำปาง ได้ดำเนินโครงการธนาคารขยะรีไซเคิล การคัดแยกขยะรีไซเคิลก่อเกิดรายได้จากการขายขยะที่คัดแยกอย่างถูกต้อง นอกจากนี้ ขยะรีไซเคิลบางส่วนที่คัดแยกไว้ยังส่งเสริมจินตนาการสร้างสรรค์ผลงานฝีมือเชิงหัตถกรรม โดยถูกนำมาแปลงโฉมเพิ่มมูลค่าตามแนวคิดอัปไซคลิง (Upcycling) จนเกิดเป็นผลิตภัณฑ์ เช่น หมวกและแจกันดอกไม้จากกล่องกระดาษ ผ้ากันเปื้อนจากซองน้ำยาปรับผ้านุ่มและน้ำยาซักผ้า นอกจากจะช่วยให้เพิ่มรายได้ให้กับชุมชนแล้วยังช่วยให้ผู้สูงวัยมีกิจกรรมทำยามว่าง รวมทั้งการสร้างประติมากรรมจากเศษเหล็ก อะไหล่เหลือใช้จากมอเตอร์ไซด์ และรถยนต์หุ่นยนต์จากสิ่งของเหลือใช้ผ่านช่องทางออนไลน์ (SCG Circular Way, 2563) นอกจากนี้ ในกรณีของบ้านดอยดิน ตำบลห้วยไผ่ อำเภอเมือง จังหวัดราชบุรี ได้นำยางรถยนต์เก่ามาเพิ่มมูลค่า โดยชาวบ้านได้นำยางรถยนต์หลายขนาดที่ถูกวางกองไว้ในอู่ซ่อมรถ เพราะหมดประโยชน์ใช้สอย โดยนำมาดัดแปลงเป็นสิ่งประดับที่สวยงาม เช่น ตัดแต่งให้มีลักษณะคล้ายรูปสัตว์และภาชนะรูปทรงต่าง ๆ บางตัวต้องใช้ล้อหลายขนาด มีทั้งท่อพีวีซี ตัดแต่งเป็นหงอนหงส์และคอหงส์ ส่วนตัวหงส์ใช้ล้อต่าง ส่วนรูปทรงทำตามความคิดสร้างสรรค์ที่อยากจะทำ จากนั้นนำไปตกแต่งบ้านเรือน ใช้ปลูกต้นไม้หรือเป็นของเล่นเด็ก (สายชล โอชะขจร, 2563)

จะเห็นได้ว่า ขยะรีไซเคิลได้ถูกนำมาแปรรูปและสร้างสรรค์ในรูปแบบต่าง ๆ รวมทั้งงานศิลปะจากขยะรีไซเคิลที่เกิดจากความคิดสร้างสรรค์ของศิลปิน โดยใช้ขยะรีไซเคิลและวัสดุเหลือใช้มาสร้างสรรค์งานศิลปะเพื่อกระตุ้นสังคมให้หันมาสนใจปัญหาสิ่งแวดล้อม และการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติอย่างยั่งยืน ในรูปแบบของงานประติมากรรม งานศิลปะแบบจัดวาง การสร้างสรรค์ผลิตภัณฑ์จากวัสดุเหลือใช้ การจัดแสดงตามงานนิทรรศการต่าง ๆ รวมทั้งการทำแบรนด์ของผลิตภัณฑ์ นอกจากจะเป็นผลงานศิลปะเพื่อการรณรงค์แก้ไขปัญหามลพิษสิ่งแวดล้อมและสร้างความตระหนักให้กับสังคมแล้ว ยังสร้างรายได้ให้แก่ศิลปินผู้เป็นเจ้าของผลงาน กรณีของวิซุลดา ปันทรานูวงศ์ (SCG Circular Way, 2562) เจ้าของผลงานศิลปะจากขยะที่นอกจากจะมีลายเส้นเป็นผลงานจากสิ่งของเหลือใช้แล้วยังเป็นศิลปินนักกิจกรรมทางสังคม (Social Activist Artist) ที่รังสรรค์ผลงานศิลปะเพื่อสร้างความตระหนักให้กับสังคมด้วย

จากประเด็นดังกล่าว ศิลปะถือเป็นเครื่องมือหรือกลไกในการเชื่อมโยงเพื่อไปสู่การสร้างจิตสำนึก และส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการขยะ โดยการสร้างพื้นที่และโอกาสในการทำงานร่วมกัน เสริมสร้างความเข้าใจอันดี รู้จัก

รับผิดชอบร่วมกัน การแลกเปลี่ยนความคิดเห็นซึ่งกันและกัน ยอมรับฟังความคิดเห็นของผู้อื่น เสริมสร้างจิตสำนึกและพัฒนาจิตใจผ่านจากงานศิลปะ จะเห็นได้ว่า ปัจจุบันศิลปะในหลายประเภทไม่เพียงแต่การให้ความสวยงามเท่านั้น แต่สามารถบูรณาการกับการพัฒนาเมือง สร้างความเป็นเมืองแห่งศิลปะที่มีกระบวนการพัฒนาเพิ่มมากขึ้น ส่งผลให้เมืองมีการทำงานอย่างสร้างสรรค์ ก่อให้เกิดแรงบันดาลใจและสุขภาวะทางสังคม (ชลุด นิมเสมอ, 2534)

จากความเป็นมาและความสำคัญของปัญหาที่กล่าวมาข้างต้น คณะผู้วิจัยจึงมีความสนใจในการพัฒนานวัตกรรมศิลปะชุมชนจากขยะรีไซเคิลโดยการมีส่วนร่วมของชุมชนที่อยู่บนรากฐานอัตลักษณ์ชุมชนเพื่อจะทำให้ชุมชนได้พัฒนาขีดความสามารถของตนเองในการจัดการขยะ อันจะนำไปสู่การสร้างจิตสำนึกในการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม สร้างรายได้เสริมให้แก่คนในชุมชน พัฒนาสุนทรียภาพให้กับสภาพแวดล้อมของสังคม และส่งเสริมการท่องเที่ยวชุมชนต่อไปในอนาคต

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อพัฒนานวัตกรรมศิลปะชุมชนจากขยะรีไซเคิลโดยการมีส่วนร่วมของชุมชน
2. เพื่อวิเคราะห์รูปแบบนวัตกรรมศิลปะชุมชนจากขยะรีไซเคิลที่เป็นอัตลักษณ์ของชุมชน

ระเบียบวิธีวิจัย

1. รูปแบบการวิจัย การวิจัยนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ โดยการศึกษาเอกสารและปฏิบัติการพัฒนานวัตกรรมศิลปะชุมชนจากขยะรีไซเคิลที่สื่อถึงอัตลักษณ์ของชุมชน
2. กลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ได้คัดเลือกแบบเจาะจงจากผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้อง โดยเป็นผู้นำชุมชนที่เกี่ยวข้องในการจัดการขยะ ประชาชนชาวบ้านที่มีประสบการณ์และมีศักยภาพในการสร้างสรรค์งานศิลปะชุมชน และหน่วยงานภาครัฐที่เกี่ยวข้องในการจัดการขยะรีไซเคิลในชุมชนพื้นที่ละ 20 คน รวมทั้งหมด 40 คน
3. พื้นที่ในการวิจัย ได้แก่ บ้านเขี้ยว ตำบลจุน อำเภอจุน จังหวัดพะเยา และบ้านโป่ง (สันขี้เหล็ก) ตำบลป่าแดด อำเภอแม่สรวย จังหวัดเชียงราย โดยมีเกณฑ์ในการคัดเลือกพื้นที่ คือ 1) เป็นพื้นที่ที่เป็นต้นแบบการจัดการขยะรีไซเคิล โดยก่อนหน้านี้ชุมชนประสบปัญหา ขาดการจัดการขยะที่เป็นระบบ ปัจจุบันชุมชนที่ประสบผลสำเร็จในการจัดการขยะโดยการสนับสนุนจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง 2) เป็นพื้นที่ที่มี

การขับเคลื่อนกิจกรรมการจัดการขยะของชุมชนในรูปแบบต่าง ๆ อย่างต่อเนื่อง โดย การมีส่วนร่วมของคนในชุมชนกับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และหน่วยงานภาครัฐที่เกี่ยวข้อง 3) เป็นพื้นที่ที่มีศักยภาพในด้านทุนทางสังคม ทุนทางวัฒนธรรม ถ้ามีการ พัฒนาต่อยอดด้วยวิธีการศิลปะน่าจะช่วยขับเคลื่อนชุมชนทั้งด้านการจัดการขยะใน รูปแบบใหม่ที่มีสุนทรียภาพ สร้างจิตสำนึกของชุมชน และสร้างแลนด์มาร์ค (Landmark) ใหม่แก่ชุมชน และ 4) เป็นพื้นที่ที่มีการสานพลังในชุมชน การบูรณาการ ขับเคลื่อนงานร่วมกันของท้องถิ่น ท้องถิ่นและชุมชน การจัดเวทีประชาคม และการขอ ฉันทามติในการจัดการเรื่องขยะด้วยพลังชุมชนร่วมกันและมีกิจกรรมอย่างต่อเนื่อง

4. เครื่องมือวิจัย คณะผู้วิจัยได้เลือกใช้เครื่องมือประกอบด้วย 1) แนวคำถาม ประกอบการสนทนากลุ่ม และแนวคำถามประกอบการสัมภาษณ์ ในประเด็นแนวคิด และแนวทางในการสร้างสรรค์ศิลปะชุมชนจากขยะรีไซเคิล รูปแบบของศิลปะจากขยะ รีไซเคิลที่เป็นอัตลักษณ์ของชุมชน โดยการมีส่วนร่วมระหว่างศิลปิน นักวิจัยกับชุมชน และ 2) ชุดปฏิบัติการ (Workshop) ในการออกแบบและสร้างสรรค์รูปแบบงานศิลปะ ชุมชนจากขยะรีไซเคิลที่เป็นอัตลักษณ์ของชุมชนท้องถิ่น โดยการมีส่วนร่วมระหว่าง ศิลปิน นักวิจัยกับชุมชน

5. การวิเคราะห์ข้อมูล คณะผู้วิจัยได้วิเคราะห์ข้อมูลด้วยการสรุปสาระสำคัญ การจัดทำหมวดหมู่ การตรวจสอบความถูกต้องของข้อมูลเกี่ยวกับบริบทสภาพแวดล้อม ศักยภาพของชุมชน และนำเสนอข้อมูล กระบวนการและรูปแบบศิลปะชุมชนจากขยะ รีไซเคิลที่เป็นอัตลักษณ์ของท้องถิ่น โดยการมีส่วนร่วมของชุมชน ทั้งนี้ ในการวิเคราะห์ ข้อมูลได้เชื่อมโยงกับแนวคิดการจัดการขยะรีไซเคิล แนวคิดเกี่ยวกับขยะ มูลฝอย แนวคิดชุมชนสร้างสรรค์ แนวคิดการเปลี่ยนแปลงทางสังคมด้วยศิลปะ แนวคิดการมี ส่วนร่วมและแนวคิดการพัฒนายั่งยืน รวมไปถึงงานวิจัยที่เกี่ยวข้องมาเป็นแนวทางใน การวิเคราะห์โดยคำนึงถึงบริบทและสภาพแวดล้อมของชุมชน

ผลการวิจัย

1. การพัฒนานวัตกรรมศิลปะชุมชนจากขยะรีไซเคิล โดยการมีส่วนร่วมของ ชุมชนในการพัฒนามีกระบวนการที่แบ่งออกเป็น 3 ระดับ ได้แก่ ต้นน้ำ กลางน้ำ และ ปลายน้ำ ดังต่อไปนี้

1.1 กระบวนการต้นน้ำ เป็นขั้นตอนแรกในการพัฒนานวัตกรรมศิลปะ ชุมชนจากขยะรีไซเคิลประกอบด้วย

(1) การสำรวจบริบทชุมชนและการจัดการขยะของชุมชน เป็นการหาข้อมูลและองค์ความรู้จากการสำรวจ การสัมภาษณ์และการประชุมกลุ่มย่อยแกนนำชุมชนและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องเพื่อให้ได้ข้อมูลพื้นฐานบริบทชุมชน พัฒนาการและกลไกในการจัดการขยะ นำไปสู่การกำหนดแนวทางการสร้างสรรค์ศิลปะชุมชนจากขยะรีไซเคิล

(2) การจัดเวทีชุมชนระดมความคิดเห็นแนวทางการสร้างสรรค์ศิลปะชุมชนจากขยะรีไซเคิล โดยนำเสนอความเป็นมาของโครงการวิจัย ระดมแนวทางการสร้างสรรค์ศิลปะชุมชนจากขยะรีไซเคิล และวางแผนการดำเนินงานวิจัย โดยคณะวิจัยนำเสนอตัวอย่างการสร้างสรรค์ศิลปะชุมชนจากขยะรีไซเคิล แบ่งกลุ่มย่อยระดมความคิดเห็นเกี่ยวกับอัตลักษณ์ชุมชน และจัดตั้งคณะทำงานวิจัยชุมชนเพื่อร่วมดำเนินงานในโครงการวิจัย ขับเคลื่อนกิจกรรมในชุมชน และประสานงานสร้างความเข้าใจกระบวนการวิจัยกับคนในชุมชน ทำให้ได้รูปแบบศิลปะที่เป็นอัตลักษณ์ของชุมชน และมีความเป็นไปได้ในการดำเนินงาน โดยบ้านโป่ง (สันขี้เหล็ก) จะทำประติมากรรมก้นห้นลมดอกขี้เหล็ก และบ้านเขี้ยวจะทำประติมากรรมนกยูงจากขยะรีไซเคิล

หลังจากนั้น ได้จัดอบรมให้ความรู้การสร้างสรรค์ศิลปะชุมชนและผลิตภัณฑ์ชุมชน เป็นการอบรมนักวิจัยชุมชนก่อนแล้วนำไปถ่ายทอดให้คนในชุมชนเพื่อให้ได้แนวทางการสร้างสรรค์ศิลปะชุมชนที่ชัดเจนมากขึ้น จากการสัมภาษณ์ สมศักดิ์ นรสิงห์ (2564) กล่าวว่า

“...การทำงานที่ผ่านมา นั้น มีการอบรมก่อนที่จะปฏิบัติการ ทำให้เห็นภาพได้ชัดเจน ทั้งเรื่องการวิจัย ซึ่งตอนแรกไม่มีความเข้าใจ คิดว่า เป็นเรื่องยาก เป็นเรื่องวิชาการ แต่เมื่อได้รับการอบรม คณะวิจัยจาก มจร. (มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย) เพื่อทราบวิธีการ ทิศทาง แนวทางดำเนินงาน หรือการสร้างงานศิลปะ ก็ได้ทักษะความรู้จากการอบรมและการให้ความรู้จากปราชญ์ชุมชน จึงได้แนวคิด เปิดความคิดให้สร้างสรรค์และสามารถผลิตชิ้นงานออกมาได้ตามความต้องการ...”

(3) การออกแบบศิลปะชุมชนจากขยะรีไซเคิล เป็นการวิเคราะห์รูปแบบการสร้างสรรค์งานศิลปะชุมชน การสร้างแบบร่างตามแนวคิดที่ผ่านการวิเคราะห์โครงสร้างประติมากรรม ลักษณะของงานประติมากรรมฯ รวมไปถึงวัสดุ

อุปกรณ์ที่ใช้เพื่อวางแผนและปฏิบัติการสร้างศิลปะชุมชนจากขยะรีไซเคิลต่อไป ในขั้นตอนนี้ได้เปิดโอกาสให้ปราชญ์ชุมชนได้แสดงศักยภาพ ใช้ความรู้ความสามารถ ประสพการณ์ภูมิปัญญาท้องถิ่นมาประยุกต์ใช้กับงานศิลปะชุมชน จากการสัมภาษณ์มานิตย์ กันทะสัก (2564) กล่าวว่า

“...งานศิลปะชุมชนต้องให้ชุมชนเป็นผู้รังสรรค์งานก่อน เพราะจะได้ทราบปัญหาและวิธีการแก้ไขจากชุมชนได้ และเนื่องจากความงามของศิลปะมีความโดดเด่นในด้านความเป็นโฟล์ค (Folk) คือ ความเป็นศิลปะท้องถิ่นที่มีความเรียบง่ายไม่ยึดติดกับหลักการมากมาย เพราะบางครั้งการที่ศิลปินหรือผู้เชี่ยวชาญด้านศิลปะเป็นผู้ออกแบบให้ทางชุมชน จะทำให้เกิดความตึงเครียดได้ เพราะต้องทำตามหลักการต่าง ๆ ที่มีการตั้งมาตรฐานสูง ดังนั้น จึงต้องให้ปราชญ์ชุมชนเป็นผู้ออกแบบ เพราะจะทำให้แสดงศักยภาพที่มีอยู่ในตัวตลอดจนความรัก ความหวงแหนในงานที่จะเกิดขึ้น เพราะเกิดจากฝีมือของคนในชุมชนจริง ๆ...”

1.2 กระบวนการลงมือปฏิบัติ เป็นขั้นตอนการลงมือปฏิบัติ พัฒนานวัตกรรมศิลปะชุมชนจากขยะรีไซเคิลประกอบด้วย

(1) การลงมือปฏิบัติการ เป็นการสร้างสรรค์ประติมากรรมจากขยะรีไซเคิลที่ได้ออกแบบไว้ เป็นขั้นตอนสำคัญในการสร้างกระบวนการมีส่วนร่วมของคนในชุมชนร่วมกับนักวิจัยชุมชน เช่น กรรมการหมู่บ้าน กลุ่มแม่บ้าน กลุ่มศิลปิน ปราชญ์ชุมชน ทั้งนี้ ผู้ใหญ่บ้านได้นำเสนอการดำเนินงานศิลปะชุมชนในช่วงประชุมประจำเดือนของหมู่บ้านเพื่อให้คนในชุมชนมีความเข้าใจและเข้ามามีส่วนร่วม การแบ่งบทบาทหน้าที่ในการดำเนินงานตามความถนัดความสามารถ รวมไปถึงการทดลองทำผลงานประติมากรรมเพื่อประเมินและเรียนรู้ปัญหาที่เกิดขึ้น นำไปสู่การแก้ไขปัญหาด้วยตนเอง

นักวิจัยชุมชนได้แบ่งหน้าที่การทำงานอย่างชัดเจน ประกอบด้วยคณะผู้นำ คณะผู้สร้างสรรค์และคณะผู้ทำ โดยให้ผู้เชี่ยวชาญงานช่างเป็นหลัก ได้แก่ ปราชญ์ชุมชน (สล่า) ศิลปินและช่างเชื่อมเพื่อวางโครงสร้างของประติมากรรม และการใช้อุปกรณ์เครื่องมือในการทำงานต้องมีความเชี่ยวชาญ ไม่ให้เกิดอันตราย และชาวบ้านทำส่วนประกอบอื่น ๆ จากการสัมภาษณ์หมวก สะสง (2564) กล่าวว่า

“...ฝ่ายผู้หญิงจะเป็นผู้จัดหาขยะ นำมาล้างทำความสะอาด ตักแต่งลำตัว และหางนกยูงในการลงมือทำนั้นชาวบ้านผู้หญิง ดำเนินการลงมือคัดแยก และนำขยะที่คาดว่า จะใช้ได้ ไป ชำระล้างให้สะอาด เมื่อแห้งแล้วก็นำมารีด พับตามรูปแบบ ต่าง ๆ ส่วนผู้ชายจะช่วยกันทำโครงสร้าง โดยนำถังขยะเก่า ของเทศบาลตำบลจุนมาช่วยกันทำความสะอาดทั้งภายใน ภายนอก และพ่นสีข้างนอกเพื่อความสวยงาม...”

ทั้งนี้ ในการปฏิบัติการสร้างสรรค์งานได้พบทวนปัญหาในการ ดำเนินงานแต่ละครั้งเพื่อหาทิศทางในการแก้ไขปรับปรุงอย่างถูกต้อง จากการ สัมภาษณ์ตา ใจทิพย์ (2564) กล่าวว่า

“...ปัญหาและข้อค้นพบ คือ พลาสติกมีลักษณะงอ ชาวบ้าน ปรีกาศิลปิน คณะผู้วิจัย โดยเสนอวิธีการให้ใช้เครื่องตัดให้ ตรง แต่ทางปราชญ์ชุมชน บอกว่า จะทดลองใช้วิธีการดั้งเดิม แบบชาวบ้าน โดยการนำไปต้มในน้ำร้อน หรือใช้ไม้ทับและ ตากแดด เมื่อทดลองเสร็จแล้วได้ลงความเห็นว่าการใช้ไม้ทับ และตากแดดเป็นวิธีที่ได้ผล ง่าย สะดวกและสามารถทำได้ใน ขณะนั้น ขั้นตอนนี้ชาวบ้านทั่วไปสามารถมีส่วนร่วมทำได้ เพราะเป็นขั้นตอนที่ไม่ยาก...”

(2) การต่อยอดจากนวัตกรรมศิลปะชุมชนไปสู่ผลิตภัณฑ์ชุมชนจาก ขยะรีไซเคิลเพื่อให้เกิดมูลค่าและรายได้แก่ชุมชน โดยประชุมคณะผู้วิจัยชุมชน การจัด อบรมพัฒนาผลิตภัณฑ์ชุมชนเพื่อถ่ายทอดองค์ความรู้ โดยวิทยากรที่เป็นปราชญ์ชุมชน ผู้ออกแบบงานศิลปะชุมชนเอง นอกจากนี้ ยังขยายผลถ่ายทอดการสร้างผลิตภัณฑ์ ชุมชนให้แก่คนในชุมชนและภายนอกชุมชน โดยผู้เข้าร่วมอบรมสามารถนำความรู้มา ถ่ายทอดต่อ ซึ่งเป็นการพัฒนาศักยภาพของคนในชุมชน เมื่อได้ผลิตภัณฑ์แล้วได้ ทดลองขายผลิตภัณฑ์ชุมชน โดยการแนะนำบอกต่อและขายในสื่อออนไลน์ด้วย โทรศัพท์สมาร์ทโฟน และยังประชาสัมพันธ์สร้างการรับรู้ต่อภายนอก ในขณะเดียวกัน ได้ทดลองส่งสินค้าทางไปรษณีย์ และประเมินโดยผู้รับว่า สินค้าใช้ได้หรือไม่ จากนั้น ชุมชนได้นำมาปรับปรุงพัฒนาต่อไป จากการสัมภาษณ์สมศักดิ์ นรสิงห์ (2564) กล่าว ว่า

“...แต่ก่อนไม่มีความรู้ มีแต่การคัดแยกขยะ นอกจากแยกแล้วนำไปขาย เมื่อได้รับการอบรมจากโครงการวิจัยและเป็นหนึ่งในคณะผู้วิจัยแล้ว ทำให้ทราบการสร้างมูลค่า การสร้างรายได้จากขยะ โดยเฉพาะการทำกังหันลมดอกขี้เหล็ก และได้แนวความคิดในการนำขยะมาแปรรูปขยายผลต่อ ในอนาคตจะพัฒนาเป็นหมวกบังแดด สำหรับใส่ทำสวนขาย...”

1.3 กระบวนการปลายน้ำ เป็นขั้นตอนการสร้างพื้นที่สาธารณะของชุมชนผ่านนวัตกรรมศิลปะชุมชนจากขยะรีไซเคิลประกอบด้วย

(1) การแสดงผลงานศิลปะชุมชนจากขยะรีไซเคิล เป็นการสร้างการมีส่วนร่วมของชุมชนและภาคีเครือข่ายภาครัฐ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และผู้ประกอบการเอกชนในการจัดกิจกรรมและสร้างพื้นที่การเรียนรู้ในชุมชนด้านการจัดการขยะรีไซเคิลด้วยศิลปะชุมชน เป็นการประมวลผลงาน ความรู้ของคณะผู้วิจัยชุมชน โดยถ่ายทอดเป็นกิจกรรมและประชาสัมพันธ์เผยแพร่การทำงานของชุมชน ด้วยการจัดนิทรรศการศิลปะชุมชน การประกวดคุ้มหมวดหมู่บ้าน การเปิดตัวศิลปะชุมชนจากขยะรีไซเคิล และการสร้างพื้นที่ศิลปะสร้างสรรค์ในชุมชน โดยการมีส่วนร่วมของคนในชุมชนในการแบ่งงานกันทำ เช่น การประกวดทำขุมนิทรรศการแต่ละคุ้ม การให้สมาชิกในคณะช่วยกันรวบรวมขยะรีไซเคิลมาดัดแปลงและตกแต่งในแต่ละคุ้มหมวดจากการสัมภาษณ์อำไพ ศรีธิเลิศ (2564) กล่าวว่า

“...พ่อหลวงปรึกษาหารือกับคณะกรรมการ ในการหาเวลาในการจัดทำงาน ทำให้เข้ามาร่วมกันทำกิจกรรม คนรุ่นใหม่ มีส่วนร่วมเยอะ ช่วยในความคิดสร้างสรรค์ เช่น การประกวดคุ้ม ช่วยดูอินเทอร์เน็ต สร้างขยะรีไซเคิล ได้รุ่นใหม่ทำแล้วมาสอนคนแก่อีกที...”

(2) การสรุปบทเรียนการทำกิจกรรมสร้างสรรค์ศิลปะชุมชนจากขยะรีไซเคิล ภายใต้การดำเนินงานโครงการวิจัยเพื่อให้คณะผู้วิจัยได้ทบทวนการทำกิจกรรมผลที่เกิดขึ้น ปัญหาอุปสรรค สิ่งที่ได้เรียนรู้ สิ่งที่จะดำเนินงานต่อในอนาคต เพื่อใช้เป็นแนวทางในการพัฒนาผลงานให้ดียิ่งขึ้น จากการสัมภาษณ์ประพันธ์ แก้วมณี (2564) กล่าวว่า

“...ภาวะผู้นำของผู้นำชุมชน ผู้นำที่มีบทบาทหลัก คือ
ผู้ใหญ่บ้านที่มีภาวะของการเป็นผู้นำชุมชน และบทบาทใน
โครงการวิจัยตั้งแต่แรกเริ่มจนถึงสิ้นสุดโครงการ โดยยึดหลัก
ผู้นำต้องทำก่อน และหลัก ท.ท.ท. (ทำทันที) รู้แล้วต้องทำเลย
...”

2. รูปแบบของนวัตกรรมศิลปะชุมชนจากขยะรีไซเคิลที่เป็นอัตลักษณ์ของ
ชุมชน ได้แก่ ประติมากรรมกังหันลมดอกขี้เหล็ก และประติมากรรมนกยูงจากขยะรี
ไซเคิล

2.1 รูปแบบที่สะท้อนให้เห็นอัตลักษณ์ของบริบทชุมชนท้องถิ่น
(Community Identity) นวัตกรรมศิลปะชุมชนจากขยะรีไซเคิลของชุมชนได้พัฒนามา
จากอัตลักษณ์ของชุมชนที่มีประวัติศาสตร์มายาวนาน คนในชุมชนที่อพยพย้ายถิ่นมา
ตั้งถิ่นฐาน มีวิถีการดำรงชีวิตที่มีความสัมพันธ์กับธรรมชาติแวดล้อม สังคมภูมิปัญญา
จากประสบการณ์ เกิดเป็นวิถีการดำเนินชีวิตของชุมชนท้องถิ่น

2.2 รูปแบบที่สะท้อนให้เห็นถึงงานศิลปะแบบพื้นบ้าน (Folk Arts) การ
สร้างสรรค์งานศิลปะชุมชนจากวัสดุรีไซเคิลเกิดขึ้นจากกระบวนการที่นำอัตลักษณ์ของ
แต่ละชุมชนมาสร้างสรรค์ให้เป็นงานศิลปะ ซึ่งมีลักษณะที่เป็นงานศิลปะบริสุทธิ์ที่
พัฒนามาจากวิถีคิด องค์ความรู้ ภูมิปัญญาของปราชญ์ท้องถิ่นที่เป็นช่างชุมชน ซึ่งมี
ประสบการณ์เฉพาะบุคคลโดยใช้อารมณ์ความรู้สึกในการถ่ายทอดผลงาน โดยมี
จิตสำนึกด้านสิ่งแวดล้อมเป็นตัวกำกับผลงานที่จะต้องใช้องค์ประกอบของวัสดุรีไซเคิล
ในการพัฒนาผลงานให้ออกมาเป็นประติมากรรมจากวัสดุเหลือใช้

2.3 รูปแบบที่สะท้อนปฏิสัมพันธ์ระหว่างคนกับสิ่งแวดล้อม (Interaction
of Human and Environment) การสร้างสรรค์ศิลปะชุมชนจากวัสดุเหลือใช้ แสดง
ให้ปฏิสัมพันธ์ระหว่างคนกับสิ่งแวดล้อม เป็นศิลปะที่มีคนเข้าไปมีส่วนร่วมทำงานใน
กระบวนการของการสร้างสรรค์ ตั้งแต่การคิด การทำ การติดตั้ง การประเมินผลและ
การร่วมรับผลประโยชน์ ชาวบ้านเป็นส่วนรวมของกระบวนการทั้งหมด รวมทั้งคนที่เข้า
ไปชมงานศิลปะที่เกิดจากขยะรีไซเคิลของชาวบ้าน เป็นส่วนหนึ่งของสิ่งแวดล้อม
ประติมากรรมเป็นส่วนหนึ่งของชุมชน ชุมชนเป็นส่วนหนึ่งของประติมากรรม
สิ่งแวดล้อมเป็นส่วนหนึ่งของประติมากรรม ประติมากรรมเป็นส่วนหนึ่งของสิ่งแวดล้อม
ที่เกื้อหนุนกันขององค์ประกอบเดียวกัน

2.4 รูปแบบที่สะท้อนจิตสำนึกสาธารณะในการนำวัสดุเหลือใช้มาใช้ประโยชน์ใหม่ (Public Consciousness) งานศิลปะชุมชนจากขยะรีไซเคิลเป็นการนำวัสดุเหลือใช้ที่มีอยู่ในชุมชนมาสร้างสรรค์เป็นงานศิลปะชุมชนที่สะท้อนจิตสำนึกสาธารณะที่ประกอบด้วยจิตที่มีทั้งความตระหนักและความรับผิดชอบของคนในชุมชนในการนำวัสดุเหลือใช้มาใช้ประโยชน์ใหม่ในรูปแบบที่เป็นรูปธรรมผ่านชิ้นงานศิลปะและผลิตภัณฑ์ที่เกิดขึ้นจากการต่อยอดงานศิลปะชุมชนและเป็นเครื่องมือในการสร้างการมีส่วนร่วมของคนในชุมชน

อภิปรายผล

1. กระบวนการสร้างสรรค์งานศิลปะชุมชนจากขยะรีไซเคิลโดยการมีส่วนร่วมของชุมชน ประกอบด้วยสามส่วน คือ กระบวนการต้นน้ำ เป็นขั้นตอนแรกในการพัฒนานวัตกรรมศิลปะชุมชนจากขยะรีไซเคิล โดยการสำรวจบริบทชุมชนและการจัดการขยะของชุมชน กระบวนการกลางน้ำ เป็นการลงมือปฏิบัติการพัฒนานวัตกรรมศิลปะชุมชนจากขยะรีไซเคิล และกระบวนการปลายน้ำ เป็นการสร้างพื้นที่สาธารณะของชุมชนผ่านนวัตกรรมศิลปะชุมชนจากขยะรีไซเคิล โดยการแสดงผลงานศิลปะชุมชนจากขยะรีไซเคิล และสรุปบทเรียนเพื่อขยายผล ทำให้เกิดผลงานศิลปะชุมชนที่เป็นอัตลักษณ์ของท้องถิ่น ได้แก่ ประติมากรรมศิลปะชุมชน ผลิตภัณฑ์ชุมชนจากขยะรีไซเคิล และพื้นที่สาธารณะศิลปะชุมชน

กระบวนการสร้างสรรค์งานศิลปะชุมชนจากขยะรีไซเคิลโดยการมีส่วนร่วมของชุมชน ทำให้เห็นว่า ศิลปะมีบทบาทสำคัญในการเป็นเครื่องมือช่วยขับเคลื่อนการพัฒนาชุมชน เป็นสัญลักษณ์ที่บันทึกเรื่องราวของชุมชนในช่วงเวลาใดเวลาหนึ่งได้ให้เป็นที่น่าจดจำ นำค้นหาและงานศิลปะชุมชนที่เกิดจากการสร้างสรรค์ของชุมชนนั้น บ่งบอกถึงการเสริมสร้างศักยภาพของศิลปิน คณะผู้วิจัยและชุมชน โดยเฉพาะศิลปินมีบทบาทในการสนับสนุนปราชญ์ชุมชนให้ใช้ศักยภาพ ผลักดันชุมชนให้เกิดทั้งพื้นที่ศิลปะ การสร้างสรรค์งานใหม่ การจัดการขยะด้วยเทคนิคใหม่ รายได้เสริมและขยายผลสู่ชุมชนใกล้เคียง ทั้งเกิดประโยชน์ในมิติต่าง ๆ ทั้งนี้ สอดคล้องกับมานิตย์ กันทะสัก (2562) ในประเด็นการใช้สัญลักษณ์ทางศิลปะกับการสร้างสุขภาวะทางสังคมของอำเภอพญาเม็งราย จังหวัดเชียงราย เป็นการเสริมสร้างกระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชน คือ เป็นการเปิดโอกาสให้ประชาชนและผู้ที่เกี่ยวข้องทุกภาคส่วนของสังคมชุมชนได้เข้ามามีส่วนร่วมในการปฏิบัติงานตามเป้าหมายที่ตั้งไว้ร่วมกัน ประกอบด้วย การให้ข้อมูลข่าวสาร การรับฟังความคิดเห็น การเกี่ยวข้อง ความร่วมมือ การเสริม

อำนาจแก่ประชาชน ซึ่งเป็นการเปิดโอกาสให้ประชาชนและผู้ที่เกี่ยวข้องทุกภาคส่วนในพื้นที่ได้เข้ามามีส่วนร่วมกับภาครัฐ

ทั้งนี้ กระบวนการพัฒนานวัตกรรมศิลปะชุมชนจากขยะรีไซเคิลนั้น นอกจากเป็นการเสริมสร้างการมีส่วนร่วม การเสริมสร้างจิตสำนึกในการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมของชุมชนแล้ว ยังเป็นการสร้างพลังทางชุมชนผ่านงานศิลปะ โดยเห็นจากการสร้างผลงานประติมากรรมทั้งสองชุมชนนั้น เป็นการให้โอกาสคนชุมชนให้เข้ามามีส่วนร่วมในการปฏิบัติการ สร้างปฏิสัมพันธ์และมีการแก้ไขปัญหาาร่วมกัน เกิดแนวทางที่ช่วยให้ชุมชนเกิดการเรียนรู้ พัฒนาค่อยๆ โดยใช่วิธีการ ความคิด องค์ความรู้เดิมมาผสมผสานกับความรู้ใหม่ มีการเชื่อมโยงอัตลักษณ์ที่โดดเด่นของชุมชน นำไปสู่การสร้างพื้นที่สาธารณะในชุมชนให้เกิดเป็นพื้นที่จัดการขยะด้วยนวัตกรรมใหม่ ผลการศึกษาดังกล่าวสอดคล้องกับสหทัยา วิเศษ และคณะ (2564) ในประเด็นการสร้างพื้นที่สาธารณะทางวัฒนธรรมล้านนาด้วยงานศิลปะเชิงสร้างสรรค์ ทำให้เกิดพื้นที่สาธารณะในรูปแบบต่าง ๆ ได้แก่ รูปแบบแหล่งเรียนรู้ศิลปะชุมชน รูปแบบพื้นที่สาธารณะรูปแบบถนนวัฒนธรรมเชิงสร้างสรรค์ รูปแบบพุทธศิลป์แนวไทยประเพณี และรูปแบบศิลปะเพื่อสร้างพลังชุมชน ซึ่งการจัดการทรัพยากรวัฒนธรรมเชิงสร้างสรรค์เป็นกระบวนการนำอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมชุมชนมาสู่พื้นที่สาธารณะผ่านศิลปะสร้างสรรค์ โดยการมีส่วนร่วมของวัดและชุมชน

2. รูปแบบนวัตกรรมศิลปะชุมชนจากขยะรีไซเคิลที่เป็นอัตลักษณ์ของชุมชนพบว่า (1) รูปแบบที่สะท้อนอัตลักษณ์ของชุมชน งานศิลปะชุมชนได้พัฒนามาจากอัตลักษณ์ของชุมชนที่มีประวัติศาสตร์มายาวนาน คนในชุมชนที่อพยพย้ายถิ่นมาตั้งถิ่นฐาน มีวิถีการดำรงชีวิตที่มีความสัมพันธ์กับธรรมชาติแวดล้อม สังคมภูมิปัญญาจากประสบการณ์ เกิดเป็นวิถีการดำเนินชีวิต สอดคล้องกับงานวิจัยของมานิตย์ ไกรฤทธิ (2563) ที่กล่าวว่า การศึกษาประวัติศาสตร์ชุมชน และอัตลักษณ์ของท้องถิ่นเป็นแนวทางในการสร้างสรรค์ผลงานทางศิลปะ ที่สอดคล้องกับวิถีวัฒนธรรมชุมชนในรูปแบบภาพสามมิติ การพัฒนาเมืองให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวทางศิลปะ และแหล่งเรียนรู้เชิงศิลปวัฒนธรรม รวมทั้งการศึกษาของอัศวินีย์ หวานจริง (2561) ที่ได้สร้างสรรค์ศิลปกรรมกระจกบนผนังวิหารวัดท่าข้าม (ชัยชนะ) อำเภอฮอด จังหวัดเชียงใหม่ เพื่ออนุรักษ์วัฒนธรรมมรดกชุมชนท้องถิ่น โดยการมีส่วนร่วมของชุมชน ต้องการจะบูรณะวิหารให้สวยงามด้วยงานศิลปะ จึงเปรียบเสมือนเป็นการบันทึกภาพประเพณีวัฒนธรรมในท้องถิ่นด้วยภาพศิลปกรรมกระจก และเพิ่มคุณค่าทางสุนทรียะให้กับชุมชน (2) รูปแบบที่สะท้อนงานศิลปะแบบพื้นบ้าน การสร้างสรรค์งานศิลปะเกิดขึ้นมาจากการ

นำอัตลักษณ์ของชุมชนมาสร้างสรรค์ให้เป็นงานศิลปะ ซึ่งเป็นงานศิลปะบริสุทธิ์ที่พัฒนามาจากวิถีคิด องค์ความรู้ ภูมิปัญญาของปราชญ์ท้องถิ่น ที่เป็นช่างชุมชนที่มีประสบการณ์เฉพาะบุคคล โดยมีจิตสำนึกด้านสิ่งแวดล้อมเป็นตัวกำกับผลงานที่จะต้องใช้องค์ประกอบของวัสดุรีไซเคิลในการพัฒนาผลงาน มาผสมผสานกับวิถีชีวิตของคนในชุมชน มีรูปแบบงานศิลปะคล้ายกับศิลปะแบบพื้นบ้าน เป็นงานศิลปะที่บริสุทธิ์ที่สร้างขึ้นจากความศรัทธาของผู้สร้างสรรค์มากกว่าฝีมือที่เกิดจากเชิงพาณิชย์ สอดคล้องกับงานของมานิตย์ กันทะสัก (2561) พบว่า การแกะพระพุทธรูปไม้ด้วยเทคนิคปราโต้ เป็นเทคนิคส่วนบุคคลที่ไม่มีแบบแผน เป็นเทคนิคที่เกิดขึ้นเฉพาะหน้าและเฉพาะตัวของศิลปินอย่างเต็มศักยภาพ รวมทั้งการเปิดกว้าง รับประสบการณ์โดยการปรับตัวได้อย่างเหมาะสม และมีความคิดที่ยืดหยุ่นเข้ากับทุกรูปแบบของชีวิต ส่งผลให้เกิดผลงานศิลปะที่มีอัตลักษณ์และเป็นผลงานที่เกิดจากศักยภาพอย่างเต็มตัว (3) รูปแบบที่สะท้อนปฏิสัมพันธ์ระหว่างคนกับสิ่งแวดล้อม เป็นศิลปะที่คนในชุมชนมีส่วนร่วมในกระบวนการสร้างสรรค์ ตั้งแต่การคิด การทำ การติดตั้ง การประเมินผล และการร่วมรับผลประโยชน์ ชาวบ้านเป็นส่วนรวมของกระบวนการทั้งหมด ชาวบ้านเป็นส่วนหนึ่งของสิ่งแวดล้อม ประติมากรรมเป็นส่วนหนึ่งของชุมชน ชุมชนเป็นส่วนหนึ่งของประติมากรรม สิ่งแวดล้อมเป็นส่วนหนึ่งของประติมากรรม ประติมากรรมเป็นส่วนหนึ่งของสิ่งแวดล้อมที่เกื้อหนุนกันขององค์ประกอบเดียวกัน ซึ่งสอดคล้องกับงานอริยสัจวัฒนธรรม (Cultural Truths) ของสายันต์ ไพเราะญจิตร (2563) ที่กล่าวถึงมนุษย์เป็นส่วนหนึ่งของวัฒนธรรมซึ่งเป็นองค์รวมของความสัมพันธ์ที่อยู่ในภาวะสมดุล มีความเอื้อเพื่อเกื้อกูล ทำนุบำรุงกันระหว่างมนุษย์กับมนุษย์ มนุษย์กับธรรมชาติกายภาพที่มนุษย์อาศัยอยู่ร่วม และมนุษย์กับธรรมชาติส่วนที่มีอำนาจเหนือมนุษย์หรือสิ่งเหนือธรรมชาติ ในกระบวนการวัฒนธรรมมีกลไกภูมิปัญญาและศิลปวัฒนธรรมเป็นตัวขับเคลื่อนให้วัฒนธรรมทำหน้าที่สร้างสุขสภาวะขึ้นสมบูรณ์หรือประโยชน์สุขอย่างยั่งยืน เป็นไปตามกฎธรรมชาติที่กล่าวว่า สรรพสิ่งล้วนเชื่อมโยงเป็นหนึ่งเดียวกัน เป็นเหตุปัจจัยของกันและกัน (4) รูปแบบที่สะท้อนจิตสำนึกสาธารณะในการนำวัสดุเหลือใช้มาใช้ประโยชน์ใหม่ เป็นการสะท้อนจิตสำนึกสาธารณะที่ประกอบด้วยจิตที่มีทั้งความตระหนักและความรับผิดชอบในการนำวัสดุเหลือใช้มาใช้ประโยชน์ใหม่ผ่านชิ้นงานประติมากรรมและผลิตภัณฑ์ศิลปะชุมชน และเป็นเครื่องมือในการสร้างการมีส่วนร่วมของคนในชุมชนในกิจกรรมอื่น ๆ การสร้างสรรค์งานศิลปะชุมชนจากวัสดุเหลือใช้ แสดงให้เห็นถึงความใส่ใจต่อสิ่งแวดล้อมและสร้างจิตสำนึกแก่ผู้คนทั่วไปให้ตระหนักถึงการใช้แล้วทิ้ง สอดคล้องกับสมศักดิ์ พรหมจักร (2561) พบว่า การลดภาวะ

โลกร้อนตามโครงการรีไซเคิลโดยใช้ศิลปะสร้างสรรค์ในโรงเรียนดาราวิทยาลัย จังหวัดเชียงใหม่ ซึ่งมีคณะผู้บริหาร คณะครู นักเรียน เจ้าหน้าที่ ผู้ปกครอง ผู้ประกอบการในโรงเรียนและชุมชน ตระหนักถึงสภาวะสิ่งแวดล้อมที่เปลี่ยนแปลงไปและร่วมกันช่วยเหลือปัญหาที่เกิดขึ้นโดยการลดปัญหาและเพิ่มมูลค่าขยะด้วยกิจกรรมศิลปะสร้างสรรค์ ทำกระดาษจากกระดาษเหลือใช้เพื่อนำกระดาษที่ไม่ใช้แล้วนำกลับมาใช้ได้ใหม่ และลดปัญหาและเพิ่มมูลค่าขยะด้วยกิจกรรมศิลปะสร้างสรรค์

องค์ความรู้จากการวิจัย

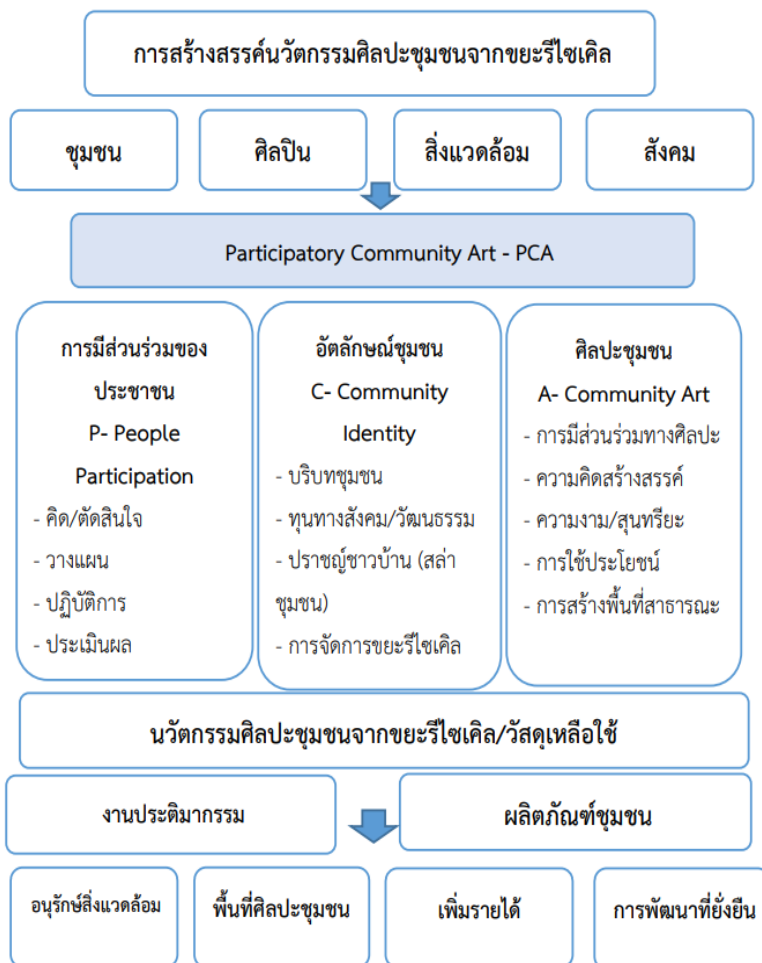
การสร้างสรรค์นวัตกรรมศิลปะชุมชนจากขยะรีไซเคิลเกิดขึ้นจาก 4 องค์ประกอบ ได้แก่ ชุมชน ศิลปิน สิ่งแวดล้อม และสังคม ซึ่งเป็นการดำเนินงานที่เอื้อหนุนกันของทุกองค์ประกอบ เป็นการพัฒนาระบบการนวัตกรรมนี้เรียกว่า กระบวนการสร้างสรรค์งานศิลปะชุมชนอย่างมีส่วนร่วม (Participatory Community Art-PCA) ประกอบด้วย

P-People Participation คือ กระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชนเริ่มตั้งแต่การร่วมคิด ร่วมตัดสินใจ ร่วมออกแบบ ร่วมวางแผน ร่วมปฏิบัติการ ร่วมติดตาม ประเมินผล และร่วมรับประโยชน์จากนวัตกรรมศิลปะชุมชนที่ได้ร่วมกันสร้างสรรค์

C-Community Identity คือ อัตลักษณ์ชุมชน การสร้างสรรค์ศิลปะชุมชนตั้งอยู่บนพื้นฐานของความเป็นชุมชนหรืออัตลักษณ์ของชุมชน ประกอบด้วยบริบทชุมชนและสภาพแวดล้อมของชุมชนที่มีจุดเด่น ทูทางสังคมที่เป็นแกนนำชุมชน ประชาชนชาวบ้านที่เรียกว่า สล่าชุมชน ความสัมพันธ์ของคนในชุมชนในระบบเครือญาติ การเอื้อเพื่อช่วยเหลือ ความสามัคคีของคนในชุมชน รวมทั้งการได้รับการสนับสนุนจากหน่วยงานต่าง ๆ ทั้งนี้ เป็นชุมชนที่มีการจัดการขยะรีไซเคิลเป็นทุนเดิมอยู่แล้ว

A-Community Art คือ ศิลปะชุมชนที่สร้างสรรค์จากการมีส่วนร่วมทางศิลปะโดยคนในชุมชนมีส่วนร่วมในการพัฒนาศิลปะทุกขั้นตอน ทำให้ผลงานศิลปะชุมชนมีลักษณะที่เป็นนวัตกรรมที่เกิดจากความคิดสร้างสรรค์ในการนำวัสดุเหลือใช้มาทำให้เกิดความงามและเกิดสุนทรีย์ทางศิลปะแบบชุมชน ทั้งยังสามารถนำไปใช้ให้เกิดประโยชน์ในเชิงเศรษฐกิจชุมชนและเกิดเป็นพื้นที่ศิลปะชุมชนในที่สาธารณะของชุมชน ซึ่งมีการพัฒนา ต่อยอดและขยายผลเป็นศูนย์การเรียนรู้ชุมชนในอนาคต

องค์ความรู้การพัฒนาวัตกรรมการศิลปะชุมชนจากขยะรีไซเคิลโดยการมีส่วนร่วมของชุมชน ดังแสดงในแผนภูมิต่อไปนี้

แผนภูมิ 1 องค์ความรู้การพัฒนานวัตกรรมศิลปะชุมชนจากขยะรีไซเคิล
โดยการมีส่วนร่วมของชุมชน

สรุป

การพัฒนานวัตกรรมศิลปะชุมชนจากขยะรีไซเคิลที่เป็นอัตลักษณ์ของชุมชนท้องถิ่น เป็นการนำขยะรีไซเคิลและวัสดุเหลือใช้ที่มีอยู่ในชุมชนมาสร้างสรรค์ในลักษณะของศิลปะแบบพื้นถิ่นและศิลปะที่รับใช้สังคมที่สร้างความตระหนักและจิตสำนึกในการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมและเป็นรายได้เสริมให้กับคนในชุมชนประกอบด้วย

1. การนำวัสดุเหลือใช้มาสร้างสรรค์เป็นงานศิลปะเพื่อจัดแสดงต่อสาธารณะและพัฒนาเป็นผลิตภัณฑ์เพื่อจำหน่าย สร้างรายได้ให้แก่ประชาชนชาวบ้านและคนในชุมชน

2. การใช้ศิลปะเป็นกลไกการเชื่อมโยงทางอ้อมเพื่อให้ประชาชนช่วยกันจัดการขยะ โดยการสร้างจิตสำนึกแก่ประชาชนด้วยศิลปะ สร้างชุมชนด้วยศิลปะด้วยการสร้างสุนทรียภาพแก่สถานที่จัดการขยะ จุดทิ้งขยะรีไซเคิลด้วยศิลปะที่เป็นอัตลักษณ์ของชุมชน

3. การสร้างสรรค์งานศิลปะในระดับชุมชนจากขยะรีไซเคิลและวัสดุเหลือใช้ที่มีในชุมชน โดยการมีส่วนร่วมของคนในชุมชน พระสงฆ์ นักเรียน เยาวชน ผู้ประกอบการการค้า และการสนับสนุนจากโรงเรียนในชุมชน รวมทั้งองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเพื่อกระตุ้นจิตสำนึกถึงปัญหาของขยะที่มีในชุมชนและการจัดการขยะเพื่อให้เกิดประโยชน์และสร้างรายได้ให้แก่คนในชุมชน

4. การสร้างสรรค์งานศิลปะชุมชนจากวัสดุเหลือใช้ แสดงให้เห็นถึงความใส่ใจต่อสิ่งแวดล้อม ก่อให้เกิดภาพลักษณ์ที่ดีและสร้างจิตสำนึกแก่ผู้คนทั่วไปให้ตระหนักถึงการใช้แล้วทิ้งและสอดคล้องกับแนวคิดการพัฒนาอย่างยั่งยืนที่จะช่วยพัฒนาเศรษฐกิจ สังคมและสิ่งแวดล้อมให้ดีขึ้นในระยะยาว

5. การสร้างสรรค์ศิลปะชุมชนจากวัสดุเหลือใช้ แสดงให้เห็นถึงปฏิสัมพันธ์ระหว่างคนกับสิ่งแวดล้อม เป็นศิลปะที่มีคนเข้าไปมีส่วนร่วมกับการทำงานในกระบวนการของการสร้างสรรค์ตั้งแต่การคิด การทำ การติดตั้ง การประเมินผลและการร่วมรับผลประโยชน์ ชาวบ้านเป็นส่วนรวมของกระบวนการทั้งหมด รวมทั้งคนที่เข้าไปชมงานศิลปะที่เกิดจากขยะรีไซเคิลของชาวบ้านเป็นส่วนหนึ่งของสิ่งแวดล้อม ประติมากรรมก็เป็นส่วนหนึ่งของชุมชน ชุมชนก็เป็นส่วนหนึ่งของประติมากรรม สิ่งแวดล้อมเป็นส่วนหนึ่งของประติมากรรม ประติมากรรมเป็นส่วนหนึ่งของสิ่งแวดล้อมที่เกื้อหนุนกันขององค์ประกอบเดียวกัน

6. การสร้างสรรค์ศิลปะชุมชนจากวัสดุเหลือใช้ แสดงให้เห็นถึงการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมการใช้ชีวิตจากการเป็นนักบริโภคให้เป็นผู้สร้างสรรค์หรือสร้างสรรค์ได้ด้วย และถ้ามีจำนวนมากพอ จากหนึ่งคนไปสู่ชุมชน จากชุมชนไปสู่สังคม จะกลายเป็นแรงกระเพื่อมผลักดันไปสู่สังคมบริโภคอย่างสร้างสรรค์

เอกสารอ้างอิง

- กรมควบคุมมลพิษ. (2559). *แผนแม่บทการบริหารจัดการขยะมูลฝอยของประเทศ* (พ.ศ. 2559-2564). กรุงเทพมหานคร: แอคทีฟพริ้นท์.
- _____. (2564). *รายงานสถานการณ์มลพิษในประเทศไทยปี 2563*. กรุงเทพมหานคร: สโตร์ครีเอทีฟแฮร์ส.

กรมส่งเสริมคุณภาพสิ่งแวดล้อม กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม.

(2562). *การจัดการขยะมูลฝอยโดยชุมชน (Community Based Solid Waste Management; CBM)*. กรุงเทพมหานคร: กรมส่งเสริมคุณภาพสิ่งแวดล้อม.

ชุต นิยมเสมอ. (2534). *องค์ประกอบแห่งศิลปะ*. กรุงเทพมหานคร: ไทยวัฒนาพานิช.

ตา ใจทิพย์. (2564). ประชาชนชาวบ้านบ้านโป่งสันชีเหล็ก ตำบลป่าแดด อำเภอแม่สรวย จังหวัดเชียงราย. *สัมภาษณ์*. 24 กันยายน.

ประพันธ์ แก้วมณี. (2564). ผู้ใหญ่บ้านบ้านโป่ง (สันชีเหล็ก) ตำบลป่าแดด อำเภอแม่สรวย จังหวัดเชียงราย. *สัมภาษณ์*. 24 กันยายน.

มานิตย์ กันทะสัก. (2561). งานวิจัยเชิงสร้างสรรค์ “พระพุทธรูปไร้ใต้: แนวคิดคุณค่า ภูมิปัญญาและอัตลักษณ์ของกระบวนการสร้างสรรค์ พระพุทธรูปไม้ในล้านนาสู่การเรียนรู้ของสังคม. *การประชุมวิชาการด้านศิลปวัฒนธรรมระดับชาติครั้งที่ 1 “ความมั่นคงด้านศิลปวัฒนธรรมในศตวรรษที่ 21”*. มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงราย. วันที่ 11 มิถุนายน. หน้า 82-90.

_____. (2562). *The Power of Art: กระบวนการสร้างสรรค์สู่ภาวะทางสังคม กรณีศึกษาแม่สีหู่ห้าตาของเมืองเชียงราย*. รายงานการวิจัย. มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

_____. (2564). อาจารย์สาขาวิชาพุทธศิลป์ มหาวิทยาลัยแม่ฟ้าหลวง จังหวัดเชียงราย. *สัมภาษณ์*. 24 กันยายน.

มานิตย์ ไกรฤทธิ. (2563). *การสร้างสรรค์ผลงานทางศิลปะในผนังพื้นที่สาธารณะของเมืองท่องเที่ยว*. รายงานการวิจัย. มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

สมศักดิ์ นรสิงห์. (2564). ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน บ้านโป่งสันชีเหล็ก ตำบลป่าแดด อำเภอแม่สรวย จังหวัดเชียงราย. *สัมภาษณ์*. 24 กันยายน.

สมศักดิ์ พรหมจักร. (2561). *การลดภาวะโลกร้อนตามโครงการรีไซเคิลโดยใช้ศิลปะสร้างสรรค์ อาศัยการมีส่วนร่วมของสถานศึกษาในอำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่*. รายงานการวิจัย. มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่.

สหทัย วิเศษ และคณะ. (2564). *การจัดการทรัพยากรวัฒนธรรมเชิงสร้างสรรค์ของกลุ่มจังหวัดในล้านนา. วารสารบัณฑิตแสงโคมคำ*. 6 (2), 319-339.

สายชล โอชะขจร. (10 พฤศจิกายน 2563). *น่ายางรถยนต์เก่ามาเพิ่มมูลค่าทำกระถางปลูกต้นไม้ลายตุ๊กตาสร้างรายได้งาม*. สืบค้นเมื่อ 15 มิถุนายน 2564, จาก <https://www.77kaoded.com/news/saichol/2031372>

- สายันต์ ไพรัชญจักร์. (2563). อริยสัจวัณณธรรม. *วารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์*. 10 (3), 1-28.
- หมวก สะสง. (2564). ผู้ใหญ่บ้าน บ้านเขี้ยว ตำบลจุน อำเภोजุน จังหวัดพะเยา. *สัมภาษณ์*. 4 สิงหาคม.
- อัศวินีย์ หวานจริง. (2561). ศิลปกรรมกระจกสะท้อนวัฒนธรรมชุมชนท้องถิ่นบนผนังวิหารวัดท่าข้าม (วัดชัยชนะ) อำเภอสอด จังหวัดเชียงใหม่. *วารสารวิจิตรศิลป์*. 9 (2), 190-237.
- อำไพ ศรีเลิศ. (2564). ประธานคุ้ม บ้านโป่งสันชีเหล็ก ตำบลป่าแดด อำเภอแม่สรวย จังหวัดเชียงราย. *สัมภาษณ์*. 24 กันยายน.
- SCG Circular Way. (29 ตุลาคม 2562). จากขยะสู่งานศิลป์ หลังม่านแรงบันดาลใจของ เอ-วิชชุดา. สืบค้นเมื่อ 27 มีนาคม 2564, จาก <https://www.scg.com/sustainability/circular-economy/circular-way-projects/from-waste-to-art/>
- _____. (7 กรกฎาคม 2563). การจัดการขยะในชุมชน จากสิ่งของไร้ค่าเปลี่ยนความหมาย สร้างรายได้สู่ชุมชน. สืบค้นเมื่อ 27 มีนาคม 2564, จาก <https://www.scg.com/sustainability/circular-economy/global-thailandpractices/convert-waste-into-income/>
- The Cloud. (22 สิงหาคม 2562). บทสัมภาษณ์เปรม พฤกษ์ทยานนท์ เจ้าของแฟนเพจ ลุงชาเลี้ยงกับขยะที่หายไป. สืบค้นเมื่อ 1 กรกฎาคม 2564, จาก <https://readthecloud.co/three-wheels-uncle/>

**แนวทางการพัฒนาและอนุรักษ์ป่าชุมชนของพระบาทดอยโตน
ตำบลล่อมแรด อำเภอเถิน จังหวัดลำปาง**
**Community Forestry of Phrabath Doiton,
Lomraet Sub-district, Thoen District, Lampang Province:
Development and Conservation Approaches**

พระครูสุวรรณทัตสนสุนทร¹, จีรศักดิ์ ปันลำ², สมจันท์ ศรีปรัชยานนท์³
**Phrakru Suwantasanasuntorn¹, Jeerasak Punlam²,
Somchan Sripraschayanon³**

หลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาลัยสงฆ์นครลำปาง
Master of Arts Program in Buddhist Studies,
Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Lampang Buddhist College
Corresponding Author, E-mail: sartsirin@gmail.com

บทคัดย่อ

การวิจัยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาสภาพปัญหาของป่าชุมชน กระบวนการพัฒนา และการอนุรักษ์ป่าชุมชน และนำเสนอแนวทางการพัฒนาและอนุรักษ์ป่าชุมชนของ พระบาทดอยโตน ตำบลล่อมแรด อำเภอเถิน จังหวัดลำปาง เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ จากการศึกษาเอกสาร การสัมภาษณ์เชิงลึก และการสังเกตการณ์แบบมีส่วนร่วม โดย กลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญ 24 รูป/คน วิเคราะห์ข้อมูลเนื้อหาเป็นความเรียงเพื่อนำเสนอ ผลการวิจัย

ผลการศึกษาวิจัย พบว่า 1. สภาพปัญหาป่าชุมชนเป็นภูเขาแต่ไม่สูงชัน แห้งแล้ง ห่างไกลชุมชน เป็นพื้นที่ไม่อุดมสมบูรณ์ เกิดการบุกรุกป่าเพื่อตัดไม้ นำมาเผาถ่านขาย ชุมชนขาดจิตสำนึกในการดูแลป่าและนำขยะมาทิ้งในพื้นที่ 2. กระบวนการพัฒนา และอนุรักษ์ป่าชุมชน ได้แก่ 1) เวทีประชาคม การรับฟังและร่วมทำกิจกรรมร่วมกัน 2) การวางแผนงาน เพื่อกำหนดกฎ กติกา ระเบียบ 3) การอนุรักษ์ป่าชุมชนด้วยจารีตประเพณีท้องถิ่น 4) การติดตาม เพื่อให้ได้ประสิทธิภาพประสิทธิผลยิ่งขึ้น 3. แนว

ทางการพัฒนาและอนุรักษ์ป่าชุมชน ได้แก่ 1) การปลูกจิตสำนึกให้เห็นคุณค่าของป่าไม้ 2) บทบาทพระสงฆ์ในการเป็นผู้นำทางจิตวิญญาณ 3) การมีส่วนร่วมชุมชนในการผลักดันให้กิจกรรมเป้าหมายชุมชน 4) สืบสานวัฒนธรรมท้องถิ่น และ 5) การพัฒนาพื้นที่ป่าชุมชนด้วยกิจกรรม องค์ความรู้จากการวิจัย พบว่า ปัจจัยด้านความงดงามทางธรรมชาติและความเชื่อรอยพระพุทธรูปทำให้เกิดการพัฒนาป่าชุมชนโดยอาศัย 4 ด้าน ได้แก่ 1) กฎ/กติกาสังคม 2) การมีส่วนร่วม 3) การสืบสานวัฒนธรรม และ 4) การอนุรักษ์ ซึ่งการอนุรักษ์ต้องสัมพันธ์กับความเชื่อและจารีตท้องถิ่นในการพัฒนาป่าชุมชนได้พัฒนาเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศวิทยาต่อไป

คำสำคัญ: แนวทางการพัฒนา; การอนุรักษ์; ป่าชุมชน; พระบาทดอยโตน

Abstract

This research aims to study the problem, development process and conservation, and presentation of the development and conservation approaches of community forestry of Phrabath Doiton, Lomraet Sub-district, Thoen District, Lampang Province. It is a qualitative research based on the study of documents, in-depth interview, and participatory observation. It consists of 24 key informants. The data collection is conducted by content analysis as an essay to present the research results.

The results found that 1. the problem of community forestry is hilly but not steep, arid, remote, and not fertile. In addition, it is encroached and burned for sale. Community lacks of consciousness to maintain and takes away waste in the forest. 2. The development process and conservation of community forest are as follows: 1) community forum; to listen and participate in activities together; 2) working plan for defining rules and regulations; 3) conservation of community forests; and 4) follow-up to operate and set goals to be more efficient and effective. 3. The guidelines for the development and conservation of community forests are included in the followings: 1) cultivating awareness of the value of forest; 2) monks' roles as the spiritual leaders; 3) community involvement in driving community-

targeted activities; 4) local cultural inheritance; and 5) development of community forest areas with activities. The body of knowledge found that the factors of beautiful nature and belief on Buddha's footprint can lead the community forest development based on four aspects: 1) social rules/laws; 2) participation; 3) cultural inheritance; and 4) conservation. The conservation must be related to local beliefs and customs for developing into an ecological tourist destination.

Keywords: Development Approach; Conservation; Community Forestry; Phrabath Doiton

บทนำ

ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมเป็นสิ่งที่มีความสำคัญต่อสรรพสิ่งบนโลก เพราะทุกชีวิตล้วนเกิดขึ้นมาจากธรรมชาติและเกิดการเรียนรู้ สร้างสรรค์สิ่งต่าง ๆ จนเกิดเป็นวัฒนธรรมอันดีงาม ด้วยเหตุของมนุษย์และสัตว์ต่างอาศัยป่าในการดำรงชีวิต ซึ่งในทางพระพุทธศาสนาได้เล็งเห็นว่า สิ่งแวดล้อมที่เหมาะสมจะเป็นเครื่องมือในการพัฒนาคุณภาพชีวิตให้เป็นความเป็นจริงแห่งธรรม เมื่อมนุษย์เจริญด้วยคุณธรรมแล้ว สิ่งแวดล้อมก็จะได้รับการพัฒนาตามมา หากมนุษย์ไม่ตั้งอยู่ในธรรม สิ่งแวดล้อมก็จะถูกทำลาย ส่งผลให้มนุษย์และสัตว์บนโลกนี้อยู่ไม่ได้เช่นกัน

ป่าไม้เป็นทรัพยากรธรรมชาติที่มีประโยชน์และมีความจำเป็นต่อชีวิตมนุษย์ทั้งทางตรงและทางอ้อม เช่น ป่าไม้ให้อาหาร เครื่องนุ่งห่ม ที่อยู่อาศัยและยารักษาโรค เป็นปัจจัยพื้นฐานต่อการดำรงชีพ ตลอดจนป่าไม้ยังให้ทรัพยากรน้ำ อากาศ และสิ่งแวดล้อมอื่น ๆ ความเปลี่ยนแปลงตามยุคสมัยและวิวัฒนาการทางสังคม เศรษฐกิจทำให้มนุษย์มีความต้องการทรัพยากรน้ำมากยิ่งขึ้น ส่งผลให้ป่าไม้ถูกทำลายในปริมาณเพิ่มขึ้น นอกจากนี้ ยังมีการทำลายป่าโดยมิได้ปลูกป่าทดแทนในจำนวนที่เพียงพอก่อให้เกิดความเสียหายต่อที่อยู่อาศัย ปัญหาภัยแล้ง พื้นที่ป่าถูกรุกราน เกิดการพังทลายของหน้าดินและสภาพดินเสื่อมคุณภาพ สาเหตุที่ทำให้ป่าไม้ถูกทำลายมาจาก 2 ปัจจัยหลัก ได้แก่ 1) การเปลี่ยนแปลงที่เป็นไปตามกระบวนการทางธรรมชาติ 2) สาเหตุที่มาจากกระทำการของมนุษย์ (สมจันทร์ ศรีปรัชยานนท์, 2563: 54)

ในสมัยพุทธกาล ป่าไม้มีความสำคัญอย่างยิ่งในการตั้งเมือง โดยเฉพาะเชื้อสายของศากยวงศ์ที่พระราชโอรสและพระราชธิดาแห่งพระเจ้าโอกกากราชตั้งเมืองกบิลพัสดุ์ ณ ป่าไม้สักกะใกล้ภูเขามาลัย การอุปถัมภ์เจ้าชายสิทธัตถะราชกุมารโดยที่

พระนางสิริมหามายาเทวีได้ประสูติ ณ ลุมพินีวัน ป่าที่ตั้งระหว่างกรุงกบิลพัสดุ์กับกรุงเทวทหะ หรือการเที่ยวจาริกตามป่าเชิงภูเขาหิมาลัย ครั้งที่เจ้าชายสิทธัตถะตรัสกุมารทรงอยู่ในวัยพระเยาว์ จนกระทั่งการบำเพ็ญเพียรในฐานะพระโพธิสัตว์ และการตรัสรู้ก็อยู่ในป่าไม้ได้ต้นอัสสัตถพฤกษ์ กระทั่งการแสดงปฐมเทศนาชื่อธัมมจักกัปปวัตตนสูตรแก่ปัญจวัคคีย์ก็ทรงแสดง ณ ป่าอิสิปตนมฤคทายวัน รวมถึงการประกาศพระศาสนาแก่อาศัยป่าเช่นกัน (หอมรดกไทย, ม.ป.ป.) นอกจากนั้น ตามหลักพระพุทธศาสนาเมื่อได้อุปสมบทจะยึดถือการอยู่ป่าเป็นวัตรเพื่อดำรงชีพแห่งสมณะหรือแม้แต่่นักบวชลัทธิอื่นก็เช่นกัน นิยมการอยู่อาศัยป่าเป็นที่พำนัก เพราะป่าเป็นพื้นที่แห่งความเงียบสงบและเหมาะแก่การเจริญกรรมฐานที่เกื้อกูลต่อการประพฤติปฏิบัติธรรมตามแนวทางพระพุทธศาสนา นอกจากนั้น สังคมไทยยังมีความเชื่อเกี่ยวกับสิ่งลึกลับที่อยู่เหนือธรรมชาติและสิ่งสถิตอยู่ในป่าไม้ จนกลายเป็นวัฒนธรรมท้องถิ่นในการบูชาและแสดงความนับถือสืบทอดมากระทั่งถึงปัจจุบัน

ป่าชุมชนของพระบาทดอยโตน ตำบลล่อมแรด อำเภอเถิน จังหวัดลำปาง ตั้งอยู่ในพื้นที่ของอุทยานแห่งชาติแม่ระมีภูมิประเทศเป็นภูเขาสูงใหญ่สลับซับซ้อน มีพื้นที่ราบบนสันเขา สภาพป่าสมบูรณ์ มีพื้นที่ทั้งหมดประมาณ 582.68 ตารางกิโลเมตร หรือประมาณ 364,173 ไร่ สภาพป่าอยู่ในเขตป่าสงวนแห่งชาติแม่ระ ประกอบด้วยเทือกเขาใหญ่สูง มีจุดเด่นทางธรรมชาติสวยงาม เช่น น้ำตก ถ้ำ และมีสัตว์ป่าชุกชุม และเป็นป่าที่เคยอุดมสมบูรณ์มาแต่ครั้งอดีตกาล (อุทยานแห่งชาติแม่ระ, ม.ป.ป.) แต่ปัจจุบันพื้นที่ป่าได้ถูกบุกรุกตัดไม้ เผาป่า จนก่อให้เกิดภาวะความแห้งแล้งและป่าต้นน้ำเสื่อมโทรม ทำให้ประชาชนในพื้นที่ใกล้เคียงได้รับความเสียหายจากป่าภัยทางธรรมชาติและส่งผลกระทบต่อวิถีความเป็นอยู่ทางด้านการเกษตรของชุมชนใกล้เคียง อย่างไรก็ตาม ในช่วงประมาณปี พ.ศ. 2450 สมัยพระครูรักจิตคุณ อดีตเจ้าอาวาสวัดอุมลอง ตำบลล่อมแรด อำเภอเถิน จังหวัดลำปาง ได้พาศิษย์เดินทางเข้าป่าเพื่อท่องเที่ยวตามลำเนาไพรและได้เห็นดอยลูกหนึ่งแล้วชวนศิษย์ขึ้นไปสำรวจจนยอดเขา ได้เห็นรอยเท้าเป็นร่องอยู่บนโขดหินจึงได้สร้างรอยพระพุทธบาทจำลองขึ้นเพื่อให้ชาวบ้านละแวกใกล้เคียงมาสักการะบูชากราบไหว้เพื่อเป็นสัญลักษณ์ตัวแทนของพระพุทธเจ้า กระทั่งเวลาผ่านมาประมาณ 100 ปี ด้วยเหตุผลดังกล่าว ผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่จะศึกษาสภาพปัญหาของป่าชุมชน กระบวนพัฒนาและการอนุรักษ์ป่าชุมชน และนำเสนอแนวทางการพัฒนาและอนุรักษ์ป่าชุมชนของพระบาทดอยโตน ตำบลล่อมแรด อำเภอเถิน จังหวัดลำปาง เพื่อเป็นการอนุรักษ์ป่าชุมชนและสืบสานวัฒนธรรมท้องถิ่นในการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ที่มีคุณประโยชน์ต่อมนุษย์ ชุมชนและสังคมต่อไป

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาสภาพปัญหาของป่าชุมชนพระบาทตอยโตน ตำบลล่อมแรด อำเภอลำปาง จังหวัดลำปาง
2. เพื่อศึกษากระบวนการพัฒนาและการอนุรักษ์ป่าชุมชนพระบาทตอยโตน ตำบลล่อมแรด อำเภอลำปาง จังหวัดลำปาง
3. เพื่อนำเสนอแนวทางการพัฒนาและการอนุรักษ์ป่าชุมชนพระบาทตอยโตน ตำบลล่อมแรด อำเภอลำปาง จังหวัดลำปาง

ระเบียบวิธีวิจัย

การศึกษาวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้มีขั้นตอนในการศึกษา ดังนี้

1. รูปแบบวิธีการวิจัย เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ ลักษณะการวิจัยแบ่งออกเป็น 3 อย่าง ดังนี้

1.1 การวิจัยเอกสาร ศึกษาแนวคิดป่าชุมชน แนวคิดการอนุรักษ์ทรัพยากรทางธรรมชาติและป่าชุมชน หลักพุทธธรรมที่มีความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับธรรมชาติ แนวทางการพัฒนาชีวิตสังคมและธรรมชาติที่มีความเหมาะสมกับสังคมจากตำราวิชาการ หลักธรรมทางพระพุทธศาสนา ตลอดจนเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

1.2 การสัมภาษณ์เชิงลึกกลุ่มพระสงฆ์ ประชาชนในพื้นที่ องค์กรปกครองท้องถิ่น นักวิชาการป่าไม้ เจ้าหน้าที่ป่าไม้ในเขตพื้นที่ เพื่อศึกษาวิธีการและกระบวนการปฏิบัติงานเพื่อการพัฒนาและอนุรักษ์ป่าชุมชนของพระบาทตอยโตน ตำบลล่อมแรด อำเภอลำปาง จังหวัดลำปาง

1.3 การสังเกตการณ์แบบมีส่วนร่วม โดยการวางแผน การจัดการและการปฏิบัติงานร่วมกับชุมชน ภาควิชาเครือข่าย เช่น กลุ่มพระสงฆ์ในฐานะผู้นำทางจิตวิญญาณ กลุ่มผู้นำชุมชน องค์กรปกครองท้องถิ่นในตำบลล่อมแรด เจ้าหน้าที่ป่าไม้ในเขตพื้นที่ อำเภอลำปาง เพื่อแลกเปลี่ยนเรียนรู้และจัดกิจกรรมในการอนุรักษ์ป่าชุมชน ได้แก่ การทำถนน การสร้างศาลาอเนกประสงค์ การสร้างห้องน้ำ และการประชาสัมพันธ์ให้เกิดการอนุรักษ์เชิงนิเวศวิทยาให้แก่ชาวอำเภอลำปาง จังหวัดลำปาง

2. พื้นที่การวิจัย การวิจัยครั้งนี้เป็นการศึกษาในพื้นที่พระบาทตอยโตน ตำบลล่อมแรด อำเภอลำปาง จังหวัดลำปาง โดยมีกลุ่มชุมชนจำนวน 3 แห่ง ได้แก่ ได้แก่ 1) ชุมชนบ้านดอนทราย ตำบลล่อมแรด อำเภอลำปาง จังหวัดลำปาง 2) ชุมชนบ้านอุ้มลอง ตำบลล่อมแรด อำเภอลำปาง จังหวัดลำปาง และ 3) ชุมชนบ้านหนองเตา ตำบลล่อมแรด อำเภอลำปาง จังหวัดลำปาง

3. ประชากรกลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญ เป็นบุคคลที่ได้รับการแต่งตั้ง เลือกตั้งหรือได้รับการยกย่องจากชุมชนให้ทำหน้าที่ขับเคลื่อนเพื่อการพัฒนาและอนุรักษ์ป่าชุมชนในพื้นที่ โดยมีกลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญในการสัมภาษณ์เชิงลึกจำนวน 24 คน แบ่งเป็น 6 กลุ่ม คือ 1) กลุ่มผู้นำชุมชน 3 คน 2) กลุ่มชุมชนในพื้นที่ 3 แห่ง 6 คน 3) กลุ่มองค์กรปกครองท้องถิ่น 2 คน 4) กลุ่มแกนนำ 3 คน 5) กลุ่มนักวิชาการป่าไม้ จำนวน 5 คน และ 6) กลุ่มเจ้าหน้าที่ป่าไม้ในเขตพื้นที่ 5 คน

4. เครื่องมือการวิจัย ได้แก่ การสัมภาษณ์เชิงลึกที่สร้างขึ้นเพื่อสอบถามกลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญในการพัฒนาและอนุรักษ์ป่าชุมชน โดยมีขั้นตอนในการตรวจสอบเครื่องมือจากคำชี้แนะผู้เชี่ยวชาญในการตรวจสอบเครื่องมือที่สร้างไว้ การนำแบบสัมภาษณ์ไปทดลองเก็บข้อมูลเบื้องต้น การนำมาปรับปรุงแก้ไขและนำไปสู่การพัฒนาเครื่องมือผู้ให้ข้อมูลสำคัญต่อไป

5. การเก็บรวบรวมข้อมูล คณะผู้วิจัยได้ใช้วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูลที่หลากหลาย เพื่อให้ได้ข้อมูลเพื่อตอบวัตถุประสงค์ของการวิจัยครั้งนี้ โดยมีวิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล ดังนี้

5.1 การศึกษาเชิงเอกสารในการศึกษาเนื้อหา แนวคิด ทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องเพื่อนำไปวิเคราะห์แนวทางการเก็บข้อมูลเชิงคุณภาพของชุมชนเกี่ยวกับการพัฒนาและอนุรักษ์ป่าชุมชน โดยศึกษาเอกสารที่เกี่ยวข้องกับการอนุรักษ์ทรัพยากรทางธรรมชาติและป่าชุมชน แนวคิดการจัดการทรัพยากรทางธรรมชาติและป่าชุมชน การพัฒนาและการอนุรักษ์ป่าชุมชน หลักพุทธธรรมที่มีความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับธรรมชาติและแนวทางการพัฒนาชีวิตสังคมและธรรมชาติที่มีความเหมาะสมกับสังคมจากตำราวิชาการ คัมภีร์ทางพระพุทธศาสนา ตลอดจนเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง เช่น หนังสือ รายงานการวิจัย บทความ งานเขียนในวารสารและหนังสือพิมพ์ รายงานการประชุม รวมทั้งการสืบค้นข้อมูลทางอินเทอร์เน็ต

5.2 การคัดเลือกเป้าหมายแต่ละพื้นที่แบบสโนว์บอลล์เพื่อให้ได้ข้อมูลลักษณะเครือข่ายข้อมูลจากบริบทชุมชน การมีส่วนร่วมของกลุ่มผู้นำชุมชน กลุ่มชุมชนในพื้นที่ กลุ่มองค์กรปกครองท้องถิ่น กลุ่มแกนนำ กลุ่มนักวิชาการป่าไม้ และกลุ่มเจ้าหน้าที่ป่าไม้ในเขตพื้นที่ เพื่อได้ข้อมูลเกี่ยวกับป่าชุมชนที่จะนำวิเคราะห์แนวทางในการพัฒนาและอนุรักษ์ป่าชุมชนของพระบาทหอดอยโตน ตำบลล้อมแรด อำเภอดอยงำดลลำปาง

5.3 การติดต่อขอหนังสือจากมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาลัยสงฆ์นครลำปาง เพื่อขออนุญาตและขอความร่วมมือในการเข้าสัมภาษณ์

5.4 การสัมภาษณ์เชิงลึกกลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญ โดยการสัมภาษณ์กลุ่มผู้นำกลุ่มชุมชน กลุ่มแกนนำ กลุ่มปกครองส่วนท้องถิ่นและเจ้าหน้าที่ป่าไม้ในเขตพื้นที่อำเภอเถิน และหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในการดูแลรักษาป่าชุมชน ทั้งนี้ เพื่อหาแนวทางการพัฒนาและอนุรักษ์ป่าชุมชนของพระบาทดอยโตน

5.5 การสรุปองค์ความรู้ เผยแพร่ความรู้ในวารสารและจัดทำรายงานการวิจัยฉบับสมบูรณ์

6. การวิเคราะห์ข้อมูล การใช้สถิติเชิงพรรณนาและอธิบายเป็นความเรียงจากการวิเคราะห์เนื้อหาทางด้านเอกสารเกี่ยวกับแนวคิด ทฤษฎีจากหนังสือ ตำรา เอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง การสัมภาษณ์เชิงลึก วิเคราะห์ด้วยการเขียนบรรยายสรุปเนื้อหาโดยภาพรวมที่มีความสอดคล้องกับประเด็นที่ศึกษา และการมีส่วนร่วมในชุมชนหน่วยงานภาครัฐ เอกชนและกลุ่มภาคีเครือข่าย ในการพัฒนาพื้นที่โดยการประยุกต์วิถีวัฒนธรรมและประเพณีท้องถิ่นเพื่อใช้ในการอนุรักษ์ป่าชุมชน เพื่อการอนุรักษ์จะได้ตรงตามความต้องการของวัดและชุมชน รวมถึงตามแผนการพัฒนาพื้นที่ป่าไม้ที่ทางราชการได้กำหนดตามแผนปฏิบัติงาน

ผลการวิจัย

การวิจัยเรื่องนี้เป็นข้อเสนอแนวทางการพัฒนาและอนุรักษ์ป่าชุมชนในการสร้างความสมดุลทางธรรมชาติและฟื้นฟูความสมดุลทางธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมที่ส่งผลกระทบต่อมนุษย์ สังคมและธรรมชาติ ผลการศึกษาสามารถสรุปได้ ดังนี้

1. สภาพปัญหาของป่าชุมชน พื้นที่ป่าตกอยู่ในสภาวะการณ์ที่เสื่อมโทรมและมีแนวโน้มลดลงอย่างรวดเร็ว สาเหตุเกิดจากมนุษย์เข้าไปบุกรุก ลักลอบตัดไม้และเผาป่าเพื่อทำการเพาะปลูกหรือหาของป่า รวมถึงการเข้าไปจับจองเป็นที่อยู่อาศัย จากการศึกษาพบว่า ชุมชนมุ่งเน้นประโยชน์จากป่าไม้เพื่อพัฒนาให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงธรรมชาติ โดยการส่งเสริมความศรัทธาในรอยพระพุทธรูปบาทดอยโตน แต่พื้นที่ป่าชุมชนประสบปัญหาทางกายภาพที่เป็นเขาแต่ไม่สูงชัน ห่างไกลชุมชน อากาศร้อนและเกิดภาวะแห้งแล้งในฤดูร้อน พื้นที่ไม่อุดมสมบูรณ์ เกิดการบุกรุกป่า ตัดไม้เพื่อนำมาเผาถ่านขายหรือเผาป่าเพื่อต้องการเก็บพืชผัก เช่น เห็ด ผักหวาน ความห่างไกลและลักษณะทางกายภาพไม่เอื้ออำนวยประโยชน์ในการใช้ชีวิต ทำให้ชุมชนขาดจิตสำนึกในการดูแลป่าให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงธรรมชาติ ดังนั้น ชุมชนจะต้องมีบทบาทและหน้าที่ในการอนุรักษ์ป่าชุมชนเพื่อสร้างความอุดมสมบูรณ์ ปลูกจิตสำนึกและการ

รับผิดชอบต่อป่าเพื่อผลักดันให้เป็นพื้นที่อนุรักษ์ที่จะส่งเสริมให้เกิดการท่องเที่ยวเชิงธรรมชาติได้อย่างแท้จริง

2. กระบวนการพัฒนาและอนุรักษ์ป่าชุมชนของพระบาทดอยโตนให้เหมาะสมในการฟื้นฟูป่าที่เสื่อมโทรมให้กลับคืนสู่สภาวะปกติอันจะก่อให้เกิดคุณค่าแก่ชุมชน ซึ่งการพัฒนาและการอนุรักษ์ป่าชุมชนมีกระบวนการดำเนินงาน ดังนี้

2.1 การจัดเวทีประชาคม มุ่งเน้นการแลกเปลี่ยนความคิดเห็น การยอมรับฟังสมาชิกในชุมชนที่อาศัยในพื้นที่ที่สะท้อนความเห็นและความต้องการอย่างแท้จริงของชุมชน เป็นการสร้างความเข้าใจร่วมกันโดยการเปิดโอกาสให้ชุมชนได้แสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับปัญหาความเสื่อมโทรมของป่าชุมชนและเสนอแนวทางที่เป็นกิจกรรมร่วมกันในการแก้ไขและพัฒนาป่าชุมชนให้เกิดประโยชน์อย่างแท้จริง

2.2 การวางแผนงาน กำหนดบุคคลเพื่อช่วยในการขับเคลื่อนป่าชุมชน โดยการกำหนดกฎ กติกา ระเบียบ ข้อบังคับและแนวทางการผลักดันให้ป่าชุมชนเป็นพื้นที่ที่ใช้ประโยชน์เชิงการเกษตรและการท่องเที่ยวเชิงธรรมชาติที่แฝงไปด้วยแนวคิดทางพระพุทธศาสนาในการบูชา สักการะรอยพระพุทธรูปที่อยู่บนยอดดอยโตน ตลอดจนการหาทุนทรัพย์ในการพัฒนาพื้นที่ให้เกิดประโยชน์ต่อชุมชนได้อย่างแท้จริง

2.3 การอนุรักษ์ป่าชุมชน โดยการอาศัยจารีตประเพณีท้องถิ่นและบทบาทพระสงฆ์ในการประยุกต์ใช้จารีตประเพณีและวัฒนธรรมในชุมชนผนวกกับแนวคิดทางพระพุทธศาสนาเพื่อสร้างค่านิยมและบรรทัดฐานทางสังคมในการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ที่เกื้อกูลระหว่างป่าไม้กับชุมชนสืบต่อไป

2.4 การติดตามผล โดยการดำเนินงานและวางแผนเป้าหมายให้การอนุรักษ์ประสบประสิทธิภาพและประสิทธิผลมากยิ่งขึ้น และเป็นเครื่องมือที่ช่วยกำหนดทิศทางการพัฒนาและการอนุรักษ์ป่าชุมชนได้ตรงตามเป้าหมายของชุมชน โดยการติดตามการทำงานจะเป็นแนวทางการขับเคลื่อนกิจกรรมในการพัฒนาพื้นที่ที่เหมาะสมและเป็นการป้องกันปัญหาที่อาจเกิดจากป่าเอง เช่น กรณีไฟป่า

3. แนวทางการพัฒนาและอนุรักษ์ป่าชุมชน เป็นการฟื้นฟูความเสื่อมโทรมในพื้นที่ป่าชุมชนให้คืนสู่ความสมดุลที่จะก่อประโยชน์และความสุขให้แก่ชุมชน โดยการศึกษาพบว่า แนวทางการพัฒนาและการอนุรักษ์ป่าชุมชนของพระบาทดอยโตน มีลักษณะดังต่อไปนี้

3.1 การปลูกจิตสำนึก การพัฒนาพื้นที่ป่าชุมชนต้องสร้างจิตสำนึกให้ตระหนักเห็นคุณค่าของป่าไม้เพื่อหาแนวทางการดูแล รักษา และการอนุรักษ์ที่เหมาะสมตามคติ ความเชื่อทางด้านพิธีกรรมที่เชื่อมโยงความสัมพันธ์เกี่ยวกับสิ่งเหนือ

ธรรมชาติอันเป็นที่สถิตของสิ่งศักดิ์สิทธิ์ที่คอยสร้างและรักษาความสงบสุขให้แก่วิถีชุมชน ซึ่งเป็นการแสดงสัญลักษณ์ทางวัฒนธรรมที่บรรพบุรุษได้ยึดถือปฏิบัติมาจนกระทั่งปัจจุบัน

3.2 พระสงฆ์กับบทบาทในการอนุรักษ์ป่าชุมชน โดยการเป็นผู้นำทางด้านจิตวิญญาณและช่วยเหลือชุมชนให้เข้าใจการอยู่ร่วมกันระหว่างมนุษย์กับธรรมชาติ และเป็นการแสดงให้เห็นความกตัญญูกตเวทิตาในการตอบแทนด้วยการอนุรักษ์ในรูปแบบต่าง ๆ ตามหลักความเชื่อในท้องถิ่น โดยเป็นผู้นำในการริเริ่มการอนุรักษ์ป่าชุมชนด้วยวิถีวัฒนธรรมและประเพณีท้องถิ่น โดยการระดมทุนในการขับเคลื่อนกิจกรรมการอนุรักษ์ป่าชุมชนให้ใช้ประโยชน์ตามเป้าหมายชุมชนในการพัฒนาให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงธรรมชาติที่เกิดจากการรักษาความสมดุลทางธรรมชาติให้อยู่เคียงคู่สังคมต่อไป

3.3 การมีส่วนร่วมชุมชน ถือเป็นหลักการสำคัญในการสร้างความเข้มแข็งในชุมชน (Strong Community) โดยเกิดจากการรวมพลังของสมาชิกในชุมชนที่มีส่วนช่วยผลักดันให้เกิดกิจกรรมและการสนับสนุนการปฏิบัติงานตามเป้าหมายที่ตั้งไว้ และเป็นวิธีการหนึ่งที่ทำให้โอกาสแก่ชุมชนได้มีส่วนร่วมในการพัฒนาพื้นที่ด้วยการส่งเสริมการชักนำ การริเริ่ม การสนับสนุนให้เข้ามามีบทบาทและกำหนดทิศทางในการแก้ไขและพัฒนาช่วยเหลือซึ่งกันและกัน

3.4 การสืบสานวัฒนธรรมท้องถิ่น การรักษาป่าชุมชนต้องอาศัยวัฒนธรรมท้องถิ่นที่เกิดจากความกลัวและการสำนึกต่อบุญคุณของสิ่งที่อยู่เหนือธรรมชาติจนเกิดเป็นพิธีกรรมในการเซ่นไหว้ บวงสรวงตามจารีตและความเชื่อในแต่ละท้องถิ่นที่ถูกหล่อหลอมให้เกิดเป็นพิธีกรรม อันเป็นกระบวนการทางวัฒนธรรมสังคมที่แสดงออกในรูปแบบพิธีกรรมต่าง ๆ เช่น การบวช การสืบทอดตาป่า เพื่อสร้างจิตสำนึกแก่ชุมชนในการสร้างความตระหนักรู้ที่จะรับผิดชอบและสำนึกคุณค่าของป่าไม้ ซึ่งการสืบสานวัฒนธรรมท้องถิ่นยังเป็นกลยุทธ์ที่สำคัญในการหาแหล่งทุนที่จะส่งเสริม พัฒนา พื้นฟูทำนุบำรุงป่าชุมชนอีกด้วย

3.5 การพัฒนาพื้นที่ป่าชุมชน การพัฒนาและอนุรักษ์ป่าชุมชนต้องมีสิ่งก่อสร้างที่มีความจำเป็นต่อความต้องการโดยส่วนรวม และจำเป็นสำหรับผู้เข้าร่วมกิจกรรมในการอนุรักษ์ป่าชุมชน เช่น การสร้างถังน้ำ การสร้างศาลาที่พักสำหรับการใช้ประกอบพิธีกรรม การสร้างห้องสุขา นอกจากนั้น ยังเป็นการแสดงให้เห็นความสามัคคีและพลังแห่งการร่วมแรงร่วมใจในการพัฒนาให้เป็นสถานที่ศักดิ์สิทธิ์ อุดมสมบูรณ์ เป็นพื้นที่ท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์และแหล่งพักผ่อนหย่อนใจแก่ชาวอำเภอเถินต่อไป

อภิปรายผล

แนวทางการพัฒนาและอนุรักษ์ป่าชุมชนของพระบาทดอยโตน สามารถอภิปรายผลตามวัตถุประสงค์การวิจัย ดังนี้

ตามวัตถุประสงค์ข้อที่ 1 ป่าชุมชนของพระบาทดอยโตนได้มุ่งเน้นประโยชน์ของชุมชนในการพัฒนาให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงธรรมชาติ และการส่งเสริมความศรัทธาในรอยพระพุทธบาทบนดอยโตน แต่บริเวณพื้นที่ป่าได้ประสบปัญหาด้านกายภาพที่เป็นภูเขาซึ่งไม่สูงชันนัก อยู่ห่างไกลชุมชน อากาศร้อน แห้งแล้ง เป็นพื้นที่ขาดความอุดมสมบูรณ์ เกิดการบุกรุกและตัดต้นไม้มาเผาถ่านขายหรือเผาเพื่อต้องการพืชผักที่เกิดตามฤดูกาล ลักษณะทางกายภาพดังกล่าวทำให้ชุมชนขาดจิตสำนึกในการดูแลป่าชุมชน ละเลยต่อการใส่ใจป่าชุมชน ตลอดจนการนำเศษขยะต่าง ๆ มาทิ้งในบริเวณพื้นที่ป่าชุมชนที่จะส่งผลกระทบต่อชุมชนและธรรมชาติ ดังที่วินัย วีระพัฒนานนท์ (2540: 53-54) ได้กล่าวถึงวิกฤตสิ่งแวดล้อมทางต้นแห่งการพัฒนาที่เกิดจากการนำขยะและของเสียนำมาทิ้งและก่อให้เกิดอันตรายต่อมนุษย์และระบบนิเวศ ทำให้ของเสียที่เป็นสารพิษได้ทำลายต่อระบบนิเวศวิทยาและส่งผลกระทบต่อชุมชน แม้ว่าเป้าหมายอันแท้จริงเพื่อที่จะพัฒนาให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงธรรมชาติ ดังนั้น ชุมชนจะต้องมีบทบาทและหน้าที่ในการอนุรักษ์ป่าชุมชนเพื่อสร้างความอุดมสมบูรณ์ให้แก่ป่าไม้ ปศุสัตว์ จิตสำนึก และการรับผิดชอบต่อป่าไม้ สอดคล้องกับสหทยา วิเศษ (2540) ได้ศึกษาเกี่ยวกับภูมิปัญญาชาวบ้านในการอนุรักษ์และฟื้นฟูป่าต้นน้ำ ศึกษาเฉพาะกรณีกลุ่มอภิป่าศรีถ้อยที่เกิดจากปัญหายับแล้ง การตัดไม้ทำลายป่า จึงได้เกิดกิจกรรมในการอนุรักษ์และฟื้นฟูป่าให้ชาวบ้านได้เข้ามามีส่วนร่วมในการรักษาป่าโดยใช้วิธีการกระตุ้นและตระหนักถึงความสำคัญของทรัพยากรธรรมชาติ จากสภาพปัญหาของป่าชุมชนทำให้เกิดการตระหนักรู้และพยายามที่จะผลักดันให้ป่าชุมชนของพระบาทดอยโตนเป็นพื้นที่ป่าอนุรักษ์เพื่อจะพัฒนาไปสู่การท่องเที่ยวเชิงธรรมชาติต่อไป

ตามวัตถุประสงค์ข้อที่ 2 กระบวนการพัฒนาและอนุรักษ์ป่าชุมชน ความเสื่อมโทรมของป่าชุมชนที่เกิดจากลักษณะทางกายภาพที่แห้งแล้ง ห่างไกลชุมชน แต่มีจุดที่น่าสนใจในการท่องเที่ยวเชิงธรรมชาติที่มองเห็นทิวทัศน์อันสวยงาม ทำให้ชุมชนมีเป้าหมายที่จะพัฒนาให้เกิดการท่องเที่ยวเชิงธรรมชาติ โดยการส่งเสริมการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้จากการทำประชาคมชุมชนเพื่อลงความเห็นและกำหนดทิศทางในการพัฒนาพื้นที่ให้เกิดประโยชน์จากการสร้างกิจกรรมที่เชื่อมโยงกับวัฒนธรรมในท้องถิ่นและความเชื่อทางด้านพระพุทธศาสนาที่จะผลักดันให้เกิดการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าชุมชน สอดคล้องกับพระใบฎีกาสุพจน์ ตปสีโล (2556) ที่ได้ศึกษากระบวนการจัดการ

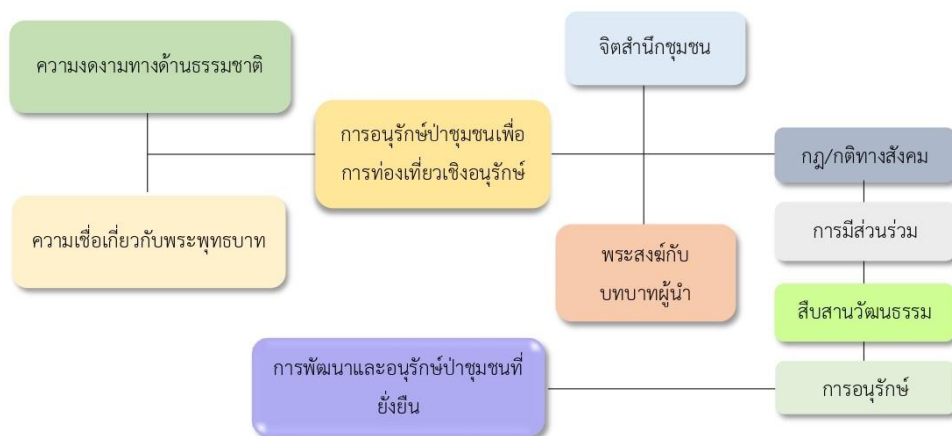
ทรัพยากรธรรมชาติและวัฒนธรรมขององค์กรชุมชน โดยการมีส่วนร่วมในการทำงาน ยึดมั่นอุดมการณ์ มีการวางแผน เปิดโอกาสในการแสดงความคิดเห็น แลกเปลี่ยนความคิดเห็น ร่วมกันหาทางออกในการจัดการกับปัญหาด้วยความเข้าใจระบบนิเวศ แนวทางพัฒนาวัฒนธรรมองค์กรชุมชนท้องถิ่น โดยกิจกรรมที่ใช้ในการอนุรักษ์ป่าชุมชนเกิดจากภูมิปัญญาท้องถิ่นในการอนุรักษ์ป่าชุมชนที่ตระหนักถึงสิ่งเหนือธรรมชาติและการประยุกต์พิธีกรรมตามความเชื่อของท้องถิ่น สอดคล้องกับพระครูพิพิธสุตาทรร และคณะ (2552) ได้ศึกษาการจัดการความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นในการอนุรักษ์ป่าชุมชนบนฐานเศรษฐกิจพอเพียงที่เกิดจากการสังสมองค์ความรู้ตามภูมิปัญญาทางด้านความเชื่อเกี่ยวกับจิตวิญญาณและมีเจ้าของป่า การเก็บกูดประโยชน์จากป่า การประยุกต์ความเชื่อพิธีกรรมทางศาสนา การอนุรักษ์ป่าและการจัดกิจกรรมเพื่ออนุรักษ์ป่า อาทิ การทำแนวกันไฟ การปลูกป่า การสร้างฝายชะลอน้ำ การสร้างเทคโนโลยีของชุมชนเพื่อการจัดการป่า เช่น การทำป่าเปียก การปลูกป่าสามอย่างเพื่อประโยชน์สี่อย่าง การดับไฟป่า การทำปุ๋ยชีวภาพ การสร้างแอ่งเก็บน้ำ การสร้างบันไดเพื่อกราบไว้รอยพระพุทธรูปบนดอยโตน นอกจากนั้น ภายหลังสิ้นสุดกิจกรรมได้มีการประเมินผลและติดตามเพื่อวางแผนในการพัฒนากิจกรรมที่จะช่วยในการอนุรักษ์ป่าชุมชน ซึ่งถือเป็นแนวทางการพัฒนาที่ยั่งยืนจากการมีส่วนร่วมของชุมชนที่เล็งเห็นคุณค่าการอยู่ร่วมกันระหว่างป่าไม้กับชุมชนได้อย่างแท้จริง

ตามวัตถุประสงค์ข้อที่ 3 การพัฒนาและการอนุรักษ์ป่าชุมชนของพระบาท ดอยโตน ปัจจัยสำคัญในการพัฒนาและการอนุรักษ์ คือ การปลูกจิตสำนึกให้ชุมชนได้ตระหนักถึงคุณค่าและความสำคัญของป่าชุมชนที่มีต่อวิถีความเป็นอยู่ การสร้างความสมดุลทางธรรมชาติ และการพัฒนาให้เป็นพื้นที่พักผ่อนหย่อนใจของชุมชนได้อย่างแท้จริง สอดคล้องกับณัฐวรรณ สุนทรวิโรจน์ และคณะ (2556) ได้ศึกษาสภาพปัญหาสิ่งแวดล้อมในเขตตำบลสามพันจิต: ปัจจัยที่มีผลต่อการพัฒนาทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมของประชาชน พบว่า ควรมีการรณรงค์ประชาสัมพันธ์ สร้างจิตสำนึกให้ประชาชนรู้จักหวงแหนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมร่วมกัน ต้องสร้างความร่วมมือระหว่างภาครัฐกับเอกชนเพื่อให้ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมดำรงอยู่กับชุมชนและพัฒนาอย่างยั่งยืนตลอดไป โดยการส่งเสริมพิธีกรรมตามความเชื่อเพื่อส่งเสริมความสัมพันธ์อันดีงามระหว่างมนุษย์กับป่าชุมชนที่มีความเชื่อเกี่ยวกับสิ่งศักดิ์สิทธิ์ที่อยู่เหนือธรรมชาติที่บันดาลความสงบสุขให้แก่ชุมชน สอดคล้องกับพระพลากร สมมงคล (อนุพันธ์) (2561) ได้ศึกษาเกี่ยวกับการจัดการป่าชุมชนท้องถิ่นที่อาศัยแนวคิดและหลักการจัดการป่าชุมชนด้วยพิธีกรรม

ความเชื่อในสิ่งที่เหนือธรรมชาติ เช่น ความเชื่อเรื่องผีและวิญญาณศักดิ์สิทธิ์ในป่า โดยเชื่อว่า ถ้าใครฝ่าฝืนหรือบุกรุกป่าชุมชน จะมีอันเป็นไปในทางที่ไม่ดีต่อชีวิต นอกจากนี้ ต้องพัฒนาแหล่งเรียนรู้ แลกเปลี่ยนในการจัดการป่าชุมชน ซึ่งพระสงฆ์ในฐานะผู้นำทางจิตวิญญาณต้องชี้แนะแนวทางและวิธีการปฏิบัติตนให้เหมาะสมในการดูแล รักษา ป่าชุมชนร่วมกันด้วยการประกอบพิธีกรรมในวันสำคัญทางพระพุทธศาสนาและ กิจกรรมที่เป็นวัฒนธรรมในท้องถิ่น สอดคล้องกับสมจันท์ ศรีปรัชยานนท์ และคณะ (2559) ได้ศึกษาการบริหารจัดการเชิงพุทธศาสตร์สิ่งแวดล้อมที่จะต้องมีส่วนนำชุมชนที่ สร้างความสามัคคี ประสานการมีส่วนร่วมระหว่างพระสงฆ์ ชุมชนกับสิ่งแวดล้อม การ สร้างอุดมการณ์ในการบริหารจัดการทรัพยากรในท้องถิ่นให้เกิดการบูรณาการทั้ง ความรู้สมัยใหม่และภูมิปัญญา ทั้งการร่วมกันคิด แก้ไขปัญหา และกำหนดทิศทางการ พัฒนาป่าชุมชนด้วยกิจกรรมทางวัฒนธรรมและประเพณีในชุมชนที่แฝงไปด้วยหลักการ ฟันฟู ดูแลและอนุรักษ์ป่าชุมชน รวมเป็นวิธีการระดมทุนทรัพยากรในการขับเคลื่อนการ พัฒนาทางด้านกายภาพและถาวรวัตถุในพื้นที่ป่าชุมชน เพื่อตอบสนองความต้องการ ทางด้านพิธีกรรมและกิจกรรมต่าง ๆ รวมถึงการเตรียมพื้นที่รองรับการพัฒนาให้เป็น แหล่งท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ของอำเภอเถินต่อไปในอนาคต ทั้งนี้ การอนุรักษ์ป่าชุมชน ต้องผลักดันชุมชนให้ตระหนักคุณค่าของป่าไม้ที่มีความสัมพันธ์กับความเป็นอยู่ระหว่าง มนุษย์กับธรรมชาติ โดยเริ่มจากการสร้างความเข้าใจของสมาชิกในชุมชน การกำหนด กฎ ระเบียบการใช้ประโยชน์จากป่าชุมชน ข้อห้ามและข้อปฏิบัติ การมีส่วนร่วมของ ชุมชนในการพัฒนาพื้นที่ให้เกิดความอุดมสมบูรณ์และถูกต้องตามจารีตประเพณี ท้องถิ่น เพื่อผลักดันให้ป่าชุมชนเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ตามวัตถุประสงค์ของ ชุมชนได้อย่างแท้จริง

องค์ความรู้จากการวิจัย

แนวทางการพัฒนาและการอนุรักษ์ป่าชุมชนเพื่อเป็นพื้นที่พักผ่อนและสร้าง ความสมดุลทางธรรมชาติให้แก่ชุมชน มีปัจจัยทำให้เกิดการอนุรักษ์ป่าชุมชน ดังนี้

ภาพ 1 ปัจจัยให้เกิดการอนุรักษ์ป่าชุมชนเพื่อเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์

ประการที่หนึ่ง ความงามทางธรรมชาติ พื้นที่พระบาทดอยโตนมีทิวทัศน์งดงาม สามารถมองเห็นอำเภอเถินได้เป็นอย่างดี และเป็นปัจจัยที่ชุมชนมีความเห็นร่วมกันในการพัฒนาให้เป็นพื้นที่ท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมในอนาคต โดยเริ่มต้นด้วยการจัดกิจกรรมในการฟื้นฟูและอนุรักษ์ป่าชุมชนให้เกิดความอุดมสมบูรณ์และเป็นการส่งเสริมให้ชุมชนได้ตระหนักถึงคุณค่าของป่าชุมชน

ประการที่สอง ความเชื่อเกี่ยวกับบรอยพระพุทธรูป พื้นที่ป่าชุมชนเป็นดินแดนศักดิ์สิทธิ์ที่ชาวพุทธศรัทธาไปไหว้ สักการะ บูชา และจัดกิจกรรมตามประเพณีทางสังคม เช่น การสรงน้ำพระพุทธรูป การจัดพิธีบวชป่า ซึ่งเป็นวิธีการป้องกันการบุกรุกและทำลายพื้นที่ป่าชุมชนได้เป็นอย่างดี

ความงามทางธรรมชาติและบรอยพระพุทธรูปเป็นมูลเหตุที่ส่งผลให้เกิดการอนุรักษ์ป่าชุมชน โดยพระสงฆ์ได้แสดงบทบาทในฐานะผู้นำทางจิตวิญญาณและการพัฒนาพื้นที่ป่าไม้ เพื่อปลูกจิตสำนึกให้ชุมชนได้ตระหนักถึงคุณค่าของธรรมชาติที่ซบเลี้ยงชุมชนมาตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน กอปรกับการส่งเสริมพื้นที่ให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์เพื่อพักผ่อนหย่อนใจ โดยแนวทางการพัฒนาป่าชุมชนให้เกิดความยั่งยืนได้สอดคล้องกับปัจจัยการอยู่อาศัยของชุมชน 4 ด้าน ได้แก่

1. กฎ/กติกาสังคม ชุมชนควรมีความรับผิดชอบร่วมกันในการดูแล รักษา และฟื้นฟูป่าชุมชน โดยมีข้อปฏิบัติและกฎกติกาการใช้และการดูแลป่าร่วมกัน รวมถึงการกำหนดบทลงโทษทางสังคมและบทลงโทษทางกฎหมายเพื่อป้องกันมิให้เกิดการบุกรุกและทำลายป่าชุมชน

2. การมีส่วนร่วม กิจกรรมเพื่อการพัฒนาและอนุรักษ์ควรได้รับความร่วมมือกับชุมชนตั้งแต่การวางแผน การปฏิบัติงาน การประเมินผลและติดตามผล เพื่อให้เกิดการเรียนรู้ร่วมกันและเป็นการสร้างความเข้าใจที่ตรงกัน เป็นแนวทางในการสร้างสามัคคีธรรมและการเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ซึ่งกันและกัน

3. การสืบสานวัฒนธรรม การส่งเสริมการอนุรักษ์ป่าชุมชนจำเป็นต้องอาศัยจารีต ประเพณีและวัฒนธรรมในท้องถิ่น เพื่อให้เกิดความถูกต้องตามคติและความเชื่อที่ยึดถือปฏิบัติกันมาอย่างยาวนาน โดยวัฒนธรรมชุมชนสามารถผลักดันให้การอนุรักษ์ป่าชุมชนได้เป็นอย่างดี

4. การอนุรักษ์ การฟื้นฟูธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมในพื้นที่ป่าชุมชนเกิดจากการปรับทัศนคติชุมชนให้เกิดจิตสำนึกรักและหวงแหนป่าไม้ จนเกิดความเสียสละทั้งกำลังกาย กำลังทรัพย์ในการพัฒนาพื้นที่ให้อุดมสมบูรณ์ โดยการร่วมกันหาแนวทางการอนุรักษ์ที่หลากหลายวิธีและสอดคล้องตามความเชื่อที่เป็นหลักปฏิบัติในท้องถิ่น ในการอนุรักษ์และสมทบทุนทรัพยากรในการพัฒนาพื้นที่ให้ตรงตามวัตถุประสงค์และเป้าหมายของชุมชนต่อไป

สรุป

สภาพปัญหาของป่าชุมชนพระบาทดอยโตนอยู่ในสภาวะการณ์ที่เกิดความเสื่อมโทรม เกิดการบุกรุกป่า ตัดไม้เพื่อนำมาเผาถ่านขายหรือเผาเพื่อต้องการของป่า เช่น เห็ด ผักหวาน รวมถึงความห่างไกลและลักษณะทางกายภาพไม่เอื้อประโยชน์ในการใช้ชีวิต ทำให้ชุมชนขาดจิตสำนึกการดูแลรักษา จึงนำขยะมาทิ้งบริเวณป่าชุมชน ต่อมาชุมชนได้ร่วมมือกับเทศบาลตำบลล่อแม่ง เจ้าหน้าที่ป่าไม้และหน่วยงานภาครัฐในการพัฒนาและอนุรักษ์ป่าชุมชน โดยการทำประชาคมเพื่อแลกเปลี่ยนความคิดเห็น การรับฟังสมาชิกในชุมชนที่อาศัยในพื้นที่เพื่อวางแผนในการขับเคลื่อนป่าชุมชนให้เกิดการอนุรักษ์ โดยอาศัยจารีตประเพณีท้องถิ่นและบทบาทพระสงฆ์ในการสร้างค่านิยมและบรรทัดฐานทางสังคมในการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ ตลอดจนการติดตามผลการดำเนินงานและวางเป้าหมายให้การอนุรักษ์ให้เกิดประสิทธิภาพและประสิทธิผลยิ่งขึ้น ซึ่งการพัฒนาและอนุรักษ์ป่าชุมชนต้องเริ่มด้วยการปลูกจิตสำนึกให้ชุมชนตระหนักเห็นคุณค่าของป่าไม้ และอาศัยบทบาทพระสงฆ์ในการเป็นผู้นำชุมชนในการปรับประเพณีและวัฒนธรรมชุมชนตามหลักพระพุทธศาสนาในการฟื้นฟูป่าชุมชน ตลอดจนการพัฒนาพื้นที่เพื่อพัฒนาให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ที่จะเป็นแหล่งพักผ่อนของชาวอำเภอเถินต่อไป

ดังนั้น การอนุรักษ์ป่าชุมชนที่ยั่งยืนจำเป็นต้องอาศัยการผลักดันให้ชุมชนได้ตระหนักคุณค่าของป่าไม้ที่มีความสัมพันธ์กับวิถีความเป็นอยู่ของมนุษย์กับธรรมชาติ โดยการอนุรักษ์จะต้องสร้างความเข้าใจตรงกันของสมาชิกในชุมชน ทั้งกระบวนการใช้ประโยชน์ป่าชุมชน ข้อห้ามและข้อปฏิบัติ รวมถึงการมีส่วนร่วมของชุมชนในการพัฒนาพื้นที่ให้เกิดความอุดมสมบูรณ์และถูกต้องตามจารีตประเพณีท้องถิ่น และเป็นการขับเคลื่อนพื้นที่ป่าชุมชนให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ตามวัตถุประสงค์ของชุมชนได้อย่างแท้จริง

เอกสารอ้างอิง

- ณัฐวรรธน์ สุนทรวริทธิโชติ และคณะ. (2556). *การศึกษาสภาพปัญหาสิ่งแวดล้อมในเขตตำบลสามบ้นจิต: ปัจจัยที่มีผลต่อการพัฒนาทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมของประชาชน*. รายงานการวิจัย. คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนครศรีอยุธยา.
- พระครูพิพิธสุตาทรร และคณะ. (2552). *การจัดการความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นในการอนุรักษ์ป่าชุมชน บนฐานเศรษฐกิจพอเพียง*. รายงานการวิจัย. สถาบันวิจัยพุทธศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระใบฎีกาสุพจน์ ตปสีโล. (2556). *ศึกษาระบบการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและวัฒนธรรมขององค์กรชุมชนในจังหวัดอุบลราชธานี*. รายงานการวิจัย. สถาบันวิจัยพุทธศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระพลากร สมังคโล (อนุพันธ์). (2561). *การจัดการป่าชุมชนท้องถิ่นในภาคตะวันออกเฉียงเหนือตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง*. รายงานการวิจัย. สถาบันวิจัยพุทธศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- วินัย วีระวัฒนานนท์. (2540). *วิกฤตสิ่งแวดล้อมทางต้นแห่งการพัฒนา*. กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- สมจันทร์ ศรีปรัชยานนท์ และคณะ. (2559). *การบริหารจัดการเชิงพุทธศาสตร์สิ่งแวดล้อมตามธรรมชาติแนวพุทธของพระสงฆ์ในจังหวัดลำปาง*. รายงานการวิจัย. สถาบันวิจัยพุทธศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- _____. (2563). *พระพุทธศาสนากับนิเวศวิทยา*. ลำปาง: พี.เอ็น.ปายสวดีไซด์.
- สหทยา วิเศษ. (2540). *ภูมิปัญญาชาวบ้านในการอนุรักษ์และฟื้นฟูป่าต้นน้ำ: ศึกษาเฉพาะกรณีกลุ่มฮักป่าศรีถ้อย ตำบลศรีถ้อย อำเภอแม่ใจ จังหวัดพะเยา*.

วิทยานิพนธ์ปริญญาสังคมสงเคราะห์ศาสตรมหาบัณฑิต
มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

หอมรดกไทย. (ม.ป.ป.). *สังคมแบบพระพุทธศาสนา*. สืบค้นเมื่อ 4 เมษายน 2564,
จาก <http://thaiheritage.net/religion/prapa/prapa2.htm>
อุทยานแห่งชาติแม่วะ. (ม.ป.ป.). *อุทยานแห่งชาติแม่วะ (Mae Wa)*. สืบค้นเมื่อ 17
พฤษภาคม 2564, จาก [http://park.dnp.go.th/Visitor/nationparkshow.php?](http://park.dnp.go.th/Visitor/nationparkshow.php?PTA_CODE=1100)
PTA_CODE=1100

การมีส่วนร่วมทางการเมืองตามหลักธรรมาธิปไตยของประชาชน ในชุมชนเทศบาลเมืองพะเยา จังหวัดพะเยา Political Participation according to the Principle of Dhamma Sovereignty of People in Muang Phayao Municipality, Phayao Province

พระมหาปวรภักฐ์ ภัททโมลี (งามการ)¹, สหัทธยา วิเศษ², พระครูโสภณปริยัติสุธี³
Phramaha Pawarapat Bhaddamolī (Ngamkarn)¹, Sahathaya Wiset²,
Phrakhrusoponpariyatsutee³

หลักสูตรรัฐศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชารัฐศาสตร์
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตพะเยา
Master of Arts Program in Political Science,
Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Phayao Campus
Corresponding Author, E-mail: v.stvrp25399991875@gmail.com

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ ดังนี้ 1) เพื่อศึกษาลักษณะการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนในชุมชนเทศบาลเมืองพะเยา 2) เพื่อศึกษารูปแบบการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนในชุมชนเทศบาลเมืองพะเยา 3) เพื่อนำเสนอแนวทางการมีส่วนร่วมทางการเมืองตามหลักธรรมาธิปไตยของประชาชนในชุมชนเทศบาลเมืองพะเยา เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ ประชากรกลุ่มเป้าหมาย คือ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญที่อาศัยอยู่ในพื้นที่อำเภอเมืองพะเยาจำนวน 23 คน โดยใช้การเลือกแบบเฉพาะเจาะจง เครื่องมือที่ใช้เป็นแบบสัมภาษณ์เชิงลึก การวิเคราะห์ข้อมูลโดยการจำแนกข้อมูล จัดกลุ่มข้อมูล และสังเคราะห์แบบแผนความสัมพันธ์แล้วนำผลการวิเคราะห์ที่ได้มาสังเคราะห์หาความเชื่อมโยงระหว่างกันของกลุ่มผู้ให้ข้อมูลในแต่ละประเด็น

ผลการวิจัย พบว่า 1) ประชาชนในชุมชนเขตเทศบาลเมืองพะเยามีความตื่นตัวเข้ามามีส่วนร่วมทางการเมือง โดยหน่วยงานภาครัฐเปิดโอกาสให้ประชาชน ไม่ว่าจะเป็นบุคคลหรือกลุ่มบุคคลเข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรมใดกิจกรรมหนึ่งในลักษณะของการ

ร่วมรับรู้ ร่วมคิด ร่วมทำสิ่งที่มีผลกระทบต่อตนเองหรือชุมชน 2) รูปแบบการมีส่วนร่วมทางการเมืองการปกครองมีความหลากหลาย จำแนกได้ 4 รูปแบบ คือ (1) แบบโดยตรง (2) แบบตัวแทนหรือโดยอ้อม (3) แบบมีส่วนร่วม (4) แบบถกแถลง 3) แนวทางการมีส่วนร่วมทางการเมืองตามหลักธรรมาธิปไตยของประชาชนในชุมชนเทศบาลเมืองพะเยาจำเป็นต้องมีหลักธรรมาธิปไตยเพื่อให้มีจิตสำนึกสาธารณะ เป็นเงื่อนไขสำคัญของการมีส่วนร่วมทางการเมืองภาคประชาชน และต้องเกิดจากความเต็มใจและความตั้งใจของประชาชนที่จะเข้าร่วม องค์ความรู้จากการวิจัย คือ การได้แนวทางการมีส่วนร่วมทางการเมืองตามหลักธรรมาธิปไตย 3 ด้าน คือ 1) ด้านธรรมาธิปไตย คือ ผู้ปกครองต้องเป็นผู้มีคุณธรรม 2) ด้านธรรมาธิปไตย คือ ระบบที่เป็นธรรม 3) ด้านธรรมาธิปไตย คือ แนวคิดที่เป็นธรรม

คำสำคัญ: การมีส่วนร่วม; การมีส่วนร่วมทางการเมือง; ธรรมาธิปไตย; ชุมชนเทศบาลเมืองพะเยา

Abstract

The objectives of this research are as follows: 1) to study the political participation characteristics of people in the community of Phayao Municipality, Phayao Province; 2) to study the model of political participation of people in the community of Phayao Municipality; 3) to study the present guideline political participation in accordance with the principle of Dharma sovereignty of people in Phayao Municipality Community. There is a qualitative research. The population consists of 23 key informants who live in Muang Phayao District, Phayao Province. It is a purposive sampling. The instrument used is an in-depth interview. Data analysis is conducted by classifying, grouping, and synthesizing the data to create relationship model (pattern) and then synthesizing those data to find the relationship schemes between the groups of key informants in each issue.

The research findings are as following: 1) the people in the community in Phayao Municipality are aware of participating in politics. Government agencies provide opportunities for people, whether individuals or groups of people, to participate in any activity in forms of sharing

awareness, sharing ideas, and incorporating to do what affects oneself or the community. 2) The model of political participation is a wide variety which is divided into four aspects in the followings: (1) direct; (2) representative or indirect; (3) participated; and (4) dialog. 3) Guidelines for political participation in accordance with principle of Dharma sovereignty of people in Phayao Municipality Community need a doctrine to have public consciousness. It is an important condition of political participation of people and has to arise from the willingness of the people to participate. The body of knowledge from the research indicates that the guidelines for political participation in accordance with the principle of Dharma sovereignty are divided into three aspects: 1) Dhammaṭṭhāiti: the virtue governor; 2) Dhammaniti: the righteous system; and 3) Dhammamati: the righteous concept.

Keywords: Participation; Political Participation; Dhamma Sovereignty; Muang Phayao Municipality

บทนำ

สิ่งสำคัญในการปกครองระบอบประชาธิปไตย คือ ประชาชน ส่วนความสมบูรณ์ของระบอบประชาธิปไตย คือ การที่ประชาชนมีสิทธิในการปกครองมากที่สุดเท่าที่จะมากได้ แต่เนื่องจากความจำกัดในหลายด้าน เช่น จำนวนประชากรที่มีมากเกินไปกว่าที่จะเข้ามาดำเนินกิจกรรมทางการเมืองได้โดยตรง จึงทำให้มีระบบการปกครองระบอบประชาธิปไตยโดยอาศัยตัวแทนเข้ามามีส่วนร่วม ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมทางการเมืองโดยผ่านกระบวนการเลือกผู้ที่จะมาทำหน้าที่แทนตน ทั้งในด้านนิติบัญญัติและการบริหาร เพราะความสำเร็จของการปกครองในระบอบประชาธิปไตยอยู่ที่การเลือกตั้ง ซึ่งมีบทบาทอย่างสำคัญ กล่าวคือ การเลือกตั้งเป็นกลไกเชื่อมโยงทัศนคติต่อกิจการสาธารณะของประชาชนที่เข้ากับนโยบายของรัฐบาล ความสำคัญอีกอย่างหนึ่งในระบอบประชาธิปไตย คือ การกระทำของรัฐบาลต้องสอดคล้องกับความปรารถนาของประชาชน ซึ่งการเลือกตั้งจะสร้างกลไกเชื่อมโยงส่วนสำคัญของส่วนนั้นเข้าด้วยกัน ในปัจจุบันปัญหาที่สำคัญของกระบวนการพัฒนาทางการเมือง คือ ปัญหาที่เกี่ยวข้องกับการมีส่วนร่วมทางการเมือง (ปริญญญา เทวานฤมิตรกุล, 2554: 67-68)

การมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนเป็นหลักการสำคัญในการปกครองในระบอบประชาธิปไตย โดยมีความสำคัญทั้งในฐานะที่เป็นเครื่องมือและจุดมุ่งหมาย กล่าวคือ เป็นกระบวนการที่ประชาชนได้มีส่วนร่วมในการปกครองตนเองอย่างอิสระ โดยการร่วมทำ ร่วมดูแลและร่วมตรวจสอบการทำงานของผู้บริหาร การเลือกตั้งจึงเป็นกระบวนการทางการเมืองที่สำคัญในการปกครองระบอบประชาธิปไตย และเป็นกลไกในการแสดงการมีส่วนร่วมทางการเมืองของภาคประชาชน ซึ่งจะทำให้ผู้บริหารมีความรับผิดชอบต่อสังคมมากยิ่งขึ้น รวมทั้งเป็นการป้องกันมิให้เกิดการกำหนดนโยบายที่ไม่เหมาะสม การมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนเป็นการเพิ่มอำนาจให้กับประชาชนในแง่ของการมีทักษะความรู้ความชำนาญ และประสบการณ์ในการรับผิดชอบดูแลตนเองได้อย่างมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น ซึ่งจะนำไปสู่ความเข้มแข็งอย่างยั่งยืนในที่สุด (สมบัติ อารังธัญวงศ์, 2554: 89) ปัจจุบันกระแสการมีส่วนร่วมทางการเมืองกำลังตื่นตัวค่อนข้างสูง โดยเฉพาะการมีส่วนร่วมในการปฏิรูปการเมืองของภาคประชาชนที่ต้องการเห็นการเมืองและสังคมเกิดความเปลี่ยนแปลงในทิศทางที่ดีขึ้น เอื้อประโยชน์ต่อผู้ด้อยโอกาส และสร้างสรรค์สังคมให้เกิดความเท่าเทียม การมีส่วนร่วมเป็นการเปิดโอกาสให้ประชาชน ไม่ว่าจะเป็นบุคคลหรือกลุ่มบุคคลเข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรมใดกิจกรรมหนึ่ง อาจเป็นทางตรงหรือทางอ้อมในลักษณะของการร่วมคิดร่วมทำในสิ่งที่มีผลกระทบต่อชุมชน เนื่องจากการปกครองระบอบประชาธิปไตยของประเทศไทยมีจุดเริ่มต้นของการส่งเสริม สนับสนุนให้ประชาชนมีบทบาทในการมีส่วนร่วมทางการเมืองเพิ่มขึ้นทุกระดับ ทั้งในระดับชาติและท้องถิ่น (ธีรยุทธ บุญมี, 2556: 86-87)

จากประเด็นดังกล่าวข้างต้น การมีส่วนร่วมทางการเมืองภาคประชาชนจึงต้องนำหลักคำสอนในพระพุทธศาสนาเป็นเครื่องยึดเหนี่ยวจิตใจ เพราะพระพุทธศาสนาเป็นศาสนาที่สอนให้ยึดความถูกต้องอย่างเหตุผลที่เรียกว่า ธรรมาธิปไตย ไม่สอนให้ถือตนเองเป็นใหญ่ หลักคำสอนเรื่องผู้เห็นธรรมชื่อว่า เห็นพระพุทธเจ้า รวมถึงการตั้งพระธรรมวินัยไว้เป็นพระศาสดาแทนพระองค์เป็นการสอนแบบธรรมาธิปไตย ธรรมาธิปไตยจึงเป็นหลักธรรมที่สำคัญที่ใช้ในการปกครองตั้งแต่สมัยพุทธกาล ในปัจจุบันหากนำหลักการนี้มาศึกษาวิเคราะห์และประยุกต์ใช้อย่างเหมาะสมก็จะเกิดการปกครองที่ชอบธรรม เป็นประชาธิปไตยที่สมบูรณ์แบบ และเป็นระบอบการปกครองในอุดมคติได้ (Suyaprom, 2017: 85-100)

จากความเป็นมาและความสำคัญของปัญหาดังที่กล่าวมา ผู้วิจัยมีความสนใจเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมทางการเมืองตามหลักธรรมาธิปไตยของประชาชนในชุมชน

เทศบาลเมืองพะเยา จังหวัดพะเยา ผลที่ได้รับจากการศึกษาจะเป็นการพัฒนาการมีส่วนร่วมทางการเมืองภาคประชาชนในด้านการใช้สิทธิเลือกตั้งเทศบาล ด้านความสนใจกิจกรรมทางการเมือง ด้านการเข้าไปมีส่วนร่วมทางการเมือง และด้านการมีบทบาททางการเมือง ทั้งยังเป็นแนวทางในการพัฒนาการมีส่วนร่วมทางการเมืองท้องถิ่นของประชาชน และเป็นประโยชน์ต่อหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ผลการวิจัยนี้สามารถนำมาวางแผนหรือกำหนดแนวทางการพัฒนาการเมืองท้องถิ่น และกระตุ้นให้ประชาชนมีส่วนร่วมทางการเมืองระดับท้องถิ่นตามหลักธรรมาธิปไตยต่อไปในอนาคต

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาลักษณะการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนในชุมชนเทศบาลเมืองพะเยา จังหวัดพะเยา
2. เพื่อศึกษารูปแบบการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนในชุมชนเทศบาลเมืองพะเยา จังหวัดพะเยา
3. เพื่อนำเสนอแนวทางการมีส่วนร่วมทางการเมืองตามหลักธรรมาธิปไตยของประชาชนในชุมชนเทศบาลเมืองพะเยา จังหวัดพะเยา

ระเบียบวิธีวิจัย

การวิจัยนี้เป็น การวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยมีรายละเอียดการดำเนินการวิจัย ดังนี้

1) รูปแบบการวิจัย เป็นการรวบรวมและศึกษาวิเคราะห์เอกสารจากหลักฐานที่เกี่ยวข้อง เช่น หนังสือ รายงานการวิจัย รายงานการประชุม เอกสารแสดงความสัมพันธ์ที่แสดงให้เห็นถึงการมีส่วนร่วมทางการเมืองตามหลักธรรมาธิปไตยของประชาชนในชุมชนเทศบาลเมืองพะเยา จังหวัดพะเยา นอกจากนี้ ยังได้ศึกษาภาคสนาม โดยมุ่งเน้นบทบาทของตัวผู้วิจัยในการลงพื้นที่ด้วยตนเอง ทั้งจากการศึกษาและการสังเกตแบบละเอียดในทุกด้านแบบเจาะลึกรายบุคคล เพื่อนำข้อมูลที่ได้มาตีความด้วยทักษะของการวิเคราะห์เชิงเหตุและผลด้วยการนำปรากฏการณ์การมีส่วนร่วมทางการเมืองภาคประชาชนตามหลักธรรมาธิปไตย

2) ผู้ให้ข้อมูลสำคัญในการวิจัย ได้แก่ ประชาชนที่อยู่ในทะเบียนบ้านเขตอำเภอเมืองพะเยา จังหวัดพะเยา ซึ่งมีคุณสมบัติสอดคล้องกับประเด็นสาระสำคัญในการวิจัย โดยใช้การเลือกแบบเฉพาะเจาะจง (Purposive Sampling) จำนวนทั้งสิ้น 23 คน อันประกอบด้วยกลุ่มประธานชุมชนเขตเทศบาลเมืองพะเยา จำนวน 14 คน กลุ่ม

ผู้บริหารและข้าราชการการเมืองในเทศบาลเมืองพะเยา จำนวน 6 คน กลุ่มนักวิชาการด้านรัฐศาสตร์ จำนวน 3 คน

3) วิธีการและเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ผู้วิจัยใช้การสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) โดยเทคนิคการสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้าง (Semi-structure Interview; SSI) เป็นรายบุคคลเพื่อเป็นเครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูล การสร้างและตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือใช้แนวทางการสัมภาษณ์โดยการศึกษาจากตำราเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องต่าง ๆ และใช้กรอบแนวคิดในการวิจัยเป็นแนวทางในการดำเนินขั้นตอนของการวิจัย

4) การเก็บรวบรวมข้อมูล ผู้วิจัยได้แบ่งขั้นตอนการรวบรวมข้อมูล ดังนี้

4.1 ขั้นตอนการเก็บรวบรวมข้อมูลเอกสาร (Data Collection) เป็นการทบทวนวรรณกรรม รวบรวมข้อมูลเอกสารที่เกี่ยวข้อง โดยค้นคว้าจากหนังสือ ตำรา เอกสารทางวิชาการและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

4.2 ขั้นตอนการรวบรวมข้อมูลวิจัยภาคสนาม (Field Research) โดยการสังเกตการณ์แบบมีส่วนร่วม (Participant Observation) และการสำรวจพื้นที่ (Field Observation) ด้วยการร่วมกิจกรรมทางการเมือง รวมถึงการสัมภาษณ์เชิงลึกโดยเลือกบุคคลหรือกลุ่มบุคคลที่สามารถตอบคำถามการวิจัยหรือวัตถุประสงค์ของการวิจัยได้ดี

5) การวิเคราะห์ข้อมูล ผู้วิจัยใช้การรวบรวมข้อมูลจากการสัมภาษณ์ ผู้วิจัยทำการวิเคราะห์ข้อมูลโดยการจำแนกข้อมูล จัดกลุ่มข้อมูลและสังเคราะห์แบบแผนความสัมพันธ์ (Pattern) กระทั่งได้ข้อสรุปแล้วนำผลการวิเคราะห์ข้อมูลที่ได้มาสังเคราะห์แบบแผนความสัมพันธ์ โดยการหาความเชื่อมโยงระหว่างกันของกลุ่มผู้ให้ข้อมูลในแต่ละประเด็น จากนั้น ได้สร้างข้อสรุปแบบแผนความสัมพันธ์เพื่ออธิบายปรากฏการณ์การสื่อสารทางการเมืองผ่านเครือข่ายสังคมออนไลน์ของประชาชนในเขตพื้นที่อำเภอเมืองพะเยา จังหวัดพะเยา ผู้วิจัยได้ทำการตรวจสอบและยืนยันข้อสรุปที่ค้นพบดังกล่าว โดยการนำข้อสรุปแบบแผนความสัมพันธ์ที่ค้นพบไปตรวจสอบและยืนยันกับข้อมูลที่เก็บรวบรวมมาได้ว่า มีความสอดคล้องต้องกันกับข้อมูลจริง

ผลการวิจัย

จากการวิจัยพบผลการวิจัยตามวัตถุประสงค์ ดังนี้ 1) ลักษณะการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนในชุมชนเทศบาลเมืองพะเยา จังหวัดพะเยา จากการศึกษาเอกสารและการสัมภาษณ์เชิงลึก พบประเด็นดังต่อไปนี้

ประการที่แรก ลักษณะว่าด้วยเรื่องการปฏิรูปประเทศ ในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 หมวด 6 ว่าด้วยเรื่องการปฏิรูปประเทศ มาตรา 258 (1) ได้บัญญัติเรื่องการปฏิรูปประเทศด้านการเมือง โดยให้ประชาชนมีความรู้ความเข้าใจที่ถูกต้องเกี่ยวกับการปกครองในระบอบประชาธิปไตย อันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข ประชาชนมีส่วนร่วมในกิจกรรมทางการเมือง ตรวจสอบการใช้อำนาจรัฐ รู้จักยอมรับในความเห็นทางการเมืองโดยสุจริตที่ต่างกั น และให้ประชาชนใช้สิทธิเลือกตั้งและออกเสียงประชามติโดยอิสระ ปราศจากการครอบงำ ซึ่งจากการสัมภาษณ์กลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลักทั้ง 4 กลุ่ม แสดงให้เห็นทิศทางเดียวกันในเรื่องลักษณะการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนในเทศบาลเมืองพะเยาที่สอดคล้องกับรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย ดังคำให้สัมภาษณ์ที่ว่า “... ประชาชนมีความสนใจ กระตือรือร้นที่จะเข้ามีส่วนร่วมในการปกครองระบอบประชาธิปไตย โดยมีส่วนร่วมทางการเมืองหรือติดตาม ควบคุม และตรวจสอบการทำงานของรัฐบาลอย่างจริงจัง...” (นาย ค, 2564) จากคำกล่าวนี้นี้สะท้อนให้เห็นว่า ประชาชนให้ความสำคัญต่อการมีส่วนร่วมทางการเมืองในยุคปัจจุบัน ในการปกครองระบอบประชาธิปไตยประชาชนต้องมีคุณสมบัติที่สนับสนุนต่อหลักประชาธิปไตย เช่น ความกระตือรือร้นที่จะเข้ามีส่วนร่วมในการปกครองระบอบประชาธิปไตยอย่างจริงจัง

ประการที่สอง ลักษณะว่าด้วยแนวนโยบายแห่งรัฐ อันเป็นสิทธิขั้นพื้นฐานที่กำหนดไว้ในรัฐธรรมนูญหลายฉบับ รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 หมวด 6 นโยบายแห่งรัฐ มาตรา 78 กำหนดให้รัฐส่งเสริมให้ประชาชนและชุมชนในด้านต่าง ๆ เช่น การมีส่วนร่วมในการพัฒนาประเทศ การจัดบริการสาธารณะ การมีส่วนร่วมในการตรวจสอบการใช้อำนาจรัฐ การต่อต้านการทุจริตและประพฤติมิชอบ ในที่นี้ขอยกตัวอย่างกระบวนการเลือกตั้ง ซึ่งเป็นสิทธิและหน้าที่ของประชาชนชาวไทยทุกคนที่มีอายุครบ 18 ปีบริบูรณ์ เพื่อทำหน้าที่เลือกตัวแทนของตนเข้าไปออกกฎหมายและบริหารประเทศ ดังนั้น ประชาชนต้องมีส่วนร่วมในการเลือกตั้งโดยสุจริตและเที่ยงธรรม โดยมีส่วนร่วมในกระบวนการเลือกตั้งได้ ดังนี้ 1) สมัครเป็นสมาชิกพรรคการเมือง 2) สอดส่องดูแลการเลือกตั้ง 3) แจ้งเหตุหรือเบาะแสการทุจริตซื้อสิทธิขายเสียง 4) ใช้สิทธิเลือกตั้งโดยพร้อมเพรียง 5) ร่วมตรวจสอบการเลือกตั้งโดยเป็นสมาชิกหรืออาสาสมัครขององค์การเอกชนที่คณะกรรมการการเลือกตั้งรับรองให้ตรวจสอบการเลือกตั้ง 6) ร่วมเป็นเจ้าหน้าที่จัดการเลือกตั้งในระดับต่าง ๆ เช่น กรรมการประจำหน่วยเลือกตั้ง กรรมการนับคะแนน ส่วนการมีส่วนร่วมโดยอ้อมสามารถมีส่วนร่วมในลักษณะการติดตามการนับคะแนน การแจ้งเหตุหากพบเหตุการณ์

ผิดปกติ รวมถึงการติดตามตรวจสอบการทำงานของผู้แทนที่ตนเลือกและแสดงพลังกลุ่มกดดันนักรการเมืองหากมีการกระทำโดยมิชอบ ดังคำให้สัมภาษณ์ที่ว่า “...ติดตามผลการเลือกตั้ง และสอดส่องดูแลการเลือกตั้ง หากพบมีการทุจริตต้องแจ้งให้เจ้าหน้าที่หรือหน่วยงานภาครัฐทราบเพื่อดำเนินการตามกฎหมาย...” (นาย ณ, 2564) จากคำกล่าวนี้นี้สะท้อนให้เห็นแนวความคิดการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนในเขตชุมชนเทศบาลเมืองพะเยาได้ออกไปใช้สิทธิการเลือกตั้งตามหน่วยเลือกตั้งเป็นจำนวนมากในอดีต โดยเฉพาะคนรุ่นใหม่ที่มีอายุ 18 ปีบริบูรณ์ที่ไปใช้สิทธิด้วยความสมัครใจ อย่างไรก็ตาม การสื่อสารทางการเมืองในยุคปัจจุบันมีอิทธิพลต่อการตัดสินใจเข้ามีส่วนร่วมทางการเมือง เพราะกลุ่มนักรการเมืองและกลุ่มเคลื่อนไหวทางการเมืองได้ใช้โซเชียลมีเดียเหล่านี้เป็นพื้นที่สาธารณะในการสื่อสารทางการเมืองอย่างมีประสิทธิภาพ

2) รูปแบบการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนในชุมชนเทศบาลเมืองพะเยา จังหวัดพะเยา จากการศึกษาเอกสารและการสัมภาษณ์เชิงลึก สามารถสรุปผลการวิจัยในวัตถุประสงค์ข้อที่ 2 โดยจำแนกการมีส่วนร่วมทางการเมืองภาคประชาชนในชุมชนเทศบาลเมืองพะเยาได้ 4 รูปแบบ ดังนี้

รูปแบบที่ 1 การมีส่วนร่วมทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตยโดยตรง ปัจจุบันประชาชนมีประสบการณ์จากการเข้าไปมีส่วนร่วมโดยตรงเป็นอย่างมาก เพราะสถานการณ์การเมืองไทยในทศวรรษที่ผ่านมากระตุ้นให้ประชาชนเข้าไปมีส่วนร่วมทั้งระดับท้องถิ่นและระดับชาติ และเชื่อว่า ระบอบประชาธิปไตยทำให้ประชาชนอยู่ดีกินดีมีความสุข ยกสถานะทางสังคมจากคนชั้นล่างสู่ชนชั้นกลางและชนชั้นสูงได้ การมีส่วนร่วมทางการเมืองโดยตรงอีกประการหนึ่งสะท้อนจากคำพูดของประชาชนที่ว่า ระบอบประชาธิปไตยต้องกินได้ แม้ระบอบประชาธิปไตยในปัจจุบันจะเป็นแบบระบอบตัวแทนแต่ประชาชนก็ต้องมีส่วนร่วมโดยตรงในการเสนอปัญหาต่าง ๆ เพื่อพัฒนาชุมชนของตนเอง และสะท้อนถึงตัวนักรการเมืองในทุกระดับที่จะต้องกระตุ้นหรือสนองตอบต่อความต้องการของประชาชนอย่างแท้จริง ดังคำให้สัมภาษณ์ที่ว่า “...การเมืองที่ผ่านมา มีปัจจัยหลายประการที่เป็นแรงกระตุ้นให้ประชาชนเข้าไปมีส่วนร่วมทางการเมืองทั้งระดับชาติและระดับท้องถิ่น...” (นาย ณ, 2564) จากการสัมภาษณ์สะท้อนให้เห็นว่าการมีส่วนร่วมทางการเมืองภาคประชาชนในสถานการณ์ปัจจุบันมีปัจจัยที่เป็นแรงกระตุ้นให้เข้ามีส่วนร่วมทางการเมืองโดยตรงมากขึ้น เนื่องจากสื่อเทคโนโลยีที่ทันสมัยสามารถเข้าถึงข้อมูลข่าวสารได้สะดวกทุกที่และไม่จำกัดเวลา จึงทำให้ประชาชนเข้ามีส่วนร่วมทางการเมืองตามที่ตนต้องการ

รูปแบบที่ 2 การมีส่วนร่วมทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตยแบบตัวแทนหรือโดยอ้อม เป็นการปกครองที่ประชาชนเลือกผู้แทนมาจัดตั้งฝ่ายบริหาร คือรัฐบาล ในการทำหน้าที่บริหารประเทศแทนตน เพราะประชาชนจำนวนมากไม่สามารถเข้ามามีส่วนร่วมทางการเมืองได้ด้วยตนเอง การมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนจึงมีส่วนสำคัญในการส่งเสริมบทบาทของผู้แทนเพื่อให้ผู้แทนที่ทำหน้าที่แทนประชาชนได้เข้าใจปัญหาและความต้องการของประชาชน สำหรับประชาชนในเขตชุมชนเทศบาลเมืองพะเยาได้มีส่วนร่วมทางการเมืองในรูปแบบดังกล่าว ดังคำให้สัมภาษณ์ที่ว่า “...การมีส่วนร่วมทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตยโดยอ้อม เป็นการเลือกผู้แทนเพื่อให้ผู้แทนที่ทำหน้าที่แทนประชาชนที่เข้าใจปัญหาและความต้องการของประชาชน...” (นาย ธู, 2564) จากคำกล่าวนี้นี้สะท้อนให้เห็นว่า การมีส่วนร่วมทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตยของประชาชนโดยอ้อมเป็นการมอบอำนาจให้ตัวแทนหรือผู้แทนที่ตนเลือกตั้งไปใช้อำนาจแทนตน โดยประชาชนไม่ต้องยุ่งยากที่จะใช้อำนาจในเรื่องสำคัญที่ตนเองไม่มีความรู้ความเข้าใจ ซึ่งอาจจะก่อให้เกิดความเสียหายได้ จึงให้ประชาชนพิจารณาเลือกตัวแทนที่เป็นคนดี มีความรู้ความสามารถเข้าไปทำหน้าที่แทนตน และให้ผู้แทนไปเลือกฝ่ายบริหารทำหน้าที่บริหารประเทศแทนตนเองเพื่อให้เกิดประโยชน์สูงสุดแก่ตน

รูปแบบที่ 3 การมีส่วนร่วมทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตยแบบมีส่วนร่วม ประชาชนในชนบทปัจจุบันเข้าใจอย่างดีว่า ควรเข้ามามีส่วนร่วมทางการเมืองในลักษณะไหน เพราะสถานการณ์ความเห็นต่างทางการเมืองในช่วงหลายปีที่ผ่านมาทำให้ประชาชนรู้ว่า จะปฏิบัติและปรับตัวเพื่อให้รู้เท่าทันระบอบประชาธิปไตย ปัจจุบันกิจกรรมการมีส่วนร่วมทางการเมืองจึงทำให้เจ้าหน้าที่ของรัฐกับประชาชนได้มีโอกาสทำงานร่วมกันอย่างใกล้ชิด และรู้จักวางท่าทีต่อกันที่จะส่งผลถึงความสงบสุขของประชาชนในท้องถิ่น ดังคำให้สัมภาษณ์ที่ว่า “...ช่วงทศวรรษที่ผ่านมา ประชาชนเกิดความเห็นต่างทางการเมืองจนเกิดความวุ่นวายในบ้านเมือง มีการประท้วงขับไล่รัฐบาล แบ่งฝักแบ่งฝ่าย เนื่องจากขาดการมีส่วนร่วมทางการเมือง มีการพบปะพูดคุยกันระหว่างประชาชนกับผู้แทนที่ตนเลือก...” (นาย ด, 2564) จากคำกล่าวนี้นี้สะท้อนให้เห็นว่า การมีส่วนร่วมทางการเมืองเป็นสิทธิและหน้าที่ตามที่รัฐธรรมนูญรับรองสิทธิของประชาชนไว้ การมีส่วนร่วมทางการเมืองการปกครองเป็นการพัฒนาประเทศไปสู่ความเจริญ ความเที่ยงธรรม ประชาชนอยู่ดีกินดี มีความสงบสุขในชุมชน โดยเฉพาะการเมืองระดับท้องถิ่นที่ประชาชนในท้องถิ่นต้องเข้าไปมีส่วนร่วมอย่างจริงจัง เพื่อ

กำหนดแผนการพัฒนาท้องถิ่น ติดตาม ตรวจสอบการทำงานของตัวแทนของคนที่เลือกเข้าไปบริหารท้องถิ่นเพื่อป้องกันการทุจริตในหน้าที่ของเจ้าหน้าที่และนักการเมือง

รูปแบบที่ 4 การมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนในระบอบประชาธิปไตยแบบถกแถลง (सानเสวนาหาทางออก) เป็นการมีส่วนร่วมทางการเมืองระบอบประชาธิปไตยที่เกี่ยวกับกิจกรรมสาธารณชนและชุมชน โดยการมีส่วนร่วมในการแก้ไขปัญหาด้วยสันติวิธีและมีความรับผิดชอบร่วมกัน เคารพต่อสิทธิเสรีภาพและความคิดเห็นของผู้อื่น เคารพกฎหมาย รวมถึงการใช้เสรีภาพของตนเองภายในขอบเขตไม่ละเมิดเสรีภาพคนอื่น ประชาชนในเขตชุมชนเทศบาลเมืองพะเยาได้มีส่วนร่วมทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตยในรูปแบบนี้ ดังคำให้สัมภาษณ์ที่ว่า “... ประชาธิปไตยแบบถกแถลงหรือประชาธิปไตยแบบปรึกษาหารือ เป็นทางออกในการแก้ไขปัญหาต่าง ๆ ทั้งระดับชาติและระดับท้องถิ่น...” (นาย ธ, 2564) จากคำกล่าวนี้สะท้อนให้เห็นว่า การมีส่วนร่วมทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตยแบบถกแถลงเป็นกระบวนการแก้ไขปัญหาทางการเมืองเพื่อลดปัญหาความขัดแย้งหรือความคิดเห็นทางการเมือง การร่วมเสวนาเพื่อหาทางออกของปัญหานั้นทำให้ปัญหาของประชาชนในท้องถิ่นได้รับการแก้ไขโดยเร็วและตรงจุด

3) แนวทางการมีส่วนร่วมทางการเมืองตามหลักธรรมาธิปไตยของประชาชน จากการศึกษาเอกสารและสัมภาษณ์เชิงลึกพบว่า ธรรมาธิปไตยเป็นหลักการที่พระพุทธเจ้าทรงใช้ในการบริหารพุทธบริษัท โดยการนำหลักธรรมเป็นใหญ่ในการดำเนินกิจกรรม โดยสรุปหลักสำคัญ 9 ประการ ดังนี้ 1) หลักสันติ ทรงมีเป้าหมายโดยยึดความเป็นอยู่อย่างสันติ 2) หลักการบริหารจัดการงาน โดยอาศัยการร่วมกันทำงานโดยมีเป้าหมายเดียวกันเพื่อแก้ไขปัญหาหรือสร้างความเข้าใจในหมู่พระสงฆ์ 3) การวางแผนเชิงพุทธ โดยยึดหลักอริยสัจสี่ ซึ่งเป็นการวางหลักและกระบวนการวางแผนที่ชี้แนะให้แก้ไขปัญหาที่สาเหตุ 4) ความเชี่ยวชาญเชิงพุทธที่เรียกว่า เอตทัคคะ 5) การบริหารความขัดแย้งเชิงพุทธ เป็นการบริหารงานที่ช่วยลดความขัดแย้ง 6) พุทธบริการ ทรงวางหลักการให้บริการแก่ประชาชน โดยผู้บริหารองค์การภาครัฐต้องมีพรหมวิหาร 4 และสังคหวัตถุ 4 7) พุทธจริยธรรมาภิบาล ทรงปกครองคณะสงฆ์โดยธรรม ตรวจสอบวัตรปฏิบัติของคณะสงฆ์ร่วมกัน 8) พุทธสัปปายะ ทรงดำรงตนตามสมควรภูมิประเทศ และ 9) สัมฤทธิ์ผลเชิงพุทธ เป้าหมายของการเป็นพุทธบริษัท คือ ความสุขสงบและปรินิพพาน หลักธรรมาธิปไตยนี้นหากนำมาประยุกต์ใช้อย่างเหมาะสมจะช่วยส่งเสริมให้การปกครองเป็นระบอบประชาธิปไตยที่สมบูรณ์แบบ ในขณะที่เดียวกันประชาชนส่วนใหญ่ในเขตชุมชนเทศบาลเมืองพะเยาเป็นพุทธศาสนิกชน มีวิถีชีวิตเรียบง่าย โอบอ้อมอารี เผื่อแผ่ เปิดใจ

กว้าง จึงทำให้การมีส่วนร่วมทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตยในพื้นที่จังหวัดพะเยามีหลากหลายรูปแบบ เช่น การเลือกตั้งเป็นกระบวนการเลือกผู้แทนของตนเพื่อไปทำหน้าที่แทนตนในการบริหารงานประเทศและท้องถิ่น หรือกฎหมายมาบังคับใช้ประชาชนในรัฐ ดังนั้น การเลือกคนดีมีคุณธรรม มีความรู้ความสามารถเข้าไปบริหารงานบ้านเมือง จึงเป็นสิ่งสำคัญเพราะจะช่วยพัฒนาบ้านเมืองให้มีความเจริญยิ่งขึ้น ดังคำให้สัมภาษณ์ที่ว่า “...หลักธรรมาธิปไตยเป็นแนวทางปกครองที่เน้นหลักความยุติธรรม ถือธรรมเป็นหลักในการปกครอง ยึดถือความถูกต้องเป็นเครื่องมือตัดสินใจ ใช้สนับสนุนการปกครองบ้านเมือง...” (นาย น, 2564) จากคำกล่าวนี้นี้สะท้อนให้เห็นว่า หากผู้ปกครองใช้ระบอบการปกครองธรรมาธิปไตย ประเทศชาติจะเกิดความสงบสุข ไม่เกิดความวุ่นวายและความแตกแยก แม้จะมีความคิดเห็นต่าง ซึ่งสถานการณ์บ้านเมืองปัจจุบันเกิดความวุ่นวาย เพราะการเข้าสู่ตำแหน่งอย่างไม่เป็นธรรม การเอื้อผลประโยชน์ต่อกัน รวมถึงการออกกฎหมายบังคับใช้ไม่เป็นไปตามเจตนารมณ์ของประชาชน อย่างไรก็ตาม การมีส่วนร่วมทางการเมืองตามหลักธรรมาธิปไตยของประชาชนในชุมชนเทศบาลเมืองพะเยา สรุปได้ 3 แนวทาง ดังนี้

แนวทางที่ 1 ด้านธรรมาธิปไตย (การตั้งมั่นอยู่ในธรรม) การเมืองเป็นเรื่องของการจัดสรรแบ่งปันผลประโยชน์ภายในสังคม ซึ่งจำเป็นต้องมีจริยธรรมกำกับสังคมจึงจะสงบสุข ผู้นำที่มาจากการเลือกตั้งโดยพลเมืองจะมีภาวะผู้นำที่ดีมีศีลธรรมต้องสร้างความเป็นพลเมืองที่ดีในเบื้องต้น ให้รู้จักยึดประโยชน์ของประเทศและประชาชนโดยรวมเป็นหลัก ยึดเอาความถูกต้องชอบธรรมเป็นใหญ่ในการใช้อำนาจปกครองรัฐ ซึ่งหมายถึง การใช้อำนาจการบริหารประเทศที่ชอบธรรม ตรงกับหลักธรรมาภิบาล คือ หลักความโปร่งใส ดังคำให้สัมภาษณ์ที่ว่า “...การเลือกผู้นำระดับชาติหรือระดับท้องถิ่นนั้น เลือกโดยการศึกษาประวัติ ภูมิหลังที่ต่างพร้อมหรือไม่ ตั้งอยู่ในศีลธรรมหรือไม่...” (นาย ผ, 2564) จากคำกล่าวนี้นี้สะท้อนให้เห็นว่า ผู้ปกครองรัฐจะต้องตั้งมั่นในธรรมในการบริหารประเทศ โดยเฉพาะการมีส่วนร่วมในการเลือกตั้ง ซึ่งผู้มีสิทธิในการออกเสียงเลือกผู้นำหรือสมาชิกทั้งระดับชาติและระดับท้องถิ่น ต้องเลือกผู้ที่มีความรู้ความสามารถ เป็นคนดีมีคุณธรรม

แนวทางที่ 2 ด้านธรรมนิติ (ระบบที่เป็นธรรม) หลักการปกครองในระบอบประชาธิปไตยเกี่ยวข้องกับอำนาจอธิปไตย 3 ประการ ได้แก่ อำนาจบริหาร อำนาจนิติบัญญัติและอำนาจตุลาการ ซึ่งเป็นอำนาจที่ถ่วงดุลระหว่างกัน หากอำนาจนิติบัญญัติและอำนาจบริหารรวมอยู่ในคนเดียว การออกกฎหมายและบังคับใช้ก็อาจเป็นไปเพื่อผลประโยชน์ของตนและกดขี่ผู้อื่นได้ หรือหากอำนาจนิติบัญญัติและอำนาจตุลาการอยู่

ในคนเดียวกัน ผู้พิพากษาอาจตัดสินคดีโดยไม่ชอบธรรมได้ ซึ่งแนวทางการมีส่วนร่วมทางการเมืองด้านธรรมาภิบาลเป็นการเน้นย้ำการใช้อำนาจทั้ง 3 โดยชอบธรรม รวมถึงการเลือกผู้แทนด้วยระบบที่เป็นธรรม คือ ผู้มีสิทธิ์ออกเสียงได้ใช้สิทธิและหน้าที่พลเมืองตามรัฐธรรมนูญได้รับรองไว้ ไม่ซื้อสิทธิ์ขายเสียง และผู้สมัครรับเลือกตั้งไม่ใช้วิธีโกงการเลือกตั้ง ดังคำให้สัมภาษณ์ที่ว่า “...การไปใช้สิทธิเลือกตั้ง เพื่อเลือกผู้นำทั้งระดับชาติและระดับท้องถิ่น ประชาชนส่วนใหญ่เลือกผู้แทนของตนโดยพิจารณาจากคุณสมบัติของผู้สมัคร และไม่ซื้อสิทธิ์ขายเสียง...” (นาย พ, 2564) จากคำกล่าวนี้นี้สะท้อนให้เห็นว่า การมีส่วนร่วมทางการเมืองภาคประชาชนในเขตชุมชนเทศบาลเมืองพะเยามีการเคลื่อนไหวทางการเมืองที่น่าสนใจ เนื่องจากการออกมาใช้สิทธินี้นับตั้งแต่การมีรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540 ผู้ใช้สิทธิเลือกตั้งมีจำนวนเกินร้อยละ 70 โดยเฉพาะประชาชนกลุ่มอายุ 18-22 ปี เพราะประชาชนคาดหวังที่จะได้ตัวแทนตามระบบที่ชอบธรรม ไม่เอื้อประโยชน์ต่อฝ่ายใดฝ่ายหนึ่ง

แนวทางที่ 3 ด้านธรรมาภิบาล (มิติที่เป็นธรรม) หมายถึง แนวคิดที่เป็นธรรมปราศจากการได้มาซึ่งกลวิธีที่ผิดกฎหมาย ละเมิดจรรยาบรรณ ยึดเป้าหมายการบริหารปกครองเพื่อประชาชนให้ได้รับสันติสุข มิตรภาพ ภารดรภาพ สิทธิเสรีภาพ ตามที่เจตนารมณ์ของพลเมืองต้องการ ส่งผลให้ระบบการเมืองพัฒนาเป็นประชาธิปไตยมากขึ้น โดยผู้ปกครองรัฐจะต้องมีความเที่ยงธรรม ตัดสินใจที่จะทำหรือไม่ทำอะไรใด ๆ ต้องอาศัยมติของสังคมที่ชอบธรรม ได้แก่ ความเห็นของประชาชนเป็นหลัก ดังคำให้สัมภาษณ์ที่ว่า “...ผู้สมัครรับเลือกตั้งทั้งระดับชาติและระดับท้องถิ่นที่ได้รับเลือกให้เป็นผู้แทนของตน ถือเป็นมติของประชาชนในท้องถิ่นนั้น...” (นาย ล, 2564) จากคำกล่าวนี้นี้สะท้อนให้เห็นการมีส่วนร่วมทางการเมืองตามหลักธรรมาภิบาลที่ส่งเสริมให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการปกครองและกำหนดวิถีชีวิตของชุมชน ผ่านกระบวนการจัดทำแผนพัฒนาท้องถิ่น โดยให้ประชาชนได้แสดงความคิดเห็นต่อแผนพัฒนาท้องถิ่น และลงมติรับร่างแผนพัฒนาท้องถิ่นโดยปราศจากการใช้อำนาจบังคับหรือกลโกง

อภิปรายผล

การวิจัยเรื่องนี้มีประเด็นการอภิปรายผลที่น่าสนใจ ดังนี้ 1) ลักษณะการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนในชุมชนเขตเทศบาลเมืองพะเยา จะเห็นว่า ประชาชนมีความตื่นตัวเข้ามามีส่วนร่วมทางการเมือง โดยหน่วยงานภาครัฐเปิดโอกาสให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการแสดงความคิดเห็นและกระทำการสิ่งที่มีผลกระทบต่อตนหรือชุมชน ทั้งนี้รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 ได้รับรองสิทธิของประชาชนไว้

อย่างหนึ่ง คือ สิทธิในการร่วมแสดงความคิดเห็นในการกำหนดนโยบาย ออกกฎหมายที่จะมีผลกระทบต่อตนเอง ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของยูว์เมธี วุฒิเมธี (2546) ได้กล่าวว่า การมีส่วนร่วมของประชาชนได้มีส่วนร่วมในความคิดริเริ่ม การพิจารณาตัดสินใจ การร่วมปฏิบัติและรับผิดชอบในเรื่องต่าง ๆ ที่มีผลกระทบต่อประชาชน ประชาชนจะมีส่วนร่วมในการแก้ไขปัญหาและพัฒนาความเป็นอยู่ให้ดีขึ้น ผู้ทำการเปลี่ยนแปลงต้องยอมรับปรัชญาการพัฒนาชุมชนพื้นฐานว่า มนุษย์ทุกคนปรารถนาที่จะอยู่ร่วมกับผู้อื่นอย่างมีความสุข ได้รับการปฏิบัติอย่างเป็นธรรมและเป็นที่ยอมรับของผู้อื่น และสอดคล้องกับแนวคิดของพรศักดิ์ ผ่องแผ้ว (2526) ได้กล่าวว่า การมีส่วนร่วมทางการเมืองเป็นกิจกรรมความสมัครใจของสมาชิกในสังคม ซึ่งมีจุดมุ่งหมายทั้งทางตรงและทางอ้อมต่อการกำหนดนโยบายหรือการทำงานของรัฐบาล เช่น การใช้สิทธิ์เลือกตั้ง การถกเถียงปัญหาการเมืองหรือการสมัครรับเลือกตั้งเป็นตัวแทนของประชาชน นอกจากนั้นงานวิจัยของเปรมศักดิ์ แก้วมรกฏ (2560) ที่ศึกษาประเด็นการมีส่วนร่วมทางการเมืองของวัยรุ่นในจังหวัดสงขลาพบว่า การมีส่วนร่วมทางการเมืองของวัยรุ่นอยู่ในรูปแบบการพูดคุยเรื่องการเมือง แต่เนื้อหาหลัก คือ การใช้สิทธิ์เลือกตั้งที่เห็นว่า เป็นหน้าที่ที่สำคัญ ประเด็นนี้มีลักษณะสอดคล้องกับการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนในชุมชนเทศบาลเมืองพะเยา โดยเฉพาะคนรุ่นใหม่ที่มีอายุ 18 ปีบริบูรณ์ ที่มองเห็นความสำคัญของการออกไปใช้สิทธิ์การเลือกตั้งและออกไปใช้สิทธิ์มากกว่าในอดีต

2) รูปแบบการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนในชุมชนเทศบาลเมืองพะเยา จะเห็นว่า การมีส่วนร่วมทางการเมืองการปกครองของประชาชนในปัจจุบันมีรูปแบบและพื้นที่สาธารณะที่หลากหลาย ทำให้การมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนเปลี่ยนแปลงไปอย่างมีประสิทธิภาพ เช่น การเข้าถึงข้อมูลทางการเมืองด้วยสมาร์ทโฟน (Smartphone) การสร้างเครือข่ายสื่อสังคมออนไลน์ ทั้งนี้ การใช้สื่อเทคโนโลยีทำให้คนรุ่นใหม่ที่มีความคิดก้าวหน้าหันมาสนใจ ตื่นตัวต่อการตรวจสอบการใช้อำนาจรัฐ

เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านสามารถอภิปรายผลได้ ดังนี้ 2.1 การมีส่วนร่วมทางการเมืองในระบบประชาธิปไตยโดยตรงพบว่า ในปัจจุบันประชาชนทั่วไปและคนรุ่นใหม่ในชุมชนเทศบาลเมืองพะเยามีส่วนร่วมทางการเมืองโดยแสดงความคิดเห็นผ่านสื่อสังคมออนไลน์มากขึ้น ทั้งนี้ การเข้ามามีส่วนร่วมทางการเมืองไม่ใช่เฉพาะเป็นการเลือกผู้แทนเข้าไปทำหน้าที่แทนตนเท่านั้น แต่รวมถึงการควบคุม ตรวจสอบ ติดตามการทำงานของรัฐบาล ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของสิทธิพันธ์ พุทธหุณ (2541) ที่ว่า การใช้สิทธิ์เลือกตั้งเป็นกิจกรรมของแต่ละคนในการเลือกตั้งตัวแทนของตนเข้าไปใช้อำนาจ

ในการปกครอง สิทธิเลือกตั้งจึงเป็นเครื่องมือสำคัญยิ่งในการควบคุมรัฐบาล และยังสอดคล้องกับแนวคิดของคณะอนุกรรมการจัดทำสารานุกรมสำหรับเยาวชนฯ (2558) ได้อธิบายว่า การมีส่วนร่วมทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตยโดยตรง (Direct Democracy) ประชาชนของรัฐจะทำหน้าที่เป็นสภา โดยทุกคนมีส่วนร่วมในการประชุมพิจารณาเรื่องต่าง ๆ ด้วยตัวเอง เพราะเชื่อว่า ประชาชนทุกคนต้องมีส่วนร่วมในการกำหนดกฎเกณฑ์ในสังคม แต่ภายหลังเมื่อสมาชิกของสังคมเพิ่มจำนวนมากขึ้นและสังคมมีความซับซ้อนขึ้น การปกครองในระบอบประชาธิปไตยโดยตรงจึงเป็นเรื่องยากที่จะทำได้จริง เพราะประชาชนทุกคนไม่สามารถใช้อำนาจของตนเองได้ในทุกกิจกรรมของประเทศ นอกจากนั้น ยังสอดคล้องกับงานวิจัยของนิยม เวชกามา (2561) ซึ่งเกี่ยวกับรูปแบบการมีส่วนร่วมทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตยของประชาชนชาวสกลนคร ตามแนวพุทธจิตวิทยาพบว่า การมีส่วนร่วมทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตยโดยตรง ประชาชนทำหน้าที่เป็นสภาใช้อำนาจนิติบัญญัติ บริหารและตุลาการด้วยตนเอง โดยมีความคิด คำพูดและการกระทำที่ประกอบด้วยเมตตาต่อกัน กระจ่ายผลประโยชน์ ปฏิบัติตามระเบียบวินัยและกฎหมาย รับฟังความคิดเห็นของผู้อื่นและเคารพความเห็นต่าง

2.2 การมีส่วนร่วมทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตยแบบตัวแทนหรือโดยอ้อมพบว่า การมีส่วนร่วมทางการเมืองเป็นการเลือกตัวแทนทั้งระดับท้องถิ่นและระดับชาติในการออกกฎหมายและบริหารประเทศ ซึ่งประชาชนต้องยึดมั่นในหลักความสุจริตและเที่ยงธรรมเพื่อให้ได้คนดีไปพัฒนาท้องถิ่นและประเทศ รัฐธรรมนูญฯ พุทธศักราช 2560 มาตรา 78 จึงบัญญัติกำหนดหน้าที่พื้นฐานของประชาชนไว้ว่า รัฐพึงส่งเสริมให้ประชาชนและชุมชนมีความรู้ความเข้าใจที่ถูกต้องเกี่ยวกับการปกครองระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข และมีส่วนร่วมในการพัฒนาประเทศด้านต่าง ๆ การจัดทำบริการสาธารณะทั้งในระดับชาติและระดับท้องถิ่น ตลอดจนการตัดสินใจทางการเมืองและการอื่นใดบรรดาที่อาจมีผลกระทบต่อประชาชนหรือชุมชน ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของคณะอนุกรรมการจัดทำสารานุกรมสำหรับเยาวชนฯ (2558) ได้อธิบายว่า การมีส่วนร่วมทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตยโดยอ้อม (Representative Democracy) การมีส่วนร่วมในรูปแบบนี้ คือการที่ประชาชนได้ทำหน้าที่เลือกผู้แทนเข้าไปใช้อำนาจอธิปไตยแทนตนในรัฐสภา และสอดคล้องกับงานวิจัยของนิยม เวชกามา (2561) ที่พบว่า การมีส่วนร่วมทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตยโดยอ้อม ประชาชนเลือกผู้แทนไปใช้อำนาจนิติบัญญัติและ

บริหารแทนตนผ่านการเลือกตั้งด้วยความรัก สามัคคี ปราปรณาดีและหวังประโยชน์สุขร่วมกัน

2.3 การมีส่วนร่วมทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตยแบบมีส่วนร่วม เป็นการเปิดโอกาสให้ประชาชนมีอำนาจตัดสินใจทางการเมืองและการบริหารในเรื่องสำคัญที่มีผลกระทบต่อการดำเนินชีวิตของประชาชน อำนาจในการตรวจสอบและควบคุมการทำงานของผู้แทนที่ตนเลือกเพื่อไปบริหารบ้านเมือง รวมถึงการมีส่วนร่วมในการติดตามและตรวจสอบการใช้อำนาจรัฐ เพื่อเสริมสร้างความสัมพันธ์ให้เกิดขึ้นอย่างมีประสิทธิภาพ ประชาชนสามารถเรียนรู้และปรับตัวอย่างเท่าทันเพื่อป้องกันและแก้ไขปัญหาของชุมชน ร่วมกันวางแผนดำเนินงานผ่านการจัดเวทีประชาคม เน้นการมีส่วนร่วมของประชาชนในการคิดวิเคราะห์ปัญหาพร้อมกับหน่วยงานต่าง ๆ ซึ่งจะส่งผลให้ประชาชนมีความรู้ความเข้าใจในระบอบประชาธิปไตยอย่างถ่องแท้ รู้จักใช้สิทธิ์โดยไม่กระทบต่อสิทธิและเสรีภาพของบุคคลอื่น ดังแนวคิดของคณะอนุกรรมการจัดทำสารานุกรมสำหรับเยาวชนฯ (2558) ที่อธิบายว่า การมีส่วนร่วมทางการเมืองแบบมีส่วนร่วม (Participatory Democracy) เป็นการนำการมีส่วนร่วมทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตยแบบโดยตรงกับแบบโดยอ้อมมารวมกัน โดยเปิดโอกาสให้ประชาชนหรือสถาบันการเมือง อาทิ ภาคประชาชน องค์กรอิสระ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ทำหน้าที่ในการติดตามและตรวจสอบการใช้อำนาจรัฐได้อย่างเต็มที่ และสอดคล้องกับงานวิจัยของนิยม เวชกามา (2561) ที่พบว่า การมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนในระบอบประชาธิปไตยแบบมีส่วนร่วม ประชาชนมีอำนาจตัดสินใจทางการเมืองและการบริหารในเรื่องสำคัญที่มีผลกระทบต่องานชีวิตของตนในรูปแบบของภาคพลเมืองหรือผ่านตัวแทนตามหลักสราณียธรรม

2.4 การมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนในระบอบประชาธิปไตยแบบถกแถลง เป็นการมีส่วนร่วมทางการเมืองภาคพลเมืองหรือภาคประชาชน โดยส่งเสริมให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนาท้องถิ่นและประเทศในทุกกิจกรรม โดยเฉพาะที่เกี่ยวกับการศึกษา อาชีพและสุขภาพของประชาชน อย่างไรก็ตาม ผู้วิจัยวิเคราะห์ว่า การมีส่วนร่วมทางการเมืองแบบถกแถลงเป็นการแก้ไขปัญหาของประชาธิปไตยแบบตัวแทนที่ไม่สามารถตอบสนองความต้องการของประชาชน รูปแบบการมีส่วนร่วมในลักษณะนี้ที่เห็นได้ชัด คือ การที่ภาคประชาชนมีส่วนร่วมในการวิเคราะห์ แลกเปลี่ยน ถกแถลงกันเพื่อนำเสนอแนวคิดของตนในการสร้างนโยบายที่เหมาะสมสำหรับตนเองและชุมชน สามารถตอบสนองข้อเรียกร้อง เพื่อให้ตัวแทนของตนหรือรัฐบาลนำไปปฏิบัติต่อไป ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของคณะอนุกรรมการจัดทำ

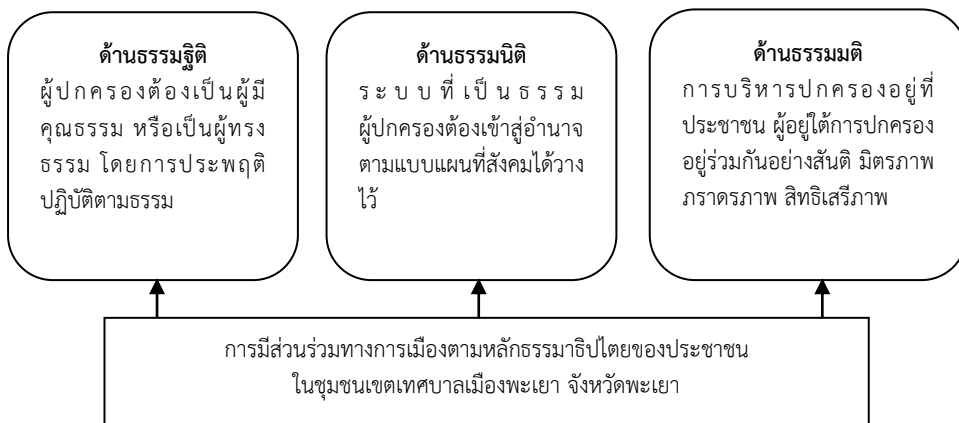
สารานุกรมสำหรับเยาวชนฯ (2558) ได้อธิบายว่า การมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนในระบอบประชาธิปไตยแบบถกแถลง (Deliberative Democracy) เป็นกระบวนการสำคัญของประชาธิปไตยภาคพลเมือง ประชาธิปไตยชุมชนหรือประชาธิปไตยทางตรง เป็นความพยายามในการแก้ไขข้อบกพร่องของประชาธิปไตยแบบตัวแทนที่เป็นรูปแบบตายตัว ซึ่งไม่ตอบสนองความต้องการของประชาชนที่มีความซับซ้อนและหลากหลายได้ ทั้งนี้ หลักการประชาธิปไตยแบบถกแถลงไม่ได้เป็นสิ่งที่ขัดแย้งกับระบอบประชาธิปไตยแบบตัวแทน เพราะระบอบประชาธิปไตยทั้งสองแบบสามารถอยู่คู่กันได้ ทั้งนี้ ประชาธิปไตยแบบถกแถลงจะช่วยแก้ไขข้อบกพร่องของระบบการเมืองแบบตัวแทน โดยภาคพลเมืองที่มีความสำนึกทางการเมือง (Active Citizen) และมีจิตสาธารณะรวมหมู่ (Civic Life) และสอดคล้องกับงานวิจัยของนิยม เวชกามา (2561) ที่พบว่า ด้านการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนในระบอบประชาธิปไตยแบบถกแถลง เป็นกระบวนการสำคัญของประชาธิปไตยภาคพลเมืองในรูปของประชาธิปไตยชุมชน เป็นความพยายามที่จะแก้ไขปัญหาที่เกิดจากข้อบกพร่องของประชาธิปไตยแบบตัวแทนที่เป็นรูปแบบสถาบันที่ตายตัว ไม่สามารถตอบสนองความต้องการของประชาชนที่มีความซับซ้อนและหลากหลายให้มีความสามัคคีร่วมมือกันด้วยไมตรีจิต

3) แนวทางการมีส่วนร่วมทางการเมืองตามหลักธรรมาธิปไตยของประชาชน ในชุมชนเทศบาลเมืองพะเยาพบว่า มีหลักธรรมาธิปไตยเพื่อให้มีจิตสาธารณะ เป็นเงื่อนไขสำคัญของการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชน และเกิดจากความเต็มใจของประชาชนเพื่อแก้ไขปัญหาบนพื้นฐานของความเสมอภาค ทุกคนมีสิทธิเข้ามามีส่วนร่วมทางการเมืองได้ตามหลักธรรมาธิปไตย รวมทั้งมีส่วนร่วมในกระบวนการตัดสินใจของรัฐบาลเกี่ยวกับนโยบายการบริหารงานของรัฐบาลที่ส่งผลกระทบต่อวิถีชีวิตของประชาชน ที่สำคัญประชาชนต้องมีสำนึกทางการเมืองโดยการเข้ามามีส่วนร่วมทางการเมืองเพื่อผลประโยชน์ของประเทศชาติและประชาชนเป็นสำคัญ พร้อมทั้งรัฐต้องส่งเสริมให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมทางการเมืองตามกระบวนการของกฎหมายอย่างเป็นธรรม ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของพระธรรมกิตติวงศ์ (ทองดี สุรเตโช) (2548) ได้อธิบายว่า ธรรมาธิปไตย หมายถึง การยึดถือหลักเหตุผล ความจริง ความถูกต้อง ความเป็นธรรมในการบริหารจัดการ โดยละเว้นการยึดถือตนและกระแสเสียงคนส่วนใหญ่ที่ไม่เป็นธรรม ขณะที่พระมหาจุติชัย วชิรเมธี (2551) ได้อธิบายว่า ธรรมาธิปไตย คือ ระบบการตัดสินใจที่ยึดธรรมะ คือ ความจริง ความถูกต้อง ดีงามและประโยชน์สุขของประชาชนเป็นใหญ่ ถ้านำหลักธรรมาธิปไตยมาปกครองในระบอบประชาธิปไตยจะ

กลายเป็นธัมมิกประชาธิปไตย ส่วนนิยม เวชกามา (2561) เห็นว่า แนวทางการสร้างรูปแบบการมีส่วนร่วมทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตยของประชาชนในด้านการมีส่วนร่วม ไม่ว่าจะเป็นแบบโดยตรง โดยอ้อม โดยการมีส่วนร่วมและถกแถลงต้องตั้งอยู่บนหลักเมตตาทายกรรม เมตตาวิกรรม เมตตาโนกรรม คือ มีความปรารถนาดีต่อกัน จัดสรรผลประโยชน์ทั่วถึง เคารพกฎหมายและบังคับใช้อย่างเท่าเทียม รวมทั้งการเคารพและรับฟังความคิดเห็นของผู้อื่นที่เห็นต่าง

องค์ความรู้จากการวิจัย

จากที่กล่าวมา การมีส่วนร่วมทางการเมืองตามหลักธรรมาธิปไตยของประชาชนในชุมชนเขตเทศบาลเมืองพะเยา จังหวัดพะเยา สามารถสรุปได้ 3 ด้าน ดังนี้

ตาราง 1 แนวทางการมีส่วนร่วมทางการเมืองตามหลักธรรมาธิปไตยของประชาชน
ในชุมชนเขตเทศบาลเมืองพะเยา จังหวัดพะเยา

ในตารางนี้อธิบายได้ ดังนี้ 1) ด้านธรรมฐิติ เป็นการมีส่วนร่วมทางการเมืองด้วยความเต็มใจและมีความรู้ความเข้าใจ รวมทั้งการมีอิสระทางความคิดและการตัดสินใจด้วยตนเอง การมีส่วนร่วมของประชาชนทำได้หลายระดับขึ้นอยู่กับความสนใจ ทั้งนี้ การมีส่วนร่วมทางการเมืองเป็นสิ่งที่ถูกต้องตามหลักการปกครองในระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข นอกจากนั้น ประชาชนสามารถมีส่วนร่วมทางการเมืองทั้งโดยตรงและทางอ้อม เช่น การมีส่วนร่วมในการเลือกผู้แทนที่ยึดมั่นในธรรมไปทำหน้าที่ในการบริหารบ้านเมือง

2) ด้านธรรมนิติ เป็นรูปแบบวิธีการปกครองตามแนวทางพระพุทธศาสนาที่ยึดหลักความถูกต้อง โดยการเลือกผู้สมัครรับเลือกตั้งให้เป็นไปตามระบบกฎหมายที่

กำหนดไว้ มีวัฒนธรรมทางการเมืองที่เน้นสิทธิเสรีภาพ ความเสมอภาค ความยุติธรรม และน้ำใจนักการเมือง การปฏิบัติตามกฎเกณฑ์ถือเป็นเรื่องสำคัญอย่างยิ่งของการเลือกตั้ง ไม่ซื้อสิทธิขายเสียงหรือโกงการเลือกตั้งเพื่อให้ชนะคะแนนแล้วเข้ามาบริหารบ้านเมือง

3) ด้านธรรมดี เป็นแนวคิดที่เป็นธรรม ปราศจากการได้มาซึ่งกลวิธีที่ผิดกฎหมายหรือละเมิดจรรยาบรรณ ยึดเป้าหมายการบริหารปกครองเพื่อประชาชน ให้ได้รับสันติสุข มิตรภาพ ภารดรภาพ สิทธิเสรีภาพ ตามที่เจตนารมณ์ของพลเมืองต้องการ ทั้งนี้ การมีส่วนร่วมทางการเมืองตามหลักธรรมาธิปไตยของประชาชนในชุมชนเขตเทศบาลเมืองพะเยาใช้มิติของเสียงส่วนใหญ่เป็นหลัก ทั้งการเลือกผู้แทนตนหรือการลงมติรับร่างแผนการพัฒนาท้องถิ่นต้องอาศัยมติของสังคมที่ชอบธรรม

สรุป

การวิจัยเรื่องนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาลักษณะการมีส่วนร่วมทางการเมืองรูปแบบการมีส่วนร่วมทางการเมืองและแนวทางการมีส่วนร่วมทางการเมืองตามหลักธรรมาธิปไตยของประชาชนในชุมชนเขตเทศบาลเมืองพะเยา ผลการวิจัยพบว่า 1) ประชาชนในชุมชนเขตเทศบาลเมืองพะเยามีความตื่นตัวเข้ามีส่วนร่วมทางการเมืองโดยหน่วยงานภาครัฐเปิดโอกาสให้ประชาชน ไม่ว่าจะเป็นบุคคลหรือกลุ่มบุคคลเข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรมใดกิจกรรมหนึ่งในลักษณะของการร่วมกันคิด ร่วมกันทำ 2) รูปแบบการมีส่วนร่วมทางการเมืองการปกครองสามารถจำแนกได้ 4 รูปแบบ คือ (1) แบบโดยตรง (2) แบบตัวแทนหรือโดยอ้อม (3) แบบมีส่วนร่วม (4) แบบถกแถลง 3) แนวทางการมีส่วนร่วมทางการเมืองตามหลักธรรมาธิปไตยของประชาชนในชุมชนเขตเทศบาลเมืองพะเยาต้องมีหลักธรรมกำกับเพื่อให้มีจิตสาธารณะ เป็นเงื่อนไขสำคัญของการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนและต้องเกิดจากความเต็มใจของประชาชนที่จะเข้าร่วม จากผลการวิจัยนี้พบองค์ความรู้ที่เป็นแนวทางการมีส่วนร่วมทางการเมืองตามหลักธรรมาธิปไตย 3 ด้าน คือ 1) ด้านธรรมฐิติ 2) ด้านธรรมนิติ และ 3) ด้านธรรมดี สำหรับการวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะบางประการ ดังนี้ 1) รัฐควรส่งเสริมสนับสนุนให้ประชาชนมีส่วนร่วมทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตยแบบมีส่วนร่วมจะทำให้การเมืองภาคประชาชนเข้มแข็งจนทำให้ประชาชนสามารถพึ่งพาตนเองได้ 2) รัฐควรส่งเสริมสนับสนุนให้ประชาชนเข้าใจบทบาทอำนาจหน้าที่และกระบวนการมีส่วนร่วมทางการเมืองแบบตัวแทน 3) องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นควรทำหน้าที่เป็นแกนนำให้ความรู้แก่ประชาชนเกี่ยวกับสิทธิและหน้าที่ของพลเมืองในระบอบ

ประชาธิปไตย 4) นักการเมืองในฐานะเป็นตัวแทนของประชาชนต้องมีมาตรฐานด้านคุณธรรมที่จะทำให้สำนึกและจิตสำนึกสาธารณะที่ดี ซึ่งเป็นไปตามหลักธรรมาธิปไตย ทำให้สังคมและการปกครองระบอบประชาธิปไตยเป็นการปกครองที่ส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชนเป็นสำคัญ

เอกสารอ้างอิง

- คณะอนุกรรมการจัดทำสารานุกรมสำหรับเยาวชนฯ. (2558). *สารานุกรมการเมืองไทยสำหรับเยาวชน เล่มที่ 3 เรื่อง การเมืองไทยในบริบทความเชื่อมโยงกับภาคส่วนอื่น*. กรุงเทพมหานคร: อัมรินทร์พรินต์ติ้งแอนด์พับลิชชิ่ง.
- จันทนา สุทธิจารี. (2544). *การเมืองการปกครองไทยตามรัฐธรรมนูญฉบับประชาชน*. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์ วี.เจ. พรินต์ติ้ง.
- ธีรยุทธ บุญมี. (2556). *การมีส่วนร่วมทางการเมืองตามวิถีประชาธิปไตย*. กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- นาย ค. (2564). ผู้ให้ข้อมูลหลัก. *สัมภาษณ์*. 22 สิงหาคม.
- นาย ฉ. (2564). ผู้ให้ข้อมูลหลัก. *สัมภาษณ์*. 11 สิงหาคม.
- นาย ญ. (2564). ผู้ให้ข้อมูลหลัก. *สัมภาษณ์*. 23 สิงหาคม.
- นาย ฐ. (2564). ผู้ให้ข้อมูลหลัก. *สัมภาษณ์*. 24 สิงหาคม.
- นาย ด. (2564). ผู้ให้ข้อมูลหลัก. *สัมภาษณ์*. 30 สิงหาคม.
- นาย ธ. (2564). ผู้ให้ข้อมูลหลัก. *สัมภาษณ์*. 23 สิงหาคม.
- นาย น. (2564). ผู้ให้ข้อมูลหลัก. *สัมภาษณ์*. 30 สิงหาคม.
- นาย พ. (2564). ผู้ให้ข้อมูลหลัก. *สัมภาษณ์*. 30 สิงหาคม.
- นาย ฟ. (2564). ผู้ให้ข้อมูลหลัก. *สัมภาษณ์*. 23 สิงหาคม.
- นาย ล. (2564). ผู้ให้ข้อมูลหลัก. *สัมภาษณ์*. 27 สิงหาคม.
- นิยม เวชกามา. (2561). *รูปแบบการมีส่วนร่วมทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตยของประชาชนชาวสกลนครตามแนวพุทธจิตวิทยา*. คุุณิพนธ์ปริญญาพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- ปริญญา เทวานฤมิตรกุล. (2554). *สิทธิเสรีภาพ และการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชน*. กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- เปรมศักดิ์ แก้วมรกต. (2560). *วัฒนธรรมการมีส่วนร่วมทางการเมืองของวัยรุ่นในสังคมพหุวัฒนธรรม: กรณีศึกษาอำเภอเทพา จังหวัดสงขลา*. วิทยานิพนธ์ปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์.

- พรศักดิ์ ผ่องแผ้ว. (2526). *ข่าวสารการเมืองของคนไทย*. กรุงเทพมหานคร: เจ้าพระยาการพิมพ์.
- พระธรรมกิตติวงศ์ (ทองดี สุรเตโช). (2548). *คำวัด: พจนานุกรมเพื่อการศึกษาพุทธศาสนา*. กรุงเทพมหานคร: เลียงเชียง.
- พระมหาจุฬาลงกรณ วชิรเมธี. (2551). *ธรรมาธิปไตย*. กรุงเทพมหานคร: โพสท์บุ๊กส์.
- ภูสิทธิ์ ชันติกุล. (2553). *รูปแบบการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนเขตดุสิต กรุงเทพมหานคร*. รายงานการวิจัย. มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา.
- ยุวัฒน์ วุฒิเมธี. (2546). *หลักการพัฒนาชุมชน และหลักการพัฒนาชนบท*. กรุงเทพมหานคร: ไทยอนุเคราะห์ไทย.
- สมบัติ อารังธัญวงศ์. (2554). *การเมือง: แนวความคิดและการพัฒนา*, พิมพ์ครั้งที่ 19. กรุงเทพมหานคร: เสมาธรรม.
- สิทธิพันธ์ พุทธหนู. (2541). *ทฤษฎีพัฒนาการเมือง*, พิมพ์ครั้งที่ 7. กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยรามคำแหง.
- Suyaprom, S. (2017). The Study of Citizenship for Democracy Promotion in Locality. *Journal of MCU Social Science Review*. 6 (2), 85-100.

การบริหารสาขาพรรคการเมืองไทยภายใต้กฎหมายพรรค
การเมืองฉบับ พ.ศ. 2560: ปัญหา อุปสรรค และข้อเสนอแนะ
The Administrations of Thai Political Party Branches under
the Political Party Act B.E. 2560: Problems, Obstacles,
and Suggestions

อเนก สุขดี¹, เสนีย์ คำสุข²

Anek Sookdee¹, Senee Comsook²

วิทยาลัยการจัดการและพัฒนาท้องถิ่น มหาวิทยาลัยราชภัฏพิบูลสงคราม¹,

คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย²

College of Local Management and Development,

Pibulsongkram Rajabhat University¹,

Faculty of Social Sciences, Mahamakut Buddhist University²

Corresponding Author, E-mail: anek.s@psru.ac.th

บทคัดย่อ

บทความนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาการบริหารสาขาพรรคการเมือง ปัญหา อุปสรรคและข้อเสนอแนะในการบริหารสาขาพรรคการเมืองภายใต้กฎหมายพรรคการเมืองฉบับ พ.ศ. 2560 โดยการสัมภาษณ์กรรมการสาขาพรรค สมาชิกพรรคและผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้อง ซึ่งเป็นตัวแทนของพรรคการเมืองขนาดใหญ่ ขนาดกลางและขนาดเล็ก ในเขตพื้นที่ภาคเหนือ ภาคกลาง ภาคตะวันออกเฉียงเหนือและภาคใต้ และจากเอกสาร งานวิจัยที่เกี่ยวกับแนวคิดการมีส่วนร่วม การบริหาร การสร้างเครือข่ายทางสังคมและระบบอุปถัมภ์ ผลการศึกษาพบว่า 1) สาขาพรรคการเมืองส่วนใหญ่บริหารโดยคณะกรรมการสาขาพรรคการเมือง ซึ่งประกอบด้วยหัวหน้าสาขาและกรรมการสาขาพรรคการเมือง ตามจำนวนที่กำหนดในข้อบังคับพรรคซึ่งไม่น้อยกว่า 7 คน ทั้งนี้สาขาพรรคการเมืองจะดำเนินกิจกรรมเฉพาะในช่วงที่มีการเลือกตั้งและการประชุมใหญ่สามัญประจำปีสาขาพรรค โดยใช้ความสัมพันธ์ส่วนตัว ความเป็นญาติหรือพวกพ้องมาบริหารสาขาพรรค เพราะรู้สึกเชื่อใจและทำงานร่วมกันได้อย่างราบรื่น 2) สาขา

พรรคการเมืองประสบปัญหาในการบริหาร เนื่องจากขาดการสนับสนุนจากพรรค
สำนักงานใหญ่ ความไม่พร้อมด้านงบประมาณและการจัดหาบุคลากรเข้าเป็นสมาชิก
3) ข้อเสนอแนะ คือ การบริหารสาขาพรรคการเมืองต้องอาศัยความร่วมมือจากทุกภาค
ส่วน โดยเฉพาะสำนักงานใหญ่ควรสนับสนุนด้านงบประมาณและเปิดโอกาสให้สมาชิก
มีส่วนร่วมในการดำเนินกิจกรรมอย่างกว้างขวาง องค์ความรู้ใหม่ คือ 1) สาขาพรรค
การเมืองมีความเกี่ยวข้องโดยตรงกับการดำรงอยู่ของพรรคการเมือง โดยสาขาพรรค
การเมืองที่ศึกษาล้วนแต่ดำเนินการจัดตั้งและพยายามจัดตั้งสาขาพรรคให้เป็นไปตาม
กรอบของกฎหมายพรรคการเมืองฉบับ พ.ศ. 2560 และ 2) ข้อค้นพบการบริหารสาขา
พรรคการเมืองให้มีประสิทธิภาพนั้นมีประเด็นสำคัญ ได้แก่ บุคลากรและงบประมาณ

คำสำคัญ: การบริหารพรรคการเมือง; สาขาพรรคการเมือง; กฎหมายพรรคการเมือง;
พรรคการเมือง

Abstract

This research aims to study the administrations of political party branches, problems, obstacles, and suggestions for the administrations of political party branches under the Political Party Act B.E. 2560. The study is conducted by interviewing party branch committees, party members, and stakeholders who are representatives of large, medium, and small political parties in the Northern, Central, Northeastern, and Southern regions as well as studying from documents, research works related to the concepts of participation, administration, social networking, and fostering system. The results of the study indicate that 1) the majority of political party branch administrations are implemented by branch committees which consist of branch leaders and committees according to the number of committees specified in the party regulation, at least 7 people. At any rate, political party branches often have specific activities during elections and annual general meetings of party branches. In addition, personal relationships, kinship or favoritism are often used in the administrations of the political party branches because having created a feeling of trust and smooth cooperation. 2) Political party branches face problems in the administrations due to the lack of

support from party headquarters, inadequacy in budgets, and recruitment of personnel to join as party members. 3) For suggestions, the administrations of political party branches require cooperation from all sectors. Especially, party headquarters should pay more attention to political party branches by supporting budget and providing opportunities for political party members to participate in activities with political party branches broadly. The body of knowledge obtained: 1) political party branches are directly related to the existence of political parties. The studied political party branches has totally established and attempted to establish political party branches in accordance with the framework of the Political Party Act B.E. 2560 indeed. 2) The findings indicate that an effective administration of political party branches is included into key issues, namely personnel and budgets.

Keywords: Political Party Administration; Political Party Branches; Political Party Act; Political Party

บทนำ

กฎหมายพรรคการเมืองฉบับแรกของไทยประกาศใช้เมื่อปี พ.ศ. 2498 มาตรา 5 ได้กำหนดให้พรรคการเมืองสามารถตั้งสาขาพรรคการเมืองได้โดยให้แจ้งที่ตั้งสำนักงานสาขาต่อสำนักงานปลัดกระทรวง กระทรวงมหาดไทย จวบจนถึงปัจจุบันได้มีการประกาศใช้กฎหมายพรรคการเมืองฉบับ พ.ศ. 2560 ซึ่งเป็นกฎหมายพรรคการเมืองฉบับที่ 7 ของประเทศไทย ได้กำหนดให้พรรคการเมืองต้องจัดตั้งสาขาพรรคการเมืองด้วยเช่นกัน โดยเฉพาะในมาตรา 33 (2) กำหนดว่า ภายในหนึ่งปีนับแต่วันที่นายทะเบียนรับจดทะเบียน พรรคการเมืองต้องดำเนินการจัดให้มีสาขาพรรคการเมืองในแต่ละภาคตามบัญชีรายชื่อภาคและจังหวัดที่คณะกรรมการกำหนด อย่างน้อยภาคละหนึ่งสาขา ทั้งนี้ เพื่อช่วยเสริมสร้างฐานอำนาจทางการเมืองแก่พรรคการเมือง เป็นสื่อกลางในการประสานงานระหว่างพรรคสำนักงานใหญ่และสาขาพรรคการเมืองในพื้นที่ (เสนีย์ คำสุข และอนนก สุขดี, 2564ก: 310) ด้วยเหตุนี้ สาขาพรรคการเมืองจึงมีความสำคัญต่อการก่อเกิด การดำรงอยู่และการสิ้นสุดของพรรคการเมืองเป็นอย่างมาก เพราะหากพรรคการเมืองใดมีจำนวนสาขาพรรคการเมืองไม่ถึงภาคละหนึ่งสาขาเป็น

ระยะเวลาติดต่อกันหนึ่งปี พรรคการเมืองจะสิ้นสภาพความเป็นพรรคการเมืองตามที่บัญญัติไว้ในกฎหมายพรรคการเมืองฉบับ พ.ศ. 2560 มาตรา 91 (3)

เมื่อจัดตั้งสาขาพรรคการเมืองแล้ว พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยพรรคการเมือง พ.ศ. 2560 มาตรา 33 ได้กำหนดให้คณะกรรมการสาขาพรรคการเมืองประกอบด้วยหัวหน้าสาขาและกรรมการสาขาพรรคการเมืองตามจำนวนที่กำหนดในข้อบังคับพรรคซึ่งต้องไม่น้อยกว่า 7 คน และมาตรา 34 กำหนดอำนาจหน้าที่ในการบริหารและการดำเนินกิจกรรมทางการเมืองของสาขาพรรคการเมืองให้เป็นไปตามที่กำหนดในข้อบังคับในเขตพื้นที่รับผิดชอบของสาขาพรรคการเมืองนั้น (พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยพรรคการเมือง พ.ศ. 2560, 2560) คณะกรรมการสาขาพรรคการเมืองจึงมีความสำคัญต่อการบริหารสาขาพรรคการเมืองเนื่องจากสาขาพรรคการเมืองถือเป็นตัวแทนของพรรคการเมืองในดำเนินกิจกรรมทางการเมืองในพื้นที่ต่าง ๆ ของประเทศ โดยเฉพาะในพื้นที่ที่ห่างไกลจะได้มีความใกล้ชิดกับประชาชนและจัดกิจกรรมการมีส่วนร่วมทางการเมืองกับพรรคการเมืองได้มากขึ้น (อเนก สุขดี, 2556: 75) ทั้งนี้ หากการบริหารสาขาพรรคการเมืองเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพก็จะส่งผลให้การดำเนินกิจกรรมในพื้นที่ที่มีความต่อเนื่อง รวมทั้งสาขาพรรคการเมืองและพรรคสำนักงานใหญ่มีความเข้มแข็งมากขึ้น

อย่างไรก็ตาม การบริหารสาขาพรรคการเมืองในช่วงที่ผ่านมายังคงประสบปัญหาอุปสรรคหลายประการ เช่น การขาดแคลนงบประมาณและวัสดุอุปกรณ์ทำให้การดำเนินกิจการมีลักษณะพึ่งพาตัวบุคคล การขาดลักษณะความเป็นองค์กรหรือสถาบันทางการเมือง กรรมการสาขาพรรคการเมืองบางคนขาดความรู้ความเข้าใจกฎหมาย ระเบียบปฏิบัติ ตลอดจนนโยบายและข้อบังคับของพรรค บางกรณีเป็นการแต่งตั้งเพื่อให้ครบจำนวนตามบทบัญญัติกฎหมาย และการแต่งตั้งมักมีลักษณะตามกลุ่มเครือญาติหรือพวกพ้องของตนเอง มิได้คำนึงถึงความรู้ความสามารถและความเหมาะสมกับหน้าที่ความรับผิดชอบ (สำนักงานคณะกรรมการการเลือกตั้ง, 2547: 43-47) นอกจากนี้ ผู้บริหารสาขาพรรคการเมืองยังขาดความสามารถในการบริหารงานโดยไม่รับฟังหรือไม่เปิดโอกาสให้สมาชิกมีส่วนร่วมในกิจกรรม โครงสร้างของผู้บริหารระดับสูงหรือศูนย์กลางของพรรคไม่ได้สนับสนุนอย่างจริงจังหรือพอเพียงกับความต้องการของสาขาพรรคการเมือง (เสนีย์ คำสุข และอเนก สุขดี, 2564ข) ดังนั้นบทความนี้จึงมุ่งเน้นที่จะนำเสนอการบริหารสาขาพรรคของพรรคการเมืองไทยภายใต้กฎหมายพรรคการเมืองฉบับ พ.ศ. 2560 โดยใช้แนวคิดเกี่ยวกับการมีส่วนร่วม การบริหาร การสร้างเครือข่ายทางสังคมและระบบอุปถัมภ์มาวิเคราะห์การบริหารสาขา

พรรคการเมือง รวมทั้งปัญหาอุปสรรคในการบริหารสาขาพรรคการเมือง ทั้งนี้ เพื่อให้ข้อเสนอแนะในการบริหารสาขาพรรคให้มีประสิทธิภาพต่อไป

เนื้อเรื่อง

1. การบริหารสาขาพรรคการเมือง

จากข้อมูลที่ได้ในการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) กับผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informants) ที่เป็นกรรมการสาขาพรรคการเมืองและสมาชิกพรรคการเมืองจำนวน 26 คน ซึ่งเป็นผู้มีบทบาทสำคัญในการบริหารและดำเนินกิจกรรมทางการเมืองของสาขาพรรคการเมืองในเขตพื้นที่รับผิดชอบ รวมทั้งเจ้าหน้าที่สำนักงานคณะกรรมการการเลือกตั้งจำนวน 7 คน ที่มีบทบาทหน้าที่ในการตรวจ ติดตามการดำเนินกิจกรรมของสาขาพรรคการเมืองให้เป็นไปตามระเบียบ ข้อบังคับและกฎหมายพรรคการเมืองกำหนด ประกอบกับการลงพื้นที่สังเกตการณ์สำนักงานสาขาพรรคของพรรคการเมืองขนาดใหญ่ ขนาดกลางและขนาดเล็ก ซึ่งเป็นตัวแทนในเขตพื้นที่ภาคเหนือ ภาคกลาง ภาคตะวันออกเฉียงเหนือและภาคใต้พบว่า สาขาพรรคการเมืองส่วนใหญ่มีการบริหารทั่วไปคล้ายคลึงกันในเรื่องการจัดประชุมคณะกรรมการสาขาพรรคการเมือง การบริหารเกี่ยวกับสมาชิกพรรคการเมือง การบริหารสาขาพรรคการเมืองที่เกี่ยวข้องกับพรรคสำนักงานใหญ่ สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรของพรรคสำนักงานคณะกรรมการการเลือกตั้งและประชาชนทั่วไป และการบริหารสาขาพรรคการเมืองในด้านอื่น ๆ ทั้งนี้ การบริหารสาขาพรรคการเมืองในแต่ละพรรคการเมืองอาจมีความแตกต่างกันในรายละเอียด ซึ่งสามารถจัดแยกพิจารณาการบริหารสาขาพรรคการเมืองออกได้ 4 ประเด็น ตามลำดับการนำเสนอ ดังต่อไปนี้

1) การจัดประชุมคณะกรรมการสาขาพรรคการเมือง

สาขาพรรคการเมืองนอกจากจะจัดการประชุมใหญ่สามัญสาขาพรรคประจำปีตามที่ข้อบังคับพรรคกำหนดแล้ว ยังต้องจัดประชุมคณะกรรมการสาขาพรรคการเมือง โดยสถานที่ประชุมเป็นสำนักงานสาขาพรรคการเมืองในเขตพื้นที่รับผิดชอบ จากการสัมภาษณ์กรรมการสาขาพรรคการเมืองและสมาชิกพรรคการเมือง ซึ่งเป็นตัวแทนของพรรคการเมืองขนาดใหญ่ ขนาดกลางและขนาดเล็กในเขตพื้นที่ภาคเหนือ ภาคกลาง ภาคตะวันออกเฉียงเหนือและภาคใต้จำนวน 26 คน เกี่ยวกับการจัดประชุมคณะกรรมการสาขาพรรคการเมืองผ่านมุมมองของแนวคิดเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมที่ต้องเปิดโอกาสให้สมาชิกทุกคนเข้ามามีส่วนร่วมในการดำเนินกิจกรรมในทุกขั้นตอน ซึ่งเป็นการส่งเสริมประชาธิปไตยภายในพรรคการเมือง สะท้อนให้เห็นว่า การจัดประชุม

ดังกล่าวทำให้กรรมการสาขาพรรคการเมืองได้มีส่วนร่วมในการแสดงความคิดเห็นและการตัดสินใจในการบริหารและการดำเนินกิจกรรมของสาขาพรรค อำนาจในการบริหารจึงอยู่กับกรรมการสาขาพรรคและสมาชิกพรรคการเมือง อย่างไรก็ตาม หลังจากการเลือกตั้งเสร็จสิ้นแล้ว สาขาพรรคการเมืองส่วนใหญ่ไม่มีการประชุม คณะกรรมการสาขาพรรคการเมือง แต่อาจมีการพูดคุยและพบปะสังสรรค์เป็นการส่วนตัว ดังคำให้สัมภาษณ์ต่อไปนี้

“...หลังจากเลือกตั้งแล้ว ทางเราไม่ค่อยได้มีการประชุมเลยคะ (เสร็จ) งานก็คือจบ แล้วแต่ในช่วงที่มีการเลือกตั้ง ทางสาขาก็ได้ลงพื้นที่ช่วยผู้สมัครหาเสียงแต่หลังจากเลือกตั้งไปแล้ว ทางสาขาพรรค ก็ไม่ได้มีการประชุมเลยคะ...ในปัจจุบันนี้ แม้จะไม่ได้มีการประชุมกัน แต่เราก็มีการพูดคุยกันทางไลน์และพบปะสังสรรค์กันคะ เพราะมันสะดวกคะ...” (นาง ก, 2563)

“...แต่ก่อนมีการประชุมสาขาพรรคเดือนละครั้งเพื่อพบปะกัน แต่ตอนนี้ จะประชุมเป็นปี เพราะจะมีการคัดเลือกคณะกรรมการทุกปี อยู่แล้ว...” (นาง ข, 2563)

2) การบริหารเกี่ยวกับสมาชิกพรรคการเมือง

ข้อมูลจากการสัมภาษณ์กรรมการสาขาพรรคการเมืองและสมาชิกพรรคการเมืองซึ่งเป็นตัวแทนของพรรคการเมืองขนาดใหญ่ ขนาดกลางและขนาดเล็กในเขตพื้นที่ภาคเหนือ ภาคกลาง ภาคตะวันออกเฉียงเหนือและภาคใต้จำนวน 26 คน เกี่ยวกับการบริหารสมาชิกพรรคการเมืองผ่านมุมมองของแนวคิดเครือข่ายทางสังคม สะท้อนให้เห็นว่า กระบวนการบริหารเกี่ยวกับสมาชิกพรรคการเมืองเป็นรูปแบบของการสอดประสานผ่านผลประโยชน์และหน้าที่ที่ได้รับมอบหมาย โดยการสร้างเครือข่ายทั้งในระดับปัจเจกและระดับกลุ่ม การบริหารสมาชิกของพรรคการเมืองจะมีในช่วงเริ่มต้นของการหาสมาชิกพรรค โดยอาศัยเครือข่ายความสัมพันธ์ที่มีอยู่ในพื้นที่จนได้สมาชิกพรรคการเมืองครบ 500 คน และจัดประชุมสาขาพรรคครั้งแรกเพื่อให้สมาชิกเลือกคณะกรรมการสาขาพรรค ดังคำให้สัมภาษณ์ต่อไปนี้

“...ต้องใช้เครือข่ายหาสมาชิก กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน อสม. คุณพ่อเป็นประธานชุมชนช่วยหา เอาญาติพี่น้องด้วย ค่าสมาชิก ผู้สมัครช่วยจ่ายได้ 500 กว่าคน กำลังพอดี ดูแลได้ทั่วถึง...” (นาง ง, 2563)

“...พรรคพวกจากหลาย ๆ วงการ รวมทั้งด้านสื่อหนังสือพิมพ์มาชวนตั้งพรรค ตั้งสาขา ผมไปร่วมจัดแจ้งจัดตั้งพรรค 15 คน การตั้งสาขาต้องระดมพวกพ้องด้านสื่อหนังสือพิมพ์ในหลายจังหวัดภาคเหนือ บางคนก็ช่วยแนะนำคนให้ รวบรวม 2-3 เดือน ก็จัดตั้งได้ มีสมาชิก 500 กว่าคน...” (นาย จ, 2563)

อย่างไรก็ตาม หลังจากมีการจัดตั้งสาขาพรรคการเมืองขึ้นอย่างเป็นทางการและมีคณะกรรมการสาขาพรรคการเมืองแล้ว การบริหารงานเกี่ยวกับสมาชิกของสาขาพรรคเกือบจะไม่มีขึ้นแต่อย่างใด โดยเฉพาะในช่วงหลังการเลือกตั้ง ดังคำให้สัมภาษณ์ต่อไปนี้

“...ที่ผ่านมา ก่อนที่จะมีการเลือกตั้งก็มีมาสมัครเป็นสมาชิกกันเรื่อย ๆ นะคะ แต่พอหลังจากเลือกตั้งแล้ว ยังไม่มีการหาสมาชิกพรรคเพิ่ม เพราะเราไม่ได้มีการเคลื่อนไหวทางการเมืองใด ๆ ในช่วงนี้...” (นาง ก, 2563)

“...หลังจากมีการประชุมสมาชิกเลือกหัวหน้าสาขาคนใหม่เพราะคนเก่าลาออก แต่หลังจากเลือกตั้งแล้ว ก็ไม่มีการประชุมสมาชิกอีกเลยตลอดปี 2563 ก็ไม่มีการประชุม...” (นาย ฉ, 2563)

บางสาขาพรรคการเมืองจัดกิจกรรมบางอย่างและระดมสมาชิกพรรคให้เข้าร่วมกิจกรรมที่สาขาพรรคจัดขึ้น หรือสมาชิกพรรคที่มีบ้านอยู่ใกล้กับสำนักงานสาขาพรรคที่เป็นบ้านพักของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร (ส.ส.) และรัฐมนตรีของพรรคได้นัดหมายพบปะกันอย่างไม่เป็นทางการเพื่อเลี้ยงกาแฟและอาหาร ดังคำให้สัมภาษณ์ต่อไปนี้

“...ผมเป็นกรรมการสาขา เวลามีการจัดกิจกรรมต่าง ๆ ในพื้นที่บางที่เราเองไม่ได้ไปรบกวนงบประมาณจากส่วนกลาง เราก็จัดของเราเอง มันไม่ได้มีค่าใช้จ่ายอะไรมากมาย ที่เราจ่ายไปก็เป็นพวกค่าอาหาร ค่ากาแฟ ค่าน้ำ อะไรประมาณนี้ครับ...” (นาย ช, 2563)

“...ที่นี่ มีเจ้าหน้าที่สาขา 2 คน เงินรัฐมนตรีลงก็ช่วย ส.ส. และทางพรรคเน้นขยายสมาชิกไม่จำกัดจำนวน สาขามีสำนักงานอาคารครบ มีกาแฟ มีอาหารเลี้ยง สมาชิกและคนในพื้นที่เข้ามาได้ทุกวัน...” (นาย ช, 2563)

บางสาขาพรรคการเมืองที่มีหัวหน้าสาขาพรรคการเมืองและกรรมการสาขาพรรคการเมืองมีสถานะเป็นผู้นำชุมชน เจ้าหน้าที่อาสาสมัครสาธารณสุขหมู่บ้าน (อสม.) หรือเป็นวิทยากรในงานมวลชน เช่น ด้านเศรษฐกิจพอเพียงและสิ่งแวดล้อม เป็นต้น มักใช้วิธีการไปพบปะประชาชนและสมาชิกพรรคการเมืองเป็นการส่วนตัว ให้ความช่วยเหลือตามที่สามารถทำได้ และนำความคิดเห็นและข้อเรียกร้องของประชาชน และสมาชิกพรรคกลับมาปรึกษากับคณะกรรมการสาขาพรรค ดังคำให้สัมภาษณ์ต่อไปนี้

“...ดูแลสมาชิกช่วงโควิดก็ออกไปแจกจ่ายสิ่งของจำเป็นต่าง ๆ งบประมาณตรีและผู้ใหญ่ใจดี ในด้านการบริหารสมาชิก คณะกรรมการช่วยกันจัดการ ถ้ามีกิจกรรมพิเศษก็ส่งสารติดต่อกัน เหมือนกันเป็นกลุ่ม จ่ายค่าน้ำมันคนละ 100 บาท...” (นาย ช, 2563)

“...ก่อนเลือกตั้งปี 2562 นำสมาชิกไปร่วมประชุมที่อิมแพ็ค 5-6 รกบัส คันละ 50 คน...เราเข้าไปทุกที่ ทุกวัด ทุกชุมชน แจกแมสก์ ในฐานะเป็นกรรมการและ อสม. ก็เข้าชุมชน ฉีดก้ำจัดยุกลาย สมาชิกมีงานสัมมนาหรือรวมกันไปไหว้พระบ้าง...” (นาย ณ, 2563)

ส่วนสาขาพรรคการเมืองที่ใช้อาคารหรือสำนักงานของผู้ร่วมก่อตั้งพรรคการเมือง กรรมการสาขาพรรคการเมืองหรือผู้สมัครที่ไม่ได้รับการเลือกตั้ง มักไม่มีการจัดประชุมสมาชิกพรรคการเมืองหรือการจัดให้สมาชิกพรรคการเมืองเข้ามานำเสนอความคิดเห็นหรือข้อเรียกร้องใด ๆ เพราะเกี่ยวข้องกับค่าใช้จ่าย เช่น ค่าเดินทาง ค่าอาหาร และค่าสาธารณูปโภคที่สำนักงานสาขาพรรคต้องเสียค่าใช้จ่าย แต่สำนักงานสาขาพรรคการเมืองเกือบทั้งหมดไม่มีเงินสำรองเพื่อการใช้จ่ายแต่อย่างใด กรรมการสาขาพรรคเองจึงไม่สามารถดำเนินการใด ๆ เกี่ยวกับสมาชิกพรรคการเมืองได้ ดังคำให้สัมภาษณ์ต่อไปนี้

“...ปีนี้ 2563 ยังไม่มีการประชุมกรรมการและสมาชิกสาขา แต่ก่อนนี้ ผมเคยไปร่วมประชุมเสนอชื่อผู้สมัครที่พรรคส่วนกลาง ทางพรรคช่วย 3,000 บาท แต่ที่สาขาพรรคตอนนี้ไม่มีงบฯ สนับสนุนจึงไม่มีการติดต่อสมาชิก ผู้สมัครก็ไม่ค่อยลงพื้นที่...” (นาย ณ, 2563)

“...ตั้งพรรค ตั้งสาขาไม่นานก็พรรคแตก พูด่าง ๆ เงินไม่มีมาเลย พอผมลงสมัครไม่นานเกิดปัญหาการจัดตัวผู้สมัคร หัวหน้าพรรค

กลับรวบอำนาจ พรรคพวกที่ผมเสนอชื่อให้ลงสมัครที่พิษณุโลก
ไม่ได้ลงสมัคร เมื่อไม่ทำตามกติกา ผมจึงยื่นลาออกกับ กกต. สาขา
ก็คงต้องยุบ...” (นาย จ, 2563)

“...สมาชิกโดยส่วนตัวคุยกันตลอด กรรมการพูดคุยกันก่อนเลือกตั้ง
ว่า สมาชิก คือ หัวใจของพรรค พอหลังเลือกตั้งยอมให้สมาชิก
ประณามเพราะสาขาไม่มีเงิน กรรมการก็ทำอะไรไม่ได้ เหมือน
ลอยแพสมาชิก...” (นาย ค, 2563)

3) การบริหารสาขาพรรคการเมืองที่เกี่ยวข้องกับพรรคสำนักงานใหญ่
สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรของพรรค สำนักงานคณะกรรมการการเลือกตั้งและ
ประชาชนทั่วไป

ข้อมูลจากการสัมภาษณ์กรรมการสาขาพรรคการเมืองและสมาชิกพรรค
การเมืองจำนวน 26 คน ซึ่งเป็นตัวแทนของพรรคการเมืองขนาดใหญ่ ขนาดกลางและ
ขนาดเล็กในเขตพื้นที่ภาคเหนือ ภาคกลาง ภาคตะวันออกเฉียงเหนือและภาคใต้
เกี่ยวกับการบริหารสาขาพรรคการเมืองที่เกี่ยวข้องกับพรรคสำนักงานใหญ่และ
สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรของพรรคผ่านมุมมองของแนวคิดระบบอุปถัมภ์สะท้อนให้เห็น
ประเด็นสำคัญ คือ ถ้าผู้ร่วมก่อตั้งพรรคการเมืองเป็นคณะกรรมการบริหารพรรค
สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรของพรรค เป็นเครือญาติหรือมีความสัมพันธ์ส่วนตัวใกล้ชิดกับ
หัวหน้าสาขาพรรคและกรรมการสาขาพรรคมักมีการประสานงาน การติดต่อ และการ
ให้เงิน ความช่วยเหลืออื่น ๆ แก่การทำงานของสาขาพรรคหลายครั้ง ดังคำให้สัมภาษณ์
ต่อไปนี้

“...หัวหน้าสาขาคนเก่าเป็นผู้ร่วมก่อตั้งสาขา ผมเข้ามาแทน ลูก
ชายผมเป็นเลขาฯ นายXXX ลูกชายนายXXXที่เคยเป็นอดีต ส.ส.
ในจังหวัด แต่ที่นี้ก็เป็นสาขาพรรคประชาธิปัตย์มาตลอด จึงมีการ
เชิญสมาชิกเก่าให้เข้ามาเป็นสมาชิกใหม่ ตอนจัดตั้งเดือนมกราคม
2562 สมาชิกมาประชุม 100 กว่าคน ส่วนกรรมการสาขามี 11 คน
มาจากทุกอำเภอ ผมเองเคยร่วมงานกับท่านXXXมาตั้งแต่ผมยังเป็น
กำนันที่ตำบลนี้...” (นาย ฉ, 2563)

สำหรับพรรคการเมืองใดมีจำนวนสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรเพียง 1 หรือ 2
คน การติดต่อประสานงานและความช่วยเหลือมีน้อยมากหรือไม่มีเลย หรือ

สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรไม่เคยเดินทางไปพบปะคณะกรรมการสาขาพรรคการเมืองแต่อย่างใด แม้ว่าทางสาขาพรรคได้พยายามประสานงานและติดต่อกับสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรของพรรคการเมือง แต่ก็พบว่า มีเงื่อนไขบางอย่างที่สาขาพรรคไม่สามารถดำเนินการให้สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรเดินทางไปที่สาขาพรรคการเมืองได้ ถ้าสาขาพรรคใดไม่มีสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรของพรรคในพื้นที่รับผิดชอบ สาขาพรรคก็เป็นเพียงอาคารสำนักงาน ไม่มีเจ้าหน้าที่ประจำสำนักงานสาขาพรรค และคณะกรรมการสาขาพรรคก็ไม่ได้การจัดประชุมสาขาพรรคอย่างเป็นทางการแต่อย่างใด ดังคำให้สัมภาษณ์ต่อไปนี้

“...บริหารสาขาทำตามกฎหมาย ทำตาม กกต. ตั้งสาขา ตั้งพรรค ไม่นานก็แพแตก พุดง่าย ๆ คือ เงินไม่มีมาเลย แรก ๆ กรรมการสาขาก็แะมาที่โรงพิมพ์ผมที่ผมให้เป็นที่ทำการสาขาพรรค ตอนนั้นหยุดไปทุกอย่าง...” (นาย ญ, 2563)

“...ประชุมใหญ่สาขา 21 มีนาคม 2563 กรรมการและสมาชิกมาร่วมกว่า 150 คน ก่อนประชุมใหญ่ กรรมการสาขาก็จัดประชุมเพื่อเตรียมการประชุมใหญ่สาขา หลังจากนั้นก็ยังไม่ได้มีการประชุมสำนักงานที่นั้นก็ไม่มีเจ้าหน้าที่ของสาขาพรรค...” (นาย ฉ, 2563)

ในการบริหารสาขาพรรคการเมืองที่เกี่ยวข้องกับประชาชนทั่วไป ส่วนใหญ่กรรมการสาขาพรรคการเมืองมีการพบปะกับประชาชนในพื้นที่เนื่องในโอกาสต่าง ๆ เสมอ แต่ไม่ใช่งานที่เกี่ยวข้องกับสาขาพรรคการเมือง บางสาขาพรรคการเมืองมีกรรมการสาขาพรรคไปพบปะและให้บริการประชาชนในสถานะอื่น เช่น สถานะอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน วิทยากรให้ความรู้ และประธานของกลุ่มบางกลุ่ม ดังคำให้สัมภาษณ์ต่อไปนี้

“...พี่เป็น อสม. และวิทยากรเครือข่ายสิ่งแวดล้อมด้วย คุณพ่อพี่ก็เป็นประธานชุมชน สมาชิกก็คนในพื้นที่ ญาติพี่บ้าง เครือข่าย มีโอกาสได้พบปะกับสมาชิกและคนในพื้นที่ทุกวัน รวมทั้งออกไปให้ความรู้เกี่ยวกับยุงลายและเกี่ยวกับปัญหาพลาสติก...” (นาง ง, 2563)

“...เราจะมีทำให้ความรู้แก่สมาชิกในเรื่องกฎหมาย ซึ่งเราก็มีการบริหารงานกันอย่างนั้น ปกติก็จะได้รับการจัดสรรจากทาง กกต. มา

ทุกปี สมมติเราจะให้ความรู้ทางกฎหมาย ถ้ามีงบประมาณมา เราก็ทำ... ถ้าเป็นต่างจังหวัดก็จะให้ความรู้เกี่ยวกับการบุกรุกที่สาธารณะ...” (นาง ข, 2563)

สำหรับการบริหารสาขาพรรคการเมืองในด้านอื่น ๆ เช่น การจัดอบรมให้ความรู้แก่สมาชิกพรรคการเมืองและประชาชนเรื่องการเมืองระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข การรณรงค์หารายได้ให้กับสาขาพรรคการเมือง การรณรงค์หาสมาชิกพรรคการเมืองเพิ่ม การนำเสนอประเด็นการเมืองต่าง ๆ เพื่อการพัฒนาสาขาพรรคการเมืองต่อพรรคสำนักงานใหญ่พบว่า สาขาพรรคการเมืองเกือบทั้งหมดไม่ได้ดำเนินการแต่อย่างใด ดังคำให้สัมภาษณ์ต่อไปนี้

“...กิจกรรมในเรื่องการหาสมาชิกพรรคเพิ่ม ตอนหลังทางสาขายังไม่มีการดำเนินการหาสมาชิกพรรคเพิ่มนะครับ แต่ว่าการออกไปพบปะกับสมาชิกและประชาชนของคณะกรรมการนะครับ...” (นาย ข, 2563)

ส่วนสำนักงานคณะกรรมการการเลือกตั้ง (กกต.) จากการศึกษาเกี่ยวกับการบริหารสาขาพรรคพบว่า กกต. ไม่ได้มีส่วนเกี่ยวข้องกับการบริหารสาขาพรรคการเมือง แต่ กกต. ประจำจังหวัดมีหน้าที่ตรวจ ติดตามการดำเนินกิจกรรมของสาขาพรรคการเมืองเป็นประจำทุกปีว่า สาขาพรรคการเมืองมีการดำเนินกิจกรรมเป็นไปตามระเบียบ ข้อบังคับและกฎหมายพรรคการเมืองกำหนดหรือไม่ อย่างไร เช่น สถานที่ตั้งสาขาพรรคการเมือง คณะกรรมการสาขาพรรคการเมือง การหาสมาชิกพรรคการเมือง การจัดทำบัญชีสาขาพรรคการเมือง การประชุมสาขาพรรคการเมือง โดยมีประเด็นสำคัญ คือ สาขาพรรคการเมืองมีการบริหารสาขาพรรคการเมืองตามกำลังงบประมาณ โดยเฉพาะการบริหารในส่วนของสมาชิกพรรคการเมืองที่สมาชิกพรรคการเมืองอาจไม่ได้จ่ายค่าสมาชิกเอง และสาขาพรรคการเมืองส่วนใหญ่มีแต่การดำเนินกิจกรรมเฉพาะการประชุมใหญ่สามัญประจำปีเท่านั้น ส่วนกิจกรรมอย่างอื่นไม่ได้ทำ ดังคำให้สัมภาษณ์ต่อไปนี้

“...ค่าบำรุงพรรค ค่าสมาชิกพรรค 100 บาท ถ้ามจริง ๆ เงินเราไม่รู้ว่า เงินใครเป็นผู้รับผิดชอบในการจ่ายค่าสมาชิกและค่าบำรุงพรรคสำหรับผม ส่วนตัวนะครับ ผมว่าเขาไม่เก็บจากสมาชิก อันนี้บอกยาก...การบริหารสาขาพรรค ส่วนใหญ่สาขาพรรคที่อยู่ได้ก็

สามารถบริหารได้ เช่น สาขามีค่าใช้จ่าย ค่าเดินทาง ในสงขลามีสมาชิกที่ถูกยุบไปแล้ว 7 สาขา เหลือ 9 สาขา จากทั้งหมด 16 สาขา และมีตัวแทน 33 ตัวแทน แสดงว่า มีปัญหาในการบริหารแน่นอน ส่วนใหญ่จะเป็นพรรคขนาดเล็ก...” (นาย รฐ, 2563)

“...การบริหารสาขาพรรคในส่วนของ กกต. จังหวัดไม่ทราบการบริหาร เพราะไปเจอสาขาปีละ 2 ครั้ง ไปสอบถามยอดจำนวนสมาชิก มีการจ่ายค่าสมาชิกใหม่ มีการดำเนินกิจกรรมทางการเมืองส่วนใหญ่ไม่ได้ดำเนินกิจกรรมอะไร เพราะไม่มีงบประมาณลงมา มีการรับสมัครสมาชิกบ้าง ปี 2562 ไป 1 ครั้ง ปี 2563 ไป 2 ครั้ง สำหรับคณะกรรมการสาขาจะต้องมีจำนวนไม่น้อยกว่า 7 คน และเป็นไปตามข้อบังคับพรรค สาขาพรรคส่วนใหญ่มีแต่การดำเนินกิจกรรมเฉพาะการประชุมใหญ่สามัญประจำปีเท่านั้น ส่วนกิจกรรมอย่างอื่นไม่ได้ทำ...” (นาย ท, 2563)

2. ปัญหา อุปสรรคในการบริหารสาขาพรรคการเมือง

ข้อมูลที่ได้รับจากการสัมภาษณ์กรรมการสาขาพรรคการเมืองและสมาชิกพรรคการเมืองจำนวน 26 คน ซึ่งเป็นตัวแทนของพรรคการเมืองขนาดใหญ่ ขนาดกลาง และขนาดเล็กในเขตพื้นที่ภาคเหนือ ภาคกลาง ภาคตะวันออกเฉียงเหนือและภาคใต้เกี่ยวกับปัญหา อุปสรรคในการบริหารสาขาพรรคการเมืองผ่านมุมมองของแนวคิดการบริหารพบว่า การที่สาขาพรรคการเมืองจะสามารถดำเนินการกิจอย่างราบรื่นจำเป็นต้องมีการบริหารสาขาพรรคที่มีประสิทธิภาพ ซึ่งต้องอาศัยทรัพยากรหรือปัจจัยพื้นฐานในการบริหาร 4 ประการ ที่เรียกว่า 4 Ms ได้แก่ คน (Man) คือ การอาศัยบุคลากรที่มีคุณภาพและมีปริมาณเพียงพอ งบประมาณหรือเงินทุน (Money) คือ การได้รับงบประมาณสนับสนุนการดำเนินการเพียงพอ วัสดุอุปกรณ์ (Materials) คือ การมีวัสดุอุปกรณ์ที่เหมาะสมกับความต้องการของแผนงานและโครงการ และการจัดการ (Management) คือ การมีระบบการจัดการที่ดีมีประสิทธิภาพ เพื่อให้ทรัพยากรที่มีอยู่จำกัดให้เกิดประโยชน์สูงสุด (ศิริวรรณ เสรีรัตน์ และคณะ, 2545) ปัจจัยพื้นฐานในการบริหารดังกล่าวมีความสำคัญต่อการดำเนินการกิจของสาขาพรรคให้สำเร็จตามวัตถุประสงค์ ถ้าขาดปัจจัยในข้อใดข้อหนึ่งอาจส่งผลให้สาขาพรรคไม่สามารถบรรลุเป้าหมายหรือวัตถุประสงค์ของสาขาได้

สิ่งเหล่านี้สะท้อนให้เห็นประเด็นสำคัญ คือ หลังจากมีการจัดประชุมใหญ่สาขาพรรคเพื่อเลือกกรรมการสาขาพรรคแล้ว สาขาพรรคการเมืองส่วนใหญ่มักประชุมพบปะกันอย่างไม่เป็นทางการของคณะกรรมการสาขาเพื่อหารือกันในเรื่องงบประมาณ เพราะกรรมการสาขาพรรคและผู้สมัครรับเลือกตั้งของหลายสาขาพรรคได้จ่ายเงินค่าสมาชิก การจัดการประชุมและการจัดเลี้ยงในวันที่มีประชุมไปก่อน โดยหวังว่า จะได้รับงบประมาณสนับสนุนจากพรรคสำนักงานใหญ่ ดังคำให้สัมภาษณ์ต่อไปนี้

“...หลังเลือกตั้งปี 2562 แล้ว กรรมการสาขาประชุมกัน 2-3 ครั้ง ปรึกษากันเรื่องเงินไม่เข้า ต่อมาหัวหน้าสาขาลาออก ผมก็คงต้องลาออก ครุXXXเจ้าของบ้านที่ตั้งสาขาก็เอาป้ายสาขาออกแล้ว...” (นาย ค, 2563)

“...ตอนเลือกตั้ง กรรมการบางคนไปช่วยผู้สมัครหาเสียง กรรมการประชุมกันนอกรอบ แต่หลังเลือกตั้ง ส่วนกลางไม่ส่งเงินเลย แต่แจ้งมาเสมอ ๆ ให้หาสมาชิกเพิ่มแต่ยาก ต้องใช้เงิน สมาชิกไม่ได้จ่ายค่าสมาชิก ปลอมให้ขาดไป...” (นาย ข, 2563)

ทั้งนี้ ปัญหา อุปสรรคทางด้านงบประมาณที่ใช้จ่ายไปในการบริหารสาขาพรรคการเมืองดังกล่าวมีความคล้ายคลึงปัญหา อุปสรรคในการจัดตั้งสาขาพรรคที่มีค่าใช้จ่ายในกระบวนการของการดำเนินการจัดตั้งสาขาพรรคมากและเกิดขึ้นในทุกขั้นตอนเช่นกัน (เสนีย์ คำสุข และอนง สุขดี, 2564: 205) ทั้งนี้ เมื่อสาขาพรรคประสบปัญหาทางด้านงบประมาณที่ใช้จ่ายในการบริหาร จะทำให้การดำเนินบทบาททางการเมืองของสาขาพรรคประสบกับปัญหาอุปสรรคเช่นกัน กล่าวคือ ถ้าเป็นช่วงก่อนการเลือกตั้งทั่วไป ปี พ.ศ. 2562 คณะกรรมการสาขาพรรคการเมืองและผู้สมัครจัดประชุมกันเพื่อดำเนินการเกี่ยวกับการหาเสียงเลือกตั้ง ผู้สมัครรับเลือกตั้งที่ช่วยดำเนินการจัดตั้งสาขาพรรคและได้รับงบประมาณสนับสนุนการหาเสียงจากพรรคสำนักงานใหญ่จะแบ่งงบประมาณบางส่วนมาให้กับคณะกรรมการสาขาพรรคที่ได้จัดหาสมาชิกและใช้งบประมาณส่วนตัวจ่ายค่าสมาชิกไปก่อน ส่วนผู้สมัครรับเลือกตั้งที่อยู่ในพื้นที่สาขาพรรคที่ไม่ได้รับงบประมาณสนับสนุนจากพรรคสำนักงานใหญ่หรือได้รับเพียงเล็กน้อยก็ไม่มียกงบประมาณสนับสนุนสาขาพรรคและไม่สามารถดำเนินการหาเสียงเลือกตั้งได้อย่างเต็มที่ หากผู้สมัครรับเลือกตั้งลงพื้นที่พบปะประชาชนน้อยไม่ได้ใช้คณะกรรมการสาขาพรรคและสมาชิกพรรคในการช่วยสนับสนุนในการหาเสียง

เลือกตั้ง สาขาพรรคแทบไม่มีการประชุมหรือการประสานติดต่อกับสมาชิกพรรคแต่อย่างใด

จากประเด็นที่กล่าวมาในข้างต้น จะเห็นได้ว่า งบประมาณเป็นปัจจัยสำคัญในการบริหารสาขาพรรคอย่างมาก ดังที่เสนีย์ คำสุข (2545) กล่าวว่า งบประมาณมีความสำคัญต่อความเข้มแข็งและพัฒนาการของพรรคการเมือง เมื่อสาขาพรรคขาดแคลนงบประมาณในการบริหารสาขาพรรคจึงส่งผลให้สาขาพรรคเกือบทั้งหมดไม่ได้ดำเนินกิจกรรมอย่างที่ควรจะเป็น ทั้งที่กิจกรรมดังกล่าวมีความสำคัญต่อสาขาพรรคอย่างมาก เช่น การจัดอบรมให้ความรู้ทางการเมืองแก่สมาชิกพรรคและประชาชนทั่วไปเกี่ยวกับการปกครองระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข การรณรงค์หาสมาชิกพรรคการเมืองเพิ่ม การรณรงค์หารายได้ให้กับสาขาพรรคการเมือง ทำให้การดำเนินกิจกรรมของสาขาพรรคอยู่ในวงจำกัดและขาดการมีส่วนร่วมจากสมาชิกพรรคในท้องถิ่นและยังคงต้องพึ่งพรรคสำนักงานใหญ่ ส่งผลให้อำนาจในการตัดสินใจต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินกิจการของสาขาพรรคยังคงอยู่ภายใต้การตัดสินใจของคณะกรรมการบริหารพรรคการเมือง (เจษฎา ทองขาว, 2556)

นอกจากปัญหาอุปสรรคทางด้านงบประมาณในการบริหารสาขาพรรคการเมืองแล้ว บุคลากรเป็นปัญหาอุปสรรคสำคัญในการบริหารสาขาพรรคอีกประเด็นหนึ่ง จากข้อมูลที่ได้จากการศึกษาพบว่า ความไม่พร้อมของสาขาพรรคในด้านสมาชิกพรรคการเมือง ซึ่งขอลาออกจากการเป็นสมาชิกพรรคเป็นจำนวนมาก นอกจากนี้สมาชิกพรรคบางคนยังไม่ทราบว่า ตนเป็นสมาชิกพรรคการเมืองของพรรคใด เนื่องจากมีใครมาชวนสมัครเป็นสมาชิกพรรคการเมืองก็สมัคร โดยลืมนึกว่า ตนเคยสมัครเป็นสมาชิกของพรรคอื่นไว้แล้ว ทำให้เกิดปัญหาการเป็นสมาชิกพรรคซ้ำซ้อนได้ ดังคำให้สัมภาษณ์ต่อไปนี้

“...พรรคหลอกมาเป็นสมาชิกพรรคหรือตัวแทนพรรคการเมืองประจำจังหวัด พอตั้งสาขาพรรคเสร็จแล้ว ก็ปล่อยปละละเลยไปเลย สมาชิกหาย กระจัดกระจาย...ในจังหวัดพิษณุโลก บางคนยัง 모르ตัวว่า เป็นสมาชิกพรรค แต่มีชื่อเป็นสมาชิกพรรค เอาชื่อไปได้อย่างไร...” (นาย ด, 2563)

“...ปัญหามาก คือ 1. ปัญหาสมาชิกพรรคทับซ้อนกัน คือ สมาชิกของตัวแทนพรรคการเมืองประจำจังหวัดทับซ้อนกับสมาชิกพรรคการเมือง

ซึ่งตามกฎหมาย สมาชิกจะทับซ้อนกันไม่ได้...ปัญหาสมาชิกพรรค
ซ้ำซ้อนกับพรรคการเมืองอื่น...” (นาง ต, 2563)

นอกจากนี้ การรวมตัวกันจัดตั้งสาขาพรรคการเมืองและตั้งพรรคการเมือง
เกิดขึ้นเพราะปัจจัยความเป็นพวกพ้อง เครือญาติหรือความสัมพันธ์ใกล้ชิดกันเป็นการ
ส่วนตัว ซึ่งเป็นความสัมพันธ์ในระบบอุปถัมภ์ เช่นเดียวกับประชาชนที่สมัครเป็น
สมาชิกพรรคการเมืองบางคน ก็มาจากความผูกพันอยู่กับสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรใน
พื้นที่และผู้นำพรรคการเมืองเดิมที่มีชื่อเสียงบางคน ส่วนปัจจัยความคิดเห็นหรือความ
ต้องการทางการเมือง เศรษฐกิจและสังคมในลักษณะใดลักษณะหนึ่ง เช่น ความ
ต้องการความยุติธรรมทางสังคมและความเป็นประชาธิปไตยในสังคม ไม่มีปรากฏ
ออกมาอย่างชัดเจนแต่อย่างใด ดังคำให้สัมภาษณ์ต่อไปนี้

“...ประชาธิปไตยต้องการให้มีสาขา หลังจากนั้นหาสมาชิกได้ครบ 500
คน เลือกวัวหน้า ผมได้เป็น บางคนเคยเป็นสมาชิกเก่าตั้งแต่ปี 2537
บางคนก็คนใหม่มาจากการชักชวนของผู้ที่อยู่ในพรรค ปี 2563 มี
สมาชิกกว่า 3,000 คนมาร่วมประชุมไม่ต่ำกว่า 400 คน...” (นาย ข,
2563)

“...ผมเป็นสมาชิกพรรคประชาธิปไตยตั้งแต่ นายXXXเป็นหัวหน้า หลังปี
2560 ผมเป็นสมาชิกถาวร สาขาที่มีสมาชิก 4,900 กว่าคน เป็น
อันดับหนึ่งของพรรค ส่วนหนึ่งเป็นคนกลุ่มเดิมของประชาธิปไตย คน
ใหม่มาจากการรณรงค์และประสานงานกันในพื้นที่ เช่น อสม. กำนัน
ผู้ใหญ่บ้าน ผมเองทำงานกับมูลนิธิแสงสว่างที่มีพี่ชาย ส.ส. ในอำเภอนี้
เป็นประธานด้วย...” (นาย ฎ, 2563)

3. ข้อเสนอแนะในการบริหารสาขาพรรคการเมือง

ข้อเสนอแนะในการบริหารสาขาพรรคการเมืองไทยมีปัจจัยสำคัญ 2 ส่วน ซึ่ง
แยกจากกันไม่ออก คือ บุคลากรกับงบประมาณ ผู้เขียนมีประเด็นที่จะนำมาพิจารณา
และวิเคราะห์ ดังนี้

สำหรับด้านงบประมาณ พรรคสำนักงานใหญ่ควรสนับสนุนด้านงบประมาณ
แก่สาขาพรรค โดยจัดสรรงบประมาณให้โดยตรง เพื่อให้เกิดความคล่องตัวในการ
บริหารจัดการหรือดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ ของสาขาพรรค ทั้งนี้ การจัดสรรงบประมาณ
ควรมีความโปร่งใสและสามารถตรวจสอบได้ เช่น การเปิดบัญชีสาขาพรรคโดยมี

กรรมการสาขาพรรคเป็นผู้ร่วมเปิดบัญชีและควรเปิดเผยรายการการเงินในบัญชีให้สมาชิกทราบความเคลื่อนไหวเป็นประจำทุกเดือน

พรรคสำนักงานใหญ่ควรพิจารณาให้ค่าตอบแทนแก่กรรมการสาขาพรรค ซึ่งอาจเป็นเงินเดือนประจำหรือให้ค่าจ้างเป็นครั้งคราวแก่กรรมการสาขาพรรคในการลงพื้นที่เพื่อดำเนินกิจกรรมในนามพรรคร่วมกับประชาชน เพราะข้อมูลที่ได้จากการศึกษาพบว่า กรรมการสาขาพรรคการเมืองเป็นบุคคลสาธารณะและเป็นที่รู้จักกันอย่างกว้างขวางของประชาชนในพื้นที่ เมื่อมีงานหรือพิธีกรรมสำคัญเกี่ยวกับประชาชน วัดหรือสถานศึกษาในพื้นที่ เช่น งานบวช งานแต่งงาน งานทอดกฐิน งานทอดผ้าป่า กรรมการสาขาพรรคมักได้รับเชิญให้เข้าร่วมพิธีหรือกิจกรรมดังกล่าวเสมอ เป็นงานสังคมที่จำเป็นต้องเสียภาษีทางสังคมทุกครั้ง โดยที่ประชาชนทั่วไปเข้าใจว่า กรรมการสาขาพรรคได้รับค่าตอบแทนจากพรรคสำนักงานใหญ่ในอัตราที่สูง เป็นผู้มีฐานะทางเศรษฐกิจและสังคมสูง ซึ่งในความเป็นจริงแล้วไม่ใช่ทุกคน ทั้งนี้ ตำแหน่งกรรมการสาขาพรรคมาจากการเลือกของสมาชิกในพื้นที่ ซึ่งกรรมการสาขาพรรคส่วนใหญ่ประกอบอาชีพเหมือนกับประชาชนทั่วไป มีภาระค่าใช้จ่ายที่ต้องดูแลและรับผิดชอบ แต่เข้าร่วมเป็นกรรมการสาขาพรรคเพราะมีความศรัทธาในอุดมการณ์ของพรรคหรือหัวหน้าพรรคการเมือง ดังนั้น เพื่อแบ่งเบาภาระดังกล่าวแก่กรรมการสาขาพรรค พรรคสำนักงานใหญ่ควรจัดสรรงบประมาณเพื่อเป็นค่าตอบแทนหรือเงินเดือนประจำแก่กรรมการสาขาพรรคเพื่อเป็นขวัญกำลังใจและมีรายได้ที่เพียงพอในการยังชีพ

นอกจากนี้ สำนักงานสาขาพรรคการเมืองควรมีการให้บริการด้านต่าง ๆ ที่จำเป็นแก่สมาชิกและประชาชนที่มาติดต่อขอความช่วยเหลือ เช่น น้ำดื่ม หนังสือพิมพ์ ข้อมูลข่าวสาร โดยสถานที่ตั้งของสำนักงานสาขาพรรคควรจะเป็นพื้นที่ของสาขาพรรคเอง ไม่ใช่อาคารเช่า เพื่อให้มีความมั่นคงและน่าเชื่อถือ ควรมีวัสดุอุปกรณ์ที่จำเป็นในการดำเนินการให้ครบถ้วน และที่สำคัญ คือ สำนักงานสาขาพรรคควรมีเจ้าหน้าที่ประจำสำนักงานอย่างน้อย 1-2 คน เพื่อบริการสมาชิกพรรคและประชาชนทั่วไปที่มาติดต่อสอบถามและดำเนินการเกี่ยวกับงานด้านเอกสารต่าง ๆ ของพรรค

สำหรับด้านบุคลากร ประการแรก การให้ความรู้ทางการเมือง โดยเฉพาะอย่างยิ่งการเมืองในแนวทางประชาธิปไตย (Democratic Politics) กับสมาชิกพรรคและประชาชนโดยทั่วไป จึงเป็นข้อเสนอแนะที่ตรงกับประเด็นปัญหาอุปสรรคเพื่อนำไปสู่การแก้ไขในการบริหารสาขาพรรคการเมืองมากที่สุด ทั้งนี้ การให้ความรู้ทางการเมืองและการปกครองระบอบประชาธิปไตยแก่ประชาชนและสมาชิกต้องมีหลักวิชาการ (Academic Principles) เพราะการเมืองเป็นทั้งศาสตร์และศิลป์

(Sciences and Arts) และเกี่ยวข้องกับทุกคนในสังคม (Heywood, 2007: 4-13) เฉพาะเพียงสำนักงานคณะกรรมการการเลือกตั้งทั้งในส่วนกลางและสำนักงานคณะกรรมการการเลือกตั้งประจำจังหวัด คงไม่มีบุคลากรเพียงพอที่จะจัดอบรมหรือสัมมนาให้เกิดความรู้ความเข้าใจอย่างทั่วถึงแก่ประชาชนในจังหวัดต่าง ๆ จึงต้องอาศัยความร่วมมือจากทุกภาคส่วน โดยเฉพาะภาครัฐ สถาบันการศึกษาและสาขาพรรคการเมืองที่ต้องให้ความสำคัญต่อการส่งเสริมความรู้ความเข้าใจพื้นฐานเกี่ยวกับประชาธิปไตยแก่ประชาชนให้มีจิตสำนึก ค่านิยมและทัศนคติที่ถูกต้อง ตลอดจนมีความรักและหวงแหนในอำนาจอธิปไตยและสิทธิทางการเมือง อันเป็นการเสริมสร้างความเข้มแข็งให้แก่พรรคการเมืองตามหลักประชาธิปไตยได้อย่างยั่งยืน

ประการที่สอง ผู้เขียนมีความเห็นว่า กฎหมาย ระเบียบและข้อบังคับที่เกี่ยวข้องกับพรรคการเมืองและสาขาพรรคการเมือง เช่น กฎหมายพรรคการเมือง ประกาศคณะกรรมการการเลือกตั้ง ประกาศนายทะเบียนพรรคการเมือง ข้อบังคับพรรคการเมือง ควรจะมีความยืดหยุ่น ส่งเสริมและเอื้ออำนวยต่อการดำเนินกิจกรรมของพรรคและสาขาพรรคมากกว่าที่จะกำกับและควบคุมจนมากเกินไป เพื่อให้สาขาพรรคการเมืองมีความคล่องตัวในการบริหารจัดการและการดำเนินกิจกรรม ทั้งนี้ บทบัญญัติที่ออกมาไม่ว่าจะเป็นกฎหมาย ระเบียบหรือข้อบังคับใดจะต้องมีความชัดเจน ไม่เกิดความคลุมเครือที่อาจนำไปสู่การตีความที่ผิดพลาดหรือเกิดการเลือกปฏิบัติได้

ประการที่สาม คณะกรรมการสาขาพรรคการเมืองควรมาจากบุคคลที่มีคุณวุฒิ วัยวุฒิที่เหมาะสม เป็นบุคคลที่มีความรู้ความสามารถ มีคุณธรรมประจำใจและที่สำคัญคือ เป็นผู้ที่มีอุดมการณ์ที่จะทำประโยชน์เพื่อส่วนรวม มีความเสียสละ เห็นแก่ประโยชน์ส่วนรวมมากกว่าประโยชน์ส่วนตน เพราะหากมีการเลือกกรรมการสาขาพรรคโดยยึดที่ระบบอุปถัมภ์หรือความสัมพันธ์ส่วนตัวเป็นหลัก สาขาพรรคอาจจะได้กรรมการสาขาพรรคที่ไม่มีความรู้ความสามารถและคุณธรรม อาจส่งผลกระทบต่อการบริหารสาขาพรรคในภาพรวมได้ แต่หากได้คณะกรรมการที่มีความรู้ความสามารถและมีคุณธรรม การบริหารสาขาพรรคการเมืองก็จะมีประสิทธิภาพ สามารถพัฒนาเป็นสาขาพรรคต้นแบบที่มีความเข้มแข็ง มีความกระตือรือร้นในการทำงานเพื่อประโยชน์ของประชาชนอย่างแท้จริง

ประการสุดท้าย สาขาพรรคการเมืองควรมีการจัดประชุมคณะกรรมการสาขาพรรคและการประชุมสมาชิกพรรคอย่างสม่ำเสมออย่างน้อยเดือนละ 1 ครั้ง เพราะการจัดประชุมกันเป็นประจำ จะทำให้กรรมการและสมาชิกพรรคได้มีการปรึกษาหารือกัน แลกเปลี่ยนความคิดเห็นในการทำงานร่วมกัน ทำให้เกิดความเข้าใจกัน เกิดการทำงาน

เป็นคณะ และที่สำคัญ คือ การประชุมจะก่อให้เกิดความคิดสร้างสรรค์และได้วิธีการใหม่ในการทำงานหรือทำงานง่ายขึ้น ดังนั้น ไม่ว่าในช่วงเวลานั้นจะมีการเลือกตั้งหรือไม่ สาขาพรรคควรจัดประชุมคณะกรรมการและสมาชิกพรรคอย่างสม่ำเสมอ โดยไม่จำเป็นต้องรอการประชุมใหญ่สามัญประจำปีสาขาพรรคเพียงอย่างเดียว

จากประเด็นที่กล่าวมาสรุปได้ว่า สาขาพรรคการเมืองจะมีความเข้มแข็งและสามารถเป็นที่พึ่งของประชาชนในพื้นที่ได้ต้องอาศัยความร่วมมือจากทุกภาคส่วน ทั้งจากภาครัฐ คณะกรรมการการเลือกตั้งและประชาชน พรรคสำนักงานใหญ่เองต้องให้ความสำคัญแก่สาขาพรรคมากขึ้น โดยการสนับสนุนด้านงบประมาณแก่สาขาพรรคอย่างเพียงพอ มีค่าตอบแทนแก่กรรมการสาขาพรรค สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรของพรรคลงพื้นที่พบปะกับสาขาพรรคและสมาชิกพรรคอย่างสม่ำเสมอ เปิดโอกาสให้สมาชิกมีส่วนร่วมในการดำเนินกิจกรรมทางการเมืองกับสาขาอย่างกว้างขวางและหมั่นหาสมาชิกเพิ่มเติมตลอดเวลา

องค์ความรู้ใหม่

ประการที่หนึ่ง คือ สาขาพรรคการเมืองมีความเกี่ยวข้องโดยตรงกับการดำรงอยู่ของพรรคการเมืองโดยสาขาพรรคที่ศึกษา ล้วนแต่ดำเนินการจัดตั้งและพยายามจัดตั้งสาขาพรรคให้เป็นไปตามกรอบของกฎหมายพรรคการเมืองฉบับ พ.ศ. 2560 เพราะต้องมีสาขาพรรคการเมืองทุกภาค ภาคละ 1 สาขา รวม 4 สาขาเป็นอย่างน้อย จึงสามารถจัดตั้งพรรคการเมืองได้อย่างเป็นทางการ ทั้งนี้ แต่ละสาขาพรรคต้องมีสมาชิกที่มีภูมิลำเนาอยู่ในเขตพื้นที่ที่รับผิดชอบของสาขาพรรคนั้นตั้งแต่ 500 คนขึ้นไป มีคณะกรรมการสาขาพรรค ซึ่งประกอบด้วยหัวหน้าสาขาและกรรมการสาขาพรรคตามจำนวนที่กำหนดในข้อบังคับพรรคซึ่งต้องไม่น้อยกว่า 7 คน ทำหน้าที่ในการบริหารและการดำเนินกิจกรรมทางการเมืองของสาขาพรรคในเขตพื้นที่ที่รับผิดชอบ

ประการที่สอง คือ บุคลากรและงบประมาณมีความสำคัญต่อการบริหารสาขาพรรคการเมืองเป็นอย่างมาก สำหรับด้านบุคลากร เมื่อวิเคราะห์ตามแนวคิดระบบอุปถัมภ์จะพบว่า สาขาพรรคการเมืองส่วนใหญ่มีการบริหารโดยใช้ความสัมพันธ์ส่วนตัว ความเป็นญาติพี่น้องหรือพวกพ้องในการบริหารงานเป็นหลัก เช่นเดียวกับประชาชนที่สมัครเป็นสมาชิกพรรคก็มาจากความผูกพันอยู่กับสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรในพื้นที่ และผู้นำพรรคการเมืองเดิมที่มีชื่อเสียงเป็นสำคัญ และสำหรับด้านงบประมาณ คือ สาขาพรรคการเมืองขาดแคลนงบประมาณในการบริหาร จึงส่งผลทำให้หลายสาขาพรรคได้ยุติบทบาท หรือไม่มีการบริหารงานใด ๆ ของสาขาพรรค โดยส่วนใหญ่มักจะมีการบริหารและการดำเนินกิจกรรมเฉพาะในช่วงที่มีการเลือกตั้งและการประชุมใหญ่

สามัญประจำปีสาขาพรรคปีละครั้ง ดังนั้น การบริหารสาขาพรรคการเมืองที่มีประสิทธิภาพควรจะเป็นการบริหารแบบมีส่วนร่วมที่เปิดโอกาสให้สมาชิกพรรคการเมืองและกรรมการสาขาพรรคการเมืองในพื้นที่โดยเฉพาะผู้ที่มีความรู้ความสามารถเข้ามามีส่วนในการดำเนินกิจกรรมทางการเมืองอย่างกว้างขวาง รวมทั้งควรสร้างเครือข่ายความสัมพันธ์กับประชาชนในพื้นที่อย่างสม่ำเสมอ

สรุป

สาขาพรรคการเมืองเป็นตัวแทนของพรรคการเมืองที่จัดตั้งขึ้นในพื้นที่หรือภูมิภาคต่าง ๆ ทั้งนี้ เพื่อบริหารและดำเนินกิจกรรมทางการเมืองตามที่ควรจะเป็น รวมทั้งตามที่ข้อบังคับพรรคและกฎหมายพรรคการเมืองกำหนด เนื่องจากสาขาพรรคการเมืองมีความสำคัญต่อการดำรงอยู่ของพรรคการเมืองเป็นอย่างมาก ดังนั้น การที่สาขาพรรคการเมืองจะสามารถบริหารและดำเนินกิจกรรมทางการเมืองในพื้นที่ได้อย่างมีประสิทธิภาพ จะต้องอาศัยปัจจัยพื้นฐานในการบริหาร ได้แก่ งบประมาณ บุคลากร ทรัพยากรหรือวัสดุอุปกรณ์ และการจัดการ โดยเฉพาะด้านงบประมาณและบุคลากรเป็นปัจจัยสำคัญในการบริหารและการดำเนินกิจกรรมที่สาขาพรรคมักจะประสบปัญหา ซึ่งส่งผลกระทบต่อการบริหารและการดำเนินกิจกรรมของสาขาพรรคในภาพรวม กล่าวคือ ด้านงบประมาณ สาขาพรรคส่วนใหญ่มีทุนทรัพย์ไม่เพียงพอในการดำเนินงานด้านต่าง ๆ เช่น การจัดตั้งสาขาพรรคและการดำเนินกิจกรรมของสาขา ซึ่งการที่สาขาพรรคขาดแคลนงบประมาณ ส่งผลทำให้หลายสาขาได้ยุติบทบาท บางสาขาพรรคบริหารตามกำลังงบประมาณที่มีและบางแห่งหลังจากที่มีการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรสิ้นสุดแล้ว มีเพียงการจัดประชุมใหญ่สามัญประจำปี ซึ่งเป็นการดำเนินกิจกรรมตามเงื่อนไขที่กฎหมายกำหนด นอกจากนั้น ไม่มีการบริหารและการดำเนินกิจกรรมใด ๆ

สำหรับการบริหารด้านบุคลากร สาขาพรรคการเมืองส่วนใหญ่มักจะบริหารโดยใช้ความสัมพันธ์ส่วนตัวหรือระบบอุปถัมภ์เป็นหลักมากกว่าการพิจารณาที่ความรู้ความสามารถและคุณสมบัติของบุคคล เนื่องจากการรู้จักกันเป็นส่วนตัวมาก่อน และเคยทำกิจกรรมบางอย่างร่วมกันในพื้นที่ ทำให้เกิดความรู้สึกไว้วางใจต่อกัน จึงเชื่อเชิญมาร่วมเป็นกรรมการสาขาพรรคการเมือง สำหรับปัญหาด้านบุคลากรที่สำคัญ ได้แก่ การหาคนเข้าเป็นสมาชิกพรรค และการลาออกจากการเป็นสมาชิกพรรคเป็นจำนวนมาก ทั้งนี้ การบริหารสาขาพรรคจะมีประสิทธิภาพ นอกจากจะขึ้นอยู่กับความพร้อมของสาขาพรรคและปัจจัยพื้นฐานในการบริหารโดยตรงดังที่กล่าวมาแล้ว ยังต้อง

อาศัยความร่วมมือจากทุกภาคส่วนด้วยโดยเฉพาะจากภาครัฐ สำนักงานคณะกรรมการ
การเลือกตั้ง ประชาชน รวมทั้งพรรคสำนักงานใหญ่ด้วย

เอกสารอ้างอิง

- เจษฎา ทองขาว. (2556). ปัญหาทางกฎหมายเกี่ยวกับการจัดตั้งและบทบาทอำนาจ
หน้าที่ของสาขาพรรคการเมือง. *วารสารรวมคำแห่ง ฉบับนิติศาสตร์*. 2 (2),
37-55.
- นาง ก. (2563). หัวหน้าสาขาพรรครวมพลังประชาชนไทย อำเภอยุพิน จังหวัดสุ
ราษฎร์ธานี. *สัมภาษณ์*. 26 กันยายน.
- นาง ข. (2563). รองหัวหน้าสาขาพรรคประชาธิปัตย์ อำเภอยังทอง จังหวัดพิษณุโลก.
สัมภาษณ์. 13 ตุลาคม.
- นาง ง. (2563). หัวหน้าสาขาพรรคพลังประชาชนไทย อำเภอยาใหญ่ จังหวัดสงขลา.
สัมภาษณ์. 17 กันยายน.
- นาง ต. (2563). พนักงานการเลือกตั้งชำนาญการ รักษาการผู้อำนวยการฝ่ายกิจการ
พรรคการเมือง สำนักงานคณะกรรมการการเลือกตั้ง กรุงเทพมหานคร.
สัมภาษณ์. 26 สิงหาคม.
- นาย ข. (2563). กรรมการสาขาพรรครวมพลังประชาชนไทย อำเภอเมือง จังหวัด
พิษณุโลก. *สัมภาษณ์*. 8 ตุลาคม.
- นาย ค. (2563). กรรมการสาขาพรรคพลังประชาชนไทย อำเภอปทุมราชวงศา จังหวัด
อำนาจเจริญ. *สัมภาษณ์*. 27 ตุลาคม.
- นาย จ. (2563). สมาชิกสาขาพรรคพลังประชาชนไทย อำเภอเมือง จังหวัดพิษณุโลก.
สัมภาษณ์. 9 ตุลาคม.
- นาย ฉ. (2563). หัวหน้าสาขาพรรคประชาธิปัตย์ อำเภอสิ้ออำนาจ จังหวัด
อำนาจเจริญ. *สัมภาษณ์*. 27 ตุลาคม.
- นาย ช. (2563). กรรมการสาขาพรรครวมพลังประชาชนไทย อำเภอยุพิน จังหวัดสุ
ราษฎร์ธานี. *สัมภาษณ์*. 26 กันยายน.
- นาย ซ. (2563). หัวหน้าสาขาพรรคประชาธิปัตย์ อำเภอเมือง จังหวัดสงขลา.
สัมภาษณ์. 18 กันยายน.
- นาย ฌ. (2563). กรรมการสาขาพรรครวมพลังประชาชนไทย เขตบึงกุ่ม
กรุงเทพมหานคร. *สัมภาษณ์*. 26 สิงหาคม.
- นาย ฎ. (2563). หัวหน้าสาขาพรรคประชาธิปัตย์ อำเภอปราณบุรี จังหวัด
ประจวบคีรีขันธ์. *สัมภาษณ์*. 19 กันยายน.

- นาย ฎ. (2563). สมาชิกสภาพรรคพลังประชาชนไทย อำเภอเมือง จังหวัดพิษณุโลก. *สัมภาษณ์*. 9 ตุลาคม.
- นาย ฐ. (2563). หัวหน้างานกลุ่มงานสืบสวนสอบสวนและพรรคการเมือง สำนักงานคณะกรรมการการเลือกตั้งประจำจังหวัดสงขลา จังหวัดสงขลา. *สัมภาษณ์*. 18 กันยายน.
- นาย ท. (2563). พนักงานการเลือกตั้งกลุ่มงานสืบสวนสอบสวนและพรรคการเมือง สำนักงานคณะกรรมการการเลือกตั้งประจำจังหวัดอำนาจเจริญ จังหวัดอำนาจเจริญ. *สัมภาษณ์*. 26 ตุลาคม.
- นาย ด. (2563). พนักงานการเลือกตั้งกลุ่มงานสืบสวนสอบสวนและพรรคการเมือง สำนักงานคณะกรรมการการเลือกตั้งประจำจังหวัดพิษณุโลก จังหวัดพิษณุโลก. *สัมภาษณ์*. 8 ตุลาคม.
- พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยพรรคการเมือง พ.ศ. 2560. (7 ตุลาคม 2560). *ราชกิจจานุเบกษา เล่ม 134 ตอนที่ 105 ก*. หน้า 1-41.
- ศิริวรรณ เสรีรัตน์ และคณะ. (2545). *องค์การและการจัดการ*. กรุงเทพมหานคร: ธรรมสาร.
- สำนักงานคณะกรรมการการเลือกตั้ง. (2547). *คู่มือการปฏิบัติงานของสาขาพรรคการเมือง*, พิมพ์ครั้งที่ 4. กรุงเทพมหานคร: สหยาบบล็อกและการพิมพ์.
- เสนีย์ คำสุข และอเนก สุขดี. (2564ก). การจัดตั้งสาขาพรรคการเมืองไทยภายใต้กฎหมายพรรคการเมือง พ.ศ. 2560. *วารสารการบริหารนิติบุคคลและนวัตกรรมท้องถิ่น*. 7 (8), 309-322.
- _____. (2564ข). ปัญหา อุปสรรคในการจัดตั้งสาขาพรรคการเมืองไทยภายใต้กฎหมายพรรคการเมือง พ.ศ. 2560. *วารสาร Journal of Modern Learning Development*. 6 (1), 196-209.
- เสนีย์ คำสุข. (2545). พรรคการเมืองไทย: อดีต ปัจจุบันและอนาคต. ใน รุ่งพงษ์ ชัยนาม และคณะ. (บรรณาธิการ). *20 ปี รัฐศาสตร์ มสธ. รวมบทความวิชาการ รัฐศาสตร์*, หน้า 55-72. นนทบุรี: มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.
- อเนก สุขดี. (2556). การก่อตั้งและบทบาททางการเมืองของสาขาพรรคการเมืองไทยภายใต้รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2550. *วารสารรัฐศาสตร์และนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏกาฬสินธุ์*. 2 (1), 72-89.
- Heywood, A. (2007). *Politics*, 3rd ed. New York: Palgrave Macmillan.

ลักษณะเด่นและคุณค่าของมั่งคลัตถทีปนี:
ผลงานวรรณกรรมบาลีชิ้นเอกของพระสิริมังคลาจารย์
The Dominant Features and Values of
Maṅgalatthadīpanī: The Pali Literature Masterpiece of
Sirimaṅgalācāriya

พระมหาจุมพล สุยะตะ¹, วิโรจน์ อินทนนท์²
Phramaha Jumpol Suyata¹, Viroj Inthanon²

หลักสูตรศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาล้านนาศึกษา

คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่

Master of Arts Program in Lan Na Studies,

Faculty of Humanities, Chiang Mai University

Corresponding Author, E-mail: jumpolsuyata@gmail.com

บทคัดย่อ

มั่งคลัตถทีปนี ผลงานวรรณกรรมบาลีชิ้นเอกของพระสิริมังคลาจารย์ เป็นการยกหัวข้อธรรมในมงคลสูตรที่มีในพระไตรปิฎกมาตั้งแล้วอธิบายความหมายของมงคลแต่ละข้ออย่างละเอียด ด้วยการยกนิทานอุทาหรณ์มาสอดแทรกการอธิบายและใช้การอ้างอิงจากคัมภีร์หลายเรื่อง ผู้ศึกษาได้นำมั่งคลัตถทีปนีมาวิเคราะห์ลักษณะเด่นและคุณค่าของวรรณกรรม ซึ่งพบว่า มั่งคลัตถทีปนีประกอบด้วยลักษณะเด่นด้านโครงสร้างวิธีการนำเสนอและเนื้อหา ดังนี้ ลักษณะเด่นด้านโครงสร้าง เริ่มต้นด้วยบทปณามคาถาอุบัติกถา การลำดับเรื่อง และจบลงด้วยนิคมคาถา ส่วนลักษณะเด่นด้านการนำเสนอเนื้อหามี 10 วิธี คือ 1) การให้คำจำกัดความ 2) การวิเคราะห์ความหมายตามรูปศัพท์ทางไวยากรณ์ 3) การพรรณนาลักษณะเชิงพฤติกรรม 4) การจำแนกประเภท 5) การประเมินคุณค่าในแต่ละมงคล 6) การยกนิทานอุทาหรณ์มาแสดง 7) การตั้งคำถาม-คำตอบ 8) การอ้างอิง 9) การประมวลข้อมูลจากคัมภีร์ต่าง ๆ และ 10) การวินิจฉัยความน่าเชื่อถือของข้อมูลที่น่ามาอ้างอิง สำหรับลักษณะเด่นด้านเนื้อหา เป็นการอธิบายเพิ่มเติมจากงานอรรถกถาปรมัตถโชติกาของพระพุทโธมชาจารย์ โดยยกนิทาน

อุทาหรณ์เป็นจำนวนมากขึ้นมาแสดง และการอธิบายความเป็นลำดับสอดคล้องกับหลักอาศรม 4 ของพรหมณ์ จากลักษณะเด่นดังกล่าวมาจึงก่อให้เกิดคุณค่าในฐานะวรรณกรรมต้นแบบของบาลีในประเทศไทย อันประกอบด้วยคุณค่าด้านภาษา คุณค่าด้านสาระธรรม และคุณค่าด้านสังคม สำหรับองค์ความรู้ใหม่จำแนกเป็น 2 ประเด็น คือ 1) รูปแบบการแต่ง งานชิ้นนี้เป็นผลงานทางวิชาการที่น่าเชื่อถือ เพราะมีการอ้างอิงเชิงวิชาการและนิทานประกอบชัดเจน 2) ความสละสลวยของภาษาบาลี คัมภีร์นี้มีลักษณะเฉพาะในการประพันธ์ จึงเป็นตำราเรียนในหลักสูตรการศึกษาพระปริยัติธรรม แผนกบาลีของคณะสงฆ์ไทยกระทั่งปัจจุบัน

คำสำคัญ: มังคลัตถทีปนี; วรรณกรรมบาลี; พระสิริมังคลาจารย์

Abstract

The Maṅgalatthadīpanī is a masterpiece of Pali literature by Sirimaṅgalācāriya, a Lanna scholar. He composed this scripture by referring to the topic of Dharma in the Maṅgala Sutta contained in the Tipitaka and explaining the meanings of each passage in details. He has interjected many tales for explanations and references from Tipitaka. When the researcher brought Maṅgalatthadīpanī to analyze the dominant features and values to confirm the masterpiece of Sirimaṅgalācāriya, it was discovered as follows: 1. the dominant features of Maṅgalatthadīpanī consist of structure, presentation method, and content as follows: 1.1 structural features begin with invocation, sequencing discourse and end with recapitulate. 1.2 Distinctive characteristics of content presentation of Maṅgalatthadīpanī in 10 methods: 1) definition, 2) grammatical semantic analysis, 3) behavioral characterization, 4) classification, 5) evaluating the value of each auspiciousness, 6) citing parables, 7) asking questions and answering, 8) referencing, 9) collating information from scriptures, and 10) determining the credibility of information to be referenced. 1.3 Content features are further expounded on Paramatthajotikā, Buddhaghosa's work, in which a considerable number of parables are presented to explain the order in accordance with the four Ashram principles of Brahmanism. 2. The

values of Maṅgalatthadīpanī: it is the creative literature of Pali in Thailand. It retains content that can be applied to life in society. In addition, it on top appears to maintain empirical value as a course for the study of the Pali Course of the Thai Sangha. The body of knowledge can be divided into two points of views: firstly, the literature style: it is considered to be a reliable academic work, such as reference style and clearly illustrated stories. Secondary, the refinement of the Pali language: Maṅgalatthadīpanī is one of the most unique scriptures in writing. Therefore, it is a textbook used in the course of the Pali Studies in Thai Sangha educational system until the present.

Keywords: Maṅgalatthadīpanī; Pali Literature; Sirimaṅgalācāriya

บทนำ

ในยุคทองของวรรณกรรมบาลีในล้านนาได้ปรากฏนามของพระสิริมังคลาจารย์ พระนักปราชญ์รูปสำคัญ ท่านเกิดในสมัยราชวงศ์มังราย รัชกาลพระเจ้าติโลกราช (พ.ศ. 1985-2030) นามเดิมว่า ศรีปิงเมือง เป็นชาวเชียงใหม่โดยกำเนิด มีชีวิตอยู่ในช่วงรัชสมัยพระเจ้าติโลกราชมาจนถึงพระเมืองเกษเกล้า (พ.ศ.1984 - 2081) ได้รับการบรรพชาและอุปสมบทในสำนักของพระพุทธรักษา ซึ่งเป็นพระภิกษุที่ได้เดินทางไปศึกษาพระพุทธรักษาที่ลังกาทวีป มีข้อสันนิษฐานว่า ท่านเคยไปศึกษาที่ลังกาทวีปและเป็นอาจารย์ของพระเมืองเกษเกล้า (บาลี พุทธรักษา, 2556: 96) ในทำผลงานของท่านได้กล่าวถึงสถานที่พำนัก คือ วิหารสวนขวัญ ตั้งอยู่ในวัดเวฬุวนาราม ทางทิศใต้ของนครเชียงใหม่ ห่างจากวัดสีหฬาราม 100 คาวุต (4 กิโลเมตร) ปัจจุบัน คือ วัดตำหนักตำบลแม่เหียะ อำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่

จากการศึกษาผลงานของท่านสันนิษฐานได้ว่า ท่านเป็นพระภิกษุในนิกายป่าแดงหรือลังกาใหม่ เพราะความชำนาญด้านการใช้ภาษาบาลีอย่างยอดเยี่ยม ซึ่งเป็นผลมาจากการศึกษาในสำนักของพระอาจารย์ผู้เคยเดินทางไปศึกษาที่ลังกาทวีปมาโดยตรง รวมถึงท่านยังมีความสัมพันธ์กับวัดมหาโพธาราม (วัดเจ็ดยอด ในปัจจุบัน) ซึ่งเป็นนิกายป่าแดงและสถานที่พำนักของท่านยังอยู่ในเขตป่าอันสงัด ซึ่งเป็นวิถีปฏิบัติของพระสงฆ์ในนิกายป่าแดง โดยมีบางหลักฐานระบุไว้ว่า ท่านเคยเป็นเจ้าอาวาสวัดมหาโพธาราม (พระมหาสังวร สีสั้วโร, 2506: 22)

พระสิริมิ่งคลาจารย์ได้รจนาผลงานอันเป็นที่รู้จักกันอย่างแพร่หลาย โดยแต่ง คัมภีร์ที่มีเนื้อหาอธิบายความในพระไตรปิฎกเป็นจำนวน 4 เรื่อง ประกอบด้วย

1. เวสสันดรทีปนี คู่มืออธิบายเวสสันดรชาดก ที่มาในชุดทกนิกาย พระสุตตันตปิฎก ว่าด้วยคำศัพท์และเรื่องราวในคัมภีร์เวสสันดรชาดก แต่งเสร็จเมื่อ พ.ศ. 2060

2. จักกวาฬทีปนี คู่มืออธิบายเกี่ยวกับภูมิวิทยาของจักรวาล มีภูเข แม่ น้ำ สระ บ่อน้ำ ทวีป มนุษย์ เทวดา และอมนุษย์ที่อาศัยอยู่ในจักรวาล แต่งเสร็จเมื่อ พ.ศ. 2063

3. สังขยาปกาสะกฏิกา คู่มืออธิบายคัมภีร์สังขยาปกาสะกฏิกพรณ กวินพนธ์ ของญาณวิลาสะ ว่าด้วยเครื่องนับและเครื่องตวง 6 อย่าง แต่งเสร็จเมื่อ พ.ศ. 2063

4. มังคลัตถทีปนี คู่มืออธิบายความแห่งมงคลสูตร ที่มาในชุดทกนิกาย พระสุตตันตปิฎก อธิบายความในมงคลสูตรให้พิสดาร แต่งเสร็จเมื่อ พ.ศ. 2067

ผลงานทั้ง 4 เรื่องนี้ นับเป็นวรรณกรรมที่ผสมผสานทั้งศาสตร์และศิลป์แห่งการใช้ภาษาบาลีได้อย่างยอดเยี่ยม อีกทั้งยังสอดแทรกองค์ความรู้จากคัมภีร์พระไตรปิฎกและอรรถกถารวมถึงคัมภีร์อื่น ๆ หลายคัมภีร์เข้าด้วยกัน ทำให้เกิดเป็นองค์ความรู้ใหม่ขึ้นในวงการวรรณกรรมบาลี (ลิขิต ลิขิตานนท์, 2534: 102) จะเห็นได้ว่า ในระยะเวลาเพียง 7 ปี พระสิริมิ่งคลาจารย์ได้รจนาผลงานวรรณกรรมไว้ถึง 4 เรื่อง โดยผลงานเรื่องสุดท้าย คือ มังคลัตถทีปนี ถือเป็นผลงานชิ้นเอกที่แสดงให้เห็นถึงความเป็นผู้แตกฉานในทางพระพุทธศาสนาและการใช้ภาษาบาลีอย่างยอดเยี่ยม

มูลเหตุหรือแรงจูงใจในการแต่งมังคลัตถทีปนีสันนิษฐานว่า เกิดจากการตกผลึกขององค์ความรู้ที่พระสิริมิ่งคลาจารย์ได้สั่งสมมา โดยถ่ายทอดเป็นงานนิพนธ์ในแบบฉบับของตนเอง เพราะไม่ได้ปรากฏเรื่องราวอื่นที่เกิดขึ้นในยุคสมัยนั้น ตรงกันข้ามกับการแต่งเวสสันดรทีปนีและจักกวาฬทีปนีที่พอจะสันนิษฐานว่า แต่งขึ้นเพื่ออธิบายความเพิ่มเติมของมหาชาติคำหลวงในสมัยอยุธยาและไตรภูมิกถาในสมัยสุโขทัยตามลำดับ

มังคลัตถทีปนีได้แสดงถึงความรุ่งเรืองของพระพุทธศาสนาในล้านนาอย่างเด่นชัด โดยเฉพาะคัมภีร์ทางพระพุทธศาสนา ไม่ว่าจะเป็นพระไตรปิฎก อรรถกถา ฎีกา อนุฎีกาและปกรณ์พิเศษต่าง ๆ อย่างครบถ้วน ภูมิความรู้ของพระสิริมิ่งคลาจารย์ในการประพันธ์แสดงให้เห็นถึงความเป็นพหูสูตอย่างยอดเยี่ยม และด้วยความรู้ที่ลึกซึ้งของท่านจึงทำให้ผลงานเรื่องนี้เป็นวรรณกรรมต้นแบบของบาลีในประเทศไทย (วิโรจน์ อินทนนท์,

2556: 154-182) ถือเป็นตำราที่แพร่หลายไปในประเทศที่นับถือพระพุทธศาสนาเถรวาท

เนื้อเรื่อง

วิเคราะห์ลักษณะเด่นของมังคลัตถทีปนี

มังคลัตถทีปนีมีวิธีการเสนอเนื้อหาตามลักษณะคัมภีร์พระพุทธศาสนาที่สมบูรณ์ ประกอบด้วยลักษณะเด่นด้านโครงสร้าง วิธีการนำเสนอ และเนื้อหา ดังนี้

1. ลักษณะเด่นด้านโครงสร้าง

มังคลัตถทีปนีเป็นคัมภีร์ที่มีโครงสร้างสมบูรณ์ตามรูปแบบคัมภีร์ประเภททีปนี ประกอบด้วยโครงสร้างหลัก 4 ส่วน คือ

ส่วนแรก ปณามคาถา (คาถาแสดงความนอบน้อม)

รูปแบบการนำเสนอในบทปณามคาถามีองค์ประกอบหลัก 4 ประการ คือ

- 1) การแสดงความนอบน้อม กล่าวถึงการแสดงความเคารพต่อพระรัตนตรัย
- 2) การขออานิสสัคคัมครอง กล่าวถึงการขอความคุ้มครองให้การเขียนผลงานสำเร็จลุล่วงไปด้วยดี
- 3) การแสดงปฎิญา กล่าวถึงวัตถุประสงค์ของการแต่ง และ 4) การเชิญชวนผู้ฟังให้ศึกษาคัมภีร์ กล่าวถึงประโยชน์ในการอ่านคัมภีร์ ดังตาราง 1

ลำดับ	ชื่อคัมภีร์			
	เวสสันดรทีปนี	จกกวาฬทีปนี	สังขยาปกาสกุฎิกา	มังคลัตถทีปนี
ลำดับที่ 1	การแสดงความนอบน้อม	การแสดงความนอบน้อม	การแสดงความนอบน้อม	การแสดงความนอบน้อม
ลำดับที่ 2	การแสดงปฎิญา	การแสดงปฎิญา	การแสดงปฎิญา	การขออานิสสัคคัมครอง
ลำดับที่ 3	เชิญชวนให้ผู้ฟังศึกษาคัมภีร์	การเชิญชวนให้ผู้ฟังศึกษาคัมภีร์		การแสดงปฎิญา
ลำดับที่ 4				การเชิญชวนให้ผู้ฟังศึกษาคัมภีร์

ตาราง 1 รูปแบบการนำเสนอบทปณามคาถาในผลงานทั้ง 4 เรื่อง

ในตาราง 1 จะเห็นผลงานทั้งหมดของพระสิริมังคลาจารย์ที่แสดงให้เห็นว่า มังคลัตถทีปนีเสนอบทปณามคาถาได้ครบถ้วนสมบูรณ์มากที่สุด แสดงถึงความสามารถของพระสิริมังคลาจารย์ในการประพันธ์บทที่เป็นการแสดงความรอบรู้และความสามารถในภาษาบาลี

ส่วนที่ 2 อุบัติกถา (เหตุเกิดมงคลสูตร)

มงคลสูตรเกิดขึ้นเพราะมีการถาม ดังมีเรื่องเล่าว่า คนในชมพูทวีปถกเถียงว่าอะไรเป็นมงคล บางคนมีความเห็นว่า สิ่งที่เป็นมงคล บางคนว่า สิ่งที่ได้ฟังเป็นมงคล บางคนว่า สิ่งที่ทำแล้วเป็นมงคล การถกเถียงนี้ได้กระจายไปทั้งชมพูทวีป ก่อให้เกิดความโกลาหลเป็นเวลานานถึง 12 ปี แล้วขยายไปถึงเหล่าเทวดาและพรหม เทวดาองค์หนึ่งจึงได้เข้ามากราบทูลถามพระพุทธเจ้า (คณะกรรมการแผนกตำรา มหามกุฏราชวิทยาลัย, 2543: 5-6)

ส่วนที่ 3 การลำดับเรื่อง

พระสิริมังคลาจารย์มุ่งอธิบายเนื้อหาสาระของมงคลทั้ง 38 ประการ ตามลำดับของมงคลสูตรในขุททกปาฐะ สุตตนิบาต เพื่อให้ผู้ศึกษาเข้าใจถึงความหมายของวิธีปฏิบัติและผลของการปฏิบัติ โดยใช้สำนวนเทศนาโวหารพร้อมทั้งนำนิทานอุทาหรณ์และเหตุการณ์ต่าง ๆ มาเทียบขยายความกับมงคลข้อนั้น ๆ โดยลำดับเรื่องไปตามเนื้อหาของมงคล 38 ประการ (บาลี พุทธศึกษา, 2560: 71-72)

ส่วนที่ 4 นิคมคถา (คาถาจบเรื่อง)

การนำเสนอนิคมคถาในตอนสุดท้าย เป็นการระบุนายละเอียดเกี่ยวกับตนเองและการแต่งไว้ค่อนข้างชัดเจนว่า ผู้แต่งคือใคร อาจารย์ของผู้แต่งคือใคร สถานที่แต่ง ช่วงสมัยที่แต่ง และปีที่แต่งเสร็จ รวมถึงการตั้งความปรารถนาขออานิสงส์ในการแต่งคัมภีร์ โดยเฉพาะการเอ่ยชื่ออาจารย์ของผู้แต่งไว้ว่า พระพุทธวิระ ผู้มีวิจิตรญาณในพระสูตร อภิสรรณและวินัย ซึ่งไม่ปรากฏในผลงานเรื่องอื่น

2. ลักษณะเด่นด้านการนำเสนอ มงคลัตถปิณีมีวิธีการการนำเสนอโดยยกหัวข้อธรรมในมงคลสูตรมาตั้งเพื่ออธิบาย โดยใช้ข้อมูลอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องมาขยายความมงคลแต่ละข้ออย่างละเอียด พร้อมกับยกนิทานอุทาหรณ์มาประกอบ ทำให้อ่านแล้วเข้าใจได้ทันที ลักษณะเด่นของการนำเสนอเนื้อหาของมงคลัตถปิณีมี 10 วิธี ดังนี้

1) การให้ความหมายโดยอรรถ เป็นการอธิบายความหมายและวิธีการปฏิบัติในแต่ละมงคลพร้อมกับยกตัวอย่างมาประกอบ มีวิธีการอธิบายที่มุ่งให้ผู้อ่านเข้าใจความหมายได้ง่าย

2) การวิเคราะห์ความหมายตามรูปศัพท์ทางไวยากรณ์ เป็นการอธิบายคำศัพท์ด้วยวิธีแสดงรูปวิเคราะห์ตามหลักไวยากรณ์ เพื่อให้ผู้อ่านได้เข้าใจความหมายของคำศัพท์นั้นอย่างกระจ่างชัด

3) การพรรณนาลักษณะเชิงพฤติกรรม ผู้แต่งอธิบายลักษณะของมงคลที่แสดงออกในชีวิตของบุคคลผู้ประพฤติปฏิบัติตามมงคลข้อนั้น

4) การจำแนกประเภท ผู้แต่งใช้ในการให้รายละเอียดเกี่ยวกับเนื้อหาของสิ่งที่ต้องการจะอธิบาย เป็นการเปิดประเด็นเพื่อเริ่มเรื่องที่จะอธิบาย

5) การประเมินคุณค่าในแต่ละมงคล เมื่อนำคำสอนมาปฏิบัติแล้วก่อให้เกิดความเป็นมงคลในชีวิตอย่างไร เป็นการแสดงอานิสงส์ของมงคลแต่ละข้อที่มีต่อชีวิตทั้งในปัจจุบันและในอนาคต

6) การยกนิทานอุทาหรณ์มาแสดง การอธิบายความมงคลสูตรนั้น ผู้แต่งได้นำนิทานชาดก นิทานธรรมบท หรือเรื่องราวที่ปรากฏในพระไตรปิฎกมาเป็นตัวอย่าง เพื่อให้ผู้ศึกษาได้เข้าใจมากยิ่งขึ้น

7) การตั้งคำถาม-คำตอบ (ปุจฉา-วิสขณา) ผู้แต่งได้ตั้งคำถาม คำตอบ ขยายความเข้าใจให้ลึกซึ้ง กว้างขวางยิ่งขึ้น

8) การอ้างอิง ผู้แต่งใช้วิธีอ้างอิงคัมภีร์ต่าง ๆ ซึ่งเป็นที่มาของข้อมูลหลากหลาย โดยมักจะแสดงรายละเอียดปลีกย่อย ซึ่งช่วยให้ติดตามข้อมูลได้โดยง่าย ทำให้มั่งคัลลตทีปนีมีลักษณะเป็นผลงานทางวิชาการอย่างสมบูรณ์

การอ้างอิงในมั่งคัลลตทีปนีถือเป็นลักษณะเด่นของผลงานเรื่องนี้ โดยมีจำนวนการอ้างอิงจำนวน 1,421 ครั้ง (สุภาพรรณ ณ บางช้าง, 2554: 235)

9) การประมวลข้อมูลจากคัมภีร์ต่าง ๆ ในการอธิบายด้วยวิธีการที่หลากหลายดังกล่าวข้างต้น ผู้แต่งมักจะยกข้อมูลจากคัมภีร์ต่าง ๆ มาเสนอเพื่อยืนยันคำอธิบายและเปรียบเทียบให้เห็นการตีความที่แตกต่างกัน คัมภีร์ที่ผู้แต่งประมวลมาเป็นข้อมูลในคัมภีร์มั่งคัลลตทีปนีมีอย่างน้อย 48 คัมภีร์

10) การวินิจฉัยความน่าเชื่อถือของข้อมูลที่นำมาอ้างอิง ในกรณีที่ข้อมูลจากคัมภีร์ต่าง ๆ มีสาระแตกต่างกัน ผู้แต่งได้เสนอแนวคิดที่แตกต่างกันในคัมภีร์ต่าง ๆ แล้ววินิจฉัยในตอนท้ายว่า แนวคิดใดถูกต้องตามความหมายที่ควรจะเป็นในเรื่องมงคลนั้น ๆ

ลักษณะเด่นของการนำเสนอทั้ง 10 วิธี ทำให้มั่งคัลลตทีปนีมีลักษณะเป็นวรรณกรรมบาลีที่มีความสมบูรณ์ด้วยอรรถและสาระของตัวงาน ทำให้ประจักษ์ชัดในข้อที่ว่า วรรณกรรมต้นแบบบาลีในประเทศไทย และยังมองเห็นความเป็นผลงานทางวิชาการของพระสิริมงคลอาจารย์ จึงมีลักษณะเป็นดุจงานวิทยานิพนธ์ในสมัยนั้น

3. ลักษณะเด่นด้านเนื้อหา

มั่งคัลลตทีปนีเป็นการแสดงเนื้อหาความของมงคลสูตร มีเนื้อหาสาระสำคัญที่มุ่งนำเสนอแนวทางการใช้ชีวิตที่มีประโยชน์ต่อตนเองและคนรอบข้าง ซึ่งเป็นความหมายของมงคลที่ผู้แต่งคัมภีร์นี้ต้องการจะสื่อถึง บอกให้ทราบถึงสิ่งที่จะยังชีวิต คือ สรรยนต์

ให้ถึงความสมบูรณ์หรือความยั่งยืนตามแนวพระพุทธศาสนา มีจุดประสงค์เพื่ออธิบายหลักการในมงคลสูตรที่มีการไม่คบคนพาล การคบบัณฑิต เป็นต้น จึงมีความสำคัญทางด้านเนื้อหาสาระที่จะนำมาใช้ในการดำเนินชีวิตตามแบบอย่างของพุทธศาสนิกชนเพื่อสร้างความเป็นมงคลให้เกิดขึ้นกับตนเองและครอบครัว โดยมีลักษณะเด่นที่สำคัญ 3 ประการ คือ 1) การอธิบายเพิ่มเติมจากงานอรรถกถาปรมัตถโชติกา 2) การยกนิทานอุทาหรณ์จำนวนมากมาแสดง และ 3) การอธิบายความเป็นลำดับสอดคล้องกับหลักอาศรม 4 ของพรหมณ์ ดังรายละเอียดต่อไปนี้

1) การอธิบายเพิ่มเติมจากงานอรรถกถาปรมัตถโชติกาของพระพุทธโฆษาจารย์ ในคัมภีร์ปรมัตถโชติกา (อรรถกถาขุททกนิกาย) ปรากฏอรรถกถาอธิบายมงคลสูตรด้วยคำสอนเชิงหลักการ อาจมีบุคคลตัวอย่างครั้งพุทธกาลประกอบบ้าง แต่ไม่มีเรื่องนิทานตัวอย่าง หรือชาดกมาประกอบ เช่น ในหัวข้อพาลบัณฑิตเสวนาเสวนกถา พระพุทธโฆษาจารย์ระบุเพียงชื่อคนพาล ว่า

อปัจจ ปุณณกสฺส ปาทยโย ฉ สตถาโร เทวทตฺตโกกาลิก-
กฺกโมรคติสฺส ขณฺฑเทเวียปุตฺตสมุทฺทตฺตจิญญามานวิกาปิโย.
(อรรถกถาบาลี เล่ม 16: 168)

คำแปล: คนพาล ได้แก่ ครูทั้งหก มีปุณณกสฺสปะ เป็นต้น
และพระเทวทัต พระโกกาลิกะ พระกุกฺกโมรคติสสะ พระขันธ-
เทเวียปุตตะ พระสมุทฺทตฺตตะ และนางปริพพาชิกา ชื่อ
จิญญามานวิกา ฯ (พระไตรปิฎกและอรรถกถาแปล เล่ม 39: 173)

ในประเด็นเดียวกันนี้ (พาลบัณฑิตเสวนาเสวนกถา มงคลที่ 1-2) พระสิริมังคลาจารย์ ไม่ได้ระบุเพียงชื่อคนพาลอย่างเดียว แต่ยังได้เขียนขยายความเพิ่มรายละเอียดเกี่ยวกับพาลลักษณะ พาลนิमितและพาลาปทาน เช่น ลักษณะของคนพาลประกอบด้วยอกุศลกรรมบถ 10 ประการ คือ คิดชั่ว พูดชั่ว และทำชั่ว เป็นต้น

ส่วนเรื่องการคบบัณฑิต ท่านอธิบายลักษณะบัณฑิตที่ประกอบด้วยกุศลกรรมบถ 10 ประการ เพิ่มตัวอย่างผู้ที่เป็นบัณฑิตมีพระพุทธเจ้า พระปัจเจกพุทธเจ้า และพระมหาสาวก 50 รูป จากนั้น จึงเสนอหลักการในเรื่องบัณฑิตลักษณะ บัณฑิตนิमितและบัณฑิตาปทาน แล้วยกคถาในอุทฺตมสูตร โกสลสังยุต มาแสดง

ทิกฺขุเร ชฺชเม จ โย อตฺถโก โย จตฺถโก สมปรายิกโก
อตถาภิสมโย อธิโร ปณฺธิโตติ ปุจฺจจตฺติ.

(คณะกรรมการแผนกตำรา มหามกุฏราชวิทยาลัย, 2543ก: 15)

คำแปล: ชีรชนท่านเรียกว่า บัณฑิต เพราะยึดประโยชน์ ทั้ง 2 ไว้ได้ คือ ประโยชน์ในชาตินี้และประโยชน์ในชาติหน้า ใน คนพาลและบัณฑิต ทั้งสองพวกนั้น พวกบัณฑิตเท่านั้นควรคบหา พวกคนพาลหาควรคบหาไม่ จากนั้นจึงนำนิทาน อุทาหรณ์มา แสดงฯ

(คณะกรรมการแผนกตำรา มหามกุฏราชวิทยาลัย, 2543ข: 23)

นอกจากนี้ ยังมีเรื่องอุทาหรณ์ที่น่าสนใจ เช่น เรื่องนายสุนมมาลาการ เรื่อง นางปัญจปาปา ในมงคัลที่ 3 ปุชา จ ปุชนิยานกถา เรื่องพระอานนท์ฉลาดในการทำ จีวร ในมงคัลที่ 8 สิปปกถา เรื่องนันทวิสาขชาดกในมงคัลที่ 10 สุภาสิตวาจากถา เรื่อง มิตตวินทุกะ เรื่องพระโมคคัลลานะ และสุวัณณสามะในมงคัลที่ 11 มาตาปิตุอุฏฐาน กถา เป็นต้น (บาลี พุทธรักษา, 2560: 72-73)

2) การยกนิทานอุทาหรณ์จำนวนมากมาแสดง นับเป็นจุดเด่นในการแต่ง มังคลัตถทีปนี การที่ผู้แต่งได้ค้นคว้าและนำนิทานอุทาหรณ์เข้ามาประกอบการอธิบาย หัวข้อธรรมะแต่ละหัวข้อได้อย่างน่าติดตาม โดยรวบรวมนิทาน ตัวอย่าง ภาษิตใน พระไตรปิฎก อรรถกถา และคัมภีร์ต่าง ๆ ที่มีความสัมพันธ์กับเรื่องมงคัลแต่ละข้อมา เสนอประกอบเป็นจำนวนมาก ข้อนี้เป็นลักษณะที่เด่นมากในมังคลัตถทีปนี

ในบรรดาผลงานทั้งหมดของพระสิริมังคลาจารย์ มังคลัตถทีปนีถือเป็นงาน รวบรวมนิทานจากพระไตรปิฎกและอรรถกถา รวมถึงคัมภีร์ต่าง ๆ ไว้มากที่สุด ซึ่งมี จำนวนถึง 189 เรื่อง ดังตาราง 2

กล่าวด้วย	นิทานประกอบ
1-2. กล่าวด้วยการไม่คบคนพาลและการ คบบัณฑิต	1. ลูกนกแขกเต้า 2. ช้างมเหสีพามุข 3. ม้าปันทวะ 4. ผลมะม่วง 5. พระดาบสสอนบุตร 6. มหาสุตโสมชาดก 7. อภิตติชาดก 8. วิพจน์ตักกิกษุ 9. พระเทวทัต 10. พระเจ้าอชาตศัตรู 11. ครุทั้ง 6

กล่าวด้วย	นิทานประกอบ
	12. ครูสุนด์ 13. พานิช 700 คน 14. นางมัลลิกา 15. สังกิจจสามเณร 16. อธิมุตตกสามเณร

ตาราง 2 ตัวอย่างนิทานอุทาหรณ์ในมังคลัตถปิณีเฉพาะมงคลข้อ 1-2

จากตาราง 2 ตัวอย่างที่ยกมา เฉพาะนิทานอุทาหรณ์ในมงคลข้อที่ 1-2 จะเห็นว่ามี 16 เรื่อง การยกนิทานอุทาหรณ์มาประกอบการอธิบาย รวมมีเรื่องอุทาหรณ์สาธก 189 เรื่อง (บาลี พุทธรักษา, 2560: 75)

3) การอธิบายความเป็นลำดับสอดคล้องกับหลักอาศรม 4 ของพรหมณ์ เมื่อพิจารณาช่วงวัย หน้าที่และจุดมุ่งหมายของอาศรม 4 ตามหลักคำสอนของศาสนาพรหมณ์แล้ว สามารถจำแนกได้ตามแนวทางของการดำเนินชีวิตตามหลักมงคล 38 ประการ ซึ่งมีจุดมุ่งหมายของการดำเนินชีวิตในแต่ละช่วงวัยที่คล้ายกัน ดังนี้

อาศรมที่ 1 อาศรมพรหมจรรย์ มีหน้าที่ศึกษาพระเวท รักษาพรหมจรรย์ และมีหน้าที่ปรนนิบัติรับใช้ครู มีจุดมุ่งหมายเพื่อรักษาตนให้บริสุทธิ์ ไม่แปดเปื้อนด้วยเมถุนธรรมทั้งกาย วาจา และใจ หลักการในอาศรมพรหมจารีสอดคล้องกับการดำรงตนตามมงคลสูตร 10 ประการแรก ตามตาราง 3 ดังนี้

อาศรมแบบพรหมณ์	หลักการดำเนินชีวิตในมงคลสูตร
อาศรมที่ 1 อาศรมพรหมจารี	1. ไม่คบคนพาล 2. คบบัณฑิต 3. บูชาคนที่ควรบูชา 4. อยู่ในประเทศที่เหมาะสม 5. มีบุญที่ได้ทำไว้ในอดีต 6. ตั้งตนในทางที่ถูกต้อง 7. หมั่นศึกษาเล่าเรียน 8. มีศิลปะ 9. มีวินัย 10. พุดจาไพเราะ

ตาราง 3 แสดงการเปรียบเทียบอาศรมพรหมจรรย์กับมงคล 10 ประการ

หลักการในมงคล 10 ประการแรก เช่น การไม่คบคนพาล การคบบัณฑิต การบูชาผู้ควรบูชา เป็นต้น ผู้แต่งได้อธิบายโดยใช้ทานอุทาหรณ์จำนวนมากประกอบเพื่อให้เหมาะสมกับช่วงวัยต้นหรือปฐมวัย เมื่อเทียบกับหลักการดำเนินชีวิตของอาศรมพรหมจรรย์แล้วพบว่า มีจุดมุ่งหมายที่คล้ายกัน คือ การปูพื้นฐานด้านความรู้และคุณธรรมในการใช้ชีวิตสำหรับบุคคลในช่วงปฐมวัย

อาศรมที่ 2 อาศรมคฤหัสถ์ ภายหลังจากสำเร็จการศึกษาแล้ว ผู้นั้นจะกลับสู่ตระกูลของตนเพื่อดำเนินชีวิตเป็นคฤหัสถ์หรือผู้ครองเรือน ถือเป็นช่วงวัยของการประกอบหน้าที่การทำงานและดำเนินชีวิตให้มีความมั่นคง มีหน้าที่ดูแลครอบครัวและบุพการี มีจุดมุ่งหมายเพื่อสร้างครอบครัวที่ดีและเป็นพลเมืองที่ดีของสังคม หลักการในอาศรมคฤหัสถ์มีความสอดคล้องกับการดำรงตนตามมงคลสูตร 15 ประการ ตามตาราง 4 ดังนี้

อาศรมแบบพราหมณ์	หลักการดำเนินชีวิตในมงคลสูตร
อาศรมที่ 2 อาศรมคฤหัสถ์	11. เลี้ยงดูมารดาบิดา 12. เลี้ยงดูบุตร 13. เลี้ยงดูภรรยา 14. ทำงานไม่คั่งค้าง 15. บำเพ็ญทาน 16. ประพฤติธรรม 17. ช่วยเหลือญาติ 18. ทำงานไม่มีโทษ 19. ไม่ทำความชั่ว 20. สรรวมจากการดื่มน้ำเมา 21. ไม่ประมาท 22. มีสัมมาคารวะ 23. ความนอบน้อมถ่อมตน 24. มีความสันโดษ 25. มีความกตัญญู

ตาราง 4 แสดงการเปรียบเทียบอาศรมคฤหัสถ์กับมงคล 15 ประการ

หลักการในมงคล 15 ประการ เช่น การเลี้ยงดูมารดาบิดา การเลี้ยงดูบุตร การเลี้ยงดูภรรยา เป็นต้น เมื่อเทียบกับหลักการดำเนินชีวิตของคฤหัสถ์พบว่า มี

จุดมุ่งหมายที่คล้ายกัน คือ การสร้างความมั่นคงของชีวิตและความเจริญของคุณธรรมในการใช้ชีวิต เหมาะสำหรับบุคคลในวัยครองเรือนที่เรียกว่า มัชฌิมวัย

อาศรมที่ 3 อาศรมวานปรสส์ เมื่อเริ่มย่างเข้าสู่วัยชรา ผู้ครองเรือนย่อมมีความรู้สึกเบื่อหน่ายในโลกียวิสัย เพราะมองเห็นโทษภัยของชีวิต เป็นเวลาสมควรที่จะต้องละทิ้งครอบครัวและบ้านเรือน มีหน้าที่ออกบวช โดยมีจุดมุ่งหมายเพื่อแสวงหาความรู้และอุบายวิธีที่จะทำให้ตนสามารถหลุดพ้นจากวัฏสงสาร หลักการในอาศรมวานปรสส์มีความสอดคล้องกับการดำรงตนตามมงคลสูตร 5 ประการ ตามตาราง 5 ดังนี้

อาศรมแบบพราหมณ์	หลักการดำเนินชีวิตในมงคลสูตร
อาศรมที่ 3 อาศรมวานปรสส์	26. พังธรรมตามกาล 27. มีความอดทน 28. เป็นคนว่าง่ายสอนง่าย 29. พบปะสมณะ 30. สนทนาธรรมตามกาล

ตาราง 5 แสดงการเปรียบเทียบอาศรมวานปรสส์กับมงคล 5 ประการ

หลักการในมงคล 5 ประการ คือ การพังธรรมตามกาล มีความอดทน เป็นคนว่าง่ายสอนง่าย การได้พบปะสมณะ และการสนทนาธรรมตามกาล เมื่อเทียบกับหลักการดำเนินชีวิตของอาศรมวานปรสส์แล้วพบว่า มีจุดมุ่งหมายที่คล้ายกัน คือ การแสวงหาความรู้และอุบายวิธีที่จะทำให้หลุดพ้นจากวัฏสงสาร ช่วงวัยนี้จึงเป็นช่วงที่มีความสำคัญมาก เพราะเป็นช่วงแห่งการฝึกฝนลูกและตนเอง คือ การฝึกให้ลูกสืบทอดเจตนารมณ์ของตนเอง ในขณะเดียวกันก็เป็นการฝึกฝนตนเองไปด้วย

อาศรมที่ 4 อาศรมสันยาสิหรือสันนยาสิ ในปัจฉิมวัยหรือวัยชรา หลังจากที่ได้เรียนรู้หนทางที่จะนำไปสู่ความหลุดพ้นจากวัฏสงสารและได้พากเพียรฝึกฝนปฏิบัติตนตามหนทางที่ได้เรียนรู้มา จนสามารถละทิ้งความต้องการทางกามคุณได้หมด มีหน้าที่ใช้ชีวิตอยู่ในสังคมเพื่อจะบำเพ็ญประโยชน์ โดยมีจุดมุ่งหมายเพื่อสงเคราะห์ชาวโลก เพื่อเป็นตัวอย่างที่ดีในการดำเนินชีวิตและถ่ายทอดองค์ความรู้แก่ลูกศิษย์ หลักการในอาศรมสันนยาสิมีความสอดคล้องกับการดำรงตนตามมงคลสูตร ตอนท้าย 8 ประการ ตามตาราง 6 ดังนี้

อาศรมแบบพราหมณ์	หลักการดำเนินชีวิตในมงคลสูตร
อาศรมที่ 4 อาศรมสันยาสี	31. บำเพ็ญตบะ 32. ประพฤติพรหมจรรย์ 33. เห็นอริยสัจ 34. ทำพระนิพพานให้แจ้ง 35. มีจิตไม่หวั่นไหว 36. มีจิตไม่เศร้าโศก 37. มีจิตไม่ขุ่นมัว 38. มีจิตเกษม

ตาราง 6 แสดงการเปรียบเทียบอาศรมสันยาสีกับมงคล 8 ประการ

หลักการในมงคล 8 ประการสุดท้าย คือ การบำเพ็ญตบะ การประพฤติพรหมจรรย์ การเห็นอริยสัจ การทำพระนิพพานให้แจ้ง มีจิตไม่หวั่นไหว มีจิตไม่เศร้าโศก มีจิตไม่ขุ่นมัว และมีจิตเกษม เมื่อเทียบกับหลักการดำเนินชีวิตของอาศรมสันยาสีแล้วพบว่า มีจุดมุ่งหมายที่คล้ายกัน คือ การสงเคราะห์ชาวโลก เป็นตัวอย่างที่ดีในการดำเนินชีวิตและถ่ายทอดองค์ความรู้แก่ลูกศิษย์ จะเห็นได้ว่า การอธิบายเนื้อหาในมงคลสูตรที่ป็นี่สอดคล้องกับหลักอาศรม 4 ของพราหมณ์ ถึงแม้จะเป็นคำสอนของศาสนาที่มีจุดมุ่งหมายต่างกัน เนื่องจากอาศรม 4 โดยเฉพาะสันยาสีที่ปฏิบัติเพื่อสละทางโลก มุ่งเข้าถึงโมกษะ คือ ความหลุดพ้นจากสังสารวัฏ โดยอาตมอันเป็นอิสระจากกิเลสแล้วคืนสู่สภาพเดิมที่เป็นพรหมันตามแนวคิดของศาสนาพราหมณ์ ส่วนพระพุทธศาสนามีจุดมุ่งหมาย คือ การชำระจิตให้หมดจดจากกิเลสแล้วเข้าถึงพระนิพพาน อย่างไรก็ตาม เนื้อหาสาระของคำสอนทั้งสองศาสนา ผู้เขียนเห็นว่า มีลักษณะที่สอดคล้องกันในแง่ของการตั้งเป้าหมายไว้คล้ายคลึงกัน คือ การเข้าถึงจุดมุ่งหมายสูงสุดในแต่ละศาสนา ส่วนหลักปฏิบัติมีความแตกต่างกันอย่างชัดเจน เนื่องจากศาสนาพราหมณ์เป็นเทวนิยม ขณะที่พระพุทธศาสนาเป็นอเทวนิยม ดังนั้น อาศรม 4 และมงคลสูตรจึงมีรายละเอียดที่แตกต่างกันในแง่ของการปฏิบัติจริง

จากลักษณะเด่นด้านโครงสร้าง ลักษณะเด่นด้านวิธีการนำเสนอและลักษณะเด่นด้านเนื้อหาดังกล่าวมา จึงก่อให้เกิดคุณค่าของผลงานทั้ง 3 ด้าน กล่าวคือ ด้านภาษา ด้านสาระธรรมและด้านสังคม ดังนี้

1. คุณค่าด้านภาษา

มงคลสูตรที่ป็นี่เป็นวรรณกรรมบาลีแบบร้อยแก้วผสมด้วยร้อยกรอง สำหรับร้อยแก้วเป็นการอธิบายความหมายของศัพท์ในคาถาหนึ่ง ๆ ให้เข้าใจง่าย แล้วอธิบาย

ความหมายของมงคลแต่ละข้ออย่างละเอียด พร้อมยกนิทานอุทาหรณ์ที่ผู้รจนานำมาประกอบได้เหมาะสมกลมกลืนกับหัวข้อธรรมนั้น ๆ ด้วยภาษาบาลีอันไพเราะสละสลวย และนำเรื่องคัมภีร์และชาดกอื่น ๆ มาอธิบายประกอบการอธิบาย คัมภีร์เล่มนี้จึงเป็นหนังสือที่สมบูรณ์ด้วยคุณลักษณะหลายประการ เช่น การวางโครงสร้างของเรื่องได้ดี การใช้ถ้อยคำที่เหมาะสมแก่กาลสมัยทั้งอรรถและพยัญชนะ การเป็นหนังสือตัวอย่างที่เหมาะสมกับนักเรียนรุ่นหลัง นักปราชญ์และนักปฏิบัติ (พระธรรมกิตติวงศ์ (ทองดี สุรเตโช), 2538: 10) ด้วยเหตุดังกล่าวมาคณะกรรมการแผนกตำรา มหามกุฏราชวิทยาลัย (2543ข: คำนำ) จึงให้เหตุผลเชิงยกย่องเกี่ยวกับมั่งคั่งดิลกที่ปนีไว้ว่า

พระสิริมังคลาจารย์เป็นผู้เรียบเรียงเพื่อบ่มแก่ความในมงคลสูตร โดยยกบาลีในมงคลสูตรเป็นอุทเทส (บทตั้ง) แต่ในการเรียบเรียงแก่นั้น ท่านวิจารณ์แสดงมติไว้อย่างไร ก็แจ้งอรรถกถา ฎีกา อนุฎีกา หรือคำของเกจิอาจารย์ประกอบคำของท่าน เพื่อให้เป็นหลักฐาน หากท่านไม่แก้เองโดยตรง ก็ยกปกรณ์นั้น ๆ ขึ้นเป็นคำแก้ โดยลักษณะดังกล่าวนี้ มั่งคั่งดิลกที่ปนีจึงไม่อยู่ในฐานะที่จะจัดเป็นหนังสือชั้นใดชั้นหนึ่งโดยเฉพาะได้ แต่ถือเป็นหนังสือชั้นปกรณ์พิเศษที่ดียิ่ง

มั่งคั่งดิลกที่ปนีเป็นคัมภีร์ที่มีคุณค่าทางภาษาอย่างสูง หากเปรียบเทียบกับคัมภีร์อื่นแล้วมั่งคั่งดิลกที่ปนีมีลักษณะการแต่งประโยคอย่างเรียบง่าย ไม่ยากจนเกินไป ทำให้ผู้ที่ต้องการศึกษาเมื่อได้ศึกษาแล้วจะเข้าใจในประโยคนั้นได้ง่าย จึงเป็นคัมภีร์ที่มีคุณค่าทางด้านภาษาอย่างเด่นชัด

2. คุณค่าด้านสาระทางธรรม

เนื้อหาสาระของมั่งคั่งดิลกที่ปนีเป็นเรื่องแนวทางการดำเนินชีวิตหรือครองชีวิตของผู้คนที่ต้องการความเป็นมงคล ต้องการดำเนินชีวิตอย่างมีความสุข โดยมีมงคล 38 ประการ เป็นขอบเขตของการดำเนินชีวิตมิให้ผิดพลาด ถ้าหากบุคคลในชุมชน สังคม และประเทศชาติปฏิบัติตามหลักมงคลสูตรนี้ สังคมชุมชนก็เป็นสุข ประเทศจะเจริญด้วยผู้คนที่มีความดีและจริยธรรม ยกตัวอย่างสาระธรรมจากมงคลข้อที่ 1 เช่น โทษของการคบคนพาล มั่งคั่งดิลกที่ปนีได้พรรณนาไว้ 8 ประการ คือ 1) ทำให้ขาดจากประโยชน์ตน ประโยชน์คนอื่น ขาดจากประโยชน์ในโลกนี้และโลกหน้า 2) ทำให้ประพฤติชั่วทางกาย วาจา และใจ 3) ทำให้เสียชื่อเสียง 4) ไม่มีใครนับถือ 5) ทำให้คนเกลียดชัง 6) ทำให้หมดความงามภายใน หมดความเป็นสิริมงคล 7) ทำลายวงศ์ตระกูลตนเอง และ 8) ไปอบายภูมิ

ตัวอย่างสาระธรรมจากมงคลข้อ 1 จะเห็นว่า แผงไปด้วยกุศโลบายในการสอนให้ผู้คนดำเนินชีวิตไปตามครรลองที่ถูกต้องเหมาะสม หากเว้นจากการคบคนพาล ก็จะไม่ประสบกับโทษเหล่านี้ และจะนำชีวิตให้ประสบความสำเร็จเป็นมงคล

มงคลข้อที่ปณียังมีการนำเอานิทานชาดก นิทานธรรมบท หรือเรื่องราวที่ปรากฏในพระไตรปิฎกมาประกอบการอธิบาย ใช้คำง่าย ๆ ที่ทำให้คนทั่วไปได้เข้าใจสามารถนำมาประยุกต์ใช้ในสังคมปัจจุบัน ทั้งด้านเศรษฐกิจ สังคม ตลอดจนการเมือง การปกครอง หากมีการพัฒนาตามหลักมงคล 38 ประการแล้ว จะทำให้เป็นคนที่อยู่ในความไม่ประมาทในชีวิต กล่าวคือ การละความชั่วและสร้างคุณดี มงคลข้อที่ปณียังเป็นคัมภีร์ที่สามารถประยุกต์ใช้ได้กับทุกเหตุการณ์ ทุกเพศ ทุกวัย

3. คุณค่าด้านสังคม

มงคลข้อที่ปณียังได้รับใช้สังคมในฐานะคัมภีร์ที่ถูกจัดให้เป็นหลักสูตรการศึกษา ภาษาบาลีของคณะสงฆ์ไทยนับตั้งแต่ต้นรัตนโกสินทร์จนถึงปัจจุบัน โดยใช้เรียนในชั้นเปรียญธรรม 4 ประโยค 5 ประโยค และ 7 ประโยค (กระทรวงศึกษาธิการ, 2527: 29) เพราะภาษาที่ใช้และลักษณะการแต่งคัมภีร์เป็นการอธิบายธรรมให้เข้าใจง่าย คนอ่านได้เพลินเพลิดเพลินสนุกสนานกับเนื้อเรื่องและหัวข้อธรรมในแต่ละข้อ นิทานอุทานที่ยกมาก็สอดคล้องกับหัวข้อธรรม เป็นแบบอย่างสำหรับการศึกษา (เกรียงศักดิ์ พงษ์คำ, 2562: 358)

คณะสงฆ์นับตั้งแต่ต้นรัตนโกสินทร์จนถึงปัจจุบัน (สมิทธิพล เนตรนิมิตร, 2560: 86) ได้กำหนดให้มงคลข้อที่ปณียังเป็นคัมภีร์หนึ่งในหลักสูตรปริยัติธรรมแผนกบาลีที่พระภิกษุสามเณรต้องศึกษา ทำให้ผลงานเรื่องนี้ประสบความสำเร็จและได้รับความนิยมมากที่สุด จนถูกนำมาเป็นแม่บทแห่งการศึกษาแผนกบาลีของคณะสงฆ์ อีกทั้งยังเป็นวรรณกรรมบาลีที่แต่งในประเทศไทยเพียงเรื่องเดียวที่ถูกจัดไว้ในหลักสูตรการศึกษาภาษาบาลีของคณะสงฆ์ไทย โดยที่วรรณกรรมบาลีนอกนั้นเป็นผลงานที่ถูกแต่งขึ้นในประเทศอินเดียและศรีลังกา ความโดดเด่นยิ่งใหญ่และคุณค่าของมงคลข้อที่ปณียัง ดูเหมือนจะทำให้ผลงานชิ้นอื่น ๆ ลดความยิ่งใหญ่ลง เพราะเมื่อมีการกล่าวถึงผลงานของพระสิริมังคลาจารย์คราวใด ก็มักกล่าวถึงมงคลข้อที่ปณียังเท่านั้น (พระอนุสรณ์ กิตติวิมล และคณะ, 2560: 45)

องค์ความรู้ใหม่

มงคลข้อที่ปณียังเป็นผลงานวรรณกรรมบาลีชิ้นเอกของพระสิริมังคลาจารย์ ซึ่งเป็นที่รู้จักกันมากที่สุดในบรรดาผลงานทั้งหมด ด้วยเหตุนี้จึงทำให้เห็นองค์ความรู้ใหม่ที่เกิดขึ้นจากการศึกษาค้นคว้าครั้งนี้ 2 ประการ คือ

ประการที่หนึ่ง รูปแบบการแต่ง ผลงานชิ้นนี้เป็นงานวิชาการที่มีความน่าเชื่อถือ เช่น ระบบการอ้างอิงเชิงวิชาการและการสอดแทรกนิทานประกอบไว้ชัดเจน ผลงานเรื่องนี้จึงเป็นจุดเริ่มต้นของคัมภีร์บาลีประเภทอธิบายขยายความในสายพระสูตรตันตปิฎกที่แต่งขึ้นในไทย มีลักษณะเป็นงานอรรถกถาตามขนบการแต่งวรรณกรรมบาลีลังกาที่เกิดขึ้นในล้านนา ทั้งยังแสดงให้เห็นถึงศักยภาพของพระสงฆ์ล้านนาในยุคนั้น นอกจากนี้ ยังเป็นประหนึ่งแสงส่องสว่างไปยังผู้สร้างผลงานและฉายความเป็นปราชญ์ของพระสิริมังคลาจารย์ พระอรรถกถาจารย์ชาวล้านนาให้เจิดจรัสอย่างแท้จริง

ประการที่สอง ความสละสลวยของภาษาบาลี มังคลัตถปิณีเป็นคัมภีร์หนึ่งที่มีเอกลักษณ์ในการประพันธ์ โดยเฉพาะภาษาที่เรียบง่าย ไม่ยากเกินไป ทำให้คณะสงฆ์ไทยจัดเป็นตำราเรียนเล่มหนึ่งในหลักสูตรการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกบาลี ซึ่งเป็นระบบการศึกษาของคณะสงฆ์ไทยที่พระภิกษุสามเณรต้องศึกษาในชั้นประโยค ป.ธ. 4, 5, 7 การที่คณะสงฆ์ไทยได้ส่งเสริมมังคลัตถปิณีในลักษณะดังกล่าวทำให้ผลงานชิ้นนี้ได้รับการเผยแพร่อีกอย่างกว้างขวาง

สรุป

มังคลัตถปิณีเป็นคัมภีร์ที่มีโครงสร้างสมบูรณ์ตามรูปแบบคัมภีร์ประเภทที่ปิณีประกอบด้วยโครงสร้างหลัก 4 ส่วน คือ ปณามคาถา อุบัติกถา การลำดับเรื่องและนิคมคาถา เช่นเดียวกับผลงานที่ปิณีของพระสิริมังคลาจารย์เรื่องอื่น แต่ความเด่นของผลงานเรื่องนี้ซึ่งไม่พบในผลงานเรื่องอื่น คือ การขออาณิสสค์คุ้มครอง และการระบุชื่ออาจารย์ของผู้แต่ง คือ พระพุทธรวิระ

ในการนำเสนอเนื้อหา ผู้แต่งยกหัวข้อธรรมในมงคลสูตรมาตั้งเพื่ออธิบาย โดยใช้ข้อมูลอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องมาขยายความมงคลแต่ละข้ออย่างละเอียดพร้อมกับยกนิทานอุทาหรณ์มาประกอบทำให้อ่านแล้วเข้าใจได้ทันที มีลักษณะเด่นของการนำเสนอ 10 วิธี คือ 1) การให้ความหมายโดยอรรถ 2) การวิเคราะห์ความหมายตามรูปศัพท์ทางไวยากรณ์ 3) การพรรณนาลักษณะเชิงพฤติกรรม 4) การจำแนกประเภท 5) การประเมินคุณค่าในแต่ละมงคล 6) การยกนิทานอุทาหรณ์มาแสดง 7) การตั้งคำถามคำตอบ 8) การอ้างอิง 9) การประมวลข้อมูลจากคัมภีร์ต่าง ๆ และ 10) การวินิจฉัยความน่าเชื่อถือของข้อมูลที่นำมาอ้างอิง นอกจากการนำเสนอเนื้อหาแล้วยังพบว่าผลงานเรื่องนี้ยังมีลักษณะเด่นด้านเนื้อหาที่สำคัญ 3 เรื่อง คือ 1) การอธิบายเพิ่มเติมจากงานอรรถกถาปรมัตถโชติกา 2) การยกนิทานอุทาหรณ์จำนวนมากมาแสดง และ 3) การอธิบายความเป็นลำดับสอดคล้องกับหลักอาศรม 4 ของพราหมณ์

จากลักษณะเด่นดังกล่าวมา ก่อให้เกิดคุณค่าของผลงานใน 3 ด้าน คือ 1) ด้านภาษา เป็นคัมภีร์ที่มีคุณค่าทางภาษาอย่างสูงในฐานะวรรณกรรมต้นแบบบาลีของประเทศไทย 2) ด้านสาระทางธรรม เป็นแนวทางของการดำรงชีวิตหรือครองชีวิตตามหลักพระพุทธศาสนาและยังสอดคล้องหลักอวสรม 4 ของพรหมณ์ และ 3) ด้านสังคม เป็นที่ประจักษ์ชัดว่า มังคลัตถที่ปนีส่งผลต่อพระพุทธศาสนาในประเทศไทย โดยเฉพาะการศึกษาเล่าเรียนพระปริยัติธรรมแผนกบาลี และการเผยแผ่ศาสนาของพระภิกษุสามเณร

เอกสารอ้างอิง

- กระทรวงศึกษาธิการ. (2527). *ประวัติการศึกษาของสงฆ์*. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์การศาสนา.
- เกรียงศักดิ์ ฟองคำ. (2562). คุณค่าทางวรรณกรรมของพระสิริมังคลาจารย์ที่มีต่อสังคมไทยร่วมสมัย. *วารสารบัณฑิตศึกษาปริทรรศน์ มจร. วิทยาเขตแพร่*. 5 (1), 350-362.
- คณะกรรมการแผนกตำรา มหามกุฏราชวิทยาลัย. (2543ก). *มังคลัตถที่ปนี (ปฐโมภาโค)*, พิมพ์ครั้งที่ 17. กรุงเทพมหานคร: มหามกุฏราชวิทยาลัย.
- _____. (2543ข). *มังคลัตถที่ปนีแปล เล่ม 1*, พิมพ์ครั้งที่ 18. กรุงเทพมหานคร: มหามกุฏราชวิทยาลัย.
- บาลี พุทธรักษา. (2560). ที่ปนีล้านนา ที่โดดเด่นในพุทธศตวรรษที่ 21 ของพระสิริมังคลาจารย์แห่งวิหารสวนขวัญ นวปุระ. *ธรรมจักขุ*. 101 (12), 68-73.
- พระธรรมกิตติวงศ์ (ทองดี สุรเตโช). (2538). หนังสือมังคลที่ปนี. *ศิลปกรรมปริทรรศน์*. 10 (1), 4-15.
- พระมหาสังวร สีสลัวโร. (2506). *พระสิริมังคลาจารย์: มหาปราชญ์แห่งลานนาไทย*. กรุงเทพมหานคร: ประยูรวงศ์การพิมพ์.
- พระอนุสรณ์ กิตติวณโณ และคณะ. (2560). *บทบาทการเชื่อมโยงภูมิภาคของพระสิริมังคลาจารย์*.แพร่: สถาบันวิจัยพุทธศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตแพร่.
- มหามกุฏราชวิทยาลัย. (2556). *อรรถกถาบาลี เล่ม 16*. กรุงเทพมหานคร: มหามกุฏราชวิทยาลัย.
- _____. (2556). *พระไตรปิฎกและอรรถกถาแปล เล่ม 39*. กรุงเทพมหานคร: มหามกุฏราชวิทยาลัย.

- ลิขิต ลิขิตานนท์. (2534). *วรรณกรรมพุทธศาสนาเถรวาท*. เชียงใหม่: ภาควิชาภาษาไทย คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- วิโรจน์ อินทนนท์. (2534). *ปรัชญาอินเดีย*. เชียงใหม่: ภาควิชาปรัชญาและศาสนา คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- _____. (2556). มงคลัตถิปปนิ. ใน *ตามรอยพระลีลามังคลาจารย์ สังฆปราชญ์ล้านนา*, หน้า 154-182. เชียงใหม่: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตเชียงใหม่.
- สมิทธิพล เนตรนิมิตร. (2560). มงคลัตถิปปนิ: แนวทางการดำรงอยู่แห่งชีวิตที่ยั่งยืน. ใน *สารนิพนธ์พุทธศาสตรบัณฑิต ประจำปี 2560*, หน้า 85-101. พระนครศรีอยุธยา: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- สุภาพรรณ ณ บางช้าง. (2554). *จักวาทิปปนิ: ลักษณะเด่น ภูมิปัญญา และคุณค่า*. กรุงเทพมหานคร: สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย.

เจตจำนงเสรีมีจริงหรือแค่สิ่งลวงตา Does Free Will Exist or Is It just an Illusion?

พระครูปลัดธันรบ โชติวโส (วงศ์ษา)¹,
พระวิสิทธ์ ฐิตวิสิทธ์ (วงศ์โส)², พิลิษฐ์ โคตรสุโพธิ์³
Phrakhrupalad Thanrob Jotivamso (Wongsa)¹
Phra Wisit Thitavisiddho (Wongsai)², Phisit Kotsupho³
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตเชียงใหม่
Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Chiang Mai Campus
Corresponding Author, Email: madeinhaven1235@gmail.com

บทคัดย่อ

บทความนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาเปรียบเทียบปัญหาเรื่องเจตจำนงเสรีระหว่างแนวคิดของฮอบส์กับชาร์ต และวิเคราะห์แนวคิดเจตจำนงเสรีในพุทธปรัชญาเถรวาท จากการศึกษาพบว่า 1) แนวคิดของฮอบส์อยู่ในกลุ่มนิยัตินิยมที่มีลักษณะแบบจักรกลนิยม โดยเห็นว่า มนุษย์เปรียบเสมือนเครื่องจักรที่ทำงานตามกฎเกณฑ์หรือตามสภาพแวดล้อม มนุษย์จึงไม่มีเจตจำนงเสรี เพราะการตัดสินใจเลือกกระทำสิ่งต่าง ๆ เกิดจากอิทธิพลของสภาพแวดล้อมที่มีเหตุชักนำก่อนเสมอ 2) แนวคิดของชาร์ตอยู่ในกลุ่มอิสรวิสัยที่แตกต่างกับฮอบส์ โดยมองว่า มนุษย์มีเจตจำนงเสรีที่จะเลือกทำสิ่งใดก็ได้ตามเจตจำนงของตน แต่จะต้องรับผิดชอบต่อการใช้เสรีภาพของตน โดยไม่กระทบต่อเสรีภาพของคนอื่น ส่วนพุทธปรัชญาเถรวาทเข้ากันได้กับทั้งสองแนวคิดนี้ โดยมีหลักเจตนาเป็นตัวเริ่มต้นของกฎแห่งกรรม คือ หากมนุษย์มีความตั้งใจ เลือกที่จะคิด พูด ทำอย่างเป็นอิสระก็แสดงว่า มนุษย์มีเจตจำนงเสรี สอดคล้องกับปรัชญาของชาร์ต องค์ความรู้ใหม่ที่ค้นพบ คือ พุทธปรัชญาเถรวาทมีแนวโน้มเป็นปัจเจกนิยม โดยอธิบายว่า มนุษย์มีเสรีภาพในวิถีของตนที่เห็นว่า เป็นประโยชน์ต่อตนเองในสถานการณ์ต่าง ๆ โดยเน้นการเตือนตนเองและฟังตนเองเป็นสำคัญ ขณะเดียวกันแนวคิดของฮอบส์ สอดคล้องกับคำสอนเรื่องปฏิเสธสมุบาทตามหลักการที่ว่า “เพราะสิ่งนี้มี สิ่งนี้จึงมี” เสมือนตอกย้ำว่า มนุษย์ไม่มีเจตจำนงเสรี ไม่มีอะไรเกิดขึ้นอย่างลอย ๆ สรรพสิ่งอิง

อาศัยซึ่งกันและกัน เป็นคำอธิบายสภาพจิตใจที่ผลักดันให้มนุษย์ คิด พูดและทำ จึงไม่มีเจตจำนงเสรีในทัศนะของพุทธปรัชญาเถรวาท

คำสำคัญ: เจตจำนงเสรี; เสรีภาพ; พุทธปรัชญา; ความมีอยู่; สิ่งลวงตา

Abstract

This article has the purposes to comparative studies of free will between two opinions of Hobbes and Sartre and to analysis of free will of Theravada Buddhist philosophy. From this study, it has been found that 1) Hobbes's concept is classified into determinism and involved in mechanism. It is stated that human beings seem to be machines that work according to the rules or environment. Human beings do not have free will at all because the choices and determination are influenced by the surrounding that causes behind it. 2) The concept of Sartre is classified into Indeterminism. It is different from Hobbs's concept that is stated that human beings have free will to do any things according to their own free will. But they must be responsible for exercising their freedom without affecting the freedom of others. From Theravada Buddhist philosophy, it is compatible with both of these concepts which have the principle of intention as the beginner of law of the karma. That is if human beings have the intention, willing to think, speak, and act independently, it shows that human beings have free will which is correlated with the philosophy of Sartre. The body of knowledge reveals that Theravada Buddhist philosophy tends to be individualistic. It is explained that human beings enjoy the freedom of their way what is beneficial to themselves in various situations through emphasizing self-reminding and self-reliance. At the same time, Hobbes' concept tends to be consistent with the teachings of Paṭiccasamuppāda according to the concept of “when this exists, so that comes to be this exists” which seems to say that human beings have no free will, nothing happens by itself, all things are connected depend on each other. These represent the state of mind which impulses human beings to think, speak, and act

accordingly. Therefore, there is no free will in view of Theravada Buddhist philosophy.

Keywords: Free Will; Freedom; Buddhist Philosophy; Existence; Illusion

บทนำ

“เจตนาหิ ภิกขเว กมมํ วทามิ” (พระไตรปิฎกภาษาบาลี เล่ม 22 ข้อ 63: 577) ประโยคที่พระพุทธเจ้าตรัสว่า “ภิกษุทั้งหลาย เรากล่าวว่า เจตนา คือ กรรม” ดูเหมือนว่า ในทัศนะของพระพุทธเจ้าจะมีแนวคิดที่ว่า เจตนาจะทำให้เป็นกรรม ไม่ว่าจะป็นมนุษย์และสัตว์โดยสมมติก็ตาม ต้องมีอำนาจในการคิดด้วยตนเองก่อน เพราะหากมนุษย์เป็นหุ่นยนต์จะถูกตั้งระบบข้อมูลไว้ ก็ไม่ควรได้ชื่อว่า ทำกุศลหรืออกุศลกรรม เพราะมนุษย์ไม่ได้เลือก แต่ถูกป้อนคำสั่งให้ทำ พระพุทธเจ้าจึงทรงมองว่า เมื่อมนุษย์มีความสามารถในการเลือกและตัดสินใจ จงใจหรือการที่ตั้งใจริเริ่มโดยตนเอง เมื่อกระทำไปโดยเจตนาแล้วเกิดเป็นกรรม ดังนั้น จึงต้องรับผิดชอบการกระทำ

จะเห็นได้ว่า เจตนาในทางพุทธปรัชญามีบทบาทสำคัญเป็นอย่างยิ่งที่จะกำหนดการดำเนินชีวิตของมนุษย์ในการเลือกที่จะทำสิ่งหนึ่งสิ่งใด อันจะมีผลติดตามมาจากการที่เลือกกระทำในสิ่งที่เจตนาขึ้นบังการอยู่ โดยที่บุคคลผู้มิได้ฝึกฝนจิต ย่อมไม่รู้เท่าทันเท่าตัวบงการที่ควบคุมความประพฤติของเราให้ทำสิ่งต่าง ๆ อันเป็นผลกระทบทั้งต่อตนเองและต่อผู้อื่น ดังพุทธพจน์ว่า มโนปุพพังคมา ฆมมา มโนเสฏฐา มโนมยา (พระไตรปิฎกภาษาบาลี เล่ม 25 ข้อ 11: 11) ธรรมทั้งหลายมีใจเป็นหัวหน้า มีใจประเสริฐที่สุด สำเร็จแล้วแต่ใจ (พระไตรปิฎกภาษาไทย เล่ม 17 ข้อ 11: 11) โดยที่ใจในที่นี้ ก็คือ ตัวเจตนาที่เป็นตัวการกระตุ้นให้ทำสิ่งต่าง ๆ จนเกิดผลติดตามมาเป็นกรรม พุทธปรัชญาถือว่า มโนกรรมมีความสำคัญที่สุด ขณะที่คนทั่วไปอาจถือว่า กายกรรมสำคัญที่สุด ที่เชื่ออย่างนั้นเพราะสามารถเห็นการกระทำที่เกิดขึ้นต่อหน้าต่อตา เช่น การทะเลาะกันทำร้ายร่างกาย การยกพวกตีกัน เหตุการณ์ต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นมีเหตุผลักดันมาจากจิตหรือมโนกรรม ฉะนั้น กระบวนการเริ่มต้นของการกระทำทุกอย่างย่อมมีเจตนาเป็นประธานในการดำเนินกิจกรรมของชีวิตมนุษย์ ในขณะที่สำนักแนวคิดทางปรัชญาตะวันตกสมัยใหม่มีข้อโต้แย้งและเสนอแนวคิดเกี่ยวกับเจตจำนงเสรีของมนุษย์ที่มีทัศนะแตกต่างกัน จึงเกิดความสนใจในการศึกษาเปรียบเทียบและนำหลักการพุทธปรัชญา ซึ่งเป็นภูมิปัญญาของปรัชญาตะวันออกมาวิเคราะห์ ตีความและอภิปรายผลต่อไป

เนื้อเรื่อง

ปัญหาเจตจำนงเสรีในปรัชญาตะวันตกสมัยใหม่

นักปรัชญาให้แนวทางเรื่องเจตจำนงเสรีว่า ควรมีการศึกษาเรื่องนี้ให้ลึกลงไปมากกว่านั้น นักปรัชญาตะวันตก 2 กลุ่มที่มีมุมมองเรื่องนี้ต่างกัน กลุ่มแรก คือ พวกนิยัตินิยม (Determinism) เห็นว่า มนุษย์ไม่มีเจตจำนงเสรี คือ ไม่เคยเลือกอะไร เหตุปัจจัยเท่านั้นที่หล่อหลอมให้มนุษย์มีอำนาจในการเลือกให้กับตนเอง นักปรัชญากลุ่มที่สอง คือ กลุ่มอิสรวิสัย (Indeterminism) ที่เห็นว่า มนุษย์มีเจตจำนงเสรี ดังนั้น จึงนำทฤษฎีของนักปรัชญาตะวันตก 2 กลุ่มที่มีทัศนะต่างกันมาอภิปรายให้เห็นข้อเปรียบเทียบ คนแรก คือ ทอมัส ฮอบส์ (Thomas Hobbes) เป็นนักปรัชญาอังกฤษในแง่ที่เห็นว่า มนุษย์ไม่เคยเลือกอะไร ส่วนคนที่สอง คือ ฌอง ปอล ซาร์ต (Jean-Paul Sartre) เป็นชาวฝรั่งเศส โดยซาร์ตเห็นว่า มนุษย์ถูกสาปให้มีเสรีภาพ (Man is condemned to be free.) (พระเมธีธรรมาภรณ์, 2551: 20) มนุษย์เป็นอิสระแม้แต่ในสถานการณ์ที่มนุษย์เข้าใจว่า ถูกบังคับ ในสถานการณ์นั้นก็ยังมิอิสระอยู่เสมอ

แนวคิดเรื่องเจตจำนงเสรีในทัศนะของทอมัส ฮอบส์

ฮอบส์มีทัศนะที่ว่า ทุกอย่างในโลกนี้มีลักษณะเหมือนเครื่องจักรกล แม้แต่ร่างกายมนุษย์เขาก็อธิบายเปรียบเทียบกับเครื่องจักรที่ซับซ้อน (Hobbes, 2017: 7) เช่น ตาเปรียบได้กับกล้องถ่ายรูป ปอดเปรียบได้กับเครื่องสูบลม แขนเปรียบได้กับคานงัด หัวใจและเส้นประสาทเปรียบได้กับขดลวดสปริง อวัยวะต่าง ๆ ในร่างกายมนุษย์ประสานงานกันด้วยระบบประสาทซึ่งเปรียบเสมือนสายโทรศัพท์หรือสายนำสัญญาณคอมพิวเตอร์ (Unshielded Twisted Pair) เชื่อมต่อกันเป็นโครงข่ายโดยมีจุดศูนย์กลางหรือสำนักงานใหญ่ที่สมอง ดังนั้น ร่างกายมนุษย์ คือ เครื่องจักรกลที่แต่ละส่วนสัมพันธ์กันอย่างพิสดารและมีประสิทธิภาพสูง (ชเอิญศรี อิศรางกูร ณ อยุธยา, 2549: 17-21) สำหรับเรื่องจิต ฮอบส์อธิบายว่า เป็นสารละเอียดอ่อนมีที่ตั้งอยู่ที่สมองและอยู่ภายใต้กฎแห่งการเคลื่อนไหวแบบกลไก กล่าวคือ ความคิดต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นในจิต คือ การเคลื่อนไหวในสมอง ความรู้สึกรับรู้ต่าง ๆ (Consciousness) เป็นผลจากการเคลื่อนไหวดังกล่าวโดยอัตโนมัติ ดังนั้น มนุษย์ไม่ได้มีความพิเศษนอกเหนือจากสิ่งอื่นใดในโลก คือ เปรียบเสมือนเครื่องจักรที่เคลื่อนไหวตามหลักกลศาสตร์ ทุกสิ่งถูกกำหนดไว้ด้วยกฎเกณฑ์ที่ตายตัว อันเป็นแนวความคิดแบบนิยัตินิยม จิตที่ไม่มีเจตนากรรมอิสระ (Free Will) มีอำนาจเพียงตอบสนองสิ่งเร้าจากภายนอกเท่านั้น มนุษย์เกิดมาจะมีครอบครัว สังคม วัฒนธรรมและการศึกษา สังกัด เชื้อชาติ เช่น เป็นคนไทย พม่า จีน ญี่ปุ่น ยุโรป เมื่อมีเชื้อชาติแล้วจะอยู่ในสังกัดนั้น ๆ หากอยู่ใน

ครอบครัวคนจีนก็จะได้รับการอบรมสั่งสอนแบบครอบครัวคนจีน ทักษะของฮอบส์จึงให้ความเห็นว่า อยู่ที่ว่าถูกเลี้ยงดูมาอย่างไร อยู่ในครอบครัวแบบไหน ถัดมา คือ เรื่องสังคมวัฒนธรรม ศาสนา ในที่นี้ ขอรบในเรื่องราวศาสนาที่ทำให้เห็นภาพชัดเจน เช่น ถ้าอยู่ในกลุ่มที่นับถือศาสนาอิสลาม บุคลิกของชาวมุสลิมจะแตกต่างกับชาวพุทธอย่างมาก เหตุผลที่เป็นอย่างนั้นไม่ได้อยู่ที่ว่า เมื่อเกิดมาเป็นชาวพุทธหรือชาวมุสลิมแล้วต้องเป็นคนอย่างนั้นเสมอไป เพราะหากสืบเปลี่ยนเด็กตั้งแต่ยังเล็ก โดยนำเด็กชาวมุสลิมไปอยู่ครอบครัวพุทธ และนำเด็กที่เกิดจากชาวพุทธไปเลี้ยงดูในครอบครัวมุสลิม ผ่านไป 20 ปี เด็กทั้งสองจะมีบุคลิกที่ต่างกัน ที่เป็นอย่างนั้นเพราะบรรยากาศของศาสนาอิสลามอบรมสั่งสอนต่างกับพระพุทธศาสนา ฮอบส์จึงอธิบายว่า มนุษย์จะมีบุคลิกอย่างไร ศาสนาที่อบรมนั้นมีส่วนเป็นตัวกำหนด มนุษย์ในทักษะของฮอบส์ก็เหมือนกับน้ำ อยู่ในตมมีรูปทรงเดียวกับตม อยู่ในคนโทมีรูปทรงเป็นคนโท ตมและคนโทที่สำคัญในชีวิตมนุษย์ ก็คือ ศาสนา นักสังคมวิทยาบางพวกที่เห็นด้วยกับแนวคิดแบบฮอบส์ได้ตั้งข้อสังเกตว่า อิทธิพลของศาสนามีผลลึกซึ้งเกินกว่าที่จะเข้าใจ ในที่นี้ ขอยกตัวอย่างการวิเคราะห์ ดังต่อไปนี้

1) เรื่องการนับถือศาสนา ชาวพุทธสายมหายาน คือ ชาวจีน ชาวญี่ปุ่น ชาวเกาหลี เวียดนาม ซึ่งมีบุคลิกเป็นคนค้าขายเก่ง มีหัวริเริ่ม หากเป็นชาวพุทธเถรวาท เช่น ชาวไทย ชาวลาว ชาวกัมพูชา ชาวพม่า จะมีลักษณะอีกแบบหนึ่ง ไม่ถนัดค้าขาย ชอบทำไร่ ทำนา เป็นต้น เรื่องนี้ไม่ใช่เรื่องบังเอิญ การที่ชาวไทย พม่าหรือกัมพูชาแตกต่างกับชาวเกาหลี ญี่ปุ่น จีน เป็นเพราะการนับถือพระพุทธศาสนาคนละแบบ มหายานสอนให้คิดริเริ่ม ส่วนเถรวาทเป็นแบบอนุรักษนิยม (Conservative) เนื่องจากมนุษย์ไปหวนซ้ำว่าที่ทุ่งนาแล้วร่อยอย่างสบายใจ เมื่อได้เวลาไปเกี่ยวข้าว ได้แค่ไหนก็เอาแค่นั้น เพราะมีความพอเพียงหรือสันโดษที่ไม่ถูกต้อง อันเป็นคำสอนที่มาจากหลักศาสนา ซึ่งทำให้มีความสุขตามอัตภาพ สิ่งเหล่านี้ไม่ได้สรุปว่า ดีหรือไม่ดี เพียงตั้งเป็นข้อสังเกตเชิงเปรียบเทียบว่า ศาสนาที่สอนจะมีส่วนเป็นตัวกำหนด เพราะศาสนาที่เหมือนตมหรือคนโท สังคมไทยหากต้องการพัฒนาประเทศให้เป็นแบบใดแบบหนึ่ง เงื่อนไขปัจจัยที่สำคัญอย่างหนึ่ง คือ ศาสนา

2) เรื่องการศึกษา ฮอบส์ตั้งคำถามว่า การศึกษา คือ อะไร ตามที่เข้าใจจากคำศัพท์ การศึกษาเป็นลักษณะของการดัดแปลง (จํานงค์ ทองประเสริฐ, 2534: 264-295) เช่น เรามีไม้คดท่อนหนึ่งหรือแผ่นหนึ่ง ซึ่งคดตามธรรมชาติของไม้ แต่เราต้องการเอาไม้คดนี้มาทำประโยชน์สักอย่าง สิ่งที่เราต้องทำ คือ การทำไม้คดให้ตรงเสียก่อน ในประเด็นนี้ธรรมบทกล่าวไว้ว่า การบวชแล้วศึกษาไตรสิกขาเหมือนการดัดไม้

คต ซึ่งต้องลงไฟให้ร้อนแล้วจึงตัด ถ้าไม่ยังคตอยู่ก็ทำเป็นลูกธนูไม่ได้ ดังนั้น ในธรรมบทจึงอธิบายว่า ช่างศรตัดลูกศร บัณฑิตย่อมฝึกตน (พระไตรปิฎกภาษาไทย เล่ม 25 ข้อ 80: 53) ประเด็นที่กล่าวมา จะเห็นว่า การศึกษาทางพระพุทธศาสนาเป็นเรื่องของ ไตรสิกขา ประกอบด้วยศีล สมาธิ ปัญญา คำว่า สิกขา แปลว่า การศึกษา ในทัศนะที่ปรากฏในธรรมบท ก็คือ การศึกษาเป็นการฝึกหัด ตัดให้ตรง เป็นต้น ฮอบส์ตั้งข้อสังเกตว่า ในเมื่อการศึกษา หมายถึง การตัดแปลง ก็แปลความได้ว่า การศึกษาทั่วโลกในขณะนี้เชื่อว่า มนุษย์ทำการตัดแปลง เป็นสิ่งที่ตัดแปลงได้ การที่เราเฝ้าเยาะเย้ยมาสู่ระบบการศึกษา ตามทัศนะของฮอบส์เป็นการสะท้อนให้เห็นความเชื่อในระบบเดียวกัน คือ การเชื่อว่า คนก็เหมือนกับไม้คด ซึ่งสามารถตัดได้ จึงมีการดัดมนุษย์ด้วยการศึกษา เพราะหากมนุษย์มีเจตจำนงเสรีก็ไม่สามารถตัดได้ คำว่า ตัดนี้ คือ ตัดตั้งแต่ใจ เมื่อใจถูกตัดให้ตรงตามต้องการแล้ว พฤติกรรมทางกายและวาจาก็จะตรง แนวคิดของฮอบส์ในข้อนี้มีลักษณะคล้ายกับหลักทางพระพุทธศาสนา โดยการศึกษาเป็นอย่างไร ก็จะตัดแปลง กล่อมเกล้าให้เป็นคนอย่างนั้น สรุปแล้วฮอบส์มีแนวคิดที่ว่า มนุษย์เกิดมาเหมือนกับทรัพยากรธรรมชาติอย่างหนึ่ง เช่น ไม้คดหรือน้ำ แต่ถ้าต้องการให้มนุษย์สำเร็จรูปเป็นอะไร ก็ตัดแปลงได้ด้วยครอบครัว สังคม วัฒนธรรม ศาสนาและการศึกษา และการที่เขาเชื่อว่า มนุษย์ไม่มีเจตจำนงเสรี ไม่ใช่เป็นการมองมนุษย์ในแง่ร้าย แต่เป็นการมองอย่างสมจริงแล้วจะได้ใช้ความรู้จากการมองที่สมจริงนี้มาตกแต่มนุษย์ให้ได้ผลลัพธ์บางอย่าง เมื่อฮอบส์สรุปอย่างนี้แล้วย้อนมองในทางเจตคติของพระพุทธศาสนา จะเห็นว่า พระอรหันต์เป็นไม้ที่ตัดได้ตรงที่สุด โดยคุณสมบัติพระอรหันต์ตามคัมภีร์พระไตรปิฎก อรรถกถาและฎีการะบุว่า พระอรหันต์ไม่สามารถทำบางสิ่งบางอย่างได้ เช่น ถ้าพระอรหันต์เปลือยของมีนเมา โดยยกเหตุการณ์สมมติว่า เดิมทีได้กวัดที่คอยอุปฐากตั้งใจจะรินน้ำเปล่าถวาย แต่เข้าใจผิดรินเหล้าขาวดื่มร่ำแทน พระอรหันต์จึงยกเหล้าขึ้นดื่ม ความเข้าใจของคนทั่วไปมองว่า เป็นของมีนเมาและผิดศีล แต่ชาวพุทธเถรวาทเชื่อว่า ระบบกลไกร่างกายของพระอรหันต์ ไม่สามารถทำให้เหล้าขาวล่วงลำคอของท่านได้ ท่านจะสำรอกออกมาโดยอัตโนมัติ เรื่องนี้ต้องการได้ชี้ให้เห็นว่า บุคคลที่ได้รับการดัดแปลงจนตรงที่สุดในทางศาสนา จะไม่สามารถทำบางสิ่งบางอย่างได้โดยธรรมชาติ เรื่องเหล่านี้อาจเป็นเรื่องทางกายภาพยังมีความคลุมเครือ หากเป็นเรื่องทางใจจะค่อนข้างชัดเจน เนื่องจากพระอรหันต์มีคุณสมบัติและบุคลิกที่ใครด่าท่านอย่างไร ท่านก็ไม่โกรธ และพระอรหันต์ฆ่าใครไม่ได้ทั้งมนุษย์และสัตว์ แต่ถ้าเป็นคนธรรมดาหรือพระอริยบุคคลที่ต่ำกว่านั้น หากมีเหตุจำเป็นบางอย่าง อาจมีการทำผิดศีลได้ เช่น ฆ่าคนได้ถ้าหากจำเป็น ยกตัวอย่างการฆ่า

เพื่อป้องกันตัว ขณะที่พระอรหันต์จะไม่ทำ แม้เพื่อป้องกันตัวก็ตาม จึงตั้งข้อสังเกตด้วยความสงสัยว่า การที่พระอรหันต์มีเงื่อนไขทำบางสิ่งบางอย่างไม่ได้ ไม่ได้มาจากการที่ท่านคิด แต่มาจากการที่ท่านถูกดัดแปลงจนกระทั่งชีวิตของท่าน ทั้งกายและใจทำงานโดยอัตโนมัติ ถ้าเทียบกับทัศนคติของฮอบส์ที่กล่าวมา สภาวะพระอรหันต์อาจไม่ได้มีเจตจำนงเสรีเลยก็ได้ ดังนั้น จึงตั้งข้อสังเกตอีกว่า หากพระอริยบุคคลในพระพุทธศาสนา คือ คนที่ไม่มีเจตจำนงเสรีแล้ว การเป็นพระอริยบุคคลในพระพุทธศาสนามีอิสระจากพันธนาการจริงหรือไม่ คล้ายกับว่า เดิมทีเป็นคนธรรมดาทั่วไป เมื่อพัฒนาระดับจิตให้สูงขึ้น ละเอียดขึ้น ก็ยิ่งเหมือนหุ่นยนต์มากขึ้น ๆ เหมือนเครื่องจักรที่ถูกโปรแกรมคำสั่งแบบมีเงื่อนไขไปเรื่อย อย่างนั้นหรือไม่

แนวคิดเรื่องเจตจำนงเสรีในทัศนะของฌอง ปอล ซาร์ต

ซาร์ตมีแนวคิดเรื่องเจตจำนงเสรีที่แตกต่างกับฮอบส์ โดยซาร์ตได้ยกเรื่องสภาพแวดล้อม เช่น ศาสนา สังคม วัฒนธรรม การศึกษาออกจากประเด็นนี้ โดยที่เขาเห็นว่า จะเกิดการถกเถียงกันไม่จบสิ้น แต่หากมุ่งเน้นที่สภาวะทางใจ ณ ปัจจุบันขณะ ซึ่งมุมมองของซาร์ตต้องการจะบอกว่า แท้จริงแล้ว เราเลือกและเปลี่ยนแปลงได้เสมอ เพราะความรู้สึกรักชอบหรือไม่ชอบ ไม่ใช่ตายตัวหรือว่าเปลี่ยนไม่ได้ ซึ่งในความเป็นจริง เราเลือกสิ่งอื่นได้เสมอ ในที่สุดแล้วใจของคนมีอำนาจในการเลือก แต่มนุษย์ไม่ได้คิดไม่ได้ถามตัวเองในระดับลึกพอ จึงปล่อยให้ความคิดระดับต้นคอยกระซิบบอกว่า เราเลือกหรือไม่เลือกอะไร ซาร์ตมองว่า มนุษย์มีแนวโน้มจะอธิบายความคิดของตนโดยอ้างความคิดระดับพื้นผิวเพื่อที่จะแสดงว่า “ที่ข้าพเจ้าต้องทำอย่างนั้นเพราะว่าข้าพเจ้าไม่มีทางเลือก” ซึ่งเป็นการปกป้องตัวเองอย่างหนึ่ง อันเป็นการปฏิเสธเสรีภาพ (Sartre, 2003: 87-97) คนที่มีแนวโน้มปฏิเสธเสรีภาพ โดยส่วนลึกแล้วไม่มีความสุขในชีวิต แต่ถ้าใครเป็นคนที่ยึดถือเกินกว่านั้นแล้วไม่ปฏิเสธการที่ตัวเองสามารถเลือกได้ ไม่ว่าจะสถานการณ์ใดก็ตาม คนผู้นั้นจะเป็นคนที่สามารถชื่นชมตัวเอง รู้สึกว่า ชีวิตตัวเองมีค่า แล้วเขาจะเป็นคนที่มีความสุขที่สุด ซาร์ตยกตัวอย่างคนที่มีความรับผิดชอบน้อย ซึ่งสามารถสังเกตได้ในทุกที่ เช่น เมื่อต้องไปติดต่อเอกสารทางราชการหรือบริษัทเอกชน มักจะสงสัยระเบียบขั้นตอนต่าง ๆ โดยเฉพาะขั้นตอนการกรอกเอกสารและยื่นให้กับเจ้าหน้าที่ธุรการ ซาร์ตมองว่า เป็นธรรมชาติของมนุษย์ หากเจ้าหน้าที่ธุรการเป็นเจ้าพนักงานในระดับต่ำเท่าไร เขายิ่งจะต้องปกป้องตัวเขาเองเพราะมีความรู้สึกลัว ตัวเองไม่มั่นคง คนที่เป็นเจ้าหน้าที่ธุรการในระดับเบื้องต้น ไม่ว่าจะหน่วยงานใดก็ตาม ส่วนใหญ่จะเป็นคนที่มักจะมีลักษณะเข้มงวดในเรื่องรูปแบบมาก เพราะถือว่า ถ้ารับแบบมาแล้ว ถ้าถูกเจ้านายท้วงติงว่า รูปแบบนี้ไม่ถูกต้อง และอาจเกิดอันตรายกับเขาก็ได้

เพราะฉะนั้นเจ้าหน้าที่ธุรการทุกที่จะตรวจสอบข้อความที่กรอกในเอกสารนั้นว่า ถูกต้องตามรูปแบบหรือไม่ เช่น ถ้าเป็นข้อความภาษาอังกฤษระบุ ว่า ต้องกรอกด้วย อักษรตัวพิมพ์ใหญ่ ถ้ากรอกตัวพิมพ์เล็กปนเข้าไป เจ้าหน้าที่อาจจะสั่งให้แก้ไข เพราะ ไม่ถูกต้องตามระเบียบ ในกรณีนี้อาจถูกท้วงว่า การกรอกอักษรตัวเล็กหรือตัวใหญ่ ก็มี ความหมายอย่างเดียวกัน เพราะเป็นชื่อที่ใช้เรียกเราอยู่แล้ว ซึ่งเราก็อาจจะพูดได้กับ เจ้าหน้าที่ระดับสูง แต่พูดกับเจ้าหน้าที่ระดับล่างไม่ได้ เพราะเจ้าหน้าที่ระดับล่างไม่ พร้อมจะใช้เสรีภาพในการตีความ ดังนั้น คนปฏิเสธการใช้เสรีภาพในการตีความเรื่อง ความยืดหยุ่น ก็คือ คนที่มีความสุขในชีวิตน้อยที่สุด ไม่ต่างอะไรกับหุ่นยนต์ ตนมี เสรีภาพแต่กลับไม่ได้ใช้ ก็เท่ากับลดคุณค่าของตัวเองเป็นเครื่องจักรกล ชาร์ตจึงตั้ง คำถามให้ตัวเองว่า เราเลือกได้เสมอหรือไม่ (ปานทิพย์ ศุภนคร, 2546: 20-21) เขาตั้ง สมมุติฐานว่า ถ้ามีคนเอาปืนมาจี้หัวแล้วบอกให้ส่งของมีค่าให้เขา เช่น สมมติว่า โจร ปล้นพระ ให้ส่งเงินในย่ามมาให้หมดแล้วพระก็ส่งเงินให้ โดยที่รู้ว่า เงินในย่ามเป็นเงินที่ โยมบริจาคสร้างโบสถ์ที่ตนต้องฝากธนาคารไว้ จากนั้น ก็อธิบายให้โยมและตำรวจฟังว่า การที่ตนยื่นเงินในย่ามให้โจรไปเพราะถูกโจรจี้หัว ถ้าไม่ส่งให้ก็จะถูกยิง

ในกรณีนี้ หากวิเคราะห์ในทัศนะของชาร์ต จะเห็นว่า พระก็ยังปฏิเสธในการใช้ เสรีภาพ ในทัศนะของชาร์ตอธิบายต่อไปว่า พระยังมีแนวทางให้เลือก คือ การไม่ยอม ส่งเงินให้แล้วก็ยอมตาย อย่างไรก็ตาม ชาร์ตอธิบายว่า น้อยคนที่จะเลือกใช้เสรีภาพ อย่างจริงจัง ในโลกนี้มีไม่กี่คนที่ใช้เสรีภาพในระดับนี้ได้ ในมุมมองนี้พระอรหันต์อาจ เป็นคนที่ใช้เสรีภาพมากที่สุดตามทัศนะของชาร์ต ยกตัวอย่างในวรรณคดีธรรมบทที่ กล่าวถึงพระอรหันต์ซึ่งได้รับอาราธนาไปฉันในบ้านของนายช่างทอง ต่อมามีนกกระ เรียนโฉบเอาทับทิมของพระราชไป (พระไตรปิฎกภาษาไทย เล่ม 25 ข้อ 10: 104) พระอรหันต์รูปนั้นเห็นว่า นกเอาทับทิมไป ท่านมีทางเลือก 2 ทาง คือ 1) บอกความ จริงกับนายช่างว่า นกกลืนทับทิมไป แต่ถ้าท่านใช้เสรีภาพบอกความจริง นกกระเรียน จะต้องตาย 2) ถ้าท่านเลือกที่ไม่พูดก็เสี่ยงที่นายช่างจะเข้าใจว่า ท่านเป็นคนเอาไป ทั้งนี้ พระอรหันต์รูปนี้ท่านเสี่ยง ท่านจึงเป็นคนที่ได้รับผล แสดงให้เห็นว่า พระอรหันต์ เป็นบุคคลที่มีความรับผิดชอบสูงที่ไม่หวั่นสวัสดิภาพของตนเอง คือ การใช้เสรีภาพใน การปกป้องคนอื่น ไม่ปกป้องตัวเอง ดังนั้น ในทัศนะของชาร์ต เป็นไปได้ที่จะมองว่า ถ้า หาตัวอย่างไม่ได้ว่า คนที่จะใช้เสรีภาพสูงสุดในอุดมคติจะหาได้ที่ไหน เพราะทุกคนใน โลกหากถูกโจรจี้ก็ยอมทั้งนั้น อย่างไรก็ตาม ในเรื่องที่กำลังกล่าวมานี้สามารถยกตัวอย่างพระ อรหันต์ได้ว่า เป็นบุคคลที่ชาร์ตกำลังกล่าวถึงและมีอยู่จริงในคัมภีร์พระพุทธศาสนา ชาร์ตจึงกล่าวถึงมนุษย์ว่า มนุษย์มีเสรีภาพอยู่โดยปกติอยู่แล้ว ขึ้นอยู่ที่มนุษย์จะใช้

เสรีภาพหรือไม่ เสรีภาพเป็นคำที่มีความหมายกว้าง แต่เมื่อกล่าวโดยรวมมีความหมายพื้นฐานจาก 2 แนวคิด คือ 1) ศาสนา 2) ปรัชญา นอกจากนี้ ชาร์ตยังมีแนวคิดที่ว่ามนุษย์สามารถที่จะเลือกทำอะไรก็ได้ตามเจตจำนงของตน ดังนั้น มนุษย์จึงสร้างชีวิตตนให้เป็นไปตามความต้องการ ชาร์ตแสดงแนวคิดเกี่ยวกับมนุษย์ว่า มนุษย์ไม่อาจปฏิเสธเสรีภาพของตนเองได้ และไม่สามารถยุติการเลือกได้ตราบใดที่ยังมีลมหายใจอยู่ ด้วยเหตุนี้ เสรีภาพจึงอยู่คู่กับการเป็นมนุษย์เพื่อพัฒนาและแสดงถึงความเป็นมนุษย์ แต่เสรีภาพในที่นี้มิใช่เสรีภาพจะทำอะไรก็ได้ตามที่ใจปรารถนา แม้มนุษย์สามารถที่จะเลือกหรือตัดสินใจอะไรก็ได้ แต่มนุษย์จะต้องรับผิดชอบต่อการเลือกและการตัดสินใจนั้น กล่าวคือ มนุษย์จะต้องรับผิดชอบการใช้เสรีภาพของตนเลือกการกระทำที่ไม่กระทบกระเทือนเสรีภาพของคนอื่น ยิ่งไปกว่านั้นมนุษย์ควรเลือกการกระทำที่ส่งเสริมเสรีภาพของตนเองและของผู้อื่นด้วย เจตจำนงเสรีจึงเป็นศักยภาพที่มีอยู่ภายในตัวของมนุษย์ ทั้งยังเป็นแรงผลักดันขั้นมูลฐานของชีวิตที่มนุษย์สามารถ ควบคุมด้วยการใช้เหตุผลคิดตรึกตรองจนเกิดความเชื่อมั่นแล้วลงมือกระทำให้บรรลุจุดหมาย

ความสัมพันธ์ระหว่างเจตนาในพุทธปรัชญากับเจตจำนงเสรี

เจตนาของพุทธปรัชญาเถรวาทเป็นตัวเริ่มต้นของกฎแห่งกรรม มนุษย์มีความตั้งใจ มีความจงใจที่จะเลือกคิด พูด ทำอย่างใดอย่างหนึ่งอย่างเสรี ก็แสดงว่า มนุษย์มีเจตจำนงเสรีเช่นกัน เจตจำนงเสรีของชาร์ตถูกนำเสนอเพื่อกระตุ้นให้มนุษย์รู้ว่า มนุษย์มีสิ่งนี้อยู่ แต่มนุษย์เข้าใจผิดว่า ตนเองไม่มี ชาร์ตจึงบอกว่า เดิมทีมนุษย์ว่างเปล่า ไม่เป็นหรือไม่มีอะไร แต่ที่มีอยู่และเป็นอยู่ มนุษย์ได้ใช้เจตจำนงเสรีในการเลือกที่จะมีเลือกที่จะเป็น มีความเป็นไปได้ทั้งนั้น (พินิจ รัตนกุล, 2534: 35-38) แต่มีความแตกต่างกันในเรื่องเจตนาที่พุทธปรัชญาเถรวาทมองว่า เป็นเจตนาที่เกิดร่วมกับเจตสิก ซึ่งปรุงแต่งไปในทางที่ดีหรือชั่ว ในขณะที่แนวคิดแบบจักรกล (Mechanism) ของฮอบส์มีความเห็นต่างออกไปว่า มนุษย์ไม่เคยได้เลือกด้วยตัวเอง สิ่งต่าง ๆ ในธรรมชาติดำเนินไปตามกฎกลศาสตร์ เหตุการณ์อย่างหนึ่งเกิดขึ้นเพราะมีเหตุการณ์อีกอย่างหนึ่งมากระทำต่อมัน ไม่ได้เกิดขึ้นมาลอย ๆ โดยปราศจากสาเหตุ ทุกเหตุการณ์ล้วนมีสาเหตุทั้งนั้น ในกรณีของมนุษย์ก็เช่นกัน มนุษย์เป็นส่วนหนึ่งของธรรมชาติ ย่อมเป็นไปตามกฎเกณฑ์ของธรรมชาติ การเลือกตัดสินใจกระทำการต่าง ๆ ของมนุษย์แต่ละครั้งจึงมีสาเหตุชักนำก่อน กล่าวคือ ความประสงค์หรือจุดประสงค์ที่ตั้งไว้ล่วงหน้านั่นเอง

แนวคิดเจตจำนงเสรีในมงคลสูตรของพุทธปรัชญาเถรวาท

ในมงคลสูตร (พระไตรปิฎกภาษาไทย เล่ม 25 ข้อ 1: 6) พระพุทธเจ้าตรัสว่าชีวิตของมนุษย์จะพัฒนาจากขั้นต่ำไปหาขั้นสูงเพื่อบรรลุนิพพานนั้นมีหลายสูตรวิธี แต่มี

พระสูตรหนึ่งที่ตรัสในมงคลสูตรที่มี 38 ขั้นตอน ซึ่งเรียกว่า มงคล 38 ในอรรถกถามังคลสูตร คาถาแรกเริ่มต้นด้วย “อเสวนา จ พาลานํ ปณฺธิตานญจ เสวนา การต้องไม่คบคนพาลและให้คบบัณฑิต” โดยยกเรื่องนกแขกเต้า 2 พี่น้องเป็นอุทาหรณ์ (พระไตรปิฎกภาษาไทย เล่ม 27 ข้อ 503: 497-501) ตามทศนะมงคลสูตรที่ว่า มนุษย์เหมือนกับน้ำ ซึ่งน้ำไม่มีรูปร่างของมันเอง เทใสขวด น้ำมันก็เปลี่ยนรูปร่างขวด เทใส่แก้วก็เป็นรูปแก้ว เทใส่ในกล่องสี่เหลี่ยมก็เปลี่ยนรูปร่างกล่องสี่เหลี่ยม การคิดในลักษณะนี้เหมือนกับว่าคนพาลเป็นดังภาชนะบางอย่างที่ไม่ดี น่าเกลียด บัณฑิตก็เป็นภาชนะที่สวยงาม ฉะนั้นมนุษย์ก็เหมือนน้ำ ถ้าหลงในโอ่งที่น่าเกลียดเปรียบเหมือนคนพาล มนุษย์ก็จะมีลักษณะเป็นโอ่งที่น่าเกลียดด้วย แต่ถ้าหลงโถหรือคนโทที่สวยงาม น้ำ คือ มนุษย์ที่ไม่มีอำนาจในการจัดรูปร่างของตัวเอง ก็จะมีลักษณะเป็นคนโทที่สวยงามได้ เพราะเหตุนี้พระพุทธเจ้าจึงกำชับว่า อย่าอยู่ใกล้โอ่งที่น่าเกลียด เพราะถ้าอยู่ใกล้แล้วจะมีลักษณะแบบนั้นไปด้วย ให้อยู่ใกล้คนโท ตามแนวคิดของอรรถกถาจารย์ผู้แต่งมังคลัตถทีปนี (มหามกุฏราชวิทยาลัย, 2550: 24-26) เพราะเชื่อว่า มนุษย์เหมือนกับน้ำ เมื่อหลงไปภาชนะใดก็มีลักษณะเป็นอย่างนั้น จึงเล่านิทานเปรียบเทียบเรื่องลูกนกแขกเต้า 2 พี่น้อง ตัวหนึ่งอยู่กับโจร ส่วนอีกตัวหนึ่งอยู่กับฤๅษี โจรเป็นตัวอย่างของคนพาล ส่วนฤๅษีเป็นอุทาหรณ์แสดงความเป็นบัณฑิต เนื้อเรื่องเล่าต่อไปว่า วันหนึ่งมีพระราชาสัตว์จประพาสา และพลัดหลงกับเหล่าทหารเสนาอำมาตย์ พระราชาขี่ม้ามาเหนื่อยจึงพักที่ไทรร่มไม้ โดยข้างบนต้นไม้มีนกแขกเต้าตัวที่อยู่กับโจรมานาน นกแขกเต้าตัวนี้มองลงมาแล้วก็อุทานว่า “เจ้าคนนี่ก็ก็มีสร้อย มีเพชรนิลจินดา ดูแล้วน่าจะเป็นคนรวย เราน่าจะฆ่าให้ตายแล้วชิงเอาสมบัติมาน่าจะดี” พระราชาได้ยินก็ตกใจว่า ทำไมนกตัวน้อยนี้พูดจาหยาบคาย จึงตื่นบรรทมแล้วหนีออกจากร่มไม้ เมื่อไปถึงอาศรมของฤๅษีก็พบนกแขกเต้าตัวคล้ายกัน ทักทายปราศรัย เชื้อเชิญต้อนรับขับสู้เป็นอย่างดี พระราชาจึงมีความรู้สึก ว่าทำไมนกตัวนี้พูดจาดี บุคลิกดี ใจดีและดูมีไมตรีเป็นมิตร เมื่อได้พบกับฤๅษีจึงได้ฟังคำอธิบายว่า นกแขกเต้า 2 ตัวที่พระองค์เจอนี้ เดิมทีเป็นพี่น้องกัน ความหมายที่ต้องการสื่อ ก็คือ โดยสายเลือดแล้ว นกแขกเต้าสามารถพัฒนาเป็นอย่างใดอย่างหนึ่งได้เท่ากัน ตัวที่อยู่กับโจร โจรก็เลี้ยงให้อยู่ในสภาพแวดล้อมแบบโจร จึงต้องคิด พูด ทำแบบโจร ตัวที่อยู่กับฤๅษีก็อยู่ในสภาพแวดล้อมคนละอย่าง เรื่องนี้น่าสนใจ เพราะตอนท้ายพระพุทธเจ้าทรงประมวลนิทานเรื่องนี้เป็นอุปมาเตือนสติว่า มนุษย์ก็เหมือนกับนกแขกเต้า อยู่ที่ไหน กับใคร ใช้ชีวิตอย่างไร มีสภาพแวดล้อมแบบไหน ก็จะเป็นคนแบบนั้น พระพุทธเจ้าจึงตรัสเตือนว่า อย่าคบคนพาล ให้คบบัณฑิต ซึ่งเป็นเงื่อนไขเบื้องต้นที่ทำให้ชีวิตประสบสิ่งที่เป็นมงคลและบรรลุนิพพานได้ ถ้าอยู่กับคน

พาลก็ไม่มีโอกาสบรรลุนิพพาน เพราะมัวแต่คิด พุดและทำเรื่องที่น่าไปสู่อบาย จึงตั้งคำถามว่า นิทานเรื่องนี้สะท้อนอะไร ก) คนและสัตว์นั้นเหมือนน้ำหรือไม่ ข) ถ้าเปรียบว่า คนและสัตว์เหมือนกับน้ำ ก็หมายความว่า เมื่อน้ำไม่มีเจตจำนงเสรี คนและสัตว์ก็ไม่มีเจตจำนงเสรี

ปรากฏการณ์ที่สังเกตได้จากมนุษย์ คือ การเลือกและมีทางให้เลือกอยู่เสมอ โดยความรู้สึกเหมือนกับว่า เราเลือกด้วยตัวเองจริง แต่นักปรัชญาบางคนให้ทัศนะว่าการที่เราเลือกอะไรต่าง ๆ เป็นปรากฏการณ์ในระดับผิวของจิต คือ จิตในส่วนที่อนุญาตให้รู้ตัว ซึ่งเหมือนกับว่า เราได้เลือก เลือกเองเสมอ เช่น เรื่องรสนิยมการฟังเพลงหรือเสพงานศิลปะ เช่น จากเดิมอยู่ต่างจังหวัด คั่นเคยกับเพลงลูกทุ่ง เพลงลูกกรุง ตามสถานีวิทยุเป็นประจําจนเกิดความรู้สึกเป็นรสนิยมที่คุ้นเคย ชื่นชอบ แต่เวลาผ่านไปได้ย้ายถิ่นฐานมาเรียนหรือทำงานในเมืองและคลุกคลีกับบรรยากาศที่ได้ฟังเพลงไทยสากล เพลงสากลหรือเพลงร่วมสมัย เมื่อวิถีชีวิตเปลี่ยนไปกับวัฒนธรรมการเสพคั่นที่ใกล้เคียงกับความคุ้นเคยเพลงลูกทุ่งที่เคยฟัง หล่อหลอมให้มนุษย์มีรสนิยมที่เปลี่ยนไปด้วยเช่นกัน การอยู่ในสภาพแวดล้อมแบบไหน วัฒนธรรมหรือสังคมแบบใด ก็จะหลอมตัวและจิตใจให้เป็นแบบนั้น คบคนแบบไหน ก็จะเป็นคนแบบนั้น (มหามกุฏราชวิทยาลัย, 2550: 24-27)

องค์ความรู้ใหม่

ประเด็นที่ 1 การเปรียบเทียบแนวคิดระหว่างฮอบส์กับชาร์ต มีเหตุผลและมีความเป็นไปได้ทั้งสองแบบ ทั้งนี้ แนวคิดของฮอบส์มีอิทธิพลอย่างมากในวงการสังคมวิทยา อาชญาวิทยาและวงการความยุติธรรมที่เห็นว่า มนุษย์ไม่ได้เลือกอะไร แต่ถูกปั้นแต่งขึ้นมา ในขณะที่เดียวกันก็มีแนวคิดแบบชาร์ตที่มีเหตุผลน่าคิดและเป็นไปได้เช่นกัน

ประเด็นที่ 2 พุทธปรัชญาอยู่ระหว่างกลางและเข้ากันได้กับทั้งสองแนวคิดนี้ โดยมีลักษณะที่จะวินิจฉัยเป็นรายกรณี ดังนี้ หากเป็นคนที่ได้รับการฝึกฝนมาน้อย แนวโน้มที่เพื่อนฝูงจะดึงไปในทางชั่วหรือดีนั้นมีสูง แต่บางคนเกิดมามีการฝึกตน เป็นคนค่อนข้างจะเข้มแข็ง แม้จะอยู่ในสภาพแวดล้อมที่ไม่ดี แต่เขาก็อาจมีความยับยั้งชั่งใจ ซึ่งในทางอภิธรรมของพุทธปรัชญา (นฤมล มารคแมน, 2561: 64-67) พยายามอธิบายว่า เมื่อกล่าวถึงเจตสิก ก็จะมีเจตสิกที่เป็นอสังขาริก คือ จิตนั้นเข้มแข็งด้วยตัวมันเอง ส่วนสังขาริก คือ จิตที่ไม่แข็งจะถูกข้างนอกชักจูง จิตที่เป็น 2 ลักษณะแบบนี้ เกี่ยวข้องกับการปลูกฝังอบรมมาต่างกัน ถ้ามนุษย์เกิดมาแล้วเป็นคนจิตอ่อนก็ถูกกระตุ้น ชักนำด้วยครอบครัวยุติธรรม เพื่อนฝูง สังคมอย่างสูง จึงจะทำให้เขาเป็นคนดีได้ แต่ถ้าเขาคนโศคร้าย อยู่ในสังคม ครอบครัวยุติธรรมที่ไม่ดีหรือรุนแรง ก็มีพฤติกรรมที่ไม่พึงประสงค์

สอดคล้องกับทฤษฎีของฮอบส์ แต่ถ้าเป็นคนที่มิจิตหรือเจตสิกที่เข้มแข็งด้วยตัวของเขาเอง คนจำพวกนี้จะเป็นคนที่คล้ายกับที่ชาร์ตได้อธิบายไว้

ประเด็นที่ 3 พุทธปรัชญาเถรวาทมีแนวคิดที่มีแนวโน้มเป็นปัจเจกนิยม (Individualism) ซึ่งอธิบายว่า มนุษย์มีความเป็นอิสระในการที่จะทำอะไรก็ได้ในวิถีของตนที่เห็นว่า เป็นประโยชน์ต่อตนเอง ดังพุทธพจน์ที่ว่า “จงเตือนตนด้วยตนเอง” (พระไตรปิฎกภาษาไทย เล่ม 25 ข้อ 379: 151) แสดงให้เห็นถึงการเน้นเรื่องการสอนตนเองหรือการเตือนตนเองเป็นหลักสำคัญ “ตนแลเป็นที่พึ่งแห่งตน คนอื่นใครเล่าจะเป็นที่พึ่งของเราได้” (พระไตรปิฎกภาษาไทย เล่ม 25 ข้อ 168: 82) จะเห็นว่า การมีเสรีภาพของมนุษย์และขอบเขตของเสรีภาพของปัจเจกบุคคล ซึ่งกล่าวถึงความเป็นมนุษย์ที่มีคุณลักษณะเฉพาะ คือ “มนุษย์เป็นสิ่งมีชีวิตประเภทหนึ่งที่มีวิวัฒนาการมายาวนานและเป็นสิ่งที่พุทธปรัชญาให้ความสำคัญมากที่สุด เพราะมนุษย์เป็นสัตว์ประเภทเดียวเท่านั้นที่สามารถบรรลุธรรมสูงสุดได้” (ธีรโชติ เกิดแก้ว, 2553: 100)

สรุป

คำถามชวนคิดที่สำคัญ คือ คำสอนในพุทธปรัชญาเถรวาทเรื่องอิทัปปัจจยตา (พุทธทาสภิกขุ, 2549: 33) หากตีความให้ดี เหมือนต้องการจะบอกว่า มนุษย์ไม่มีเจตจำนงเสรีกับหลักการที่ว่า “เพราะสิ่งนี้มี สิ่งนี้จึงมี” ไม่มีอะไรเกิดขึ้นลอย ๆ โดยปราศจากที่มาและไม่ส่งผลกระทบต่อสิ่งอื่นต่อไปอีก สรรพสิ่งล้วนเชื่อมโยง อิงอาศัยซึ่งกันและกันระหว่างความเป็นเหตุกับผล ดังปรากฏในคัมภีร์ทางพระพุทธศาสนาที่อธิบายสภาพจิตใจของมนุษย์ที่ผลักดันให้คิด พูดและทำ จึงไม่มีคำว่า “บังเอิญ” อย่างแน่นอน สรุปว่า มนุษย์ไม่ได้เลือกอะไรเลยใช่หรือไม่ ซึ่งทฤษฎีของฮอบส์หรือชาร์ตต่างก็ให้แนวคิดที่มีเหตุและผล แต่ท้ายที่สุดมนุษย์จะมีเสรีภาพและมีเจตจำนงเสรีหรือเป็นเพียงแค่ปรากฏการณ์ทางสมองเท่านั้น ตัวเรายังคงอยู่ในโลกนี้อาศัยภายใต้กลไกของรัฐ เศรษฐกิจ สังคม การศึกษา ศาสนา วัฒนธรรมและกฎหมายที่เป็นของจริง ซึ่งต้องเผชิญกับมันเพื่อกิน-อยู่-หายใจ และใช้ชีวิตประจำวันไปจนตาย ดังนั้น การเลือกคิด พูด ทำอย่างมีสติรอบคอบในสิ่งที่ไม่ทำให้ตนและคนที่รักต้องเสียใจในภายหลัง สร้างหลักประกันเพื่อตัวเราเองด้วยการละชั่ว ทำดี ทำใจให้ผ่องใส ให้ทาน รักษาศีล เจริญภาวนาเป็นเงื่อนไขชีวิตที่มีอยู่ก็มีคุณค่า คัมค่าและงดงาม

เอกสารอ้างอิง

จำนงค์ ทองประเสริฐ. (2534). *ปรัชญาตะวันตกสมัยใหม่*, พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

- ชเอิญศรี อิศรางกูร ณ อยุธยา. (2549). *ปรัชญาตะวันตกสมัยใหม่*, พิมพ์ครั้งที่ 7. กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยรามคำแหง.
- ธีรโชติ เกิดแก้ว. (2553). *พุทธปรัชญา: มติการมองโลกและชีวิตตามความจริง*. สมุทรปราการ: มหาวิทยาลัยหัวเฉียวเฉลิมพระเกียรติ.
- นฤมล มารคแมน. (2561). *หลักพุทธจิตวิทยาเบื้องต้น*, พิมพ์ครั้งที่ 4. กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยรามคำแหง.
- ปานทิพย์ สุภนคร. (2546). *ปรัชญาเอกซิสเตนเชียลลิสต์*. กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยรามคำแหง.
- พระเมธีธรรมาภรณ์ (ประยูร ธมมจิตโต). (2551). *เปรียบเทียบความคิดพุทธทาส-ชาดร์*. กรุงเทพมหานคร: สุขภาพใจ.
- พินิจ รัตนกุล. (2534). *ปรัชญาชีวิตของฌอง-ปอล ซาทร์*. กรุงเทพมหานคร: สามัญชน.
- พุทธทาสภิกขุ. (2549). *อิทัปปัจจยตา*, พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพมหานคร: สุขภาพใจ.
- มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2535). *พระไตรปิฎกภาษาบาลี ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย เล่ม 22, 25*. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- _____. (2539). *พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย เล่ม 17, 25, 27*. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- มหามกุฏราชวิทยาลัย. (2550). *มังคลัตถทีปนีแปล เล่ม 1*, พิมพ์ครั้งที่ 13. กรุงเทพมหานคร: มหามกุฏราชวิทยาลัย.
- Hobbes, T. (2017). *Leviathan*. London: Collins Clear-Type Penguin Books Ltd.
- Sartre, J. P. (2003). *Being and Nothingness: A Phenomenological Essay on Ontology*. New York: Simon & Schuster.

การใช้ภาษาเพื่อสื่อสารในการปฏิบัติการสอนในสถานศึกษา ของนิสิตฝึกประสบการณ์วิชาชีพครู Using of Language to Communicate in Teaching Internship in Institution of Student Teacher

พระอธิการภูมิสิษฐ์ ปิยสีโล¹, นัชพล คงพันธ์²

Phraadhikanphumisit Piyasilo¹, Natchaphon Kongpan²

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาลัยสงฆ์อุทัยธานี¹

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาลัยสงฆ์พิจิตร²

Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Uthai Thani Buddhist College¹

Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Phichit Buddhist College²

Corresponding Author, E-mail: natchaphon951@gmail.com

บทคัดย่อ

บทความนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อให้นิสิตที่เข้ารับการฝึกประสบการณ์วิชาชีพครูในระดับอุดมศึกษาได้เข้าใจกระบวนการการใช้ภาษาของครูในการเรียนการสอนนักเรียนในยุคสมัยเทคโนโลยี เนื่องจากภาษาเป็นเครื่องมือสำคัญที่นิสิตผู้ฝึกประสบการณ์วิชาชีพครูต้องคำนึงถึงกลวิธีในการสื่อสาร บทความนี้ได้กล่าวถึงความหมาย ความสำคัญ ประเภทของการสื่อสาร นอกจากนี้ ยังกล่าวถึงประเด็นต่อไปนี้ 1. ครูกับทักษะการใช้ภาษาและความสำคัญของภาษาสำหรับครู 2. การใช้ภาษาในการสื่อสารของครู/การฝึกสอนของนิสิต โดยจำแนกเป็นได้ ดังนี้ 1) ภาษาเป็นเครื่องมือสำคัญในการสื่อสารสำหรับครู 2) ภาษาช่วยให้ครูใช้ภาษาเหมาะสมกับสถานภาพของตน 3) ภาษาช่วยให้ครูใช้ภาษาที่สุภาพและหลีกเลี่ยงคำต้องห้าม 4) ภาษาช่วยให้ครูฝึกนักเรียนให้ใช้ภาษาไทยมาตรฐานที่ถูกต้อง 5) ภาษาแสดงถึงวัฒนธรรม และ 3. ปัญหาการใช้ภาษาไทยสำหรับครู จากแนวคิดเหล่านี้ทำให้พบองค์ความรู้ใหม่ในประเด็น ดังนี้ 1. ปัจจัยภายในของครูที่ต้องมีบุคลิกภาพที่ดี พุดดีมีความรู้ มีคุณธรรมสูง และมีมนุษยสัมพันธ์ที่ดี 2. ปัจจัยภายนอก หมายถึง อุปสรรคปัญหาที่นอกเหนือจากภาระงานสอนในชั้นเรียน เช่น ความสามารถที่แตกต่างกันของนักเรียนในแต่ละห้อง พฤติกรรมที่ไม่

พึงประสงค์ของนักเรียน สิ่งเหล่านี้เป็นประสบการณ์ตรงของนิสิตฝึกประสบการณ์วิชาชีพครูที่ได้เรียนรู้ ทั้งจากภาคทฤษฎีและภาคปฏิบัติการจริง

คำสำคัญ: ภาษาเพื่อการสื่อสาร; การปฏิบัติการสอน; การฝึกประสบการณ์วิชาชีพครู

Abstract

This article aims to provide students who have received teaching internship in higher education to understand the process, teacher's use of language in teaching students in the age of technology. Due to language is an important tool that the student teachers have to consider the communicative approach. This article discusses the meaning, importance, and types of communication. It also addresses the following issues: 1. teachers and language skills, and the importance of language for teachers; 2. teachers' use of language in communication/teaching internship which are classified as follows: 1) language is an important communication tool for teachers; 2) language helps teachers using language appropriate to their status; 3) language helps teachers use polite language and avoids prohibited words; 4) language helps teachers training students to use the standard Thai language correctly; 5) language represents culture; and 3. problems in using Thai language for teachers. From these concepts, the body of knowledge is found on the following issues: 1. internal factors of teachers who have to be a good personality, well spoken, knowledgeable, high morals, and good interpersonal relationships; 2. external factors which mean obstacles that are workload of teaching in the classroom, such as different abilities of students in each room, students' unwelcome behavior. These will be the direct experiences of the student teachers that they have learned both from theory and practice.

Keywords: Language for Communication; Teaching Internship; Student Teacher

บทนำ

การศึกษาระดับอุดมศึกษาในปัจจุบันมีสาขาวิชาในแขนงต่าง ๆ ให้ผู้เรียนได้เลือกศึกษาหลากหลายในหลายสถาบัน สำหรับคณะที่เกี่ยวข้องกับการผลิตบัณฑิตครู ได้แก่ คณะครุศาสตร์และคณะศึกษาศาสตร์ โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อพัฒนากำลังคนด้านการสอนในสาขาวิชาต่างกันไป โดยถือเป็นวิชาชีพทางการศึกษาซึ่งต้องมีความชำนาญเฉพาะและฝึกอบรมทั้งภาคทฤษฎีและภาคปฏิบัติอย่างเพียงพอก่อนที่จะประกอบวิชาชีพ พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, 2553) ได้กำหนดแนวทางในการดำเนินงานกำกับ ดูแล รักษาและพัฒนาวิชาชีพทางการศึกษา โดยกำหนดให้มืองค์กรวิชาชีพด้านครูผู้บริหารสถานศึกษาและผู้บริหารการศึกษามีอำนาจหน้าที่กำหนดมาตรฐานวิชาชีพ ออกและเพิกถอนใบอนุญาตประกอบวิชาชีพ ตลอดจนกำกับดูแลให้มีการปฏิบัติตามมาตรฐานวิชาชีพและจรรยาบรรณของวิชาชีพ ซึ่งมาตรฐานวิชาชีพทางการศึกษากำหนดเกี่ยวกับคุณลักษณะและคุณภาพที่พึงประสงค์ในการประกอบวิชาชีพทางการศึกษา ผู้ประกอบวิชาชีพต้องปฏิบัติตาม นอกจากนี้ ยังมีพระราชบัญญัติสภาครูและบุคลากรทางการศึกษา พ.ศ. 2546 และข้อบังคับคุรุสภาว่าด้วยมาตรฐานวิชาชีพ พ.ศ. 2556 กำหนดมาตรฐานวิชาชีพทางการศึกษาถึงคุณลักษณะและคุณภาพที่พึงประสงค์ในการประกอบวิชาชีพทางการศึกษา

การปฏิบัติตามพระราชบัญญัติและข้อบังคับดังกล่าวให้ประสบผลสำเร็จได้ โดยเฉพาะผู้ที่ประกอบอาชีพเป็นครูสอน จะต้องอาศัยศาสตร์และศิลป์ในการติดต่อสื่อสารเพื่อให้เกิดความเข้าใจเรื่องราว ความรู้สึก ความต้องการของแต่ละฝ่าย ผู้ส่งสารจะส่งสารโดยแสดงพฤติกรรมในรูปของการพูด การเขียน หรือด้วยท่าทาง ส่วนผู้รับสารจะรับสารด้วยการฟัง การดูหรือการอ่าน ดังนั้น การสื่อสารหรือรับสารจึงเป็นเครื่องมือสำคัญที่ใช้เป็นสะพานเชื่อมโยงเพื่อให้เกิดความเข้าใจตรงกัน (กรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ, 2544) สรุปได้ว่า ความสำคัญของภาษาเป็นเครื่องมือที่ใช้ในการสื่อสาร ทำให้คนในสังคมมีความเข้าใจความหมายที่ตรงกัน ดังที่วิลยา ช่างขวัญยืน (2540) ได้กล่าวไว้ว่า การสื่อสาร คือ การติดต่อบุคคลหรือกลุ่มบุคคล โดยมีจุดประสงค์ที่จะเสนอข่าวสารข้อมูล ความรู้สึกนึกคิด ความต้องการ ตลอดจนความคิดเห็นในเรื่องต่าง ๆ ให้บุคคลหรือกลุ่มบุคคลรับรู้ จะเห็นได้ว่า การสื่อสารมีประโยชน์อย่างยิ่ง ไม่ว่าจะเป็นในแง่ของบุคคลหรือสังคม โดยเฉพาะนิสิตที่ออกฝึกประสบการณ์วิชาชีพครูจะต้องเรียนรู้เกี่ยวกับการสื่อสาร ดังที่รัฐพล พรหมสะอาด และคณะ (2561) กล่าวไว้ว่า การปฏิบัติงานของนิสิตที่ออกฝึกประสบการณ์วิชาชีพครูถือเป็นการเตรียม

ตัวสู่อาชีพครู ซึ่งต้องฝึกวิชาชีพครูเต็มรูปแบบ ทั้งงานสอนและงานต่าง ๆ โดยอาศัย การประสานความร่วมมือระหว่างครูที่เลี้ยงกับอาจารย์นิเทศก์ที่ต้องกำกับ ดูแล และ ส่งเสริมให้บัณฑิตได้เรียนรู้กระบวนการความเป็นครูอย่างสมบูรณ์

กล่าวโดยสรุปได้ว่า การฝึกประสบการณ์วิชาชีพครูเป็นกระบวนการที่มีความสำคัญที่บัณฑิตจะได้เรียนรู้พัฒนาการเรียนการสอนและควบคู่กันไปกับการเรียน การสอนภาคทฤษฎี งานในหน้าที่ครูเป็นโอกาสที่จะได้นำความรู้และทฤษฎีไป ประยุกต์ใช้ สร้างองค์ความรู้ทางการศึกษาเพื่อแก้ปัญหาในกระบวนการทำงาน บทบาทนี้ผู้เขียนใช้แนวคิดทฤษฎีการใช้ภาษาในการสื่อสารของการฝึกประสบการณ์ วิชาชีพครูที่มีความสำคัญยิ่ง ซึ่งจะช่วยให้ได้ครูที่มีคุณลักษณะที่เหมาะสมได้ความรู้ ทักษะและเจตคติที่จำเป็นต่อการประกอบวิชาชีพ เป็นบัณฑิตที่มีคุณภาพตรงตาม ความต้องการของสถานศึกษา สามารถปฏิบัติงานได้อย่างเหมาะสมและก้าวหน้า เทคโนโลยีที่เปลี่ยนแปลง

เนื้อเรื่อง

ความหมายและความสำคัญของการสื่อสาร

คำว่า การสื่อสาร ตรงกับภาษาอังกฤษว่า Communication หมายถึง การ ติดต่อสื่อสาร การสื่อความหมาย ซึ่งเป็นกิจกรรมที่มุ่งสร้างความร่วมมือหรือคล้อยคลึง กันให้เกิดขึ้นระหว่างบุคคลที่เกี่ยวข้อง ราตรี พัฒนรังสรรค์ (2542) ได้ให้ความหมายไว้ ว่า เป็นกระบวนการถ่ายทอดหรือแลกเปลี่ยนความคิด ข้อมูล ข้อเท็จจริงหรือความรู้สึก ซึ่งอาจเป็นรูปของคำ ตัวอักษร สัญลักษณ์ ที่เรียกว่า ข่าวสาร โดยการส่งของบุคคลฝ่าย หนึ่งที่เรียกว่า ผู้ส่งสาร เพื่อส่งไปยังบุคคลอีกฝ่ายหนึ่งซึ่งเรียกว่า ผู้รับสาร ทั้งนี้ เพื่อให้ บุคคลหรือกลุ่มบุคคลอื่นได้เข้าใจความหมายตามเจตนาที่ต้องการและช่วยป้องกัน ความเข้าใจผิดระหว่างกันและกัน ขณะที่วิรัช ลภีรัตนกุล (2546) ให้ความหมายว่า การ สื่อสารเป็นกระบวนการในการส่งผ่านหรือสื่อความหมายระหว่างบุคคล สังคมมนุษย์ เป็นสังคมที่สมาชิกสามารถใช้ความสามารถของตนสื่อความหมายให้ผู้อื่นเข้าใจได้ โดย แสดงออกในรูปของความต้องการ ความปรารถนา ความรู้สึกนึกคิด ความรู้และ ประสบการณ์ต่าง ๆ จากบุคคลหนึ่งไปสู่บุคคลหนึ่ง

การสื่อสารเป็นกระบวนการที่สำคัญและจำเป็นอย่างยิ่งต่อชีวิตประจำวัน เนื่องจากทุกคนต้องอาศัยการสื่อสารเป็นเครื่องมือในการติดต่อกับบุคคลอื่นในสังคม การสื่อสารจึงมีความสำคัญต่อมนุษย์ทั้งในระดับจุลภาคและมหภาค หากจะพิจารณา ความสำคัญของการสื่อสารที่มีต่อมนุษย์แล้วสามารถแบ่งได้ ดังนี้ 1. ความสำคัญต่อ

ความเป็นสังคม 2. ความสำคัญต่อชีวิตประจำวัน 3. ความสำคัญต่ออุตสาหกรรมและธุรกิจ 4. ความสำคัญต่อการปกครอง และ 5. ความสำคัญต่อการเมืองระหว่างประเทศ เมื่อภาษามีความสำคัญดังที่กล่าวมา การใช้ภาษาให้ถูกต้องเหมาะสมจึงมีส่วนสำคัญในการดำเนินชีวิต โดยเฉพาะการสื่อสารทางด้านการเขียนและการพูด ซึ่งมีวิธีการสื่อสารได้หลายทาง เช่น การใช้โทรศัพท์ การส่งข้อความทางสื่อโซเชียล อีเมลหรือจดหมาย ไปรษณีย์ได้ตลอดเวลา

กล่าวโดยสรุปได้ว่า การสื่อสารเป็นกระบวนการในการส่งสารหรือแลกเปลี่ยนข่าวสาร ความคิด ความรู้สึกระหว่างบุคคลที่เน้นความสัมพันธ์ของมนุษย์เพื่อสร้างความเข้าใจอันดีต่อกัน การสื่อสารจึงเป็นพฤติกรรมการติดต่อกันระหว่างมนุษย์ที่อาศัยกระบวนการถ่ายทอดความรู้ ความคิดเห็น เรื่องราวต่าง ๆ ของบุคคลตั้งแต่ 2 คนขึ้นไปให้เกิดความเข้าใจตรงกัน

ประเภทของการสื่อสาร

การสื่อสารแบ่งได้หลายประเภทตามวิธีการสื่อสารหรือตามระดับของการสื่อสาร เช่น 1. การสื่อสารภายในตัวบุคคล (Intrapersonal Communication) อันเป็นการพูดกับตัวเอง การคิดคำนึงเรื่องต่าง ๆ การร้องเพลงฟังเอง การคิดถึงงานที่จะทำ 2. การสื่อสารระหว่างบุคคล (Interpersonal Communication) เช่น การพูดคุยระหว่างบุคคล 2 คนขึ้นไป การโทรศัพท์ การประชุมกลุ่มย่อย 3. การสื่อสารกลุ่มใหญ่ (Large Group Communication) เช่น การอภิปรายในหอประชุม การปราศรัยในงานสังคม 4. การสื่อสารในองค์กร (Organizational Communication) เช่น การสื่อสารในโรงงาน การสื่อสารของธนาคาร 5. การสื่อสารมวลชน (Mass Communication) หนังสือพิมพ์ นิตยสาร นอกจากนี้ การสื่อสารยังแบ่งเป็นภาษาที่ไม่ใช้ถ้อยคำหรือการสื่อสารเชิงอวัจนะ (Non-verbal Communication) ได้แก่ การใช้ท่ากิริยาท่าทางที่เรียกว่า ภาษากาย ซึ่งเป็นการแสดงพฤติกรรมต่าง ๆ แม้กระทั่งการแบ่งเป็นภาษาวัตถุ ซึ่งเป็นการสื่อสารเพื่อความเข้าใจที่ตรงกันในเรื่องสัญลักษณ์ โดยสรุปแล้วแบ่งได้ ดังนี้ 1. ภาษากายหรือภาษาท่าทาง 2. ภาษาวัตถุ 3. ภาษาธรรมเนียมและมารยาท ดังรายละเอียดที่ปรมะ สตะเวทิน (2534) กล่าวไว้ดังต่อไปนี้

1. สายตา (Eye Contact) ได้แก่ การมอง การสบตา การจ้อง การทำตาเชื่อมหรือตาขวาง เป็นการสะท้อนความรู้สึกของผู้พูด ดังคำที่ว่า ดวงตา คือ หน้าต่างของหัวใจ เช่น บุคคลที่พูดโกหกมักจะพูดแล้วไม่สบตากับผู้ที่ตนพูดด้วย บุคคลที่มีความรู้สึกผิดปกติ อาจจะสังเกตได้จากดวงตาของบุคคลนั้น

2. การแสดงสีหน้า (Facial Expression) ได้แก่ การแสดงออกทางสีหน้า อันแสดงถึงลักษณะอารมณ์ เช่น บุคคลที่มีอารมณ์ดีใจ สบายใจ จะแสดงสีหน้าเป็นบวก หากมีอารมณ์โกรธ ไม่พอใจ ก็จะแสดงสีหน้าเป็นลบ เป็นต้น

3. การแสดงอากัปกิริยาท่าทาง (Gestures) ได้แก่ การใช้อวัยวะของร่างกายเคลื่อนไหวในลักษณะต่าง ๆ เช่น การก้มมือ การชูสองนิ้ว การพยักหน้า

4. ระยะห่างของบุคคล (Personal Space) ได้แก่ การรักษาระยะห่างของร่างกายระหว่างบุคคล ซึ่งแสดงถึงระดับความสัมพันธ์ของบุคคลได้ เช่น ถ้าบุคคลใดชอบพอกันหรือสนิทสนมกันก็จะนั่งใกล้ชิดกัน

กล่าวโดยสรุปได้ว่า การสื่อสารโดยไม่ใช้ถ้อยคำ ทั้งที่เป็นภาษาพูดและภาษาเขียน เป็นภาษาที่มนุษย์ใช้สื่อสารกันโดยใช้อากัปกิริยา ท่าทาง น้ำเสียง สายตาหรือใช้วัตถุ การใช้สัญญาณ และสิ่งแวดล้อมต่าง ๆ หรือแสดงออกทางด้านอื่นที่สามารถรับรู้ แปลความหมายและทำความเข้าใจต่อกันได้

ครูกับทักษะการใช้ภาษาและความสำคัญของภาษาสำหรับครู

การใช้ภาษาให้ถูกต้องและเหมาะสมเป็นสิ่งสำคัญที่ครูต้องถ่ายทอดให้นักเรียนได้เข้าใจอย่างถูกต้อง แม่นยำและชัดเจน การใช้ภาษาไทยจึงมีความสำคัญสำหรับครูดังต่อไปนี้

1. การช่วยให้ครูสามารถเลือกใช้คำประโยคที่ใช้ในการส่งสารและการรับสารได้อย่างดีและถูกต้อง มีหลักเกณฑ์ในการใช้ภาษาเพื่อการสื่อสาร ซึ่งช่วยเสริมบุคลิกภาพและความน่าเชื่อถือแก่บุคคลทั่วไป

2. การช่วยให้ครูสามารถเลือกใช้คำได้เหมาะสมกับกาลเทศะ บุคคล และสถานการณ์ต่าง ๆ อันแสดงถึงมนุษย์สัมพันธ์และความสุภาพของครูอีกด้วย เช่น การใช้คำทักทาย คำขอบคุณ คำขอโทษ การใช้คำสรรพนาม และคำลงท้ายในการสื่อสาร

3. การช่วยให้ครูสามารถทำกิจกรรมต่าง ๆ ได้อย่างมีประสิทธิภาพ เพราะเข้าใจหลักและกฎเกณฑ์ของภาษาเป็นอย่างดี จนได้รับการยกย่องว่า เป็นผู้มีการศึกษาและมีวัฒนธรรมในการใช้ภาษา

4. การใช้ภาษาไทยของครูได้อย่างสละสลวย ถูกต้องตามบุคคล และกาลเทศะย่อมส่งเสริมบุคลิกภาพของครูให้น่าเชื่อถือ น่ายกย่อง และแสดงถึงความเป็นผู้มีวัฒนธรรมทางภาษา (ไชยिता มณีโส, 2555)

กล่าวโดยสรุปได้ว่า ภาษามีความสำคัญต่อมนุษย์ เพราะนอกจากจะเป็นเครื่องมือในการสื่อสารแล้ว ยังเป็นเครื่องมือแห่งการเรียนรู้และการพัฒนาความคิดของมนุษย์และเป็นเครื่องมือถ่ายทอดวัฒนธรรมและการประกอบอาชีพ ที่สำคัญ คือ ภาษา

ช่วยสร้างเสริมความสามัคคีของคนในชาติ เพราะภาษาเป็นถ้อยคำที่ใช้ในการสื่อสารสร้างความเข้าใจกันในสังคม

การใช้ภาษาในการสื่อสารของครู/การฝึกสอนของนิสิต

ครูเป็นอาชีพที่ต้องใช้ภาษาสำหรับสื่อสารกับนักเรียนให้มีความถูกต้องเหมาะสมและถ่ายทอดให้นักเรียนเข้าใจ ได้รับความรู้ และสามารถนำความรู้ไปใช้ในชีวิตประจำวันได้อย่างมีประสิทธิภาพ ครูผู้สอนต้องคำนึงเสมอว่า ภาษาที่ใช้สื่อสารกับนักเรียนอาจสะท้อนมุมมองทางความเชื่อ ค่านิยม และทัศนคติบางอย่างที่อาจไม่ตรงกับนักเรียนก็เป็นได้ ภาษาจึงมีความสำคัญต่อครู ดังต่อไปนี้

1. ภาษาเป็นเครื่องมือสำคัญในการสื่อสารสำหรับครู

คุณสมบัติข้อหนึ่งของการเป็นครูที่ดี คือ การใช้ภาษาดีและใช้ภาษาเก่ง การใช้ภาษาดี คือ การใช้ภาษาที่สื่อความหมายลึกซึ้ง จับใจผู้ฟัง มีสำนวนคมคาย หรือสั่งสอนด้วยภาษาที่สามารถกระตุ้นเตือนให้นักเรียนเชื่อฟังคำสอนนั้นได้ การใช้ภาษาเก่ง คือ การใช้ภาษาฉะฉาน ใช้ภาษาคล่องแคล่ว มีไหวพริบปฏิภาณ ใช้ภาษาอย่างมีชั้นเชิง ทำให้คนฟังเชื่อถือและประทับใจ ครูจึงต้องมีวาทศิลป์ที่ดีเพราะสามารถอำนวยความสะดวก ดังนี้

1.1 การช่วยเสริมสร้างบรรยากาศในการเรียนรู้ การพูดเป็นหัวใจสำคัญในการสอน ครูจึงต้องพูดให้เป็น พูดเก่งและมีบุคลิกภาพที่ดี รู้จักปรับปรุงการใช้เสียงในการสอน ใช้ภาษาและคำพูดให้ถูกต้อง มีวิธีการถ่ายทอดที่น่าสนใจ

1.2 เครื่องมือในการสร้างมนุษยสัมพันธ์ ครูต้องใช้คำพูดเพื่อติดต่อสื่อสารกับบุคคลอื่น ๆ เช่น ลูกศิษย์ เพื่อนร่วมงาน ผู้บังคับบัญชา ผู้ปกครอง หากครูใช้คำพูดที่สร้างสรรค์ พูดด้วยความไพเราะจะช่วยสร้างความสัมพันธ์ที่ดี

1.3 ความสำคัญต่อการดำเนินชีวิตประจำวัน การพูดมีความสำคัญต่อชีวิตประจำวันของครู เนื่องจากการดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ ล้วนต้องอาศัยการพูดทั้งสิ้น ในแต่ละวันครูต้องใช้ในการพูดตั้งแต่ตื่นนอนจนกระทั่งเข้านอน (ชันธชัย อภิเกียรติ, 2555)

กล่าวโดยสรุปได้ว่า การพูดเป็นการสื่อสารที่สำคัญประการหนึ่งในงานอาชีพ เพราะเป็นสื่อสร้างความเข้าใจระหว่างบุคคล โดยเฉพาะอย่างยิ่งเป็นการชี้แจงและทำความเข้าใจได้สะดวกและรวดเร็ว หากมีศิลปะในการพูดย่อมทำให้เจริญก้าวหน้าและประสบความสำเร็จในงานอาชีพ โดยปกติการพูดมีจุดประสงค์เพื่อแจ้งให้ทราบ ถามให้ตอบ บอกให้ทำ แต่ในบางครั้งอาจมีจุดประสงค์หลายอย่างในการพูดแต่ละครั้ง ผู้พูดจึงต้องมีวาทศิลป์ในการพูดเพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ของการพูด

2. ภาษาช่วยให้ครูใช้ภาษาเหมาะสมกับสถานภาพของตน

ครูมักถูกสังคมคาดหวังให้เป็นแบบอย่างที่ดีในการใช้ภาษาแก่เยาวชน หากครูใช้ภาษาสื่อสารกับนักเรียนไม่เหมาะสมกับสถานภาพ มักถูกตำหนิจากสังคมอยู่เสมอ ดังจะเห็นจากข่าวในสื่อสังคมออนไลน์ที่เผยแพร่เหตุทะเลาะวิวาทระหว่างครูกับนักเรียน หรือครูกับผู้ปกครองอย่างต่อเนื่อง อันมีสาเหตุมาจากการที่ครูใช้ภาษาไม่เหมาะสมกับสถานภาพของตน ในการจัดการเรียนการสอนครูผู้สอนต้องใช้ทักษะการสื่อสารหลายทักษะรวมกัน เพื่อจัดการเรียนรู้ให้ผู้เรียนมีความรู้ มีทักษะและคุณลักษณะอันพึงประสงค์ตามที่กำหนดไว้ นอกเหนือจากการสอนแล้วครูต้องทำงานด้านอื่น ๆ ในสถานศึกษาด้วย จะเห็นได้ว่า การทำงานของครูจะต้องอาศัยทักษะการสื่อสาร ซึ่งประกอบด้วยการฟัง การอ่าน การพูดและการเขียน ครูจึงต้องมีบุคลิกที่เหมาะสมทั้งบุคลิกภายในและภายนอก

3. ภาษาช่วยให้ครูใช้ภาษาที่สุภาพและหลีกเลี่ยงคำต้องห้าม

ปัจจุบันคนไทยคำนึงถึงการใช้ภาษาที่สุภาพน้อยลง หรือที่เรียกว่า ความไม่สุภาพทางภาษา (Linguistic Impoliteness) ในประเด็นนี้คัลเปเปอร์ (Culpeper, 2012) ได้กล่าวไว้ว่า ความไม่สุภาพทางภาษาเป็นกลวิธีการสื่อสารที่สร้างขึ้นมาจากเพื่อโจมตีหรือทำลายหน้า (Face) หรือสิทธิ (Rights) เป็นภาพลักษณ์ที่แสดงต่อสังคมของอีกฝ่าย อันก่อให้เกิดข้อพิพาทและความแตกแยกระหว่างกัน ครูจึงต้องเลือกใช้ภาษาที่สุภาพ เหมาะสมกับกาลเทศะและผู้ฟัง คำว่า สุภาพ มีความหมายตามพจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2554 (ราชบัณฑิตยสถาน, 2556) ว่า เรียบร้อย อ่อนโยน ละเอียดละม่อม ส่วนคำต้องห้าม หมายถึง คำที่ห้ามพูดในสังคม เพราะเป็นคำที่หมายถึงสิ่งต้องห้าม อาทิ สิ่งสกปรก สิ่งชั่วร้าย สิ่งที่น่าละอาย (ประคอง นิมมานเหมินท์ และคณะ, 2555) ดังนั้น ครูควรใช้ภาษาที่มีลักษณะสุภาพ ไม่หยาบคาย ทำให้ผู้ฟังรู้สึกดี ในวัฒนธรรมไทยมีความเชื่อว่า ถ้าเอ่ยถึงสิ่งที่ดี ผู้พูดก็จะได้รับสิ่งที่ดีตามไปด้วย ส่วนคำต้องห้าม เช่น คำเรียกส่วนของร่างกายที่ถือว่า ต่ำ เช่น ตีน ชื่อสัตว์ที่ไม่เป็นมงคล เช่น เหี้ย หรือกิจกรรมทางเพศ จึงเป็นคำที่ควรหลีกเลี่ยง กล่าวโดยสรุปได้ว่า การใช้ภาษาไม่สุภาพนั้นเรียกว่า มลพิษทางภาษา ซึ่งไม่ได้ส่งผลกระทบต่อร่างกายโดยตรง แต่ส่งผลกระทบต่อจิตใจ

4. ภาษาช่วยให้ครูฝึกนักเรียนให้ใช้ภาษาไทยมาตรฐานที่ถูกต้อง

ในชุมชนหนึ่งอาจประกอบด้วยกลุ่มคนหลากหลายชาติพันธุ์ คนเหล่านั้นต่างใช้ภาษาของกลุ่มชาติพันธุ์เป็นภาษาแม่ ส่งผลกระทบต่อการเรียนรู้และการใช้ภาษาไทย จะเห็นว่า นักเรียนในหลายพื้นที่มีการออกเสียงภาษาไทยไม่ชัดเจน

กลายเป็นภาษาไทยสำเนียงจีน สำเนียงเขมร สำเนียงแขก สำเนียงกะเหรี่ยง หรือแม้แต่ อิทธิพลของภาษาถิ่นก็ทำให้เกิดภาษาไทยสำเนียงถิ่นเหนือ สำเนียงถิ่นอีสาน สำเนียงถิ่นใต้ นอกจากนี้ ยังมีปัญหาการนำคำในภาษาแม่มาใช้ปนในภาษาไทย ลักษณะเหล่านี้ไม่เป็นไปตามภาษาไทยมาตรฐาน ครูจำเป็นต้องแก้ไขปัญหาการออกเสียงและการใช้คำในประโยคของนักเรียนโดยอยู่บนพื้นฐานของความเข้าใจความแตกต่างทางวัฒนธรรม คือ การไม่ดำเนินวัฒนธรรมอื่นว่า เป็นสิ่งที่ไม่ถูกต้อง (จรัลวิไล จรุงญโรจน์, 2557)

กล่าวโดยสรุปได้ว่า ภาษาที่ใช้เป็นภาษาราชการในการเรียนการสอนในโรงเรียน ในโอกาสที่เป็นทางการและในการสื่อสารมวลชน ภาษาจะมีลักษณะแตกต่างกันตามธรรมชาติของแต่ละท้องถิ่น ครูต้องฝึกให้นักเรียนสื่อสารภาษาไทยมาตรฐานให้ถูกต้องบนพื้นฐานของความเข้าใจอัตลักษณ์ของแต่ละท้องถิ่น

5. ภาษาแสดงถึงวัฒนธรรม

คนไทยรับความเชื่อและคำสั่งสอนในทางพระพุทธศาสนาใช้เป็นแบบแผนในการดำเนินชีวิต ในภาษาไทยจึงมีสำนวนมากมายที่สะท้อนแนวคิดทางพระพุทธศาสนา เช่น คนตึกน้ำไม่ไหลตกไฟไม่ไหม้ กงเกวียนก่าเกวียน หว่านพืชเช่นไรย่อมได้ผลเช่นนั้น ทำดีได้ดีทำชั่วได้ชั่ว สวรรค์ในอกนรกในใจ นอกจากนี้ วัฒนธรรมไทยยังให้ความสำคัญต่อพระภิกษุเพราะถือว่า เป็นตัวแทนผู้ถ่ายทอดคำสอนของพระพุทธเจ้า ทำให้การใช้ภาษาไทยกับพระภิกษุมีความแตกต่างไปจากภาษาที่คนทั่วไปใช้ เช่น รับประทานใช้คำว่า ฉัน นอนใช้คำว่า จำวัด ป่วยใช้คำว่า อาพาธ ตายใช้คำว่า มรณภาพ (สุวรรณ ตั้งทิฆะรักษ์, 2556)

กล่าวโดยสรุปได้ว่า พระพุทธศาสนามีอิทธิพลต่อภาษาไทยอย่างมาก จะเห็นได้ในหลายแห่งที่มีภาษาบาลีสันสกฤตประสมอยู่ในภาษาไทย ทั้งภาษาเขียนและภาษาพูด จึงกล่าวได้ว่า พระพุทธศาสนามีอิทธิพลต่อวัฒนธรรมไทยด้านภาษาอย่างยิ่ง

ปัญหาการใช้ภาษาไทยสำหรับครู

ปัญหาการใช้ภาษาเกิดจากหลายประเด็นสามารถแยกได้ ดังนี้

1. ปัญหาการใช้ภาษาไทยที่เกิดจากครู เนื่องจากครูเป็นผู้ให้ความรู้แก่นักเรียน แต่ครูบางคนมีความเชี่ยวชาญเฉพาะวิชาที่ตนสำเร็จการศึกษา ส่วนภาษาไทยซึ่งมีความซับซ้อนและละเอียดอ่อนนั้น ครูบางคนไม่มีความเชี่ยวชาญด้านนี้โดยเฉพาะ จึงเกิดอุปสรรคในการใช้ภาษาสื่อสาร ทั้งการฟัง การพูด การอ่านและการเขียน

2. ปัญหาการใช้ภาษาไทยที่เกิดจากนักเรียน นอกจากปัญหาการใช้ภาษาของครูแล้วปัญหาการใช้ภาษาของนักเรียนเป็นสิ่งจำเป็นที่ครูควรรู้ในสังคมยุคโลกาภิวัตน์ โดยเฉพาะการใช้สื่อเทคโนโลยีหรือสื่ออินเทอร์เน็ตของนักเรียน เนื่องจากนักเรียนสนใจใช้ภาษาพูดและภาษาเขียนในห้องสนทนาที่ไม่เหมาะสม

3. ปัญหาการใช้ภาษาไทยที่เกิดจากสื่อสารมวลชน การใช้ภาษาของสื่อมวลชนปัจจุบันสามารถเข้าถึงนักเรียนได้สะดวกและรวดเร็ว เนื่องจากการสื่อสารยุคดิจิทัลที่ไร้ขอบเขต นักเรียนจึงเกิดการลอกเลียนภาษาอย่างรู้เท่าไม่ถึงการณ์ว่าเป็นภาษาที่เหมาะสมหรือไม่ ครูจึงต้องพัฒนาทักษะการใช้ภาษาให้ถูกต้องแม่นยำ แล้ววิเคราะห์ให้นักเรียนว่า เหตุใดนักเรียนจึงมีปัญหาการใช้ภาษาที่ไม่เหมาะสม ซึ่งครูต้องช่วยแก้ไขและหมั่นฝึกฝนนักเรียนให้ใช้ภาษาที่ถูกต้อง เหมาะสมกับบริบทและสถานการณ์แวดล้อม (ประยูร ทรงศิลป์, 2553)

จากสภาพปัญหาที่กล่าวมาข้างต้น นิสิตผู้ฝึกประสบการณ์วิชาชีพครูจะต้องวิเคราะห์ประเด็นปัญหาเหล่านี้ให้ชัดเจนเพื่อหาวิธีการแก้ไขได้ถูกต้อง โดยเฉพาะนิสิตที่ต้องทำหน้าที่เป็นครูในอนาคต จะต้องไม่สร้างปัญหาเองในฐานะครูสอน รวมถึงการช่วยแก้ไขปัญหานักเรียนที่เกิดจากการลอกเลียนแบบภาษาทางสื่อสารมวลชน เป็นต้น

องค์ความรู้ใหม่

จากที่กล่าวมาจะเห็นว่า การฝึกประสบการณ์วิชาชีพครูของนิสิตจะต้องปฏิบัติตามตามจรรยาบรรณวิชาชีพครู ปฏิบัติงานตามหน้าที่ที่ได้รับมอบหมายให้สำเร็จตามวัตถุประสงค์ อย่างไรก็ตาม เมื่อประมวลเป็นองค์ความรู้ใหม่จะเห็นแนวคิดเกี่ยวกับการใช้ภาษาเพื่อสื่อสารในการปฏิบัติการสอนในสถานศึกษาใน 2 ประเด็น ดังนี้

ประเด็นที่ 1 ปัจจัยภายในของครู การเป็นครูต้องมีบุคลิกภาพที่ดี พุดดีมีความรู้ มีจรรยาบรรณวิชาชีพ มีคุณธรรมสูงและมนุษยสัมพันธ์ที่ดี คุณลักษณะความเป็นครูเป็นสิ่งที่มีความจำเป็นสำหรับผู้ทำหน้าที่ครู เพราะต้องนำไปใช้ในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน การอบรมดูแลและการเป็นแบบอย่างที่ดีแก่นักเรียน รวมถึงการมีทัศนคติที่ดีต่อการฝึกประสบการณ์วิชาชีพครู

ประเด็นที่ 2 ปัจจัยภายนอก ในขณะที่ฝึกประสบการณ์วิชาชีพครู นิสิตจะพบอุปสรรคมากมาย เช่น ภาระงานอื่นที่นอกเหนือจากภาระงานสอน ความสามารถที่แตกต่างกันของนักเรียนในแต่ละห้อง ตลอดจนพฤติกรรมที่ไม่พึงประสงค์ของนักเรียน รวมถึงการมีความรับผิดชอบสูง เมื่อนิสิตมีคุณลักษณะความเป็นครูสูงก็จะสามารถปฏิบัติงานในหน้าที่ของครูได้ และส่งผลให้การใช้ภาษาในการฝึกประสบการณ์วิชาชีพ

ครูมีผลสัมฤทธิ์สูงขึ้นด้วย ดังนั้น นิสิตจะได้รับประสบการณ์ตรงจากการเรียนในภาคทฤษฎีและการนำมาใช้ในการปฏิบัติการสอนจริง

สรุป

ปัจจุบันการใช้ภาษาในการเรียนการสอนเป็นเรื่องที่ต้องศึกษา ใส่ใจและดูแลเป็นอย่างมาก เพราะสังคมและสภาพแวดล้อมได้ทำให้การใช้ภาษาเปลี่ยนแปลงไปอย่างรวดเร็ว ผู้ที่จะสามารถดูแล เอาใจใส่ภาษาได้ดี ก็คือ ครู ซึ่งเป็นอาชีพที่ต้องเป็นแบบอย่างที่ดีแก่นักเรียนในทุกด้าน ไม่เว้นแม้แต่การใช้ภาษา ครูจึงมีบทบาทสำคัญที่จะต้องพูด สื่อสาร ถ่ายทอดให้นักเรียนเข้าใจ การใช้ภาษาในการปฏิสัมพันธ์กันนั้น ภาษาไม่ได้มีหน้าที่เพื่อสร้างสัมพันธภาพ ความกลมเกลียว ความปรองดองระหว่างกันเพียงอย่างเดียว บ่อยครั้งที่คู่สนทนาต่างใช้ภาษาเพื่อสร้างความระคายเคืองให้แก่อีกฝ่าย การพูดจึงมีความสำคัญอย่างยิ่งสำหรับครูที่ต้องพูดให้เป็น โดยอาศัยศิลปะในการใช้ภาษา เลือกถ้อยคำโวหาร มีกลวิธีในการเรียบเรียงคำพูด และคิดไว้เสมอว่า พูดอย่างไรจึงจะให้ถูกใจผู้ฟัง ครูแต่ละคนย่อมพูดได้แต่จะพูดได้ดี พูดได้เหมาะสมหรือไม่ นั้นขึ้นอยู่กับปัจจัยหลายประการ เพราะแต่ละคนย่อมมีอุปนิสัยใจคอ มีพฤติกรรม การพูดแตกต่างกัน อย่างไรก็ตาม การพูดเป็นการสื่อสารที่มีทั้งผู้ส่งสาร ผู้รับสาร และสาร คือ คำพูดเป็นองค์ประกอบสำคัญ หากผู้ส่งสารสื่อเรื่องราวให้กับผู้รับสารไม่เข้าใจ ถือเป็นความล้มเหลวในการสื่อสาร ดังนั้น การทำให้ผู้ฟังโดยเฉพาะนักเรียนเกิดความเข้าใจและได้รับความรู้ จึงเป็นสิ่งที่ครูทุกคนควรตระหนักและพัฒนาการสื่อสารให้ทันยุคสมัยอยู่ตลอดเวลา

เอกสารอ้างอิง

- กรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ. (2544). *คู่มือการจัดการสาระการเรียนรู้กลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาไทยตามหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544*. กรุงเทพมหานคร: องค์การรับส่งสินค้าและพัสดุภัณฑ์ (ร.ส.พ.).
- ชันธุ์ชัย อธิเกียรติ. (2555). *วาทกรรมสำหรับครู*. กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยรามคำแหง.
- จรัลวิไล จรุงญโรจน์. (2557). *ภาษาในบริบทสังคมและวัฒนธรรม*. กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.
- โชษิตา มณีใส. (2555). *การใช้ภาษาไทยเพื่อประสิทธิผล*, พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

- ประมะ สตะเวทิน. (2534). เอกสารการสอนชุดวิชาหลักและทฤษฎีการสื่อสาร หน่วยที่ 1-8, พิมพ์ครั้งที่ 10. นนทบุรี: มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.
- ประคอง นิมมานเหมินท์ และคณะ. (2555). บรรทัดฐานภาษาไทย เล่ม 4: วัฒนธรรมการใช้ภาษาไทย, พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพมหานคร: สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน กระทรวงศึกษาธิการ.
- ประยูร ทรงศิลป์. (2553). หลักและการใช้ภาษาไทย. กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยราชภัฏธนบุรี.
- รัฐพล พรหมสะอาด และคณะ. (2561). การนำเสนอแนวทางการดูแลให้คำปรึกษาแนะนำเพื่อส่งเสริมสมรรถนะด้านการจัดการเรียนรู้ของนักศึกษาฝึกประสบการณ์วิชาชีพครู คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏภูเก็ต. วารสารวิชาการและวิจัยสังคมศาสตร์. 13 (38), 119-134.
- ราชบัณฑิตยสถาน. (2556). พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2554, พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพมหานคร: ราชบัณฑิตยสถาน.
- ราตรี พัฒนรังสรรค์. (2542). พฤติกรรมมนุษย์กับการพัฒนาตน. กรุงเทพมหานคร: คณะครุศาสตร์ สถาบันราชภัฏจันทรเกษม.
- วัลยา ช่างขวัญยืน. (2540). ภาษากับการสื่อสาร. นครปฐม: มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- วิรัช ฤทธิรัตนกุล. (2546). การประชาสัมพันธ์, พิมพ์ครั้งที่ 10. กรุงเทพมหานคร: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ. (2553). พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545 และ (ฉบับที่ 3) พ.ศ. 2553. กรุงเทพมหานคร: พริกหวานกราฟฟิค.
- สุวรรณา ตั้งทิฆะรักษ์. (2556). ภาษาและวัฒนธรรม, พิมพ์ครั้งที่ 10. ปทุมธานี: มหาวิทยาลัยกรุงเทพ.
- Culpeper, J. (2012). Politeness and Impoliteness. In Andersen, G. and Aijmer, K. (eds.). *Pragmatics of Society*. (pp. 393-483). Berlin: Mouton de Gruyter.

ภาคผนวก

คำแนะนำสำหรับผู้เขียน

1. นโยบายการตีพิมพ์ในวารสารบัณฑิตแสงโคมคำ

วารสารบัณฑิตแสงโคมคำเป็นวารสารวิชาการ มีวัตถุประสงค์ ดังนี้ 1) เพื่อส่งเสริมการผลิตผลงานวิชาการ การศึกษาค้นคว้าและเผยแพร่บทความต่าง ๆ ในสาขาวิชาที่วิทยาเขตพะเยาเปิดสอน คือ (1) พระพุทธศาสนาและปรัชญา (2) การสอนสังคมศึกษา (3) การสอนภาษาไทย และ (4) รัฐศาสตร์ 2) เพื่อเป็นเวทีแลกเปลี่ยน เรียนรู้พระพุทธศาสนา กับ ศาสตร์สมัยใหม่ ตลอดถึงการบูรณาการสหวิทยาการต่าง ๆ ของคณาจารย์ บุคลากร นิสิต ของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยและมหาวิทยาลัยหรือหน่วยงานอื่น อันเป็นการบริการวิชาการแก่สังคม 3) เพื่อประชาสัมพันธ์กิจกรรมของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตพะเยา และสร้างความร่วมมือในการบูรณาการการเรียนการสอนกับการเผยแพร่ผลงาน องค์ความรู้ของคณาจารย์ บุคลากรและนิสิตในมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

ทุกบทความที่ตีพิมพ์เผยแพร่ได้ผ่านการพิจารณาจากผู้ทรงคุณวุฒิแบบ Double-blind อย่างน้อย 2 ท่าน เปิดรับบทความทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษโดยรับพิจารณาต้นฉบับของบุคคลทั้งภายในและภายนอกมหาวิทยาลัย กำหนดตีพิมพ์ปีละ 3 ฉบับ (ราย 4 เดือน)

ทั้งนี้ ต้องเป็นบทความที่ไม่เคยตีพิมพ์หรืออยู่ระหว่างการพิจารณาจากผู้ทรงคุณวุฒิ เพื่อตีพิมพ์ในวารสารอื่น ผู้เขียนบทความต้องปฏิบัติตามหลักเกณฑ์การเสนอบทความ วิชาการหรือบทความวิจัยเพื่อตีพิมพ์ในวารสารอย่างเคร่งครัด รวมทั้งระบบการอ้างอิงต้องตามหลักเกณฑ์ที่วารสารกำหนด

ทัศนะและความคิดเห็นในบทความวารสารบัณฑิตแสงโคมคำ ถือเป็นความรับผิดชอบของผู้เขียนบทความและไม่ถือเป็นทัศนะและความรับผิดชอบของกองบรรณาธิการวารสารบัณฑิตแสงโคมคำ

2. ประเภทของผลงานที่ตีพิมพ์ในวารสารบัณฑิตแสงโคมคำ

2.1 บทความวิจัย (Research Article) เป็นบทความที่มีการค้นคว้าอย่างมีระบบ และมีความมุ่งหมายชัดเจน เพื่อให้ได้ข้อมูลหรือหลักการบางอย่างที่จะนำไปสู่ความก้าวหน้าทางวิชาการ หรือการนำวิชาการมาประยุกต์ใช้ให้เกิดประโยชน์ บทความวิจัยมีรูปแบบของ

การวิจัยตามหลักวิชาการ เช่น การตั้งสมมติฐานหรือการกำหนดปัญหาที่สมเหตุผล โดยจะต้องระบุวัตถุประสงค์ที่ชัดเจน มีการรวบรวมข้อมูล การวิเคราะห์ การตีความและสรุปผลการวิจัยที่สามารถให้คำตอบหรือบรรลุมวลวัตถุประสงค์

2.2 บทความวิชาการ (Academic Article) เป็นบทความที่เขียนขึ้นในลักษณะวิเคราะห์ วิจัยหรือเสนอแนวคิดใหม่ จากพื้นฐานทางวิชาการที่ได้เรียบเรียงจากผลงานทางวิชาการของตนเองหรือของผู้อื่น หรือเป็นบทความทางวิชาการที่เขียนขึ้นเพื่อเป็นความรู้ที่มีประโยชน์แก่คนทั่วไป

2.3 บทความปริทัศน์ (Review Article) งานวิชาการที่ประเมินสถานะล่าสุดทางวิชาการ (State of the Art) เฉพาะทางที่มีการศึกษาค้นคว้า มีการวิเคราะห์และสังเคราะห์องค์ความรู้ทั้งทางกว้างและทางลึกอย่างทันสมัย โดยให้ข้อวิพากษ์ที่ชี้ให้เห็นแนวโน้มที่ควรศึกษาและพัฒนาต่อไป

2.4 บทวิจารณ์หนังสือ (Book Review) บทความที่วิพากษ์วิจารณ์เนื้อหาสาระให้เห็นคุณค่าของหนังสือ โดยบทวิจารณ์หนังสือจะต้องกล่าวถึงรายละเอียดของหนังสืออันประกอบด้วยชื่อผู้เขียน จำนวนหน้า ปีที่พิมพ์ ครั้งที่พิมพ์และสถานที่พิมพ์ให้ชัดเจน

3. รูปแบบของการจัดเตรียมต้นฉบับ

3.1 ต้นฉบับบทความ ต้องมีความยาว 8-12 หน้ากระดาษ A4 (รวมเอกสารอ้างอิง) พิมพ์บนกระดาษหน้าเดียว ใช้ตัวอักษรแบบ TH Sarabun PSK ขนาด 16 pt. ตั้งค่าน้ำกระดาษโดยเว้นขอบบน ขอบซ้าย 1 นิ้ว และขอบขวา ขอบล่าง 1 นิ้ว กำหนดระยะห่างระหว่างบรรทัดเท่ากับ 1 และเว้นบรรทัดระหว่างแต่ละย่อหน้า โดยระบุหมายเลขหน้าไว้ด้านบนขวา ด้วยตัวอักษรแบบ TH Sarabun PSK ขนาด 14 pt. ห่างจากขอบกระดาษด้านบนและขอบด้านขวา 0.5 นิ้ว การนำเสนอรูปภาพและตาราง ต้องนำเสนอรูปภาพและตารางที่มีความคมชัดพร้อมระบุหมายเลขกำกับรูปภาพไว้ด้านล่าง พิมพ์เป็นตัวธรรมดา ขนาด 14 pt. เช่น ตาราง 1 หรือ Table 1 และ ภาพ 1 หรือ Figure 1 รูปภาพที่นำเสนอต้องมีรายละเอียดของข้อมูลครบถ้วนและเข้าใจได้โดยไม่จำเป็นต้องกลับไปอ่านที่เนื้อความอีก ระบุลำดับของรูปภาพทุกรูปให้สอดคล้องกับเนื้อหาที่อยู่ในต้นฉบับ โดยคำอธิบายต้องกระชับและสอดคล้องกับรูปภาพที่นำเสนอ

3.2 ชื่อเรื่อง ต้องมีภาษาไทย (TH Sarabun PSK ขนาด 20 pt. ตัวหนา) และภาษาอังกฤษ (TH Sarabun PSK ขนาด 18 pt. ตัวหนา) พิมพ์ไว้หน้าแรกตรงกลาง

3.3 ชื่อผู้เขียน หน่วยงานสังกัดและอีเมล โดยชื่อผู้เขียนต้องระบุภาษาไทยและภาษาอังกฤษตัวหนา ด้วยตัวอักษรแบบ TH Sarabun PSK ขนาด 16 pt. ส่วนหน่วยงานสังกัด ระบุภาษาไทยและภาษาอังกฤษ ตัวธรรมดาด้วยตัวอักษรแบบ TH Sarabun PSK ขนาด 14 pt. และอีเมลของผู้เขียนหลักสำหรับติดต่อให้ใช้ตัวอักษรแบบ TH Sarabun PSK ขนาด 14

pt. ทั้งหมดให้จัดชิดขอบด้านขวา ในกรณีที่มีผู้เขียนมากกว่า 1 ราย ให้ใส่ตัวเลขเป็นตัวยก
ท้ายชื่อผู้เขียนและชื่อหน่วยงานสังกัดให้ตรงกัน และในกรณีที่บทความเป็นส่วนหนึ่งของ
วิทยานิพนธ์หรือหลักสูตรการศึกษา โปรดระบุชื่อหลักสูตรและสถาบันการศึกษาให้ชัดเจน

กรณีผู้เขียนสังกัดเดียวกัน ไม่ต้องใส่เลขยกที่หน่วยงานสังกัด เช่น

สมศรี สมมติ¹, สมร สุดใจ², สมใจ สมศรี³
Somsri Sommut¹, Samorn Sudjai², Somjai Somsri³
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตพะเยา¹, โรงเรียนปงรัชดาภิเษก^{2, 3}
Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Phayao Campus¹,
Pongratchadapisek School^{2, 3}
Corresponding Author, E-mail: somsri334@gmail.com

กรณีผู้เขียนสังกัดต่างกัน ให้ใส่เลขยกแต่ละคนให้ชัดเจน เช่น

สมศรี สมมติ¹, สมใจ สมศรี²
Somsri Sommut¹, Somjai Somsri²
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตพะเยา¹, โรงเรียนปงรัชดาภิเษก²
Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Phayao Campus¹,
Pongratchadapisek School²
Corresponding Author, E-mail: somsri334@gmail.com

หมายเหตุ: หากบทความเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาให้ใช้คำว่า “หลักสูตร...
สาขาวิชา... คณะ...มหาวิทยาลัย..” ทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ แทนหน่วยงานสังกัดที่
ระบุข้างต้น เช่น

สมศรี สมมติ¹, สมใจ สมศรี²
Somsri Sommut¹, Somjai Somsri²
หลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา บัณฑิตวิทยาลัย
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
Doctor of Philosophy Program in Buddhist Studies, Graduate
School, Mahachulalongkornrajavidyalaya University
Corresponding Author, E-mail: somsri334@gmail.com

3.4 บทคัดย่อภาษาไทยและภาษาอังกฤษ บทคัดย่อภาษาไทยไม่เกิน 300 คำ

3.5 คำสำคัญ (Keywords) ทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ จำนวน 3-5 คำ

3.6 การเรียงหัวข้อ หัวข้อใหญ่สุดให้พิมพ์ชิดขอบด้านซ้าย พิมพ์ตัวหนา TH Sarabun PSK ขนาด 18 pt. หัวข้อรองเว้นห่างจากหัวข้อใหญ่ 0.5 นิ้ว (เริ่มพิมพ์ตัวที่ 6) พิมพ์ตัวหนา TH Sarabun PSK ขนาด 16 pt. และหัวข้อย่อยใช้ตัวธรรมดา TH Sarabun PSK ขนาด 16 pt. ทั้งหัวข้อรองและหัวข้อย่อยควรพิมพ์ให้ตรงกัน เมื่อขึ้นหัวข้อใหญ่ควรเว้นระยะพิมพ์ระหว่างบรรทัด แบบ Before 6 pt.

3.7 การใช้ตัวเลข คำย่อ และวงเล็บ ควรใช้ตัวเลขอารบิกทั้งหมด ใช้คำย่อที่เป็นสากลเท่านั้น (ระบุค่าเต็มไว้ในครั้งแรก) สำหรับการวงเล็บภาษาอังกฤษ อักษรตัวแรกของทุกคำควรเป็นตัวใหญ่ เช่น Student-centered Learning

บทความวิจัย ให้เรียงลำดับ ดังนี้ *ผู้เขียนรวมทั้งผู้ร่วมไม่เกิน 5 ท่าน**

1. บทคัดย่อ (Abstract) เสนอวัตถุประสงค์การวิจัย ระเบียบวิธีวิจัย ผลการวิจัย และองค์ความรู้จากการวิจัย โดยสรุปให้สั้นและกระชับความ

2. บทนำ (Introduction) ระบุความสำคัญของปัญหาการวิจัย กรอบแนวคิด

3. วัตถุประสงค์การวิจัย (Research Objectives) ระบุวัตถุประสงค์การวิจัยตามลำดับข้อ

4. ระเบียบวิธีวิจัย (Research Methodology) ระบุแผนการวิจัย กลุ่มตัวอย่าง และการกำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่าง เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูลและการวิเคราะห์ข้อมูล

5. ผลการวิจัย (Results) เสนอผลที่พบตามวัตถุประสงค์การวิจัยตามลำดับอย่างชัดเจน ควรเสนอในรูปตารางหรือแผนภูมิก็ได้

6. อภิปรายผล (Discussion) เสนอเป็นความเรียง ชี้ให้เห็นถึงความเชื่อมโยงของผลการวิจัยกับกรอบแนวคิด และงานวิจัยที่ผ่านมา ไม่ควรอภิปรายเป็นข้อ ๆ แต่ชี้ให้เห็นถึงความเชื่อมโยงของตัวแปรที่ศึกษาทั้งหมด พร้อมระบอบองค์ความรู้จากการวิจัย

7. สรุป (Conclusion) ระบุข้อสรุปที่สำคัญและข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้และประเด็นสำหรับการวิจัยต่อไป

8. เอกสารอ้างอิง (References) ต้องเป็นรายการที่มีการอ้างอิงในเนื้อหาบทความเท่านั้น โดยใช้การอ้างอิงระบบ APA

บทความวิชาการ ให้เรียงลำดับ ดังนี้ *ผู้เขียนรวมทั้งผู้ร่วมไม่เกิน 3 ท่าน**

1. บทคัดย่อ (Abstract)

2. บทนำ (Introduction)

3. เนื้อเรื่อง (Content) แสดงสาระสำคัญที่ต้องการนำเสนอตามลำดับและระบุงค์ความรู้ใหม่

4. สรุป (Conclusion)

5. เอกสารอ้างอิง (References) การอ้างอิงในเนื้อเรื่องใช้ระบบ APA

บทความปริทัศน์ (Review Article) ให้เรียงลำดับ ดังนี้

1. บทคัดย่อ (Abstract)

2. บทนำ (Introduction)

3. เนื้อเรื่อง (Content)

4. บทวิจารณ์ (Discussion)

5. สรุป (Conclusion)

6. เอกสารอ้างอิง (References)

บทวิจารณ์หนังสือ (Book Review) ให้เรียงลำดับ ดังนี้

1. บทนำ (Introduction)

2. เนื้อหา (Content)

3. บทวิจารณ์ (Discussion)

4. สรุป (Conclusion)

5. เอกสารอ้างอิง (References) การอ้างอิงในเนื้อเรื่องใช้ระบบ APA

4. ระบบการอ้างอิงและเอกสารอ้างอิงทางวิชาการ

เอกสารที่นำมาอ้างอิงควรได้มาจากแหล่งที่มีการตีพิมพ์ชัดเจน อาจเป็นวารสาร หนังสือหรือข้อมูลทางอินเทอร์เน็ต ทั้งนี้ ผู้เขียนบทความต้องเป็นผู้รับผิดชอบต่อความถูกต้องของเอกสารอ้างอิงทั้งหมดก่อนส่งต้นฉบับ ผู้เขียนบทความควรตรวจสอบถึงความถูกต้องของการอ้างอิงเอกสาร เพื่อป้องกันความล่าช้าในการตีพิมพ์บทความ เนื่องจากบทความที่มีการอ้างอิงไม่ถูกต้องจะไม่ได้รับการส่งต่อเพื่อพิจารณาโดยผู้ทรงคุณวุฒิจนกว่าการอ้างอิงเอกสารจะได้รับการแก้ไขให้ถูกต้อง

4.1 การอ้างอิงในเนื้อหาบทความ

รูปแบบการอ้างอิงในเนื้อเรื่องและท้ายเล่มใช้ตามรูปแบบของ American Psychological Association (APA) หรือระบบนาม-ปี โดยใช้วงเล็บเปิด-ปิด แล้วระบุชื่อนามสกุลของผู้แต่ง ปีที่ตีพิมพ์ และเลขหน้าของเอกสารที่นำมาอ้างอิง เอกสารที่นำมาอ้างอิงในเนื้อหาบทความจะต้องปรากฏในเอกสารอ้างอิงท้ายบทความทุกรายการ และเจ้าของบทความต้องรับผิดชอบต่อความถูกต้องของเอกสารอ้างอิงทั้งหมด โดยรูปแบบของการอ้างอิงเอกสาร มีดังนี้

(6)

อ้างอิงจากเอกสารภาษาไทย

1. พระไตรปิฎกและอรรถกถา ให้อ้างอิงชื่อคัมภีร์ เล่ม ข้อ เครื่องหมายทวิภาค (:)
และเลขหน้าของเอกสารที่นำมาอ้างอิง เช่น

(พระไตรปิฎกภาษาไทย เล่ม 15 ข้อ 16: 282-283)	(พระไตรปิฎกและอรรถกถาแปล เล่ม 16: 256-320)
--	---

2. ผู้แต่ง 1 ราย (ไม่ว่าจะเป็นหนังสือ วิทยานิพนธ์ สัมภาษณ์ สื่อออนไลน์ เป็นต้น) ให้อ้างอิงผู้แต่ง แล้วใส่เครื่องหมายจุลภาค (,) ตามด้วยปีที่พิมพ์ เครื่องหมายทวิภาค (:)
และเลขหน้าของเอกสารที่นำมาอ้างอิง (ถ้ามี) เช่น

(พระมหาสมบุญ วุฑฒิโกโร, 2554: 44)

3. ผู้แต่ง 2 ราย ให้อ้างอิงของผู้แต่งทั้งสอง เครื่องหมายจุลภาค (,) ตามด้วยปีที่พิมพ์เครื่องหมายทวิภาค (:) และเลขหน้าของเอกสารที่นำมาอ้างอิง เช่น

(พระมหาสุทิตย อาภากรโ และเชมนันท์ อินทรสุวรรณ, 2553: 44)

หากมีเอกสารที่นำมาอ้างอิงมากกว่า 1 รายการ ให้ใช้เครื่องหมายอัฒภาค (;)
คั่นระหว่างรายการอ้างอิง เช่น

(พระพรหมบัณฑิต (ประยูร ธมฺมจิตฺโต), 2548: 8; พระมหาหรรษา ธมฺมหาโส, 2554: 44)

4. ถ้ามีผู้แต่งมากกว่า 2 ราย ให้อ้างอิงของผู้แต่งคนแรก เว้นวรรคหนึ่งครั้ง เพิ่ม
คำว่า “และคณะ” เครื่องหมายทวิภาค (:) และเลขหน้าของเอกสารที่นำมาอ้างอิง เช่น

(พระเทพโสภณ (ประยูร ธมฺมจิตฺโต) และคณะ, 2548: 55)

ทั้งนี้ หากเป็นการอ้างอิงด้วยการสรุปความหรือเอกสารที่ไม่มีเลขหน้า ไม่ต้องใส่
เลขหน้า เช่น

(พระมหาสมบุญ วุฑฒิโกโร, 2554)

(พระมหาสุทิตย์ อาภากรโธ และเชมณัฏฐ์ อินทรสุวรรณ, 2553)
(พระเทพโสภณ (ประยูร ธมฺมจิตฺโต) และคณะ, 2548)
(พระพรหมบัณฑิต (ประยูร ธมฺมจิตฺโต), 2548; พระมหาหรรษา ธมฺมหาโส, 2554)

อ้างอิงจากเอกสารภาษาอังกฤษ

1. ถ้ามีผู้แต่ง 1 ราย ให้อ้างนามสกุลของผู้แต่ง เครื่องหมายจุลภาค ปีที่พิมพ์ และหน้าทีนำมาอ้างอิง เช่น

(Keown, 2003: 4)

2. ถ้ามีผู้แต่ง 2 ราย ให้อ้างนามสกุลของผู้แต่ง 2 ราย เครื่องหมายจุลภาค ปีที่พิมพ์ และหน้าทีนำมาอ้างอิง เช่น

(Hersey & Blanchard, 2000: 3)

และให้ใช้เครื่องหมาย อัฒภาค (;) คั่นกลางระหว่างเอกสารที่นำมาอ้างอิง มากกว่า 1 เอกสาร เช่น

(Keown, 2003: 4; Hersey & Blanchard, 2000: 3)

3. ถ้ามีผู้แต่งมากกว่า 2 ราย ให้อ้างนามสกุลของผู้แต่งรายแรก ตามด้วย et al. ปีที่พิมพ์ และหน้าทีนำมาอ้างอิง เช่น

(Kaiser, et al., 2008: 55)

หลักเกณฑ์ทั่วไปในการพิมพ์รายการสำนักพิมพ์/โรงพิมพ์

กรณีเป็นบริษัทหรือสำนักพิมพ์ให้คงไว้เฉพาะชื่อ ดังตัวอย่าง

1. บริษัท 21 เซ็นจูรี จำกัด ให้ใช้ “21 เซ็นจูรี”
2. สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ให้ใช้ “มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์”
3. กรณีที่เป็นโรงพิมพ์ให้ใช้รูปแบบเต็ม เช่น โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราช

วิทยาลัย

4.2 เอกสารอ้างอิง

(1) พระไตรปิฎก อรรถกถา

ตัวอย่าง

มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2539). *พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย เล่ม 1*. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
 Mahachulalongkornrajavidyalaya University. (1996). *Thai Tipitaka Vol. 1*. Bangkok: Mahachulalongkornrajavidyalaya Press.

(2) หนังสือ

ผู้แต่ง./ (ปีที่พิมพ์)./ *ชื่อหนังสือ*./ครั้งที่พิมพ์./สถานที่พิมพ์:/สำนักพิมพ์หรือโรงพิมพ์.

ตัวอย่าง

กรณีผู้แต่ง 1 ราย (หากเป็นภาคภาษาอังกฤษให้เขียนนามสกุลไว้หน้า ตามด้วยชื่อ) เช่น
 พระมหาสุทิตย์ อาภากร. (2548). *เครือข่าย: ธรรมชาติ ความรู้และการจัดการ*, พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพมหานคร: พิสิษฐ์ไทย ออฟเซต.
 Yamane, T. (1973). *Statistics: An Introductory Analysis*, 3rd ed. New York: Harper and Row Publication.

กรณีผู้แต่ง 2 ราย (ให้ใช้คำว่า “และ” หรือ “and” เป็นคำเชื่อม) เช่น
 บวรศักดิ์ อุวรรณโณ และถวิลวดี บุรีกุล. (2548). *ประชาธิปไตยแบบมีส่วนร่วม Participatory Democracy*. กรุงเทพมหานคร: สถาบันพระปกเกล้า.
 Strauss, A. and Corbin, J. (1998). *Basics of Qualitative Research: Grounded Theory, Techniques and Procedures for Developing*. London: California Sage Publications.

กรณีผู้แต่งมากกว่า 2 ราย (ให้ใช้คำว่า “และคณะ” หรือ “et al.” ต่อท้ายชื่อผู้แต่งคนแรก) เช่น
 สุขุม นวลสกุล และคณะ. (2550). *การเมืองและการปกครองไทย*. กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยรามคำแหง.
 Snyder, C. R., et al. (2011). *Positive Psychology: The Scientific and Practical Explorations of Human Strengths*, 2nd ed. Los Angeles: SAGE Publications Inc.

กรณีมีทั้งผู้แต่งและผู้แปลหรือบรรณาธิการ (ให้เขียนชื่อผู้แต่งไว้หน้า ชื่อผู้แปลหรือบรรณาธิการเขียนไว้หลัง ชื่อเรื่อง ตามด้วยวงเล็บว่า (ผู้แปล) หรือ (บรรณาธิการ) สำหรับภาษาไทย และ (tran.) หรือ (ed.) สำหรับภาษาอังกฤษกรณี 1 คน หรือ (trans.) หรือ (eds.) กรณี 2 คนขึ้นไป) เช่น

เจมส์ แอล เครย์ตัน. (2551). *คู่มือการมีส่วนร่วมของประชาชน การตัดสินใจที่ดีกว่าโดยให้ชุมชนมีส่วนร่วม*. วันชัย วัฒนศัพท์ และคณะ. (ผู้แปล). ขอนแก่น: โรงพิมพ์ศิริภัณฑ์ออฟเซ็ท.

Hylton, P. (2001). *Blackwell Companions to Philosophy: A Companion to Analytic Philosophy*. Martinich, A. P. and Sosa, D. (eds.). Oxford: Blackwell Publishers Ltd.

Lyotard, J. F. (1984). *The Postmodern Condition: A Report on Knowledge*. Bennington, G. and Massumi, B. (trans.). Minneapolis: The University of Minnesota Press.

Wittgenstein, L. (1967). *Philosophical Investigations*, 3rd ed. Anscombe, G. E. M. (tran.). Oxford: Basil Blackwell Ltd.

(3) บทความในหนังสือ

ผู้แต่ง./ (ปีที่พิมพ์)./ชื่อบทความ./ใน ชื่อบรรณาธิการ (บรรณาธิการ)./ชื่อเรื่อง/เลขหน้าแรก-สุดท้ายที่ตีพิมพ์./สถานที่พิมพ์:/สำนักพิมพ์หรือโรงพิมพ์.

ตัวอย่าง

ชาญณรงค์ บุญหนุน. (2562). ข้อถกเถียงเรื่องพระพุทธศาสนาประจำชาติไทยในรัฐธรรมนูญ. ใน ปรีดี หงส์สันต์ และอัมพร หมาดเด็น. *ศาสนากับความรุนแรง*, หน้า 400-459. กรุงเทพมหานคร: Illuminations Editions.

Bergstein, M. (2000). Tubular Function. In Richard, E. B., et al. (eds.). *Nelson Textbook of Paediatrics*, 16th ed. (p. 596). Philadelphia: Saunders.

(4) บทความจากวารสาร

ผู้แต่ง./ (ปีที่พิมพ์)./ชื่อบทความ./ชื่อวารสาร./ปีที่/(ฉบับที่),/เลขหน้าแรก-หน้าสุดท้ายที่ตีพิมพ์. (บทความที่มี DOI ให้ใส่ DOI ไว้ตอนท้าย)

ตัวอย่าง

ประยงค์ จันทรแดง. (2563). พระภิกษุสามเณรควรเรียนวิชาทางโลกหรือไม่. *วารสารบัณฑิตแสงโคมคำ*. 5 (1), 123-137.

Piaget, J. (1972). Intellectual Evolution for Adolescence to Adulthood. *Human Development*. 15, 1-12. DOI:10.1159/000271225

(5) บทความในสารานุกรม

ผู้แต่ง./ (ปีที่พิมพ์)/ ชื่อบทความ./ ใน ชื่อสารานุกรม./ เล่มที่อ้าง, หน้าเลขหน้าที่อ้าง./ สถานที่พิมพ์:/ สำนักพิมพ์หรือโรงพิมพ์.

ตัวอย่าง

สนธิ อาจพันธ์. (2537). หม้อคอควาย. ใน สารานุกรมของใช้พื้นบ้านไทยในอดีตเขตหัวเมืองฝ่ายเหนือ, หน้า 274-275. กรุงเทพมหานคร: อมรินทร์พริ้นติ้งแอนด์พับลิชชิ่ง.

Sturgeon, T. (1995). Science Fiction. In *The Encyclopaedia Americana* (Vol. 24, pp. 390-392). Danbury, CT: Grolier Press.

(6) หนังสือพิมพ์

ผู้แต่ง./ (วันที่ เดือน ปีที่พิมพ์)/ ชื่อบทความ./ ชื่อหนังสือพิมพ์./ เลขหน้า. (กรณีภาษาอังกฤษที่มีหลายหน้า ให้ใช้คำว่า pp. แทน p.)

ตัวอย่าง

สุชาติ เผือกสกนธ์. (9 มิถุนายน 2549). ประชาชนเศรษฐกิจพอเพียง. *ผู้จัดการรายวัน*, น.13.

Chetchotiros, N. and Yonpiam, Ch. (16 May 2019). PPRP Faces Major Coalition Sang. *Bangkok Post*, p. 1.

(7) วิทยานิพนธ์ สารนิพนธ์ การศึกษาค้นคว้าด้วยตนเอง รายงานการวิจัย

ชื่อผู้เขียน./ (ปีพิมพ์)/ ชื่อวิทยานิพนธ์./ ระดับวิทยานิพนธ์/ สารนิพนธ์/ หรือการค้นคว้าแบบอิสระ/ ชื่อมหาวิทยาลัย.

ตัวอย่าง

สัมฤทธิ์ ต่อสติ. (2542). การมีส่วนร่วมของประชาชนในการดำเนินงานของสถานบริการสาธารณสุขเขตเมือง กรณีศึกษาศูนย์: แพทย์ชุมชนเมืองพระนครศรีอยุธยา. วิทยานิพนธ์ปริญญาวิทยาศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยมหิดล.

Tyrone, R. (2007). *Effects of Upland Timber Harvest and Road Construction on Headwater Stream Fish Assemblages in a Southeastern Forest*. (Master's Thesis). Texas State University. San Marcos, Texas.

Lim, H. L. (2018). *Contemporary Buddhism: Introduction into Thich Nhat Hanh's Teaching*. (Doctoral Dissertation). Mahidol University. Nakhon Pathom.

(8) สัมภาษณ์

ชื่อผู้ที่ได้รับการสัมภาษณ์./ (ปีที่สัมภาษณ์)./ตำแหน่ง./สัมภาษณ์./วันที่สัมภาษณ์.

ตัวอย่าง

พระพรหมบัณฑิต (ประยูร ธมฺมจิตฺโต). (2558). อธิการบดีมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. สัมภาษณ์. 18 เมษายน.

Interviewee A. (2019). Student at Faculty of Buddhism, MCU. *Interview*. 1 March.

(9) สื่อออนไลน์

ผู้แต่ง./ (วันที่ เดือน ปีที่เผยแพร่)./ชื่อบทความ./สืบค้นเมื่อ วันที่ เดือน ปี./จาก แหล่งที่อยู่ไฟล์ (URL)

ตัวอย่าง

พระศรีคัมภีร์ญาณ (สมจินต์ สมมาปญโญ). (1 พฤษภาคม 2555). *การจัดการศาสนาและวัฒนธรรมในอุษาคเนย์เพื่อการอยู่ร่วมกันอย่างสันติ*. สืบค้นเมื่อ 4 กันยายน 2556, จาก http://www.mcu.ac.th/site/artidecontent_desc.php?article_id=1304&articlegroup_id=274

Doyle, M. W. (22 June 2004). *Liberal Internationalism: Peace, War and Democracy*. Retrieved September 2, 2013, from http://www.nobelprize.org/nobel_prizes/themes/peace/doyle/index.html

(10) การสัมมนา/ประชุมวิชาการ

ผู้เขียน./ (ปีที่เผยแพร่)./ชื่อบทความ./การสัมมนาหรือประชุม./หน่วยงานที่จัด./วันที่เดือนที่จัด./หน้าที่ตีพิมพ์.

ตัวอย่าง

พระครูวรารณวิฑูรย์ และคณะ. (2561). เปรียบเทียบหลักอุเบกขาธรรมในพระพุทธศาสนาและหฺวู่-เว่ยในเต๋า. *การประชุมวิชาการระดับชาติ ครั้งที่ 2 ประจำปี 2561 เรื่อง “การวิจัยทางพระพุทธศาสนาเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน” (The Research on Buddhism for Sustainable Development)*. วิทยาลัยสงฆ์บุรีรัมย์มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. วันที่ 20 มีนาคม. หน้า 119-129.

การให้เรียงลำดับเอกสารอ้างอิงให้ปฏิบัติ ดังนี้ 1) เรียงตามลำดับพยัญชนะ ก-ฮ หากซ้ำอักษรให้เรียงตามสระตัว 2) หากซ้ำชื่อผู้แต่งให้เรียงตามลำดับ พ.ศ. โดยเรียง พ.ศ. ที่น้อยสุดไว้หน้า ส่วนเอกสารอ้างอิงที่ซ้ำซึ่งเรียงไว้หลัง ให้เขียนเส้นประแทน โดยมีความยาวเท่าย่อหน้า 3) เรียงลำดับเอกสารภาคภาษาไทยก่อน จากนั้นจึงเป็นภาคภาษาอังกฤษ ซึ่งเรียงตามอักษร A-Z หากซ้ำอักษรให้เรียงตามสระ และหากชื่อผู้แต่งที่ซ้ำกันให้เรียงตามลำดับ ค.ศ. จากนั้นน้อยไปหามากเหมือนภาคภาษาไทย

ตัวอย่างเอกสารอ้างอิงท้ายเรื่อง

- โกนิญฐ์ ศรีทอง. (2558). *การบูรณาการภูมิปัญญาพระพุทธศาสนากับการเสริมสร้างความสมดุลของระบบนิเวศวิทยาชุมชน*. พระนครศรีอยุธยา: สถาบันวิจัยพุทธศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- จรูญ รัตนกาล. (2556). *การประยุกต์หลักพุทธธรรมและแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียงเพื่อการอยู่ร่วมกันของประชาชนในเขตพื้นที่ตำบลสามบัณฑิต อำเภอบึงสามพัน จังหวัดพระนครศรีอยุธยา*. รายงานการวิจัย. กองทุนสนับสนุนการวิจัย มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนครศรีอยุธยา.
- พงศ์ศานต์ พิทักษ์มหาเกตุ. (2538). *ชาวบ้านกับช่องทางประกอบธุรกิจท่องเที่ยว แนวคิดในการจัดตั้งสหกรณ์บริการนำเที่ยวแนวอนุรักษ์แห่งประเทศไทย*. กรุงเทพมหานคร: ปกเกล้า.
- พระธรรมโกศาจารย์ (ประยูร ธมฺมจิตฺโต). (2548). *โลกทัศน์ชาวพุทธ*. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต). (2551). *การแพทย์ยุคใหม่ในพุทธทัศน์*, พิมพ์ครั้งที่ 6. กรุงเทพมหานคร: สหธรรมิก.
- พระศรีคัมภีร์ญาณ (สมจินต์ สมมาปญโญ). (1 พฤษภาคม 2555). *การจัดการศาสนาและวัฒนธรรมในอุษาคเนย์เพื่อการอยู่ร่วมกันอย่างสันติ*. สืบค้นเมื่อ 4 กันยายน 2556, จาก http://www.mcu.ac.th/site/artidecontent_desc.php?article_id=1304&articlegroup_id=274
- มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2535). *พระไตรปิฎกภาษาบาลี ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย เล่ม 12*. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- _____. (2539). *พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย เล่ม 12*. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560. (6 เมษายน 2560). *ราชกิจจานุเบกษา เล่ม 134 ตอนที่ 40 ก*. หน้า 1-90.

- Bergstein, M. (2000). Tubular Function. In Richard, E. B., et al. (eds.). *Nelson Textbook of Paediatrics*, 16th ed. (p. 596). Philadelphia: Saunders.
- Boo, E. (1990). *Ecotourism: The Potentials and Pitfalls*, Vol. 1 and 2. Washington, D.C.: World Wildlife Fund.
- _____. (1991). Making Ecotourism Sustainable: Recommendations for Planning, Development, and Management. In *Nature Tourism Managing for the Environment*. Washington, D.C.: Island Press.
- Hylton, P. (2001). *Blackwell Companions to Philosophy: A Companion to Analytic Philosophy*. Martinich, A. P. and Sosa, D. (eds.). Oxford: Blackwell Publishers Ltd.
- Keown, D. (1995). *Are There "Human Right" in Buddhism*. London: University of London.
- Kiarash, A. (2007). Human Dignity in Islamic Bioethics. *The Iranian Journal of Allergy*. 6 (5), 25-28.
- Snyder, C. R., et al. (2011). *Positive Psychology: The Scientific and Practical Explorations of Human Strengths*, 2nd ed. Los Angeles: SAGE Publications Inc.
- Strauss, A. and Corbin, J. (1998). *Basics of Qualitative Research: Grounded Theory, Techniques and Procedures for Developing*. London: California Sage Publications.

5. การส่งบทความต้นฉบับ

5.1 การเตรียมเอกสารต้นฉบับประกอบด้วย

1. ต้นฉบับที่เป็นไฟล์ *.doc ของ Microsoft Word โปรดดูรายละเอียดที่ระบุในรูปแบบข้างต้น
2. กรอกแบบฟอร์มเสนอผลงานเพื่อตีพิมพ์ (ใบสมัคร) ให้ถูกต้องและชัดเจน

5.2 การจัดส่งต้นฉบับ

ส่งทางระบบวารสารออนไลน์ “วารสารบัณฑิตแสงโคมคำ” ตามลิงก์ <https://so02.tci-thaijo.org/index.php/jsbs/about/submissions> หากผู้เขียนยังไม่มีบัญชีของระบบ ThaiJO ต้องลงทะเบียน (Register) ในระบบวารสารก่อน จากนั้นเข้าสู่ระบบ (Login) เพื่อส่งบทความต้นฉบับและแนบไฟล์แบบฟอร์มเสนอผลงานเพื่อตีพิมพ์มาให้เรียบร้อย (หรือกรอกใบสมัครทาง Google Form)

6. การพิจารณาบทความเบื้องต้นของกองบรรณาธิการ

บทความต้นฉบับต้องจัดในรูปแบบไฟล์ *.doc ความยาวของต้นฉบับต้องไม่เกิน 8-12 หน้า (รวมบทคัดย่อ ภาพ ตารางและเอกสารอ้างอิง) กองบรรณาธิการจะพิจารณาบทความเบื้องต้นใน 2 ด้าน คือ 1) ความถูกต้องตามรูปแบบของวารสาร 2) ขอบข่ายเนื้อหาตรงตามวัตถุประสงค์ ถ้าไม่ผ่านการพิจารณาเบื้องต้น จะส่งกลับไปให้ผู้เขียนแก้ไข ถ้าผ่านจะเข้าสู่การพิจารณากลับกรองของผู้ทรงคุณวุฒิอย่างน้อย 2 ท่าน เมื่อผู้ทรงคุณวุฒิประเมินผลอย่างไร จะแจ้งผลให้ผู้เขียนทราบต่อไป

7. สิทธิของกองบรรณาธิการ

ในกรณีกองบรรณาธิการหรือผู้ทรงคุณวุฒิซึ่งได้รับเชิญให้เป็นผู้พิจารณากลับกรองบทความมีความเห็นว่า ควรแก้ไข กองบรรณาธิการจะส่งคืนเพื่อให้เจ้าของบทความแก้ไข โดยจะยึดถือข้อเสนอแนะของผู้ทรงคุณวุฒิเป็นหลัก และขอสงวนสิทธิ์ที่จะไม่ตีพิมพ์ในกรณีที่บทความไม่ตรงกับวัตถุประสงค์และรูปแบบของวารสารบัณฑิตศึกษา หรือไม่ผ่านการพิจารณาของกองบรรณาธิการหรือผู้ทรงคุณวุฒิ หากบทความใดได้รับการพิจารณาจากผู้ทรงคุณวุฒิให้ตีพิมพ์ ผู้เขียนจะได้รับหนังสือรับรองการตีพิมพ์จากวารสาร (เฉพาะผู้แจ้งความประสงค์เท่านั้น)

8. อัตราค่าตีพิมพ์บทความ

กำหนดค่าธรรมเนียมการตีพิมพ์ บทความละ 3,500 บาท

9. การชำระค่าธรรมเนียมการตีพิมพ์

หลังจากผู้เขียนส่งบทความต้นฉบับและกรอกแบบฟอร์มเสนอผลงานเพื่อตีพิมพ์ (ใบสมัคร) ในระบบวารสารออนไลน์แล้ว กองบรรณาธิการจะแจ้งให้ผู้เขียนชำระค่าธรรมเนียมการตีพิมพ์ตามรายละเอียด ดังนี้

ชื่อธนาคาร: ออมสิน สาขามหาวิทยาลัยพะเยา

ชื่อบัญชี: วารสารบัณฑิตศึกษา มจร.พะเยา

บัญชีเลขที่: 020320117631

จากนั้น ให้ผู้เขียนแจ้งผลการโอนพร้อมหลักฐานการโอน โดยระบุชื่อผู้โอนและชื่อบทความ มาที่ Email: jsbsmcu@gmail.com (หากประสงค์จะให้ออกใบเสร็จในนามหน่วยงานหรือองค์กรใด กรุณาระบุให้ชัดเจน)

***ทั้งนี้ทางวารสารจะไม่คืนค่าธรรมเนียม ในกรณีที่บทความไม่ผ่านการพิจารณากลับกรองจากผู้ทรงคุณวุฒิ เนื่องจากค่าธรรมเนียมได้นำไปเป็นค่าตอบแทนผู้ทรงคุณวุฒิแล้ว

แบบฟอร์มเสนอผลงานเพื่อตีพิมพ์ในวารสารบัณฑิตแสงโคมคำ

แบบฟอร์มเสนอผลงานเพื่อตีพิมพ์
วารสารบัณฑิตแสงโคมคำ

วันที่..... เดือน พ.ศ.

ข้าพเจ้า (นาย/นาง/นางสาว).....

ระดับการศึกษาสูงสุด ตำแหน่งทางวิชาการ.....

ชื่อบทความ

(ภาษาไทย).....

.....

(English).....

.....

ชื่อผู้เขียนร่วม

1.

2.

3.

4.

5.

หน่วยงานและที่อยู่ที่สามารถติดต่อได้สะดวก

.....

.....

โทรศัพท์..... E-mail

“ข้าพเจ้าและผู้เขียนร่วม (ถ้ามี) ขอรับรองว่า บทความที่เสนอมานี้ ยังไม่เคยได้รับการตีพิมพ์และไม่ได้
อยู่ระหว่างกระบวนการพิจารณาเพื่อตีพิมพ์ในวารสารอื่นใด ข้าพเจ้าและผู้เขียนร่วมยอมรับหลักการ
พิจารณาต้นฉบับ โดยยินยอมให้กองบรรณาธิการมีสิทธิพิจารณา ตรวจสอบต้นฉบับได้ตามที่เห็นสมควร และขอ
มอบสิทธิบทความที่ได้รับการตีพิมพ์ให้แก่มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตพะเยา ใน
กรณีมีการฟ้องร้องเรื่องการละเมิดลิขสิทธิ์เกี่ยวกับภาพ กราฟ ข้อความส่วนใดส่วนหนึ่ง และ/หรือข้อคิดเห็นที่
ปรากฏในบทความนี้ ถือเป็นความรับผิดชอบของข้าพเจ้าและผู้เขียนร่วมแต่เพียงฝ่ายเดียว”

ลงชื่อ.....ผู้เขียน

()

ตัวอย่างรูปแบบการจัดพิมพ์บทความ วารสารบัณฑิตแสงโคมคำ

ตัวอย่างการจัดส่งต้นฉบับ (บทความวิจัย)

↑
1 นิ้ว/ 2.54 ซม. บทความวิจัยต้นฉบับต้องมีความยาว 8 -12 หน้ากระดาษ A4 (รวมเอกสารอ้างอิง)
↓

ชื่อบทความภาษาไทย (TH SarabunPSK 20 pt.)
Title in English (TH SarabunPSK 18 pt.)
เว้น 1 บรรทัด

ชื่อ – นามสกุล ผู้เขียนบทความภาษาไทย (16 pt. ตัวหนา)¹, ผู้เขียนร่วม², ผู้เขียนร่วม³
ชื่อ – นามสกุล ผู้เขียนบทความภาษาอังกฤษ (16 pt. ตัวหนา)¹, ผู้เขียนร่วม², ผู้เขียนร่วม³
ชื่อหน่วยงาน สังกัดภาษาไทย (14 pt. ตัวธรรมดา)¹, ², ³
ชื่อหน่วยงาน สังกัดภาษาอังกฤษ (14 pt. ตัวธรรมดา)¹, ², ³
อีเมลของผู้เขียนหลัก(ที่ติดต่อได้) (14 pt. ตัวธรรมดา)
เว้น 1 บรรทัด

บทคัดย่อ (18 pt.) (การจัดระยะห่างบรรทัดหัวข้อใหญ่ Before 6 pt.)
(ย่อหน้า 0.5 นิ้ว/1.27 ซม.).....(บทคัดย่อไม่เกิน 300 คำ).....
..... (TH SarabunPSK ขนาด 16 pt.).....
.....

← 1 นิ้ว/ 2.54 ซม. (Before 6 pt.) 1 นิ้ว/ 2.54 ซม. →

คำสำคัญ (18 pt.):;;(ขนาด 16 pt.)..... (3-5 คำ)
(Before 6 pt.)

Abstract (18 pt.) (การจัดระยะห่างบรรทัดหัวข้อใหญ่ Before 6 pt.)
(ย่อหน้า 0.5 นิ้ว/1.27 ซม.).....(Abstract ไม่เกิน 300 คำ).
..... (TH SarabunPSK ขนาด 16 pt.).....
.....
(Before 6 pt.)

Keywords (18 pt.): (ขนาด 16 pt.)..... (3-5 คำ)
(Before 6 pt.)

บทนำ (18 pt.) (การจัดระยะห่างบรรทัดหัวข้อใหญ่ Before 6 pt.)
(ย่อหน้า 0.5 นิ้ว/1.27 ซม.).....
..... (TH SarabunPSK ขนาด 16 pt.).....
.....
.....

วัตถุประสงค์การวิจัย (18 pt.)
1..... (TH SarabunPSK ขนาด 16 pt.).....
2.....
3.....

↑
1 นิ้ว/ 2.54 ซม.
↓

ตัวอย่างการจัดส่งต้นฉบับ (บทความวิจัย)

2

ระเบียบวิธีวิจัย (18 pt.) (การจัดระยะห่างบรรทัดหัวข้อใหญ่ Before 6 pt.)

(ย่อหน้า 0.5 นิ้ว/1.27 ซม.).....
(TH SarabunPSK ขนาด 16 pt.).....

ผลการวิจัย (18 pt.) (การจัดระยะห่างบรรทัดหัวข้อใหญ่ Before 6 pt.)

(ย่อหน้า 0.5 นิ้ว/1.27 ซม.).....
(TH SarabunPSK ขนาด 16 pt.).....

อภิปรายผล (18 pt.) (การจัดระยะห่างบรรทัดหัวข้อใหญ่ Before 6 pt.)

(ย่อหน้า 0.5 นิ้ว/1.27 ซม.).....
(TH SarabunPSK ขนาด 16 pt.).....

องค์ความรู้จากการวิจัย (16 pt.)

(ย่อหน้า 0.5 นิ้ว/1.27 ซม.).....
(TH SarabunPSK ขนาด 16 pt.).....

สรุป (18 pt.) (การจัดระยะห่างบรรทัดหัวข้อใหญ่ Before 6 pt.)

(ย่อหน้า 0.5 นิ้ว/1.27 ซม.).....
(TH SarabunPSK ขนาด 16 pt.).....

เอกสารอ้างอิง (References) (18 pt.) (การจัดระยะห่างบรรทัดหัวข้อใหญ่ Before 6 pt.)

.....(TH SarabunPSK ขนาด 16 pt.).....
 (ย่อหน้า 0.5 นิ้ว/1.27 ซม.)
(TH SarabunPSK ขนาด 16 pt.).....
 (ย่อหน้า 0.5 นิ้ว/1.27 ซม.)

ตัวอย่างการจัดส่งต้นฉบับ (บทความวิชาการ)

1 นิ้ว/ 2.54 ซม. บทความวิชาการต้นฉบับต้องมีความยาว 8 -12 หน้ากระดาษ A4 (รวมเอกสารอ้างอิง)

ชื่อบทความภาษาไทย (TH SarabunPSK 20 pt.)

Title in English (TH SarabunPSK 18 pt.)

เว้น 1 บรรทัด

ชื่อ – นามสกุล ผู้เขียนบทความภาษาไทย (16 pt. ตัวหนา)¹, ผู้เขียนร่วม², ผู้เขียนร่วม³
ชื่อ – นามสกุล ผู้เขียนบทความภาษาอังกฤษ (16 pt. ตัวหนา)¹, ผู้เขียนร่วม², ผู้เขียนร่วม³

ชื่อหน่วยงาน สังกัดภาษาไทย (14 pt. ตัวธรรมดา)¹, ², ³

ชื่อหน่วยงาน สังกัดภาษาอังกฤษ (14 pt. ตัวธรรมดา)¹, ², ³

อีเมลของผู้เขียนหลัก(ที่ติดต่อได้) (14 pt. ตัวธรรมดา)

เว้น 1 บรรทัด

บทคัดย่อ (18 pt.) (การจัดระยะห่างบรรทัดหัวข้อใหญ่ Before 6 pt.)

(ย่อหน้า 0.5 นิ้ว/1.27 ซม.).....(บทคัดย่อไม่เกิน 300 คำ).....

..... (TH SarabunPSK ขนาด 16 pt.).....

1 นิ้ว/
2.54 ซม.

คำสำคัญ (18 pt.):;;(ขนาด 16 pt.)..... (3-5 คำ)

Abstract (18 pt.) (การจัดระยะห่างบรรทัดหัวข้อใหญ่ Before 6 pt.)

(ย่อหน้า 0.5 นิ้ว/1.27 ซม.).....(Abstract ไม่เกิน 300 คำ).....

.....(TH SarabunPSK ขนาด 16 pt.).....

Keywords (18 pt.):;;(ขนาด 16 pt.)..... (3-5 คำ)

บทนำ (18 pt.) (การจัดระยะห่างบรรทัดหัวข้อใหญ่ Before 6 pt.)

(ย่อหน้า 0.5 นิ้ว/1.27 ซม.).....

.....(TH SarabunPSK ขนาด 16 pt.).....

เนื้อเรื่อง (18 pt.) (การจัดระยะห่างบรรทัดหัวข้อใหญ่ Before 6 pt.)

(ย่อหน้า 0.5 นิ้ว/1.27 ซม.).....

.....(TH SarabunPSK ขนาด 16 pt.).....

1 นิ้ว/ 2.54 ซม.

ตัวอย่างการจัดส่งต้นฉบับ (บทความวิชาการ)

2

องค์ความรู้ใหม่ (16 pt.)

(ย่อหน้า 0.5 นิ้ว/1.27 ซม.).....

.....(TH SarabunPSK ขนาด 16 pt.).....

.....

.....

.....

สรุป (18 pt.) (การจัดระยะห่างบรรทัดหัวข้อใหญ่ Before 6 pt.)

(ย่อหน้า 0.5 นิ้ว/1.27 ซม.).....

.....(TH SarabunPSK ขนาด 16 pt.).....

.....

.....

.....

เอกสารอ้างอิง (18 pt.) (การจัดระยะห่างบรรทัดหัวข้อใหญ่ Before 6 pt.)

.....(TH SarabunPSK ขนาด 16 pt.).....

(ย่อหน้า 0.5 นิ้ว/1.27 ซม.).....

.....(TH SarabunPSK ขนาด 16 pt.).....

(ย่อหน้า 0.5 นิ้ว/1.27 ซม.).....

.....

ตัวอย่างการจัดส่งต้นฉบับ (บทความปริทัศน์)

1 นิ้ว/ 2.54 ซม. บทความปริทัศน์ต้นฉบับต้องมีความยาว 8 -12 หน้ากระดาษ A4 (รวมเอกสารอ้างอิง)

ชื่อบทความ (TH SarabunPSK 20 pt.)

Title in English (TH SarabunPSK 18 pt.)

เว้น 1 บรรทัด

ชื่อ – นามสกุล ผู้เขียนบทความภาษาไทย (16 pt. ตัวหนา)

ชื่อ – นามสกุล ผู้เขียนบทความภาษาอังกฤษ (16 pt. ตัวหนา)

ชื่อหน่วยงาน สังกัดภาษาไทย (14 pt. ตัวธรรมดา)

ชื่อหน่วยงาน สังกัดภาษาอังกฤษ (14 pt. ตัวธรรมดา)

อีเมลของผู้เขียนหลัก(ที่ติดต่oได้) (14 pt. ตัวธรรมดา)

เว้น 1 บรรทัด

บทคัดย่อ (18 pt.) (การจัดระยะห่างบรรทัดหัวข้อใหญ่ Before 6 pt.)

(ย่อหน้า 0.5 นิ้ว/1.27 ซม.).....(บทคัดย่อไม่เกิน 300 คำ).....

..... (TH SarabunPSK ขนาด 16 pt.).....

1 นิ้ว/

2.54 ซม.

คำสำคัญ (18 pt.):;;(ขนาด 16 pt.)..... (3-5 คำ)

Abstract (18 pt.) (การจัดระยะห่างบรรทัดหัวข้อใหญ่ Before 6 pt.)

(ย่อหน้า 0.5 นิ้ว/1.27 ซม.).....(Abstract ไม่เกิน 300 คำ).....

.....(TH SarabunPSK ขนาด 16 pt.).....

Keywords (18 pt.):(ขนาด 16 pt.)..... (3-5 คำ)

เว้น 1 บรรทัด

บทนำ (18 pt.) (การจัดระยะห่างบรรทัดหัวข้อใหญ่ Before 6 pt.)

(ย่อหน้า 0.5 นิ้ว/1.27 ซม.).....

.....(TH SarabunPSK ขนาด 16 pt.).....

เนื้อเรื่อง (18 pt.) (การจัดระยะห่างบรรทัดหัวข้อใหญ่ Before 6 pt.)

(ย่อหน้า 0.5 นิ้ว/1.27 ซม.).....

.....(TH SarabunPSK ขนาด 16 pt.).....

1 นิ้ว/ 2.54 ซม.

ตัวอย่างการจัดส่งต้นฉบับ (บทความปริทัศน์)

2

บทวิจารณ์ (18 pt.) (การจัดระยะห่างบรรทัดหัวข้อใหญ่ Before 6 pt.)

(ย่อหน้า 0.5 นิ้ว/1.27 ซม.).....

.....(TH SarabunPSK ขนาด 16 pt.).....

.....

.....

.....

.....

สรุป (18 pt.) (การจัดระยะห่างบรรทัดหัวข้อใหญ่ Before 6 pt.)

(ย่อหน้า 0.5 นิ้ว/1.27 ซม.).....

.....(TH SarabunPSK ขนาด 16 pt.).....

.....

.....

.....

เอกสารอ้างอิง (18 pt.) (การจัดระยะห่างบรรทัดหัวข้อใหญ่ Before 6 pt.)

.....(TH SarabunPSK ขนาด 16 pt.).....

(ย่อหน้า 0.5 นิ้ว/1.27 ซม.).....

.....(TH SarabunPSK ขนาด 16 pt.).....

(ย่อหน้า 0.5 นิ้ว/1.27 ซม.).....

.....(TH SarabunPSK ขนาด 16 pt.).....

(ย่อหน้า 0.5 นิ้ว/1.27 ซม.).....

.....(TH SarabunPSK ขนาด 16 pt.).....

(ย่อหน้า 0.5 นิ้ว/1.27 ซม.).....

ตัวอย่างการจัดส่งต้นฉบับ (บทวิจารณ์หนังสือ)

1 นิ้ว/ 2.54 ซม. บทวิจารณ์หนังสือต้นฉบับต้องมีความยาว 8 - 10 หน้ากระดาษ A4 (รวมเอกสารอ้างอิง)

ชื่อเรื่อง (TH SarabunPSK 20 pt.)

Title in English (TH SarabunPSK 18 pt.)

เว้น 1 บรรทัด

ชื่อ - นามสกุล ผู้เขียนบทความภาษาไทย (16 pt. ตัวหนา)

ชื่อ - นามสกุล ผู้เขียนบทความภาษาอังกฤษ (16 pt. ตัวหนา)

ชื่อหน่วยงาน สังกัดภาษาไทย (14 pt. ตัวธรรมดา)

ชื่อหน่วยงาน สังกัดภาษาอังกฤษ (14 pt. ตัวธรรมดา)

อีเมลของผู้เขียนหลัก(ที่ติดต่อได้) (14 pt. ตัวธรรมดา)

เว้น 1 บรรทัด

ภาพหน้าปกหนังสือ

บทวิจารณ์หนังสือ

ผู้เขียน:

จำนวนหน้า:

ปีที่พิมพ์:

ครั้งที่พิมพ์:

สถานที่พิมพ์:

เว้น 1 บรรทัด

บทนำ (18 pt.) (การจัดระยะห่างบรรทัดหัวข้อใหญ่ Before 6 pt.)

(ย่อหน้า 0.5 นิ้ว/1.27 ซม.).....

.....(TH SarabunPSK ขนาด 16 pt.).....

1 นิ้ว/
2.54 ซม.

เนื้อหา (18 pt.) (การจัดระยะห่างบรรทัดหัวข้อใหญ่ Before 6 pt.)

(ย่อหน้า 0.5 นิ้ว/1.27 ซม.).....

.....(TH SarabunPSK ขนาด 16 pt.).....

บทวิจารณ์ (18 pt.) (การจัดระยะห่างบรรทัดหัวข้อใหญ่ Before 6 pt.)

(ย่อหน้า 0.5 นิ้ว/1.27 ซม.).....

.....(TH SarabunPSK ขนาด 16 pt.).....

1 นิ้ว/ 2.54 ซม.

1 นิ้ว/
2.54 ซม.

ตัวอย่างการจัดส่งต้นฉบับ (บทวิจารณ์หนังสือ)

2

สรุป (18 pt.) (การจัดระยะห่างบรรทัดหัวข้อใหญ่ Before 6 pt.)

(ย่อหน้า 0.5 นิ้ว/1.27 ซม.).....

.....(TH SarabunPSK ขนาด 16 pt.).....

.....

.....

เอกสารอ้างอิง (18 pt.) (การจัดระยะห่างบรรทัดหัวข้อใหญ่ Before 6 pt.)

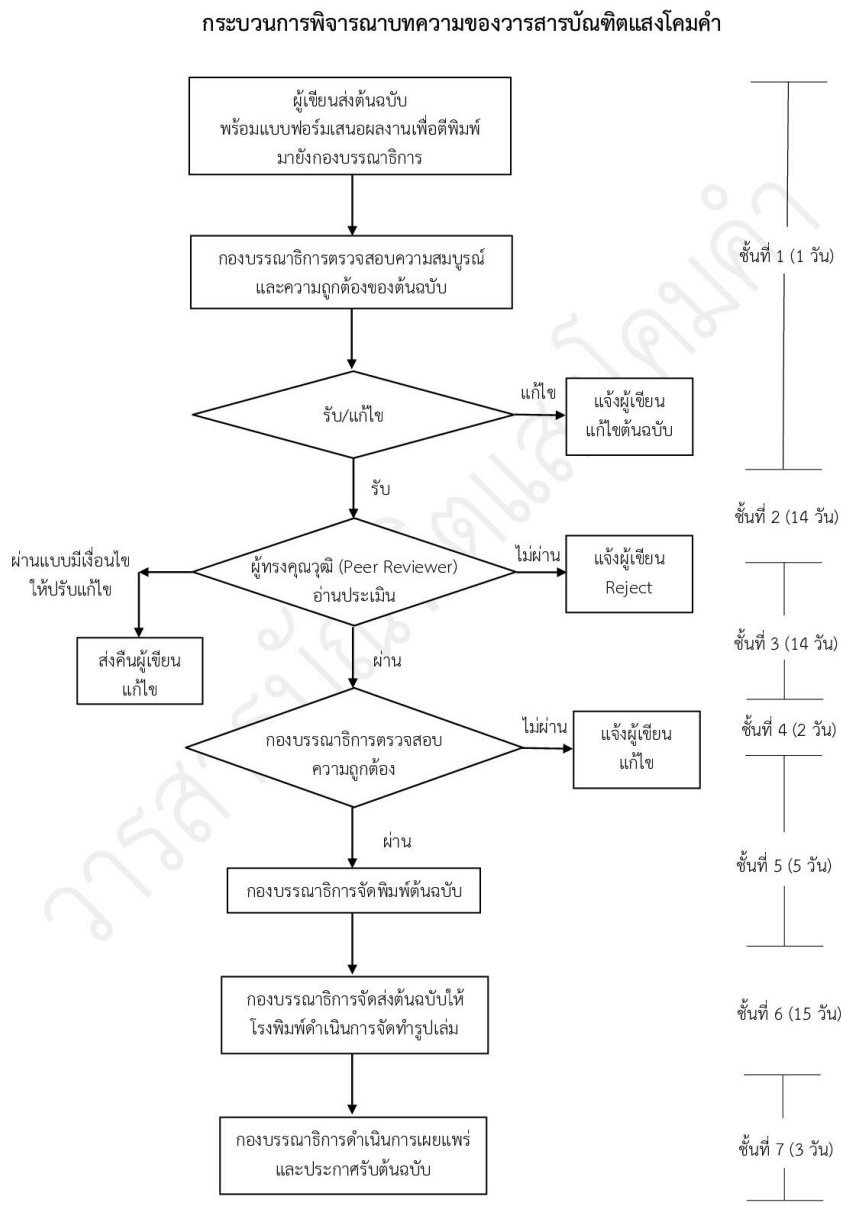
.....(TH SarabunPSK ขนาด 16 pt.).....

(ย่อหน้า 0.5 นิ้ว/1.27 ซม.)

.....(TH SarabunPSK ขนาด 16 pt.).....

(ย่อหน้า 0.5 นิ้ว/1.27 ซม.)

กระบวนการพิจารณาบทความของวารสารบัณฑิตแสงโคมคำ

วารสารบัณฑิตแสงโคมคำ
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตพะเยา
566 หมู่ 2 ตำบลแม่กา อำเภอเมือง จังหวัดพะเยา 56000
โทรศัพท์ 0-5487-0141 E-mail: jsbsmcu@gmail.com

